

MEGÚJHODÁS A FELSZABADULÁS UTÁN

A különféle természeti és történelmi csapásokat, melyek az idők folyamán Szegedet sújtották, a város szorgalmas, életszerető lakossága mindig kiheverte. Az árvíz utáni századvégi rekonstrukció a (fenyegetni most sem szűnő) Tisza rombolása feletti győzelmet bizonyítja. Igazi újjászületését azonban Szegednek — az emberiség számára eddig legtöbb szenvedést hozó második világháború befejezésétől, azaz — 1944 októberétől számítjuk, amikor az első magyar nagyvárosként felszabadult.

Szerencsés körülménynek tekinthető, hogy Szeged nem esett a háború áldozatául. A menekülő nácik által felrobbantott hídon kívül más a szovjet csapatok gyors előrenyomulása következtében nem kerülhetett lerombolásra. Az új élet megindulásaként 1944. december 3-án Szegeden alakult meg a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front, mely magáévá tette a Kommunista Párt programját. „Mi szegediek, — mondta Biczó György, akkori tanácselnök — büszkék vagyunk arra, hogy ... a mi városunk adott helyet a demokratikus kibontakozásnak. Úgy érezzük, hogy a történelem ezzel igazságot szolgáltatott városunknak.”¹

Fehér István „Gazdasági és társadalmi változások Szegeden a felszabadulás után (1945—1962)” c. — 1973-ban megjelent könyvében — Bárány Ferenc kommentálása szerint kifejti, hogy városunkban „...dinamikus, gyors fejlődés csak 1957 után következett be. A kedvezőtlen jelenségek ellenére a felszabadulás utáni ipari fejlődés eredményeként 1939 és 1962 között a szegedi ipari munkásság 92,4 százalékkal gyarapodott. Ezzel Szegeden — idézi a szerző Fehér István megállapítását — a keresők között az ipari munkásság számbelileg első helyen áll. Nagyságával, termelőtevékenységével, politikai arculatával, problémáival objektíve is elsődleges szerepet játszik a város gazdasági, társadalmi, politikai életében.”²

¹ Dr. Biczó György: A történelem igazságot szolgáltatott Szegednek. 1969. dec. 4.; Lásd még: Szeged felszabadulásának bibliográfiája. Szeged, 1964. Összeáll.: Szabó Imre.

² Bárány Ferenc: Új könyv Szegedről. Délm. 1974. febr. 9. — Fehér István: Gazdasági és társadalmi változások Szegeden a felszabadulás után (1945—1962). Akadémiai Kiadó, 1973.

SZEGED ÚJ KÉPZŐMŰVÉSZETE

A felszabadulás óta eltelt három évtized alatt, mint hazai festészetünk, szobrászatunk és grafikánk általában, úgy Szeged képzőművészete is a megújódás útjára lépett. „A karakteres szegedi művészet — D. Fehér Zsuzsa szerint —, körülbelül tíz év alatt fejlődött fel. Ezalatt az idő alatt egymáshoz simultak a különböző korosztályok alkotásai, kész életművek szervesebben izültek a most indulókéhoz. A műgondal cizellált természetelvűség, a lírai atmoszféricusság jó megfér a fiatalabbak puritán, konstruktívan vagy éppen mexikói monumentalitást sugalló felfogása mellett. A súlyos tömbök és dekoratív foltokban síkra írott motívumok más-más módon fejezik ki a közös élményt: megrendültséget...”...a valóság¹, — városunk új valósága előtt.

A művészet mozgása az országban itt indult meg először. Már 1944 decemberében megalakult Szegeden az Írók, Újságírók és Művészek Szabad Szakszervezete. „A megmozdulás — amint a híradásból kitétnik — a szabad szakszervezetbe tömörült kétkezi munkások kezdeményezésére történt.”³ Helyi képzőművészeink vezetője, *Erdélyi Mihály*, valamint *Dinnyés Ferenc* és *Vinkler László* festőtársai a vezetőség programjává tették, hogy Szeged képzőművészeti életét fellendítsék. Három hónappal később, 1945 március 15-én, megnyílt Szegeden a Demokratikus Magyarország Első Képzőművészeti Tárlata. A kiállítás célja — írja a helyi napilap — az, „... hogy a szélesebb néprétegekkel, amelyek eddig nagyobbára el voltak zárva a művészetektől, megismertesse a szegedi képzőművészek alkotásait és felhívja figyelmüket, érdeklődésüket a művészetekre.”⁴ A tárlaton: *Dinnyés Ferenc, Erdélyi Mihály, Forgács István, Gábor Jenő, Kormos István, Lehotay Mátvás, Mihályi István, Noel Ferenc, Pintér József, Szőke Győző, Tápai Antal, Tápay Lajos, Tóth Gyula, Vanek Ferenc, Vinkler László*, és *Vlasisz Károly* vettek részt.⁵

Ha Szeged képzőművészetének felszabadulás utáni helyzetét vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy helyi kulturális életünk gazdagításában festőink és szobrászaink jelentősen kivették részüket.²

A felszabadulás utáni első tárlat sikerét jól tükrözi az a tény, hogy nyitvatartási idejét, a nagy érdeklődésre való tekintettel, meg kellett hosszabbítani.⁶ A közönség

¹ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. aug. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*. 7.

² Szeged új képzőművészetének 1945—1960 között történő fejlődését röviden összefoglalja: *Szelesi Zoltán*: Szeged új képzőművészetének bibliográfiája. 1945—1960. — Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1960/62. 161—212.

³ Megalakult az Írók, Újságírók és Művészek Szabad Szervezete. Délm. 1944. dec. 6.

⁴ Március 15-én nyílik meg a szegedi képzőművészek kiállítása. Délm. 1945. márc. 9.

⁵ Megnyílt a képzőművészeti kiállítás. Délm. 1945. márc. 17.

⁶ A képzőművészeti kiállítás időtartamát április 8-ig közkívánatra meghosszabbították. Délm. 1945. ápr. 1.

igényére helyi képzőművészeink ez évben még két kiállítást rendeztek. ⁷ Mindez azt bizonyítja, hogy a szép képeket és szobrokat szeretik és kívánják a tömegek és nem rajtuk múlott, hogy eddig nélkülözni voltak kénytelenek. Első képzőművészeti rendezvényeink a régi és az új harcát, a vajúdas állapotát mutatták. Ez vonható le többek között az említett első tárlatról megjelent újságcikkből is, mely megállapítja, hogy „... a kiállítás anyagában sokféle stílus mutatkozik meg. Sok a fiatalos, nyugtalan formakeresés. Megállapodott művészeti iránya alig egy-két festőnek van. A képek között felbukkan egy-kettő, mely szakít a l' art pour l' art elvével és irányzatot visz a művészetbe.”⁸ A fejlődés útja valóban nem mutatkozott könnyűnek, s a kezdeti évek helyi képzőművészeti állapotát a bizonytalanság jellemezte. A Tisza-parti város új életének realista módon történő ábrázolása művészeink számára még kialakulatlan feladat volt.

Az eszmei tisztázódást szolgálva, a szegedi sajtóban egymás után jelennek meg a művészetelvi cikkek, mind magyar, mind szovjet szakemberek tollából.⁹ Ugyanekkor fokozódott festőink és szobrászaink szervezettsége is. 1946 júliusában megalakult a *Szegedi Szépműves Céh*,¹⁰ mely feladatául tűzte ki az itt élő művészek támogatását, valamint egy szegedi művésztelep létesítését. A Szépműves Céh elnöke *Dorogi Imre* festőművész lett. A vezetőség mozgalmat indított a múzeum újjáépítéséért, továbbá művészettörténeti előadásokat rendezett. Ugyanez év, vagyis 1946 őszén létrejött a *Szegedi Művészeti Tanács*¹¹ is, melynek célkitűzése volt, hogy az irodalmat és a művészetet közkinccsé tegye, s felkarolja a széles munkás, paraszt tömegekből feltörő tehetségeket, akiknek nagyrésze a múltban elkallódott. Az 1949-ben működni kezdő *Képzőművészek Baráti Köre*¹² a közönség és a festők, szobrászok szorosabb kapcsolatának megteremtésén fáradozott. Ezek a gombamódra szaporodó művészeti társulások — csakúgy, amint erre a fővárosban is találunk példákat — bár különböző célkitűzésűek voltak, de születésük abból a közös törekvésből fakadt, hogy „... valami mást kell teremteni, mint ami a két világháború közti korszak hivatalos művészete volt.”¹³

Ha a felszabadulást követő évek helyi képzőművészeti életét vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy a tárlatok egyre sűrűbbé és rendszeresebbé válnak.¹⁴ Városunk kulturális és művészeti felemelkedése érdekében programot kijelölő cikkek íródnak (Örvös Lajos, Nagy Zoltán), magas színvonalú előadások hangzanak el (Buday György,

⁷ Szabadtéri kiállítást rendeztek a szegedi képzőművészek július 29-én. Időnk, 1945. aug. 15.; Karácsonyi tárlatot rendeznek a szegedi képzőművészek a Klauzál-téri Virágh-cukrászda szalonjában. Délm. 1945. nov. 25.

⁸ (-): A szegedi Írók, Újságírók, Képzőművészek és Színművészek Szabad Szakszervezete színvonalas és érdekes kollektív kiállítást rendezett a DISZ székházában. Délm. 1945. márc. 25.

⁹ *Háy Károly László*: Szabadságharc és művészet. Délm. 1945. márc. 15.; *Zsellér Endre*: A képzőművészet szerepe az országépítésben. Délm. 1945. ápr. 1.; *Donázy Kálmán*: Haladás és korszerű művészet. Délm. 1945. ápr. 8.; *Varsavszkij Lev*: Ismerjük meg a Szovjet művészeit. Délm. 1946. aug. 25.

¹⁰ Megalakult a Szegedi Szépműves Céh. Délm. 1946. júl. 28.; A Szegedi Szépműves Céh. Szegedi Kis Újság (továbbiakban: Sz. K. Újs.), 1946. júl. 28.; A Szegedi Szépműves Céh elnöke beszél a tervbevett kultúrunkáról. Sz. K. Újs. 1946. szept. 3.

¹¹ A zenészek, az írók és a képzőművészek kijelölték képviselőiket a Szegedi Művészeti Tanácsba. Délm. 1946. okt. 18.

¹² Képzőművészek Baráti Köre Szegeden. Délm. 1949. ápr. 23.

¹³ Délm. 1949. ápr. 23.

¹⁴ (*Lőkös Zoltán*) l. z.: Megnyílt a szegedi képzőművészek kiállítása a Kultúrpalotában. Délm. 1947. febr. 18.; (*Dinyés Ferenc*) D. F.: A szegedi képzőművészek kiállítása. Délm. 1947. máj. 31.; Ma délután nyílik meg a szociáldemokrata képzőművészeti kiállítás. Szegedi Népszava (továbbiakban: Sz. Népsz.), 1947. nov. 29.; Megnyílt a szegedi képzőművészek kiállítása a Fórum Klubban. Délm. 1947. dec. 16.

Bortnyik Sándor) és itteni festőink, szobrászaink munkásságát neves budapesti szakemberek (Rabinovszky Máriusz, Pogány Ö. Gábor) kísérik figyelemmel.¹⁵ A kollektív rendezvényeken kívül az önálló egyéni bemutatkozások is, mint amilyen *N. Kovács Mária* — a több évig Szegeden élt — szobrászművész sikeres kiállítása volt gyakran helyet kaptak; sőt külföldi művész, a délszláv *Kujudzics Zs. Dezső* plasztikai kiállítást rendezett Szegeden, mely a magyar—jugoszláv képzőművészeti kapcsolatok kialakítására adott első reményt.¹⁶ A tárlatok sorából társadalmi üggyé emelkedett az 1948 őszén — a Hungária-szálló nagytermében — létrehozott ú. n. „Híd kiállítás”, mely nemcsak erkölcsi, de anyagi hozzájárulást is jelentett művészeink részéről az ekkor újjáépült szegedi híd javára.¹⁷ Az érdekes rendezvényeken kívül, a múzeum kapunyitásával, díjtalan képzőművészeti szabadiskolák beindításáról, valamint Juhász Gyula, Móra Ferenc, Radnóti Miklós, József Attila szoboravatásairól adnak — többek között — híreket az újságok.¹⁸ Ha egyelőre nagy vonásokban is, de kezdett kialakulni Szeged új képzőművészetének arculata. Jóllehet, hogy az indulás időszakának művészeti eredménye még erősen megosztott értékű volt, de ki kívánhat egyértelmű fejlődést olyan korszak kezdetén, melyet a születő új és a halódó régi harca jellemez.

Az 1945 utáni helyi képzőművészeti kultúra kibontakozásában szerepet játszott az itteni egyetem művészettörténeti tanszékének működése, mely a Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum kiváló vezetője, *Felvinczi Takáts Zoltán* (1880—1964) tevékenységéhez fűződött. Az 1939-ben professzornak ide kinevezett Takáts néhány évig Kolozsvárott tanított, majd 1947-ben ismét a szegedi egyetemre került, és 1950-ben történt nyugdíjaztatásáig itt tanított. Mellette, intézeti tanárként *Nagy Zoltán* (1908) működött, aki később az esztergomi múzeum igazgatója lett. Szegeddel kapcsolatos írásaira már hivatkoztunk. Takáts és Nagy által tartott művészettörténeti előadásokon, az egyetemi hallgatókon kívül, a helyi festők közül is többen résztvettek. Takáts Zoltánnak néhány olyan szegedi tanítványa is volt, akik közül páran nála doktoráltak, illetve a későbbiek során ismert művészettörténészek lettek. Ezek közé tartoztak: *Gönczi Éva, Dávid Katalin, Fehér Zsuzsa, T. Simon Ilona, Lehel István* és

¹⁵ (*Örvös Lajos*) Ö. L.: Szegedi kultúrtervek. Délm. 1945. ápr. 22.; *Nagy Zoltán*: Szeged hivatalosa a délkelet-európai művészetben. Délm. 1947. júl. 27.; Buday György előadása a szegedi egyetemen. Délm. 1947. nov. 27.; Művészeti Hírek. (Bortnyik Sándor előadása Szegeden.) Szabad Művészet, 1948. jan. 6. sz. 229.; *Rabinovszki Máriusz*: Vidéki művészeink. A Képzőművészek Szabad-szervezete Vidéki Csoportjának I. Kiállítása. (Erdélyi Mihály és Vinkler László.), Szabad Művészet, 1947. 154.; A kultuszminiszter küldötte (Pogány Gábor Ö. a szegedi képzőművészek tárlatán.) Délm. 1948. aug. 6.

¹⁶ Kovács Mária szobrászművész kiállításának ünnepélyes megnyitása. Délm. 1947. ápr. 4.; (*Lőkös Zoltán*) I. z.: Két képzőművészeti kiállítás (N. Kovács Mária és Kujundzics Dezső tárlata.) Délm. 1947. ápr. 10.

¹⁷ Híd-kiállítást rendeznek a szegedi képzőművészek. Délm. 1948. nov. 8.

¹⁸ Kapunyitás a Kultúrpalotában. Megrongálódott Munkácsy „Honfoglalás”-a. Sz. Népsz. 1946. okt. 23.; Megnyílt az angol kiállítás a múzeumban. Sz. K. Újs. 1946. nov. 28.; Díjtalan képzőművészeti tanfolyam a dolgozóknak a Madách utcai általános iskolában. Délm. 1948. febr. 12.; *Bíró László*: Művészettörténet a munkástanfolyamon. Délm. 1948. máj. 26.; Képzőművészeti szabadiskola nyílik augusztus elsején. Délm. 1949. júl. 17.; Képzőművészeti szabadiskola nyílik Szegeden. Délvidéki Hírlap (továbbiakban: Délv. Hírl.) 1949. júl. 23.; A képzőművészeti szabadiskola iránt nagy az érdeklődés. Délm. 1949. szept. 4.; Szobrot Juhász Gyulának. Sz. Népsz. 1947. okt. 9.; Juhász Gyula szoborbizottság egyhangú lelkesedéssel fogadta el Petri Lajos szobortervét. Sz. Népsz. 1947. dec. 4.; Elkészült a Juhász Gyula-szobor mintája. Délm. 1947. dec. 4.; Juhász Gyula szobrának elkészítésével Petri Lajos szobrászművészt bízták meg. Sz. Népsz. 1948. jan. 4.; Ortutay Gyula avatja fel a Szegedi Pantheonban február 8-án Móra Ferenc szobrát. Sz. Népsz. 1948. jan. 13.; Legyen Móra-kultusz. (Felavatták Móra-szobrát.) Sz. Népsz. 1948. febr. 10.; Ortutay Gyula kultuszminiszter leplezi le Radnóti Miklós költő szobrát a Szegedi Pantheonban. Szegedi Hírlap (továbbiakban: Sz. Hírl.), 1948. máj. 1.

mások. Amint a lexikonok számon tartják munkásságukat, *B. Gönczi Éva* (1921) a Szépművészeti Múzeum tudományos dolgozója. Tevékenysége művészettörténeti bibliográfiák szerkesztéséhez és az angol művészethez kötődik. *Dávid Katalin* (1923) a keresztény ikonográfia problémáival, modern festéssel és művészetelmélettel foglalkozik. *D. Fehér Zsuzsa* (1925) érdeklődési körébe az 1945 utáni magyar művészet és művészeti politikai kérdések tartoznak. Dávid és D. Fehér a Magyar Nemzeti Galéria tudományos főmunkatársai, több könyvük jelent meg. Bár a fővárosban élnek, Szegeddel való kapcsolatuk nem szakadt meg. Előadások tartása, kiállítások megnyitása és számos ide vágó művészeti cikk fűződik nevükhöz.¹⁹ Különösen D. Fehér Zsuzsa tett és tesz jelenleg is sokat Tisza-parti városunk mai képzőművészetének fellendítéséért. Ezt tükrözi, hogy 1970-ben, Szeged Város Tanácsa művészeti alkotódíját neki ítelték oda.²⁰ A Nemzeti Galéria harmadik szegedi kötődésű művészettörténésze, *Csengeriné Nagy Zsuzsa* (1919), Reizner János, kiváló helytörténésünk unokájaként itt született. Kutatási köre a magyar szobrászat és illusztráció történetéhez kapcsolódik. Ő múzeológiai vonatkozásban nyújt szakmai támogatást a Móra Ferenc Múzeumnak. Csakúgy mint művészettörténész kolléganője, *Bodnár Éva*, aki szakfelügyelőként jelentett sok segítséget számunkra.

A Szegeden maradt, itt működő művészettörténészek sorából, a helyi egyetemen előadó, és festőként is számontartott *Lehel István* (1917—1973) munkásságára később térünk ki. A brassói születésű *T. Simon Ilona* (1900—) Kolozsvárott végzett középiskolái után, 1928-ban került Szegedre. 1948-ban, Takáts Zoltánnal tett művészettörténeti doktorátusa előtt grafikát Jaschik Álmosnál, ötvösséget Ulinek Adolfnál és Kiss Ferencnél tanult. 1952—1970-ig a szegedi múzeumnál mint numizmatikus dolgozott. A Móra Ferenc Múzeum gazdag éremgyűjteményének rendezését kollégájával, *Gergelyfi Imrével* együtt végezte. A „Szegedi emlékérmek és plakettek” c. terjedelmes tanulmányt T. Simon Ilona Csongor Győzővel írta közösen.²¹ Az egyideig Szegeden tartózkodó művészettörténészek közül végül meg kell említenünk *Somogyi Árpádot* (1925—) és *Rajnai Miklóst* (1925—). Somogyinak a felszabadulás utáni első években cikkei jelentek meg az itteni tárlatokról.²² Ezt követően múzeológusi oklevelet szerzett és az Iparművészeti Múzeumba került, ahol kutatási területül a bizánci művészetet és az ötvösséget választotta. Rajnai 1951—52 tavaszáig a Móra Ferenc Múzeumban teljesített szolgálatot. Nevéhez helyi kiállítások rendezése és cikkek írása fűződik.²³ A szerzővel 1952 májusában munkahelyet cserélve, előbb az Iparművészeti Főiskolán, majd a Fővárosi Képtárban fejtette ki tevékenységét. Mészölyről és Szinyeiről írt könyvei után Angliába távozott és most is ott él.

¹⁹ *Dávid Katalin*: Vinkler László kiállításáról. Tiszatáj, 1959. jún.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi nyári tárlat. Művészet, 1962. szept. 9. sz. 38.; *D. Fehér Zsuzsa*: Két fiatal festő kiállítása Szegeden., Művészet, 1963. szept. 9. sz. 44.; *D. Fehér Zsuzsa*: Cs. Pataj Mihály kiállítása Szegeden. Művészet 1965. febr. 2. sz. 46.; *Dávid Katalin*: Megjegyzések a szegedi Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállításához. Művészet, 1965. aug. 8. sz. 34.; *D. Fehér Zsuzsa*: Valóság és forma. A X. Magyar Képzőművészeti Kiállításról. Délm. 1965. okt. 15.; *D. Fehér Zsuzsa*: Friss, változatos össz. kép. A VII. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1966. aug. 7.; *D. Fehér Zsuzsa*: Tóth Sándor kiállításáról. Művészet, 1966. dec. 12. sz. 44.; *D. Fehér Zsuzsa*: Szabó Iván szobrai. Délm. 1967. máj. 9.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. dec. 12. sz. 1185.; *D. Fehér Zsuzsa*: Zombori László útja. Művészet, 1970. júl. 7. sz. 22. *D. Fehér Zsuzsa*: Van-e szegedi műhely? Művészet. 1973. aug. 8. sz. 14—20.

²⁰ Átadták a Szeged Városi Tanács alkotói díjait. Délm. 1970. okt. 11.

²¹ *Csongor Győző—T. Simon Ilona*: Szegedi emlékérmek és plakettek. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. 1969. I. Szeged, 1969. 153—192.

²² (*Somogyi Árpád*) *S. Á.*: Múterem. Szőke Győző kiállításra készül. Időnk, 1945. júl. 19.; *Somogyi Árpád*: A tavasz tárlat. Időnk, 1946. máj.—jún. 6—7.

²³ *Rajnai Miklós*: Nyilasy Sándor és Heller Ödön kiállítása. Sz. Műv. 1951. 212.

A szegedi festők és szobrászok 1950-től, a Magyar Képzőművészek Szövetsége Csongrád Megyei Munkacsoportjának irányítása mellett végezték alkotótevékenységüket. A munkacsoport összefogása kapcsán festőink, szobrászaink művészi-társadalmi élete sokkal tervszerűbbé és kollektívabbá vált mint azelőtt. Jóllehet a munkacsoport életében jóideig voltak hibák (itt főleg Szeged és Vásárhely személyeskedésbe fulladt képzőművészeti rivalizációjára gondolunk), de ezek a motívumok nemcsak helyi gyökérűek voltak, hanem évek során a Képzőművészek Szövetségében végbement dezorganizáltságból is adódtak. Általánosságban azonban el lehet mondani, hogy a munkacsoport — melynek 1950—60 között *Jánoska Tivadar* festőművész volt a vezetője — a képzőművészek és a közönség kapcsolatának elmélyítésében ért el eredményeket. A kultúrforradalomban a maga területén figyelemre méltóan tudta segíteni tanácsszerveinket. Az a tény, hogy városunk közönsége és társadalmi szerveink ma már tudatában vannak a képzőművészet jelentőségének és szerepének, melyet helyi kulturális életünkben betölt, a munkacsoport egykori eredményes tevékenységével is magyarázható.

Mint említettük, városunkban a felszabadulás után a tárlatok egymást követik. Soraikból kiemeljük az 1950 áprilisában Szegeden szereplő sikeres Szovjet Grafikai Kiállítást,²⁴ melyet — Ék Sándor itt tartott e témájú előadása után — Makón, Vásárhelyen és Szentesen is bemutattak. Ugyanez év (1950) nyarán rendezték újjá a Móra Ferenc Múzeum központi épületében elhelyezett képtárat, mely Munkácsy „Honfoglalás” c. művét, valamint az Alföld tája és népe életét bemutató festményeket tárta a közönség elé.²⁵ A Somogyi Könyvtártól különvált múzeumvezetés — *Bálint Alajos* igazgatásával — arra törekedett, hogy a látogatottságot növelje. Ezt a célt szolgálták az új kiállításokon kívül rendezett ú. n. „vasárnapi múzeumi hangversenyek”, melyek nagy népszerűségnek örvendtek.²⁶ Az 1951-től évenként ismétlődő — Szegeden és Vásárhelyen megnyíló — Megyei Képzőművészeti Kiállítások a helyi művészeti élet jelentős eseményeivé válnak. Ezek ösztönzésére a Megyei Tanács pályázatot hirdetett.²⁷ A vidéken folyó, egyre gazdagodó képzőművészeti mun-

²⁴ Rövidesen Szegedre érkezik a „Szovjet Grafika” és a „Szovjet képzőművészet”-i kiállítás anyaga. Délm. 1950. áprl. 6.; A szovjet művészet gazdagságát bizonyítja a Szegedre érkezett szovjet grafikai kiállítás anyaga. Délvidéki Hírlap (továbbiakban: Délv. Hírl.), 1950. áprl. 12.; A Szovjet Grafikai Kiállítás Szegeden. Délm. 1950. áprl. 12.; Vasárnap nyílik Szegeden a „Szovjet Grafika” kiállítás. Délm. 1950. áprl. 13.; A Szovjetunió magasabbrendű művészetével ismerkednek meg a szegedi dolgozók. Délv. Hírl. 1950. áprl. 13.; Vasárnap délelőtt nyitják meg a „Szovjet Grafika” című kiállítást. Délm. 1950. áprl. 14.; A szovjet művészet a népet szolgálja. Nagyszabású kiállításon, vetítettképes előadásokon ismerhetik meg holnaptól kezdve Szeged dolgozói a szovjet képzőművészet legkiválóbb alkotásait. Délm. 1950. áprl. 15.; Ma nyílik Szegeden a szovjet grafikai kiállítás. Délm. 1950. áprl. 16.; Ma délelőtt nyílik meg Szegeden a szovjet grafikai kiállítás. Délv. Hírl. 1950. áprl. 16.; Tömegesen látogatják Szeged dolgozói a „Szovjet Grafika” képkiallítást. Délm. 1950. áprl. 20.; Egyre nő az érdeklődés a „Szovjet Grafika” kiállítás iránt. Délm. 1950. áprl. 21.; A szovjet grafikai kiállítás melyik képét szeretné megszerezni? Délm. 1950. áprl. 23.; Előadás a szovjet képzőművészeti kiállításról. Délm. 1950. áprl. 25.; *Nagy Zoltán*: Szovjet Grafikai Kiállítás. Délm. 1950. áprl. 25.; Ma tartja előadását Szegeden Ék Sándor elvtárs. Délm. 1950. áprl. 28.; Makóra, Vásárhelyre és Szentesre viszik Szegedről a szovjet grafikai kiállítás anyagát. 1950. máj. 12.

²⁵ (*Bényi László*): Népiünk szolgálatában. A szegedi múzeum újjárendezett képtára. Délm. 1950. aug. 26.; Képzőművészeti kiállítás. Szeged, Móra Ferenc Múzeum. Katalógus. Bev.: *Bényi László*. Szöveg: *Végyvári Lajos*: Szeged, 1950.; *Huba László*: Ma délelőtt nyílik meg a Munkácsy-emlékkiállítás a múzeumban. Délv. Hírl. 1950. aug. 27.; Megnyílt a múzeum újjárendezett képtára. Délv. Hírl. 1950. aug. 29. (*Szelesi Zoltán*—*Pinter István*) *Szelesi—Pinter*: Megnyitották a szegedi múzeum újjárendezett képtárát. Délm. 1950. aug. 29.; (*Szegi Pál*) *szegi*: Az újjárendezett szegedi képtár. Sz. Műv. 1950. I. 350.

²⁶ (*Bálint Alajos*) *B. A.*: A múzeum kapui is kinyíltak a szegedi dolgozók előtt. Délm. 1950. okt. 22.; Pezsgő kultúrélet a szegedi múzeum falai között. Délv. Hírl. 1950. nov. 4.

²⁷ Megyei képzőművészeti kiállítás Szegeden. Délm. 1951. okt. 21.; Ma nyílik a megyei képzőművészeti kiállítás. Délm. 1951. okt. 3.; Ünnepelesen megnyílt Szegeden a megyei képzőművészeti kiállítás.

ka — így az itteni is — visszhangot kapott az akkor megjelenő hazai szaklap, a Szabad Művészet hasábjain is.²⁸ Az ötvenes évek elején rendezett kiállítások között új szint jelentenek a helyi üzemi tárlatok.²⁹ Ebben a vonatkozásban figyelemre méltó kezdeményezés volt a Móra Ferenc Múzeum 1953 tavaszán létrehozott új kiállítása: „A múlt és a jelen Szeged képzőművészetében” c. tárlat, melyet a múzeum saját anyagából és az itteni élő festők alkotásainak bevonásával a Szegedi Textilművekben rendezett meg.³⁰

A szóbanforgó kiállítások általában azt tükrözték, hogy képzőművészeink érdeklődése nemcsak a felszabadulás utáni életünk új témái felé irányult, hanem ezzel egyidejűleg mind többüket foglalkoztatta a kifejezés eszközeinek megújulása is. Jóllehet helyi festészetünk két világháború közötti arculatát művészeink józan mértéktartása realista profilúvá formálta, a társadalmi megújhódás időszakában az új mondanivaló eszmeiségét csak megfelelő erejű, a réginél átütőbb kifejezőmód volt képes tükrözni. Szükség volt tehát az eddiginél konkrétabb ábrázolóképeség következetes modell-stúdiumok általi elsajátítása. Művészeink ebbeli törekvésében azonban nemcsak a manuális gyakorlat biztonságának megszerzése volt a végső cél, amely könnyen egyszemélyes mechanizmussá merevedett volna, hanem olyan alkotó módszer, szemléleti mód kialakítása, mely által korunk mondanivalóit széles körben érthető, realista formában fejezhetik ki.

Ebben a vonatkozásban festőinknek hasznos tapasztalatokat nyújtott az 1953-ban megnyílt Móra Ferenc Múzeum Képtára, melynek — Horváth Mihály utcai kétemeletes önálló épületében rendezett — kiállításai révén eredetiben tanulmányozhatták mind a külföldi, mind a magyar mesterek példamutató alkotásait.³¹ A Szépművészeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria és az Iparművészeti Múzeum Szegeden megrendezett időszakos kiállításai ettől kezdve rendszeressé váltak. Ennek kapcsán került sor — többek között — az indiai művészet, valamint a régebbi európai kerámiaművesség és festészet válogatott alkotásainak bemutatására.³² Ehhez járultak a Múcsarnok rendezvényei, melyek a népi demokratikus országok képzőművészetével ismertették meg Szeged közönségét.³³ A modern magyar mesterek közül

---

szeti kiállítás. Délm. 1951. okt. 4.; Ma tárlatvezetés a képzőművészeti kiállításon. Délm. 1951. okt. 7.; (*Lökös Zoltán*) l. z.: Megyei képzőművészeti kiállításunkról. Délm. 1951. okt. 13.; *Bényi Árpád*: Hozzászólás a megyei képzőművészeti kiállításához. Délm. 1951. okt. 14.; Képzőművészeti pályázatot hirdet a Megyei Tanács. Délm. 1952. máj. 8.

²⁸ (*Szegi Pál*) sz.: A vidéken folyó képzőművészeti munka. Sz. Műv. 1951. nov. 11. sz. 522.; A Magyar—Szovjet Barátság Hónapja. Képzőművészeti előadás Szegeden. Sz. Műv. 1952. 94.; *Szelesi Zoltán*: A Csongrád megyei művészek kiállítása. Sz. Műv. 1952. 378.

²⁹ *Szelesi Zoltán*: A múlt és a jelen Szeged képzőművészetében. Kiállítás a Szegedi Textilművekben. Délm. 1953. máj. 14.

³¹ Állandó képzőművészeti kiállítás nyílik a Horváth Mihály utcai üvegcsarnok épületében. Délm. 1953. aug. 25.; Holnap nyílik meg a múzeum állandó képzőművészeti kiállítása. Délm. 1953. okt. 27.; *Szelesi Zoltán*: Az újjárendezett múzeumi képtárban. Délm. 1953. nov. 3.; Múzeumi Képtár (rövid vezető) Szeged, Móra Ferenc Múzeum. Katalógus. Összeáll.: *Szelesi Zoltán*. Szeged, 1953.

³² Megnyitották a Móra Ferenc Múzeum új kiállítását. Iparművészeti Múzeum „Európai kerámiaművesség” c. tárlata. Délm. 1954. áprl. 6.; Hindu festőművészek látogatása Szegeden. Délm. 1956. febr. 12.; Indiai képzőművészeti kiállítás nyílt Szegeden. Délm. 1956. febr. 14.; *Szelesi Zoltán*: Indiai Képzőművészeti Kiállítás Szegeden. Délm. 1956. febr. 19.; India képzőművészetéről. (Baktay Ervin előadása Szegeden) Délm. 1956. márc. 14.; *Czobor Ágnes*: Európai festészet a XVIII. században. Kiállítás nyílik a Móra Ferenc Múzeum képtárban. Délm. 1956. okt. 3.; *Bálint Alajos*: Képzőművészeti kiállítás nyílik a Múzeumi Képtárban. „Európai festészet a XVIII. században”. Délm. 1956. okt. 7.; Európai festészet a XVIII. században. Az Országos Szépművészeti Múzeum kiállítása a Szegedi Móra Ferenc Múzeumban. Katalógus. Bev.: *Czobor Ágnes*.

³³ *Szelesi Zoltán*: Korea a szabadságért. I. Képzőművészeti kiállítás a Móra Ferenc Múzeum képtárban. Délm. 1953. máj. 24.; *Szelesi Zoltán*: Korea a szabadságért. II. Képzőművészeti kiállítás a Móra Ferenc Múzeum képtárban. Délm. 1953. máj. 31.; *Szelesi Zoltán*: A szabadság szere-

Kosztá Józsefnek, Szőnyi Istvánnak, a fővárosi festők sorából pedig előbb Kádár Györgynek, majd a szegedi születésű Tury Máriának rendezett a Móra Ferenc Múzeum tárlatokat.³⁴ Az élő művészet helyi reprezentálása mellett sor került a szegedi festészeti hagyományok, Nyilasy, Hódi, Parobek és Dinnyés Ferenc tanulságot nyújtó munkásságának előadások, cikksorozatok és emlékkiállítások formájában történő feltárására.³⁵ A szegedi művészek egyéni kiállításai és a rendszeresen bemutatásra kerülő megyei tárlatok azt tükrözték, hogy Dél-Magyarország festészete és szobrászata hazai művészetünk aktív részesevé vált. Híven érzékeltette ezt az 1954 októberében megrendezett IV. Megyei Képzőművészeti Kiállítás, melyet felszabadulásunk 10. évfordulója alkalmából hoztak létre.³⁶

Helyi festészetünk és szobrászatunk 1945 utáni első dekádját vizsgálva, Pogány Ö. Gábor — akkori hazai ábrázolóművészeti helyzetre érvényes — szavaival megállapíthatjuk, hogy „... az elmúlt tíz esztendő képzőművészetünk fejlődését a szocialista realizmus irányába terelte. Ez az irány — természetesen — nem jelent merev ragaszkodást előre meghatározott receptekhez, inkább csak magatartásbeli és világnézeti tisztázódást, formálódást. Ha mind a mai napig nem is alakult ki egységes fel fogás a szocialista művészet stílári jellegzetességéről, általános eszményeiről, nagyjából mégis megindult ezirányban a kifejeződés folyamata. S ha nem is dicsekedhetünk kész eredményekkel, lezárt stíluskategóriákkal, korhatározó képletekkel, a szándék hasonlósága, a képzőművész hivatásának helyes értelmezése nagyjából közös nevezőre hozta alkotótehetségeinket.”³⁷

Szeged új képzőművészetének 1956-ig terjedő jó egy évtizedes fejlődésének értékelésében nem járnánk el helyesen, ha nem szólnánk azokról a gátló körülményekről, melyek az országos jellegű politikai, gazdasági és kulturális állapotok szegedi vetületeként a helyi ábrázolóművészetben is jelentkeztek. Ezzel kapcsolatban kell megemlíteni, hogy Szegedet 1949-től elmarasztalóan értelmezendő „határváros”-ként kezelték, mely fejlődésében annyira visszavetette, hogy az ország második legnagyobb városából az ötödik helyre került. Ebből eredt Szeged anyagi bázisának

---

tetének kiállítása. Alexander Kobzdej lengyel festőművész kiállítása a szegedi képtárban. Délm. 1955. ápr. 14.; *Sebestyén Endre—Szelesi Zoltán*: A német grafikai kiállítással együtt hozzák le Szegedre az NDK műanyag kiállításának anyagát is. Délm. 1955. szept. 4.; Megnyílt a Bolgár Grafikai Kiállítás. (A Móra Ferenc Múzeum képtárában) Délm. 1955. okt. 12.; *Bálint Alajos*: Az Új-Kína iparművészete. Kiállítás a szegedi képtárban. Délm. 1955. nov. 22.

³⁴ Kiállítások naptára. (Kosztá József-kiállítás, Szeged, Múzeum) Sz. Műv. 1952. 250.; *Szelesi Zoltán*: Szőnyi István kiállítása. A szegedi Móra Ferenc Múzeum képtárában. Délm. 1955. jan. 6.; Szőnyi István kiállítása Szegeden. Szegedi Tükör, 1955. jan.; Kádár György Kossuth-díjas festőművész grafikai kiállítása. Délm. 1954. júl. 21.; Megnyílt Tury Mária festőművész kiállítása. Délm. 1956. jan. 24.

³⁵ Nyilasy-émlékest. (Szelesi Zoltán előadása Nyilasy Sándorról a Juhász Gyula Kulturotthonban.) Délm. 1954. máj. 13.; Szeged festő-poétája: Károlyi Lajos. Délm. 1954. júl. 15.; *Szelesi Zoltán*: Szeged felszabadult képzőművészetéről. Tiszatáj, 1954. okt.; *Szelesi Zoltán*: Két szegedi festő: Nyilasy Sándor és Károlyi Lajos. Tiszatáj, 1955. febr. 23.; *Szelesi Zoltán*: Nyilasy Sándor. Sz. Műv. 1955. 73.; *Szelesi Zoltán*: Nyilasy Sándor. Szeged, 1955. Csongrád Megyei Füzetek. 14. sz. (TIT-kiadvány).; (*Nagy Dezső*) Y.-ő: Hódi Géza kiállítása elé. Délm. 1955. jún. 9.; *Szelesi Zoltán*: Kiállítás Hódi Géza (1881—1942) festőművész oroszországi műveiből. Szeged, 1955. MSZT rota-kiadványa.; *Vinkler László*: Dinnyés Ferenc gyűjteményes kiállítása. Délm. 1956. máj. 11.; Dinnyés Ferenc festőművész gyűjteményes kiállítása. Szeged, Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

³⁶ A szegedi képzőművészek új alkotásokkal köszöntik Felszabadulásunk 10. évfordulóját. Délm. 1954. szept. 7.; *Szelesi Zoltán*: Méltón köszönti a felszabadulást a IV. Megyei Képzőművészeti Kiállítás. Szegedi Tükör, 1954. okt. 1.

³⁷ Képzőművészetünk a Felszabadulás után. Magyar Nemzeti Galéria. Katalógus. Bev.: *Pogány Ö. Gábor*. Bp. 1960.; Lásd még: *Pogány Ö. Gábor*: Magyar festészet a XX. században c. könyvének (Bp. 1959.) felszabadulás utáni művészetünkkel foglalkozó fejezetét (58—71.).

erős korlátozása is, amely — többek között — nem tette lehetővé a helyi festészet és szobrászat szükséges támogatását. Képzőművészeti vonatkozásban itt is érvényesült az az országosan tapasztalt fejlődésbeli stagnálás, mely szerint „...a szocializmus eszméinek átmeneti eltorzulása miatt a népi, közérthető, a nagy tömegekhez szóló művészet követelése elszakadt a művészi progresszió elvétől.”³⁸

A negatívumok mérlegelésénél figyelembe kell vennünk azt a fáziseltolódást, mely ábrázolóművészeti fejlődés tekintetében Budapest és Szeged viszonylatában észlelhető volt. Míg a fővárosban az 1954-ben megrendezett V. Magyar Képzőművészeti Kiállítás a művészeti öncélúság térnyerési kísérleteiről tanúskodott, addig az itteni IV. Megyei Képzőművészeti Kiállítás a szocialista törekvések jelenlétét mutatta. Helyi kulturális életünkben, így Szeged festészetében is valamivel később jelentkeztek a jobboldali elhajlás tünetei. Ezek nálunk az 1955-ös Tavasz Tárlat,³⁹ és az ugyanez év októberében létrehozott V. Megyei Képzőművészeti Kiállítás anyagában érződtek leginkább. A hiányosságok leküzdésére a helyi párt- és tanácsi szervek irányításával, 1955 nyarán ankéton vizsgáltuk meg Szeged képzőművészeti helyzetét, s meghatároztuk azokat a feladatokat, melyeket helyi ábrázolóművészetünk megújulásának érdekében teljesíteniünk kell.⁴⁰ „A személyi kultusszal összefüggő szubjektívizmus — amint Lánicz Sándor is írja — sok tévedés forrásává vált; s ismét bebizonyosodott, hogy a művészet irányításához sok tapintatra, türelemre és mindennek fölött elvi határozottságra van szükség.”⁴¹ Jóllehet, hogy a levont konzekvenciák megmutatkoztak az itteni VI. Megyei Képzőművészeti Kiállításon is, de a további fejlődés igazi kibontakozása csak az 1956-os októberi ellenforradalom leverése után mehetett végbe.⁴²

Elszármazott és elhunyt művészeink

Szeged képzőművészetében az ellenforradalom bénító hatása csak rövid ideig tartott, mert festőink és szobrászaink már 1957 elején, egyre-másra rendezték meg egyéni kiállításait. Először *Jánoska Tivadar*, majd *Vinkler László* és utána *Vincze András* gyűjteményes kiállítása következett.⁴³ Bemutatott alkotásaiknak sikerük volt és a tárlatlátogatók száma öröndetesen megnövekedett. Példamutató kezdeményezésük után mind szaporodtak az egyéni tárlatok. 1958-ban *Tápai Antal*, a következő évben pedig *Dorogi Imre* rendezett érdeklődést keltő kiállítást.⁴⁴ Ő utánuk jött a pécsi *Buday Lajos* bemutatkozó tárlata, majd *Beszédes Kornél*, *Hemmert János* és *Pintér József* hármas csoportkiállítása.⁴⁵ Ezt követően *Aino Hakulinen*, *Kopasz Márta*,

³⁸ *Németh Lajos*: Modern Magyar művészet. Bp. 1968. 118.

³⁹ *Szelesi Zoltán*: Tavasz Tárlat. Délm. 1955. jún. 30.

⁴⁰ Szeged képzőművészetének fejlődéséről és problémáiról július végén nagyobb szabású vitát rendez a Népművelési Osztály. (Hír) Délm. 1955. júl. 12.; *Szelesi Zoltán*: A képzőművészeti vita elé. Délm. 1955. aug. 2.; Szeged képzőművészetének helyzete. Délm. 1955. aug. 7.; A szegedi képzőművészeti ankétról. (Hír) Szegedi Tükör, 1955. aug.

⁴¹ *Lánicz Sándor*: A szocialista realizmus történetéből (1949—1956). Művészettörténeti Értesítő, 1965. 2. sz. 140.

⁴² *Szelesi Zoltán*: Szeged képzőművészete az ellenforradalom után. Tiszatáj, 1958. júl.

⁴³ *Németh Zoltánné*: Nem tétlenkednek a szegedi festőművészek. Kiállításra készülődik Jánoska Tivadar és Vinkler László. Sz. Népl. 1957. febr. 16.; Képkiallítást rendez május 12-én a Móra Ferenc Múzeum kupolacsarnokában Vincze András szegedi festőművész. Sz. Népl. 1957. ápr. 25.

⁴⁴ *Papp Lajos*: Szeged nagyon sokat adott nekem. (Gyűjteményes kiállításra készül Tápai Antal szobrászművész. Délm. 1958. szept. 25.; (*Lökös Zoltán*) l. z.: A tiszai-táj ihletett festője. Dorogi Imre gyűjteményes kiállításáról. Délm. 1959. máj. 20.

⁴⁵ Megnyitották Buday Lajos festőművész kiállítását. Délm. 1959. dec. 5.; Beszédes Kornél, Hemmert János, Pintér József kiállítása. Szeged, Móra Ferenc Múzeum. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

Rimanóczy Géza, Szekfű János, Szőke Győző és Vincze András kollektíven szerepeltek.⁴⁶ Az idősebb generációból Czizmazia Kálmán, továbbá az akkor még fiatalnak számító Cs. Pataj Mihály és Fontos Sándor rendeztek önálló kiállítást.⁴⁷ Ezzel 1957—60 között szinte a terület valamennyi tagja aktivizálta magát. Néha nemcsak ecsettel és vésővel, hanem tollal is, mint Vinkler László és Tápai Antal, akik a szocialista művészet kérdéseiről vallott nézeteikről cikkekkel jelentettek meg.⁴⁸

Az önálló bemutatkozások mellett létrejöttek a rendszeressé váló helyi csoportkiállítások,⁴⁹ és a Szegedi Nyári Tárlatok,⁵⁰ melyek később országos jellegűvé emelkedtek. Ábrázoló művészetünk fokozódó önállósulási törekvését a Megyei Munkacsoporttól való különválása és azok az igényes kollektív tárlatok tükrözték, melyeket az ötvenes évek második felében rendeztek. Kiemelkedő az 1958-ban létrehozott Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása,⁵¹ mely festőink és szobrászaink 1945—1958 között alkotott legsikerültebb műveit tartalmazta. Az ellenforradalom után ismét felívelő helyi képzőművészeti életet külföldi kiállítások is gazdagították, melyek kapcsán a kortárs francia, német, szovjet, olasz festészet, szobrászat és grafika eredményei váltak ismertté városunk tárlatlátogatói előtt.⁵² A haladó hagyományok megbecsülését tükrözték az alföldi mesterek festményeiből rendezett emlékkiállítások.⁵³ A budapesti művészek táborából — a Szegedet második szülővárosának tartó — Herman Lipót, valamint Imre István és Domanovszky Endre mutatták itt be

⁴⁶ Hat szegedi festőművész kiállítása (Aino Hakulinen, Kopasz Márta, Rimanóczy Géza, Szekfű János, Szőke Győző és Vincze András tárlata). Délm. 1960. febr. 28.

⁴⁷ Czizmazia Kálmán gyűjteményes kiállítása. Délm. 1960. áprl. 13.; Holnap nyitják meg Cs. Pataj Mihály kiállítását. Délm. 1960. jún. 3.; Fiatal festőművész kiállítása a Képcsarnokban. (Fontos Sándor) Délm. 1960. szept. 5.

⁴⁸ Vinkler László: Eszmeiség és képzőművészet. Tiszatáj, 1958. aug.; Tápai Antal: Élet és művészet. Tiszatáj, 1958. szept.

⁴⁹ Holnap nyílik a Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Délm. 1957. okt. 9.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Szeged, Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán. Szeged, 1957.; A szegedi képzőművészek gazdag kiállítással köszöntik legnagyobb nemzeti ünnepünket. Délm. 1958. áprl. 1. A szegedi múzeum képzőművészeti szalonjában megnyílt a Csongrád megyei művészek VIII. kiállítása. (Hír) Múterem, 1958. 10. sz. 44.; Szegedi festőművészek kiállítása. Délm. 1959. dec. 10., dec. 22.; Kiállítások (Szegedi tárlatokról híradás) Művészet, 1960. aug. 1. sz. 40.; Művészeti életünk (Híradás a szegedi tárlatokról) Művészet, 1960. szept. 2. sz. 38.; Művészeti életünk (Szegedi hírek.) Művészet, 1960. dec. 5. sz. 34—35.; Szegedi Grafikai Kiállítás. Szeged, Móra Ferenc Múzeum. Meghívó-katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán. Szeged, 1960. dec.

⁵⁰ Nyári Tárlat. Csongrád megyei Képzőművészek Kiállítása. Délm. 1959. júl. 24.; Csongrád megyei Képzőművészeti kiállítás a Szegedi Szabadtéri Játékok idején. Szeged, Móra Ferenc Múzeum képtára. Kat.: Bev.: Osváth Béla. Szeged, 1959.

⁵¹ Szelesi Zoltán: Szeged új képzőművészete. Retrospektív kiállítás a Móra Ferenc Múzeum képtárában. Tiszatáj, 1958. nov.; Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása. Szeged, Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán. Szeged, 1958.; Horváth Mihály: Gondolatok a Retrospektív Kiállítás után. Tiszatáj, 1959. jan. A Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállításán (1945—1958), a következő művészek szerepeltek: Beszédes Kornél, Buday Lajos, Csertő Ferenc, Csíkszentimrei Kálmán, Dorogi Imre, Erdélyi Mihály, Fontos Sándor, Hakulinen Aino, Hemmert János, Jánoska Tivadar, Kopasz Márta, Kormos István, Kovács Margit, Major Jenő, Papp Sándor, Pintér József, Rimanóczy Géza, Sándor Lajos, Süle István, Szőke Győző, Tápai Lajos, Vincze András, Vlasics Károly és Zombori László.

⁵² Bálint Alajos: Jean Effel kiállítása Szegeden. Sz. Népl. 1957. ápr. 14.; Szelesi Zoltán: Humor a képtárban. Sz. Népl. 1957. áprl. 21.; Fritz Cremer művészi kiállítása. „Nem ismerem modernebbet, mint a szocializmus”. Délm. 1958. nov. 27.; Öt szovjet művész kiállítása Szegeden. (I. C. Nyekraszov, I. P. Rejner, L. A. Iljina, N. J. Cejtlin és B. A. Szemonov.) Délm. 1959. febr. 19.; (Horváth Mihály) h. m.: Öt szovjet művész kiállítása. Délm. 1959. febr. 22.; Olasz Grafikai Kiállítás nyílt Szegeden. Délm. 1959. áprl. 1.

⁵³ Károlyi Lajos (1877—1927) emlékkiállítása. Szeged, Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán. Szeged, 1957.; Szelesi Zoltán: Koszta, Tornyai, Nyilasy. Alföldi mesterek kiállítása a szegedi képtárban. Délm. 1958. ápr. 30.

alkotásaikat.⁵⁴ Végezetül megemlítjük, hogy a Tiszántúli Festőművészek Vándorkiállítását az ötvenes évek végén kétszer hozták Szegedre.⁵⁵ Az eddig szóba került gazdag tárlatsorozatot méltón zárta a Magyar Nemzeti Galéria kiállítása, melyet 1960 nyarán „Képzőművészetünk a felszabadulás után” címmel — budapesti szereplést követően — a Móra Ferenc Múzeum képtárában mutattak be. Ezen a rendezvényen a helyi festők, szobrászok és grafikusok is résztvettek.⁵⁶

Szeged képzőművészetének ellenforradalom utáni fellendüléseért sokat tettek az itteni párt- és tanácsi szervek, melyek több alkalommal megvitatták helyi művészetünk állapotát és értékes segítséget nyújtottak további előrehaladásában. A Városi Tanács tekintélyes összegű vásárlások és díjak odaítélésével, valamint igényes katalógusok, plakátok, meghívók készítésével támogatja festőink, szobrászaink és grafikusaink munkásságát. A Hazafias Népfront Városi Bizottsága a transzmisszió szerepét tölti be művészeink és a párt- és tanácsi szervek kapcsolatának egyre szorosabbá válásában. Elmondható, hogy Szegeden a képzőművészetet ma már fontos kultúrpolitikai tömegnevelő tényezőként veszik számba. Indokoltá teszi ezt, hogy 1950—60 között közel nyolcvan különböző tárlat került a Móra Ferenc Múzeumba, illetve képtárába megrendezésre.⁵⁷

⁵⁴ Három festő kiállítása nyílik meg ma Szegeden (Imre István, Torma Imre és Balázs G. Árpád festőművészek tárlata). Délm. 1958. márc. 15.; *Kelemen Ferenc—Szelesi Zoltán: Három kiállításról.* (Imre István, Torma Imre és Balázs G. Árpád tárlatairól.) Tiszatáj, 1958. ápr.; Herman Lipót kiállítása Szegeden. Délm. 1959. máj. 21.; „Szeged második szülővárosom...” (Herman Lipót levele szegedi kiállításra alkalmából.) Délm. 1959. máj. 23.; (*Szelesi Zoltán*) Sz. Z.: Dománovszky Endre kiállítása Szegeden. Délm. 1960. jan. 21. Délm. 1973. ápr. 23.

⁵⁵ *Szelesi Zoltán: Séta a Tiszántúli Festőművészek Vándorkiállításán.* Délm. 1957. máj. 8.; Jegyzet két kiállításról. (1. Tiszántúli Festőművészek II. Vándorkiállítása. 2. Vincze András gyűjteményes kiállítása.) Délm. 1958. júl. 16.

⁵⁶ *Papp Lajos: Képzőművészetünk a felszabadulás után.* A Magyar Nemzeti Galéria szegedi tárlatáról. Délm. 1960. júl. 30.; Képzőművészetünk a felszabadulás után c. kiállítás szegedi anyaga. Szeged, Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. Szeged, 1960.

⁵⁷ A Móra Ferenc Múzeumba (MFM) és a Horváth Mihály utcai képtárban (HMK) 1950—60 között az alábbi tárlatok kerültek megrendezésre.

1950.

Alföld tája és népe; Munkácsy „Honfoglalás” kiállítása (MFM; Délm. 1950. aug. 29.)

1951

Nyilasy Sándor és Heller Ödön emlékkiállítása (MFM; Sz. Műv. 1951. 212); Megyei Képzőművészeti Kiállítás (HMK; Délm. 1951. okt. 13.)

1952

Tavaszi Tárlat (HMK; Délm. 1952. máj. 11); Koszta József emlékkiállítása (MFM; Sz. Műv. 1952. 250); Csongrád megyei Művészek Kiállítása (HMK; Sz. Műv. 1952. 378.); „Tiszatáj képzőművész-pályázat” — kiállítás (HMK; Délm. 1952. okt. 24.) Nemzetközi gyermekrajz kiállítás (MFM; Délm. 1952. okt. 30.)

1953

„Korea a szabadságért” — kiállítás (HMK; Délm. 1953. máj. 24. 31.); III. Megyei Képzőművészeti Kiállítás (HMK; Délm. 1953. okt. 15.); „150 év festészete”. Szeged képzőművészete (HMK; Délm. 1953. nov. 3.); Harmadik Megyei Képzőművészeti Kiállítás (HMK; Délm. 1953. nov. 18.)

1954

Európai kerámiaművesség. (MFM; Délm. 1954. ápr. 6.); Nyilasy Sándor emlékkiállítása (MFM); Vincze András rajzkiállítása (MFM; Délm. 1954. jún. 24.); Kádár György grafikai kiállítása (MFM; Délm. 1954. júl. 13.); IV. Megyei Képzőművészeti Kiállítás (HMK; Szegedi Tükör, 1954. okt. 1.); Szőnyi István kiállítása (HMK; Délm. 1953. jan. 6.)

1955

Herman Lipót kiállítása (HMK; Délm. 1955. febr. 20.); A Kobzdej lengyel grafikus kiállítása (HMK; Délm. 1955. áprl. 14.); Tavasz Tárlat (HMK; Délm. 1955. jún. 30.); Domján József grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1955. szept. 18.); V. Megyei Képzőművészeti Kiállítás (HMK; Délm. 1955. okt. 8.); Bolgár grafikai kiállítás (MFM; Délm. 1955. okt. 12.); Új-Kína iparművészete (MFM; Délm. 1955. nov. 22.).

A felszabadulás utáni szegedi képzőművész-gárda tagjai közül 1960-70 között, sajnos, többen elhunytak, s voltak, akik elköltöztek vagy más pályát választottak. A ma is itt működők közül egyes fiatalok pályája ez idő alatt bontakozott ki, a korosabb generációból viszont néhányan mesterekké váltak. Helyi művésztszadalmunk sorainak megritkulása bár veszteséget jelent, de egyben jelenlegi ábrázoló művészetünk profiljának átformálódását, az eddigieknél jóval határozottabbá válását is eredményezte. A régebben vagy a közelmúltban elhunyt és elszármazott művészeink tehetségükhöz mérten valamennyien hozzájárultak Szeged új képzőművészete kibontakozásához, ezért az alábbiakban szólni kell róluk.

A már részletesen méltatott kiváló festők, *Dinnyés Ferenc* után legkorábban *Jánoska Tivadar* (1891—1960) távozott el az élők közül. A Pozsonyból Szegedre került festő 1950—60 között a helyi képzőművészek munkacsoportjának vezetője volt. Jól ellátott szervezői munkáján túl, mint a Szegedi Építőipari Technikum rajztanára is érdemeket szerzett. 1961-ben rendezett hagyatéki kiállítása⁵⁸ arról tanúskodott,

1956

Tury Mária kiállítása (HMK; Délm. 1956. febr. 2.); Indiai Képzőművészeti Kiállítás (HMK; Délm. 1956. febr. 19.); Balázs G. Árpád grafikai kiállítása (HMK); Dinnyés Ferenc gyűjteményes kiállítása (HMK; Délm. 1956. máj. 11.) Csehszlovák Textilművészeti Kiállítás (HMK); Európai festészet a XVIII. században. (HMK; Délm. 1956. okt. 3.); Parobek Alajos és Hódi Géza szegedi festők emlékkiállítása (HMK; Délm. 1956. okt. 6.).

1957

Jean Effel karikatúra kiállítása (HMK; Sz. Népl. 1957. ápr. 14.); Tiszántúli festőművészek Vándorkiállítása (HMK; Délm. 1957. máj. 8.); Szegedi Képzőművészek Kiállítása (HMK; Délm. 1957. okt. 9.); Károlyi Lajos emlékkiállítása. (HMK; Délm. 1957. okt. 24.); Vincze Lajos grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1957. nov. 26.).

1958

Imre István kiállítása (HMK; Délm. 1958. márc. 15.); Koszta, Tornyai, Nyilasy-emlékkiállítás (HMK; Délm. 1958. ápr. 30.); Vincze András gyűjteményes kiállítása (HMK; Múterem, 1958. aug. 8. sz. 41.); Csongrád megyei Képzőművészek VIII. Kiállítása (HMK; Múterem, 1958. 10. sz. 44.); Gábor Marianne és Varsányi Pál tárlata (HMK; Délm. 1958. szept. 17.); „Szeged épít” Tervező Iroda kiállítása (MFM); Jan Alexij cseh festőművész kiállítása (HMK); Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása (HMK.); Tiszatáj, 1958. nov.); Frits Cremer szobrászművész kiállítása (MFM; Tiszatáj, 1958. dec.).

1959

Öt szovjet grafikus kiállítása (HMK; Délm. 1959. febr. 19.); Benczur Gyula emlékkiállítása. (HMK; Délm. 1959. márc. 10.); Olasz grafikai kiállítás (HMK; Délm. 1959. ápr. 1.); XIX. századi festészet (HMK); Dorogi Imre gyűjteményes kiállítása. (HMK; Délm. 1959. máj. 20.); Bózsó János kiállítása (HMK; Délm. 1959. máj. 7.); Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1959. júl. 24.); Rembrandt-reprokiállítás (MFM); Nagy Balogh János kiállítása (HMK; Délm. 1959. nov. 19.); Buday Lajos kiállítása (HMK; Délm. 1959. dec. 5.); Beszédes Kornél—Hemmert János—Pintér József kiállítása (MFM; Délm. 1959. dec. 20.); Az Alföld a magyar festészetben (HMK; Délm. 1959. dec. 23.).

1960

Domanovszky Endre kiállítása (MFM; Délm. 1960. jan. 21.); Hat szegedi festőművész kiállítása (HMK. 1960. febr. 28.); Csizmazia Kálmán kiállítása (MFM; Délm. 1960. ápr. 21.); Vaszary János és Révész Imre emlékkiállítása (MFM); Felszabadulás utáni magyar grafikai kiállítás. (HMK); Gross Bettelheim grafikai kiállítása (MFM; Délm. 1960. máj. 17.); Cs. Pataj Mihály kiállítása (HMK; Délm. 1960. jún. 16.); Fiatal rajztanárok kiállítása (MFM; Délm. 1960. jún. 26.); „A munka dicsérete” kiállítás (MFM; Tiszatáj, 1960. aug.); Képzőművészetünk a felszabadulás után (HMK; Délm. 1960. júl. 30.); Makk József hagyatéki kiállítása (MFM; Délm. 1960. szept. 4.); Kukovetz Nana emlékkiállítás (MFM); Csongrád megyei rajztanárok kiállítása (MFM); „Építők Hete” — Szegedi Tervező Iroda kiállítása (HMK); Félégyházi László és Bíró Lajos kiállítása (MFM; Délm. 1960. szept. 13.). Magyar rajz és akvarell a XIX. században (HMK; Délm. 1960. szept. 13.); Jánoska Tivadar hagyatéki kiállítása (HMK; Délm. 1960. dec. 13.); Szegedi grafikai kiállítás (MFM; Délm. 1960. dec. 25.).

⁵⁸ Jánoska Tivadar hagyatéki kiállítása. Délm. 1960. dec. 13.; Jánoska Tivadar (1891—1960) hagyatéki kiállítása. Szeged, Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: *Vinkler László. Sze-*

hogy képei beleilleszkedtek alföldi festészetünk lírai, dekoratív téma- és színvilágába, bár piktúráját más tájak szépsége, a Duna-kanyar és Nagymaros környéke is megihlette. Választékos előadású szegedi és tápéi utcarészleteiben a figyelemreméltó tartalmi értékek mellett ízléssel fejezte ki az összecsengő színek festőiségét. Könnyed előadású csendéletei, jellemző portréi („Juhász Gyula”, 1958) és népi érdeklődést mutató figurális kompozíciói a realista ábrázolás elismerésre méltó teljesítményeinek tekinthetők. Válogatott képeit a prágai, pozsonyi és kassai múzeumok őrzik. Hagyatékának jelentős részét 1970-ben vásárolta meg a Móra Ferenc Múzeum.

Míg Jánoska a helyi művészeti élet vezető alakja volt, addig a vele egy évben elhunyt *Makk József* (1911—1960) teljesen ismeretlenül élt és csak 1960 nyarán Szegeden megrendezett hagyatéki kiállítása terelte rá a figyelmet.⁵⁹ Izoláltsága egyrészt családfenntartói lekötöttségével, másrészt hosszan tartó betegségével és zárkózott természetével függött össze. Első művészeti leckéit Makón kapta Vén Emiltől, majd a fővárosban Rudnaynál tanult tovább. Szemérmes hangú festészetében napos-felhős, melankólikus hangulatban jelenítette meg a múlt egymást követő hétköznapjainak kilátástalanul csöndes nyugalját. Képein — mint a gyöngéd esetű Endre Bélánál — lány színekkel festett mezőket, réteket látunk, nagy műhelyét a paraszti munka tevékenységének („Pihenő kapás”, 1945). A művészt főleg a falusi nép élete és környezete érdekelte s ez hatott rá legjobban. Önarcképei — éppúgy mint Károlyi Lajosé — egy belső magányban élő kontemplatív lelkületű embert mutatnak, akinek kedélyét betegsége és a megélhetés terhei törték meg. Szelíd panaszú vásznai bár költői lágysággal, de feltétlenül kifejezik korával szembeni egyéni és társadalmi béktelenségét. Festészetének — a szegedi és makói hagyatéki kiállításokon feltárulkozó — értékei az alföldi kismesterek sorába utalják őt.⁶⁰

Mint Makkot, úgy a Szegedi Pedagógiai Főiskola rajztanszékének egyik fiatalon elhunyt vezetőjét, *Major Jenőt* (1918—1964) is a vonzó szerénység és az etikus magatartás jellemezte. Tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán, Szőnyi István növendékeként végezte. Mesterének legjobb értékei hulltak jó talajra benne. Ennek kapcsán Major a természeti és társadalmi jelenségeket nem a tárgyilagos megfigyelő hűvösségével, hanem az érző ember lírai gyöngédségével és humánumával ábrázolta. 1949-ben került a Szegedi Pedagógiai Főiskolára. Idejének nagy részét az itteni rajztanszék feladatai kötötték le. Működésében sikerült az oktató-nevelő és a művészi-alkotó munka egységét megteremtenie. A modern festészettel kapcsolatos fejtegetéseit tanulmányban foglalta össze.⁶¹ Kulturált hatású festményei kiemelkedtek a helyi tárlatok átlaganyagából. Tájábrázolásait és figurális kompozícióit mindig a valóságból kiindulva alakította ki, de alkotásainak népi megjelenítésében döntő szerepet játszott a fény- és színproblémák tartalmi súlyt adó festői megoldása. Ezek közül való a „Táj” c. festménye (1961), mely a szegedi múzeumba került. Eleinte kisméretű, de finom koloritú csendéletekkel és hangulatos szobabelsőkkel jelentkezett. Témakörét azonban időközben kibővítette és vásznai megnövekedtek. Terméstudiumait hol az alföldi tanyavilág, hol a csillogó vizű Balaton ihlette meg. Érdeklődése később egyre inkább az emberábrázolás felé fordult, mely figyelemre méltó portré és alaktanulmányokat eredményezett. Növekvő alkotókedve éppúgy talált megfestendő feladatot a közvetlen környezetébe tartozó tanuló ifjúság között, mint

ged, 1960.; *Szelesi Zoltán*: Jánoska Tivadar hagyatéki kiállítása. Délm. 1961. jan. 1.; *Művészet*, 1961. III. 33.

⁵⁹ Makk József hagyatéki kiállítása elé. Délm. 1960. aug. 28.; *Lehel István*: Makk József hagyatéki kiállítása. Délm. 1960. szept. 4.; Makk József festőművész hagyatéki kiállítása. Szeged, Móra Ferenc Múzeum. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*. Szeged, 1960.

⁶⁰ Makk József hagyatéki kiállítása. *Művészet*, 1961. I. 36.

a napi élet forgatagától zajos utcákon vagy tereken. Sőt legsikerültebb alkotásai üzemi jeleneteket ábrázolnak. Törekvéseinek eredményét 1962-ben a szegedi tanártársaival közösen rendezett gyűjteményes kiállítás,⁶² valamint a Móra Ferenc Múzeum képtárában halála után, 1964 májusában bemutatott hagyatéki anyaga jól tükrözte.⁶³

Major festészetét intellektuális tendenciák, tudatos, értelmi meggondolások irányították, *Tápay Lajos* (1900—1964) piktúrája viszont inkább ösztönös, szenvedélyes hevületű volt. Realista felfogású, erős szinkontrasztokra épített festményein a Tiszaparti táj szépségeit és az itt dolgozó halászok, egykori kubikosok munkáját ábrázolta legtöbbször. Ígéretesen induló tehetségnek számított, s erőteljes, olykor monumentalitásra törekvő, sötét tónusú temperáival tipikus Tisza-menti festőként szerepelt a Múcsarnokban is. Reményteljes pályájának kibontakozását azonban akadályozta a megélhetésért való küzdelem. Kényszerűségből vállalt ipari foglalkozása alkotóképességeinek legjavát egész életén át lekötötte. A két világháború évtizedeiben közvetkeztesen itteni népi témák, dolgozó embereket megörökítő Tápay Lajos szocialista szellemű festményeivel a munkásosztály — melynek maga is tagja volt — ügye mellett állott ki. A felszabadulás utáni kollektív tárlatokon váltakozó intenzitással vett részt. A IV. Szegedi Nyári Tárlaton díjat nyert „Tiszai halászok” (1963) c. olajfestményét⁶⁴ — más képeivel együtt — a Móra Ferenc Múzeum örzi. Éveken át tervezett gyűjteményes kiállítását váratlanul bekövetkezett halála⁶⁵ akadályozta meg.

Emlékkiállítást 1974-ben rendeztek képeiből.

A közelmúltban elhunyt művészek sorába tartozik az egykor Pécssett lakó, de Szegeden dolgozó *Buday Lajos* (1911—1965), aki a közben tanárképző főiskolává alakult helyi felsőoktatási intézmény rajztanszékét irányította. Tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán Réti Istvánnál kezdte. Az általa közvetített nagybányai eredmények átvétele Buday festészeti kibontakozásának alapjává váltak. Ábrázolási érdeklődése indulásától fogva sokrétűnek mondható. Éppoly szívesen kereste fel a gépek zajától hangos munkahelyeket, mint a természeti szépségekben bővelkedő hazai és külföldi tájakat. Alkotásain általában nem zárta le véglegesen a formákat, festményein a néző fantáziáját megmozgató tömör képszerűségükben jelentkeztek a tárgyak. Buday Lajost 1957-ben helyezték Szegedre. Számára Szeged a művészeti és rajzpedagógiai gondolkodás szellemi légkörét, Pécs a gondolatok művészi megvalósításának műhelyét jelentette. Buday egyre jobban kiteljesedő ábrázolásbeli tevékenységét jelzi, hogy 1959-ben Pécssett és Szegeden rendezett figyelemre méltó gyűjteményes kiállítást.⁶⁶

1961-ben a „Könyvnap” c. festményével Szeged város képzőművészeti díját nyerte el.⁶⁷ Szegedi tanártársaival többször rendezett tárlatokon szereplő művei⁶⁸

⁶¹ *Major Jenő*: Az absztrakt festészet kialakulása. A Szegedi Pedagógiai Főiskola Évkönyve, 1961. Szeged, 1961. 237. A modern művészet és festészetünk mai problémái. Délm. 1962. máj. 17.

⁶² Szegedi Állami Pedagógiai Főiskola Művésztanárainak Képképzéséről. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*. Szeged, Móra Ferenc Múzeum, 1962.

⁶³ *Szelesi Zoltán*: Major Jenő hagyatéki kiállítása. Délm. 1964. máj. 21.; In memoriam Major Jenő. Művészet, 1964. V. 4.

⁶⁴ IV. Szegedi Nyári Tárlat. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1963. 15., 30.

⁶⁵ *Szelesi Zoltán*: Búcsú Tápay Lajostól. Délm. 1964. máj. 28.; Tápay Lajos emlékkiállítás, Szeged, 1974. Katalógus. Bev.: Tápai Antal.

⁶⁶ Ma nyílik Buday Lajos festőművész gyűjteményes kiállítása. Délm. 1959. dec. 3.; Megnyitották Buday Lajos festőművész kiállítását. Délm. 1959. dec. 5.; Buday Lajos gyűjteményes kiállítása. Szeged, Móra Ferenc Múzeum. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*. Szeged, 1959.

⁶⁷ Dél-alföldi Képzőművészek Kiállítása. Szeged, 1961. Leporello. 7.

⁶⁸ Szegedi Állami Pedagógiai Főiskola Művésztanárainak Képképzéséről. Katalógus. Bev.:

Major Jenő:
Üzemben. 1941. temp. fl. 50×60 cm. Mgt.

Buday Lajos:
Paprikagyárban. 1962. o. fl. 70×80 cm. Mgt.

Tápay Lajos: Tiszai halászkok.
1963. o. fl. 100×120 cm. MFM

Jánoska Tivadar:
Falusi délután. 1959. o. fl. 22×29 cm. MFM

azt tükrözték, hogy Buday Lajos művészi magatartása a realizmus összefüggéseinek megértésére irányult. Ez azonban számára nem volt mereven értelmezett kifejezési kategória. Rajzpedagógiai tanulmányai a pécsi, illetve a szegedi pedagógiai főiskolák évkönyveiben jelentek meg.⁶⁹

Az elmúlt évtizedben elhunyt — most felsorolt — szegedi festők közül *Tóbiás György* (1902—1968),⁷⁰ a város szülötte volt, mint a pikturálisan hozzá közel álló

Szelesi Zoltán. Szeged, Móra Ferenc Múzeum, 1962.; Szegedi Állami Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállítása. Katalógus. Ep.: *Szelesi Zoltán*. Szeged, Móra Ferenc Múzeum, 1964.

⁶⁹ *Szelesi Zoltán*: Buday Lajos. Művészet, 1965. X. 46.

⁷⁰ *Hegy István*: Tóbiás Gyurkáról. Színház és Társaság, 1924. dec. 15.; (*Lengyel Vilma*) I. v.: Tóbiás György képkiallítása. Délm. 1925. okt. 7.; Képkiallítás a Kass-halljában. Friss Újság, 1925. okt. 7. Tóbiás György képkiallítása. Szeged, 1926. dec. 19—31. Katalógus. Bev.: *Juhász Gyula*;

Tápay Lajos. Tóbiás szegény halászember fiaként stúdiumait nehéz körülmények között kezdte. Első leckéit Heller Ödöntől nyerte, majd tanulmányait a kecskeméti művésztelepen Révész Imre mellett folytatta. Pályafutásának további állomásai München, Bécs, majd Olaszország voltak. Végül szülővárosában telepedett le, s haláláig itt élt. Már indulásakor portréival tűnt fel. Jó karakterérzéke és erőteljes előadása révén sikeres arcképeket hozott létre, („Anyám”, 1931).⁷¹ Festményeinek sorozatán át híven tükröződik a fizikai és szellemi munka dialektikus ellentéte és egysége. A kubikos vagy földművelő munkásokon kívül, az emberi tevékenység kulturális és érzelmi epizódjai is érdekelték, melyeket egy-egy olvasó, zongorázó, sakkozó figurája fejezett ki. Hosszú, közel két évtizedes visszavonultság után, melyet a megélhetés gondjai róttak rá, életének hatvanadik évében — 1962 őszén — retrospektív kiállításon adott számot addigi tevékenységéről.⁷² 1962-től kezdve azonban a helyi kollektív tárlatokon, sőt önálló kiállításokat is rendezve, többször szerepelt.⁷³ Jelentősebb műveinek egy része a Móra Ferenc Múzeumba került. Végig megőrzött öntudatosságát Juhász Gyulától fiatalon kapott dicsérete éllette.⁷⁴ Munkássága során a természeti és társadalmi valóság realista tolmácsolója maradt.

Szegeden voltak olyan festők, grafikusok, akik tárlatokon alig, vagy egyáltalán nem szerepeltek. Művészi tevékenységüket csöndes félrevonultságban valamely intézménynél fejtették ki. Ezek közé tartozott *Boros Ilona* (1910—1957) is, aki a Móra Ferenc Múzeumban művészeti képzettségű restaurátorként dolgozott. A munkatársnőjére szépen visszaemlékező Csongor Győző⁷⁵ szerint Boros Ilona Versecről származott Szegedre. Itteni diákoskodása után, a Képzőművészeti Főiskolán — Glatz Oszkár mellett — szerzett rajztanári oklevelet. Szegedre visszatérve 1941-től előbb az egyetem régészeti, majd antropológiai intézetében grafikusként működött. Közben a helyi iparostanuló iskolában — óradíjjasként — rajztanári teendőket látott el. A Móra Ferenc Múzeumhoz 1950-ben került, ahol hét éven át — viszonylag fiatalon bekövetkezett haláláig — a különböző rendeltetésű tudományos munkák részére a rajzok, festmények hosszú sorát készítette. Ezen kívül képre Restaurálással és portréfestéssel is eredményesen foglalkozott. Túlzott szerénységétől elfedett művészi munkássága még nem kellően ismeretes.

Az eltávozott és elszármazott művészeinket tárgyaló ezen fejezetünkben nemcsak az élők közül eltávozó, 1945 után elhunyt képzőművészeinkről akartunk meg-

Tóbiás György kiállítása. Délm. 1926. dec. 11., dec. 21.; Szegedi Friss Újság, 1926. dec. 21.; Tóbiás György kiállítása a Kass-halljában. Szeged, 1929. dec. 15—30. Katalógus. Bev.: *Berczeli Anzelm Károly.*; (*Lengyel Vilma*) l. v.: Tóbiás György tárlata a Kass-halljában. Délm. 1929. dec. 15.; (*Pfeifer Elek*) P. E.: Tóbiás György újabb képei. Szegedi Új Nemzedék, 1930. dec. 14.; *Pipics Zoltán*: A Múcsarnok tavaszi tárlata. Magyarország, 1931. ápril. 26.; *Kalmár-Marón Ferenc*: Múteremben. Délm. 1940. dec. 1.; *Pfeifer Elek*: Tóbiás György újabb képei. Szegedi Új Nemzedék, 1943. jún. 5.; (*Szelesi Zoltán*) Sz. Z.: Meghalt Tóbiás György. Délm. 1968. nov. 2.

⁷¹ Tóbiás György „Anyám” (1931) c. festményét, más képeivel együtt a Móra Ferenc Múzeum őrzi.

⁷² (*Lódi Ferenc*) L. F.: Két kiállítás megnyitójával kezdődött Szegeden a múzeumi hónap. Délm. 1962. okt. 5. (*Lódi Ferenc*) L. F.: Tóbiás György kiállítása. Délm. 1962. okt. 25.; Tóbiás György retrospektív kiállítása. Szeged, 1962. Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

⁷³ *Dér Endre*: Tóbiás György gyűjteményes kiállítása. Délm. 1964. ápril. 28.; Tóbiás György és Aino Hakulinen kiállítása Szegeden. Művészet, 1964. X. 38.; *Szelesi Zoltán*: A Tóbiás-házaspár kiállítása. Délm. 1967. júl. 11.

⁷⁴ „A szegedi művészet — írja Juhász Gyula —, amely nem volt, csak akart lenni, de lesz, egyik új, bátor, igaz jó harcását köszönheti Tóbiásban.” — Tóbiás György képkiallítása. Szeged, 1926. december 19—31. Katalógus. Bev.: *Juhász Gyula*.

⁷⁵ (*Csongor Győző*) Cs. Gy.: Boros Ilona (1910—1957). Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1957. Szeged, 1957. 257—258.

emlékezni, hanem röviden azokról is szólni szeretnék, akik Szegeden születtek, illetve átmenetileg itt dolgoztak, de egyéni körülményeik folytán elkerültek városunkból és Budapesten vagy éppen külföldön élve fejtik ki munkásságukat. Legtöbbjük viszonya Szegeddel nem szakadt meg teljesen. Sőt vannak, akik egy-egy itt rendezett „vendégkiállítás” vagy műtárgy-adományozás által hűségesen ápolják Tisza-parti

Tóbiás György:
Anyám. 1931. o.v. 41×43 cm. MFM

Tury Mária:
Három nő. 1965. o. fl. 81×62 cm. Mgt.

városunkhoz fűződő egykori kapcsolataikat. A Szegeden napvilágot látott festők, grafikusok, szobrászok és iparművészek közül legelőbb *Tury Mária*, majd *Rozsnyai Zoltán*, *Kass János*, *Király Sándor*, *Puskás Imre* és a szobrával itt is képviselt *Mészáros Dezső* tisztelték meg szülővárosukat azzal, hogy alkotásaikat ide is elhozták bemutatni. E szép gesztusukban volt valami az innen elkerült „gyermek” eredményre szert tett büszke-boldog beszámolójából, mely kölcsönösen jó közérzetet váltott ki mind a termésükkel hazalátogató — többen Munkácsy-díjassá lett — művészek között, mind pedig a város népes tárlatlátogatóinak sorában.

Tury Mária (1930—) Szegeden tett érettségije után (1948), tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán folytatta, ahol Domanovszky Endre, Konecsni György és Szőnyi István irányítása mellett végzett (1953). Első önálló kiállítását a Fényes Adolfteremben, majd Vásárhelyen, ezt követően pedig 1956 februárjában a Móra Ferenc Múzeum képtárában rendezte meg.⁷⁶ A pályája elején álló Tury Mária akkori poszt-impreszionisztikus kifejezőmódja nemcsak tematikailag, de műfajilag is sokrétű

⁷⁶ Megnyílt Tury Mária festőművész kiállítása. Délm. 1956. jan. 24. *Szelesi Zoltán*: Tury Mária kiállítása Szegeden. Délm. 1956. febr. 2.

és változatos volt. Figurális kompozícióin („Olvasó lány”) és tájbrázolásain kívül önarcsképeit állította ki, melyek töprengően kereső és magára talált fiatal festőnő mutattak be, a tartalomnak megfelelő szenvedélyes vagy nyugodt előadásmódban. Tury Mária két évtizeddel ezelőtti első szegedi kiállítását számos jelentős hazai és külföldi tárlaton való eredményes részvétele követte. A Munkácsy-díjas művésznő kapcsolata most sem szakadt meg szülővárosával, mert — a különböző helyeken levő épületdíszítői alkotásain keresztül — konstruktívvá, dekoratívvá érlelődött, egyéni formanyelvű képeivel („Három nő”, 1965, „Kertszék”, 1970), a szegedi nyári tárlatok rendszeres szereplője.

A szegedi származású Budapesten élt művészek sorába tartozott a nem rég elhunyt *Rozsnyai Zoltán* (1920—1972) is, aki szintén középiskoláinak elvégzése után ment a fővárosba. Itt előbb a Képzőművészeti Főiskola növendéke, majd az intézmény munkatársa lett. Ezt követően a műszaki egyetemre került rajztanárnak. Első önálló kiállítását Szegeden, 1962 őszén rendezte meg. A több mint száz képből álló tárlata főleg grafikai alkotásokból állt. Világhírű békeharcosok, énekesek, írók és művészek, mint E. Cotton, P. Robeson, Laxness és Cserkaszov éppúgy néhány jellemző vonallal megörökítve, mint hétköznapi életünk névtelen hősei közül egy-egy dolgozó, pihenő munkás vagy paraszt alakja. Rozsnyai gazdag témájú rajzai, illusztrációi a legkülönbözőbb lapokban és szépirodalmi művekben jelentek meg. Nevével a helyi újságokban nemcsak jelzett szereplése alkalmával találkozunk, hanem már 1947-ben is, amikor fiatal főiskolásként egy országos plakátpályázat harmadik díját nyerte el. Emlékkiállítását 1973 nyarán Budapesten mutatták be.⁷⁷

A mai könyv-illusztrátoraink élvonalába sorolható *Kass János* (1927—) a nagyatyját tiszteli abban a Kass Jánosban, aki a szegedi Hungária-szálló egykori tulajdonosa volt. A régi szegedi család művészet-pártolását bizonyítja, hogy a két világháború között számos tárlat nyílt meg az akkori Kass-szálló halljában. A Szegedről a fővárosba került Kass János tanulmányait az Iparművészeti Iskolán kezdte, majd a Képzőművészeti Főiskolán Hincz Gyula, Konecsni György és Kádár György keze alatt 1951-ben fejezte be. Első önálló kiállítását 1967-ben a Dürer-teremben rendezte meg, melyet az év márciusában a Móra Ferenc Múzeumban is bemutatott.⁷⁸ Kass ekkor már közel másfél évtizedes grafikai gyakorlatlal rendelkező Munkácsy-díjas művész volt, akinek az 1958-i brüsszeli világkiállításon szerepelt pannóját ezüstéremmel jutalmazták. Így szegedi tárlata érett művész gazdag munkásságáról adott számot. Illusztrációi közül a Kékszakállú herceg várához, József Attila verseihez és Madách két művéhez: Az ember tragédiájához és a Mózeshez készült grafikáit, valamint a Nyomda-ciklus c. sorozat pár lapját tárta a szegedi közönség elé. Mózes fejéről archaizált, tömörszerű márványszobrot készített. A szegedi szabadtéri játékok idején a Móra Ferenc Múzeumban évenként megrendezett ún. „Szép könyv”-kiállításokon — többek között — Kass János újabb nyomdagrafikai tervei is bemutatásra kerültek.

Legutóbb, 1973 decemberében rendezett ismét kamara-kiállítást Szegeden, a Bartók Béla Művelődési Központban. Ezuttal ex-libriseket és apró rézkarokat láthattunk tőle, melyeknek változatos tematikáit a magyar népművészetből merítette.

⁷⁷ Szegedi képzőművész országos kitüntetése (Rozsnyai Zoltán). Délm. 1947. aug. 10.; *Szelesi Zoltán*: Rozsnyai Zoltán tárlata. Délm. 1952. nov. 6.; (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: Búcsú Rozsnyai Zoltántól. Délm. 1972. okt. 21.

⁷⁸ Kass János kiállítása. 1967. jan.—febr. Kult. Kapcs. Intézete. Katalógus. Bev.: *Juhász Ferenc.*; *Kulka Eszter*: Kass János kiállítása. Délm. 1967. márc. 14. Lásd még: *Keresztury Dezső*: Új látomás a Tragédiáról. Tükör, 1966. 18. sz.; h. gy.: Kass János illusztrációi Madách Mózes-éhez. Magyar Nemzet, 1966. dec. 25.

Rozsnyai Zoltán:
Amerigo Tot. 1968. tollr. 17×12 cm. Mgt.

Király Sándor:
Vietnámi-sorozat I. 1968. linóm. 21×27 cm. Mgt.

Kass János:
Agyal. 1966. rézk. 21×18 cm. Mgt.

Nagyobb grafikai lapjai közül a Mózes-sorozatot, a Szarvassá változott fiú és a Szent György lovag c. műveit említjük meg. E tárlata alkalmával — egyebek mellett — Kass János így nyilatkozott; „...A legutóbbi, hat évvel ezelőtti szegedi kiállításom idején hagyták el a nyomdagépeket a Mózes-sorozat lapjai, melyeket a mostani kiállításon bemutatok. Több egyéni kiállításom volt külföldön, többek között Olaszországban, Ausztráliában, Angliában, Norvégiában. Díjakat nyertem a brnói, bratislavai, a lipcsei és a moszkvai grafikai biennálékon. Hazai kiállításaim közül kiemelkedik a szombathelyi, a hajdúszoboszlói tárlat, és az a kiállítás, melyet a Petőfi Irodalmi Múzeum rendezett plasztikáimból. Szoros szálak fűznek a mai magyar irodalomhoz. Szinte állandó baráti és munkakapcsolatban állok Juhász Ferencsel, Nagy

Lászlóval, Somlyó Györggyel. Együtt dolgoztam a drága emlékű Devecseri Gáborral, Kassákkal, Pabló Nerudával. Az utóbbi években egyik legkedvesebb munkám volt a békéscsabai Kner-nyomda esztétikai kiképzése és a gyomai Kner Múzeum rendezése, melyen két évig dolgoztam.”⁷⁹

A negyedik szegedi születésű, Budapesten élő művész, *Király Sándor* (1932—), az Iparművészeti Főiskolát 1957-ben végezte el, ahol Miháltz Pál és Z. Gács György voltak a mesterei. 1958-tól ő is a főiskola egyik tanára, ahol a művészi oktató-nevelő tevékenységen kívül tudományos kutató munkát is folytat. Szegedi bemutatkozására 1968 októberében, az itteni Képcsarnokban került sor.⁸⁰ Király szegedi tárlatán különféle technikájú grafikákat, gobelineket és főleg zománcképeket szerepeltetett. Ezek nemcsak műfajbeli variálásukkal keltettek változatosságot, hanem ábrázolásbeli sokrétűségük is színesnek, érdekesnek hatott. Itt kiállított alakos kompozícióit táj- és városrészleteit linó, valamint alumínium metszetekben oldotta meg. Ezek közül figyelmet keltettek a Vietnami-sorozatba tartozó lapjai. Dekoratív faliszőnyegein, a geometrikusan vagy ritmizáltan elhelyezett színfoltok választékosan csengtek össze, híven tükrözve alkotójuk elméleti és gyakorlati jártasságát a kolorit világában. A főiskolai növendékeit nyári stúdiumra Szegedre hozó Király Sándor is elősegíti, hogy Tisza-parti városunkban az iparművészeti kultúra mindinkább kifejlődjék.

Ebben a vonatkozásban jó szolgálatot tesznek a Képcsarnok Vállalat helyi iparművészeti rendezvényei, melyek közül a szegedi születésű *Puskás Imre* (1933—) *Kovács Éva* kerámikussal 1970 júliusában közösen létrehozott itteni faliszőnyeg és kerámiai kiállítása figyelemre méltó volt.⁸¹ Puskás az Iparművészeti Főiskola textil tanszakán, Molnár Béla irányítása mellett 1958-ban szerezte meg textilművészeti diplomáját. Az ezt követő években a kötő-hurkoló-iparban mint anyag- és modelltervező dolgozott. 1962-től önálló alkotói tevékenységet folytat. Számos hazai — köztük országos — kiállításon és külföldi iparművészeti rendezvényen vett részt. Szegedi önálló bemutató tárlatán paraszthalakokat megjelenítő subaszőnyegekkel feltűnést keltett. Ezenkívül színárnyalatokban gazdag faliszőnyegekkel („Zöld lomb”, 1970.) szerepelt, melyek fémesen csillogó szálaikkal a szokásosnál dekoratívabb hatásúak voltak.⁸²

A szobrász *Mészáros Dezső* (1923—) szintén Szegeden született. „Nehéz sorsa — olvashatjuk első itthoni önálló kiállításának katalógusában — ifjúkorában megakadályozta abban, hogy szabályos iskolai pályát járjon végig. 13 éves korától kétkézi munkás, mestereknél inaskodik, vagy gyárakban dolgozik. 1946-ban véletlenül — ha lehet ilyesmit véletlennek minősíteni — jófajta agyagot talál, s szinte játékból mintázza első portréját, a szomszédasszonyt. A váratlan eredmény végképp eljegyzi a szobrászpályával.”⁸³ Mészáros szegedi ifjúkora után, 1948-tól a Képzőművészeti Főiskolán tanult, ahol Beck András, Kisfaludy Stróbl Zsigmond és Pátzay Pál mellett vált szobrászművésszé. 1956-ban Derkovits-ösztöndíjas lett, 1966-ban pedig

⁷⁹ (*Tandi Lajos*) *T. L.*: Grafika, irodalom, könyvművészet. Beszélgetés Kass János grafikuskézművésszel. Délm. 1973. dec. 21

⁸⁰ Király Sándor: Szeged, 1968. Katalógus. Bev.: *Pogány Frigyes*; *Szelesi Zoltán*: Király Sándor tárlata Szegeden. Tiszatáj, 1968. dec. 12. sz. 1161.; *Dér Endre*: Király Sándor kiállítása a szegedi Képcsarnokban. Művészet, 1969. jan. 1. sz. 40.; *Dvorszky Hedvig*: Király Sándor festőművész kiállítása Szegeden. Művészet, 1968. ápr. 4. sz. 45.

⁸¹ Puskás Imre textiltervező iparművész kiállítása. Képcsarnok. Szeged, 1970. júl.—aug. Katalógus.

⁸² (*Akác László*) *A. L.*: Kovács Éva és Puskás Imre kiállítása. Délm. 1970. júl. 18.; *Laczó Katalin*: Kiállítási napló. Tiszatáj, 1970. okt. 10. sz. 987—989.

⁸³ Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása. Bp. 1970. nov. Katalógus. Ady szobra a Pantheonban. Délm. 1969. jan. 26.

Munkácsy-díjat kapott. Tartalmi és megjelenítési szempontból mind elmélyültebbé váló summázott formálású alkotásaival 1952-től a hazai kiállításokon, valamint külföldön is szerepelt. Köztéri szobrokat több helyre (Budapest, Ózd, Komló, Nagyatád, Várpalota, Szentendre) készített. Plasztikai alkotásai a Nemzeti Galériában, valamint a bajai, pécsi és sárospataki múzeumokban is találhatóak. Ady-t ábrázoló fehérmárvány portréja (1968), amint már említettük, a szegedi Pantheonba került. Az itteni nyári tárlatokon 1962-től („Gyuri” 1962, „Női fej” 1964, „Portré” 1966) vesz részt. 1967-ben római ösztöndíjat nyert. Legutóbbi (1969) hosszabb római tartózkodása alatt készült elvont szellemű plasztikai munkáit előbb az olasz fővárosban, 1970 őszén pedig Budapesten állította ki. Kibővített anyagát a Móra Ferenc Múzeum képtárában is (1971) bemutatta.⁸⁴ 1974 nyarán Szegeden szabadtéri kiállításon mutatta be szuggesztív márvány-alkotásait.

A szegedi származású művészek között *Hévízi Endrét* (1923) is meg kell említenünk, aki az angol fővárosban murális alkotásaival és interieur-dekorációival szintén egyre ismertebbé válik. Hévízi Szegeden született és középiskoláit helyben végezte el. Tanulmányait a budapesti műegyetemen folytatta, de építészmérnöki oklevelét Dániában szerezte meg. Több mint húsz éve tartózkodik külföldön. Kezdetben Dániában dolgozott, és festményeiből itt, majd Koppenhágában, valamint Stockholmban 1947—49 között önálló kiállításokat rendezett. Utána letelepedett Londonban, ahol az építésügyi minisztériumba került. Művészeti érdeklődése — az impresszionista táblaképeket elhagyva — az épületdekoráció felé terelődött. E műfajban jelentékeny gyakorlatra tett szert, mert különböző helyekre falfestményeket és pannókat készített. Szaporodó megbízásai arra ösztönözték, hogy 1960-tól önállóan tevékenykedjék. Murális munkái közül megemlítjük a Stevenage-ban levő Corporation Áruház nagy falképét, továbbá az abessziniai Debra Libanos-i katedrálisban a tőle származó jelentős méretű mozaik- és üvegfestmény ábrázolást.

Ezeket figurális kompozícióként oldotta meg, azonban a modern épületek belső környezetéhez igazodva, interieur-dekorációit újabban nonfiguratív — és ezen belül hol geometrikus, hol amorf megjelenítésben vitelezi ki. Hévízi Endre 1968 nyarán családjával hazalátogatott Szegedre. Alkotásai közül egyik olajfestményét a Móra Ferenc Múzeumnak adományozta. Gyűjteményes kiállítását Londonban 1969-ben rendezte meg. Tervei között szerepel, hogy műveit Szegeden is bemutattja.

A fenti művészekkel szemben néhányan, mint *Beszédes Kornél*, *Stefániay Edit* és *Fischer Ernő* bár nem Szegeden születtek, de éveken át itt fejtették ki tevékenységüket. A Budapesten lakó és a Szegedi Tanárképző Főiskola rajztanszékét vezető Fischer fontos összekötő szál lett a fővárosi és a helyi művészeti élet szorosabbá válásában.

A kaposvári származású *Beszédes Kornél* (1923) diplomája szerint építészmérnök, aki jóideig ebben a munkakörben Szegeden fejtette ki tevékenységét, majd pár évvel ezelőtt Budapestre költözött. Nevéhez fűződik — többek között — a hódmezővásárhelyi és a Szeged-Tarján telepi óvodák épületének tervezése. Építész munkáin kívül akvarelleket is festett, melyeken a hazai táj szépségeit igyekezett megragadni. („Urszályok”, 1962). Friss hatású vízfestményeit csoportkiállításon (1959) a Móra

⁸⁴ (*Akác László*) A. L.: Új szobor a Pantheonban. Délm. 1969. jan. 28. Szegedi Nyári Tárlat. Katalógus. 1962,—63,—64,—65,—66; *Láncz Sándor*: Kiállításról kiállításra. Mészáros Dezső. Magyar Hírlap, 1970. nov. 17.; *Rózsa Gyula*: Szobrászat tómondatokban. Mészáros Dezső kiállítása a Dorottya utcai teremben. Népszabadság, 1970. nov. 21.; *Varga—Balogh*: Szobrok, vallomások. Hazáért, 1970. nov. 13.; *Rózsa Gyula*: Mészáros Dezső római korszaka. Tükör, 1970. nov. 18—19.; *Akác László*: Mészáros Dezső kiállítása. Délm. 1971. febr. 16.

⁸⁵ (*Szelesi Zoltán*) Sz. Z.: Szegedi művész Londonban. Hévízi Endre. Tiszatáj, 1968. 9. sz. szept. 830.

Ferenc Múzeumban,⁸⁶ majd a régebbi szegedi tárlatokon, legutóbb pedig 1963-ban, a helyi Képcsarnokban önálló rendezvényként tárta a közönség elé.⁸⁹

A hatvanas évek második felében szintén a fővárosba távozott az előtte itt működő *Stefániay Edit*, aki szegedi téli tárlatokon⁸⁸ rajzaival, temperáival („Mese”, 1964) tűnt fel, majd a linómetszeteivel és főleg zománcképeivel („Vörös hajú”, 1965) becsült művész lett csakúgy városunkban, mint mostanság Budapesten. Pályáját vegyészként kezdte s pár évig egy textilgyárban dolgozott. Ezt követően mint kerámikus-jelölt került az Iparművészeti Főiskolára, ahol végül is Borsos Miklós és Illés László

Mészáros Dezső: Anya gyermekkel.
1969. carr. márvány. 40 cm. Mgt.

Stefániay Edit:
Furulyázó. 1966. zománcc, 16×13 cm. Mgt.

⁸⁶ Beszédes Kornél, Hemmert János, Pintér József kiállítása. Szeged, Móra Ferenc Múzeum. 1959. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

⁸⁷ Szegedi képzőművészek retrospektív kiállítása. 1945—1958. Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*. Szeged, 1958.; Délalföldi Képzőművészeti Kiállítás. Szeged, 1961. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; III. Szegedi Nyári Tárlat. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1962. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Dér István: Beszédes Kornél akvarelljei. Délm. 1963. okt.3.

⁸⁸ Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Téli Tárlat. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1965. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

mellett díszítő-szobrász képesítést nyert. 1963-ban, a Csongrád Megyei Tervező Vállalatnál kezdte meg tevékenységét. Munkásságához kötődik: a mórահalmi fürdő díszkapuja és kőrácsa, a csongrádi mozi s a vásárhelyi nyolcvan lakásos új bérház díszrácsa, a Bethlen Gimnázium oldalszárnyának díszfala, Szegeden pedig az odesz-szai-lakótelepen elhelyezett ivókút és kőrács.⁸⁹ Stefániay neve azonban inkább tűz-zománcrai révén, az itteni nyári tárlatokon⁹⁰ való rendszeres részvétele („Madarak és emberek”, 1967.; „Új esztendő”, 1970.), valamint Budapesten 1968 és 1970-ben rendezett önálló kiállításai által vált ismertté. Gondolatoktól sűrített zománcbrázolásairól írja Kulka Eszter: „...az ember, aki az előző korszak képein még nyugalmasan állt társai között, ült gyermekével az ölében, vagy madarat röpített, most gyötrődve vívja harcát a világosság és a sötétség határmegyéjén, a kétféle irányban húzó erők között („A félelem napjai”, „Az öröm napjai”, 1968)... Legtöbbjük a régi ikonokra jellemző kompozíciós elvet követi; középen a főtéma sokszor zománckeret nélküli rézlemez domborítás, s körülötte kisebb színes képek bontakoztatják ki a mondanivalót.”⁹¹

Amint említettük, a Budapesten lakó művészek közül *Fischer Ernőnek* (1914—) volt a legszorosabb kapcsolata Szegeddel, mivel rajztanári állása, több mint másfél évtizeden keresztül az itteni Tanárképző Főiskolához kötötte. A losonci születésű Fischer tanulmányait 1936-ban Oldrich Blazicek festőművésznél kezdte Prágában, majd Budapesten folytatta. 1939-ben Aba-Novák Vilmos, 1946—49 között Kmetty János keze alatt tanult. 1951—58-ig, a Népművészeti Intézet Képzőművészeti Osztályát irányította. 1958-tól kezdve tanít Szegeden, s 1963-tól 1974 derekáig, a helyi Tanárképző Főiskola rajztanszékének vezetője, s innen ment nyugálományba. Modern szellemű festményeivel 1954-től szerepel a különböző vidéki tárlatokon és a budapesti országos kiállításokon.⁹² Szegedi kollégáival csoporttárlatot 1962-ben a Móra Ferenc Múzeumban rendeztek először.⁹³ Ekkorra már megfogalmazta saját ars poétikáját, melyben azt vallja: „...szeretnék mai, XX. századi lenni, úgy hogy festményeim embertartalmúak, humánnummal telítettek legyenek.”⁹⁴ Művészetelméletileg konkretizált célkitűzését Fischer Ernő az elmúlt másfél évtized során figyelemreméltó festészeti eredményekkel igyekezett megvalósítani. Ezt tükrözik azok a képei, melyeken a szintetikus kubizmus és az absztrakt expresszionizmus kifejezési lehetőségeit kamatoztatja. Cizelláltan műves igényű, finom dekorativitású kompozíciói legtöbbször külföldi városkép-émlékeket („Notre Dame”, 1964.; „Prága” 1970.) jelenítenek meg. De asszociatív utalású figurális műveket („Harlekin”, 1965.; „Fekete menyasszony”, 1970.) és átírt jellegű csendéleteket is szívesen fest. Alkotásai közül a „Velece” c. képe (1964) a Móra Ferenc Múzeumba került. Fischer a Szegedi Tanárképző Főiskola művésztanárainak — évtizedes hagyományú — bemutatkozásain rendszeresen részt vesz.⁹⁵ Itteni önálló kiállítását — fővárosi tárlata

⁸⁹ N. K.: Stefániay Edit. Délm. 1965. febr. 18.

⁹⁰ Szegedi Nyári Tárlat. Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus: 1965,-66,-67,-69,-70.

⁹¹ *Kulka Eszter*: Stefániay Edit kiállítása. Délm. 1968. máj. 3.

⁹² Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; Szegedi Téli Tárlat. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1965. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; *Dér Endre*: Fischer Ernő kiállítása Békésen. Művészet, 1972. aug. 8. sz. 35.

⁹³ Szegedi Állami Pedagógiai Főiskola művésztanárainak képkiallítása. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1962. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*

⁹⁴ Szegedi Állami Pedagógiai Főiskola művésztanárainak képkiallítása. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*

⁹⁵ *Kulka Eszter*: Főiskolai művésztanárok kiállítása. Délm. 1967. okt. 13.; *Kulka Eszter*: iskolai művésztanárok kiállítása Szegeden. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 28.

után — 1965-ben rendezte meg első ízben. Külföldi társas magyar kiállításokon (New Delhi, Bécs) kívül, 1967-ben Svájcban volt önálló szereplése. Legutóbb 1973-ban a Múcsarnokban, majd 1974 tavaszán a szegedi múzeum képtárában több mint nyolcvan képét („Európa és Ázsia”, 1973.) mutatta be.⁹⁶

Fischer Ernő: Kikötő. 1964. o. fl. 50×100 cm. Mgt.

E fejezet bezárásaként csak éppen érintőleg említjük meg *André Sive* (*Szivessy Endre*) építész és *Lengyel (Lancelot) László* festő és kiváló éremfotós nevét, akik innen Párizsba kerülve, jónevű szakemberek lettek. A húszas években Brüsszelbe vándorolt és ott nyoma veszett *Békefi György*-től való Berczeli A. Károly „Sámson és Delila” c. drámájának címlapja. Rajtuk kívül bővebben a Vagh-Weinmann festőcsalád szegedi kapcsolatairól szeretnénk az alábbiakban szólni.

1968 nyarán az Ernst Múzeumban kiállítást rendeztek *Maurice és Nándor Vagh-Weinmann* festőművészek, valamint — Maurice fiának — *André Vagh*-nak képeiből. A tárlat megnyitására a harmincas évek elején a délfraanciaországi Aix-en-Provence-ban letelepült magyar származású Vagh-Weinmann festőcsalád Budapestre látogatott. A hetven éven túli művész-testvérpár az eltelt évtizedek során szép karriert futott be. Több önálló kiállításuk volt Európában és az USA-ban. Expresszionista stílusú festményeik közül számos különböző országok múzeumaiba került.

⁹⁶ *Dér Endre*: Fischer Ernő kiállítása. Délm. 1965. dec. 11.; *Dér Endre*: Fischer Ernő művei a Szegedi Képcsarnokban. Művészet, 1966. máj. 5. sz. 43.; *Tandi Lajos*: Fischer Ernő képei a Múcsarnokban. Délm. 1973. júl. 3.; Művészet, 1973. aug. 8. sz. 36—37.; Fischer Ernő festőművész kiállítása. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1974. Katalógus-meghívó. Bev.: *Szelesi Zoltán*. Leporellő, képekkel.

⁹⁷ *Vidos Zoltán*: Maurice Vagh-Weimann, Nándor Vagh-Weimann, André Vagh Franciaországba származott magyar festők kiállítása. Művészet, 1968. okt. 10. sz. 47. (*Lengyel Vilma*) I. v.: Vagh Mihály és Nándor képkiallítása. Délm. 1928. áprl. 26.

Alkotásaik megtalálhatók a magyar közgyűjteményekben is. A Vagh-Weinmann fivéreket helyi művészettörténeti szempontból is számon kell tartanunk. 1928-ban Szegeden kiállítást rendeztek,⁹⁷ továbbá Móra Ferencsel és Juhász Gyulával barátságban állottak, akikről Maurice Vagh-Weinmann 1926-ban történt szegedi tartózkodása alkalmával, egy-egy jellemző portrét festett. Ezeket a tőle és Nándor fivérértől való tájképekkel együtt a Móra Ferenc Múzeum őrzi. A több mint négy évtizede Franciaországba szakadt és ott neves mesterré lett Vagh-Weinmann testvérek szeretettel gondolnak vissza a Tisza-parti városban töltött fiatalkori éveikre. Jól tükröződött ez 1968 őszén tett szegedi látogatásukból, és Maurice Vagh-Weinmann Tiszatáj-ban közzétett visszaemlékező meleg soraiból is.⁹⁸ Az idős festők úgy nyilatkoztak, hogy városunkban érezték igazán, hogy oly hosszú idő után hazatértek Magyarországra. Szegedhez való töretlen ragaszkodásuk abban is kifejezést nyert, hogy 1969 áprilisában nagy kiállítást rendeztek a Móra Ferenc Múzeum képtárában,⁹⁹ és egy-egy festményüket a helyi közgyűjteménynek ajándékozták.

Maurice Vagh-Weinmann:
Önarckép. 1965. o. v. 65×53 cm. MFM

*

„Ha figyelembe vesszük az 1945 óta eltelt időszak bármely szakaszában a szocialista hagyomány vagy általában a művészi örökség szerepének változásait — írja Aradi Nóra — ugyanahhoz a periodizációhoz jutunk, mintha a kultúrpolitika alakulását vagy az alkotások egymásutánját elemeznénk. A szűkebb szakaszok — a felszabadulást követő néhány év a fordulat időszakáig, az ötvenes évek elejének dogmatizmusa, az ezt követő néhány esztendő visszahatás, az 1957 óta tartó, távolról sem egységes jelenlegi időszak — világosan elkülönülő vonásokkal is rendelkeznek, főként kultúrpolitikai intencióikban. Folyamatosabbnak és egységesebbnek tűnik viszont az összkép, ha különböző periódusoknak a maguk idejében is legtöbb visszhangot kiváltó alkotásait vesszük számba.”¹⁰⁰ A szegedi művészet belső fejlődésére és ellentmondásaira is érvényes megállapítások ezek. Éppen ezért jártunk el úgy, hogy a legjelentékenyebb Szegeden élő és Szegedhez kötődő művészekről igyekeztünk nagyobb nyomatékkal szólni.

⁹⁸ *Szelesi Zoltán*: A Vagh-Weinmann festőcsalád Szegeden. Tiszatáj, 1969. 1. sz. jan. 67—68.

⁹⁹ Vagh-Weinmann Maurice 50 éves jubileumi kiállítása és fiának, André-Vag-nak kiállítása. Szeged, 1969. ápr.—máj. Móra Ferenc Múzeum. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Nándor Vagh-Weinmann kiállítása. Móra Ferenc Múzeum. Szeged, 1969. ápr.—máj. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; *Kulka Eszter*: A Vagh-Weinmann festőcsalád kiállítása. Délm. 1969. ápr. 29.; A három Vagh-Weinmann képei Szegeden. Tiszatáj, 1969. 7. sz. júl. 683—684.

¹⁰⁰ *Aradi N.*: i. m. 230.

Változó városkép

Szeged felszabadulás utáni három évtizedes fejlődése az utóbbi tíz évben gyorsult meg. Ipara, mely addig a környék mezőgazdasági termékeinek feldolgozására szorított, előbb textil- és ruházati gyártásban bővült, majd a létrejött gumigyártással a vegyipar is helyet kapott. A 160 000 lakosra növekedett város mezőgazdasági jellege — különösen, hogy 1950-ben a Szegedhez tartozó nagykiterjedésű tanyavilágot közigazgatásilag lecsatolták — teljesen megszűnt. Vegyipari bázissá emelkedő iparát és a város zártságát feloldó intenzív átmenő forgalmát viszont állandó fejlődés jellemzi. A változó városkép kialakításában a felszabadulás első évtizedében, többek között a Marx-téri új házsorok (*Nagyfalusy Antal*), valamint az impozáns egyetemi Béke-épület (*Virág Pál, 1952*) adtak hangsúlyt.

A Tiszát „főutcának” tekintő és a folyó partjait kiépíteni akaró városfejlesztés (*Füle Lajos, Takács Máté*) soha nem remélt távlatainak realizálását azonban kétségtelen, hogy Szeged feltárásban levő energiái: a földgáz, a geotermikus hőenergia és az olajmező gazdag kiaknázási lehetőségei fogják biztosítani. De Szeged máris növekvő területét az Odessza-lakótelep (*Borvendég Béla* és kollektívájának terve), valamint a Tarján-lakótelep (*Bertalan Sándor, Takács Máté* és munkatársainak terve) jól érzékeltetik. Az utóbbi létesítmény több mint húszezer családnak fog új otthont nyújtani. Az immár harmadik évtizede működő — háromszázon felüli szakembert foglalkoztató — Szegedi Tervező Vállalat mérnökeinek nevéhez az említett két nagy lakótelep tervmunkáin túl, számos új, komoly összegű beruházást igénylő építészeti

Szeged — Tarján lakótelep (részlet).

Lakóépület. Szeged, Kárász utca — Dugonics tér sarok. (Kőhalmi József terv.: 1961.)

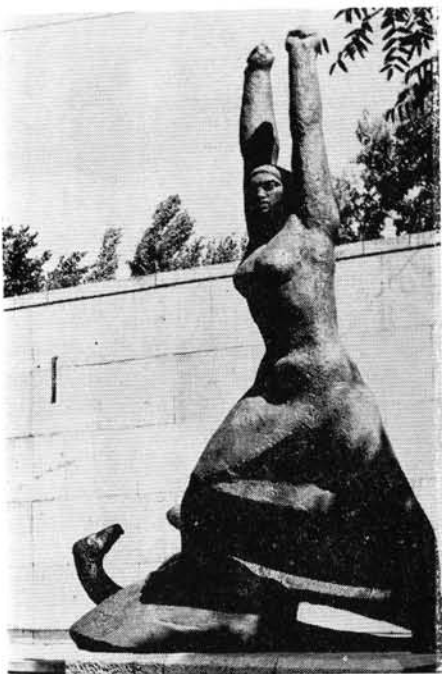
objektum tartozik.¹⁰¹ Így — egyebek mellett — a Magyar Kábelművek Szegedi Gyáregységének csarnoképületét (*Rátkay György*), az újszegedi 320 személyes Móra Ferenc Leánykollégiumot (*Snopper Tibor*), és a II. ker. Tanácsházát (*Komáromi Jánosné*) említjük meg. Városképi újjáalakulást jelent még az Oskola utca és a Dómkörnyék — az egykori „Palánk” — rekonstrukciója (*Borvendég Béla*), melynek közismert épülete a hétemeletes ún. „Sellőház” (Makrisz Agamemnon épületdíszítő domborításától nyerte a nevét). E környékbe tartozik a Görögkeleti templom mögötti tömb és a Tömörkény István Művészeti Gimnázium politechnikai tanműhelye (*Tarnai István*), valamint a „nyugdíjasok-háza” (*Hernyák Imre*) is. Szintén szerepet tölt be a városkép formálásában — a különböző emeletráépítések és foghíj-beépítésekkel együtt —, a Kárász utca - Dugonics tér sarkán levő lakóépület (*Kőhalmi József*), a Lenin körúti Művészház (*Baches János*) és a Napsugár-bisztróval kapcsolatos új épülettömb (*Károlyi István*), a Roosevelt téri toronyház (*Borvendég Béla*) továbbá a Béke utcai 16 tantermes általános iskola (*Tarnai László*), valamint a Bécsi -, Moszkvai -, illetve Lenin körúti új emeletes házak.¹⁰² A híressé vált megyei Tanácsháza (*Schőner Ervin*), s végül a Tudományos Akadémia újszegedi biológiai telepének 95 000 légm³-es épületkomplexuma (*Tarnai István* és kollektívája), — jól tükrözi a jobb- és balparti városrészeknek egyensúlyban levő fejlődését. Szeged jövőbeni városképi gazdagodását fogja szolgálni — többek között —, a Centrum

¹⁰¹ Szegedi Tervező Vállalat. Szeged, 1971. Katalógus. Bev.: *Kenderes János*.

¹⁰² É. M. Szegedi Tervező Vállalat Kiállítása. 1966. Katalógus. Bev.: *Borvendég Béla*.

Csongrád Megyei Párt- és Tanácsháza.
Szeged, Rákóczi tér. (Schöner Ervin, 1961.)

Segesdy György: 1919-es Tanácsköztársasági
emlékmű. 1969. bronz. Szeged.

Áruház (Balogh István—Hollay György) mellé tervezett 12 szintes irodaépület (Pázar Miklósné).¹⁰³

„A városépítés — Borvendég Béla megállapítása szerint — az ötvenes évek közepe táján kezdett újból felélnkülni; a hatvanas évek közepe pedig fordulópontot jelent. A felgyorsult urbanizációs folyamat, a nyomasztó lakáshiány, az építőiparban végbement alapvető változás, és nem utolsósorban bizonyos nagy, összefüggő területek egyidejűleg bekövetkező avulása, a városrekonstrukció kérdését az elméleti viták síkjáról közvetlen a döntések körébe emelte.”¹⁰⁴

A Szeged arculatát kialakító épületeknek nemcsak hasznossági rendeltetésük van, hanem városesztétikai jelentőségük is fontos. Az itteni városképet jellegzetessé teszik a fás utcák, a nagytükrű parkok mint a Széchenyi tér, a Móra park és az újszegedi liget. A belvárosi épületek és parkok egy-egy szép részletét esténként díszvilágítással emelik ki. A városesztétika terén eddig elért eredmények (köztisztaság, műemlék-táblák, közvilágítás stb.) számottevőek ugyan, de a lehetőség és kihasználtság tekintetében még fontos tennivalók várnak megvalósításra. Jól tükrözte ezt az a széleskörű városesztétikai vita, mely Papp Gyula cikke nyomán — 1969 őszén — a Délmagyarország hasábjain lezajlott.¹⁰⁵ Így elsősorban a gondozott belváros és a nagykörúton kívüli, javításra szoruló épületek közti különbség okoz még diszharmonikus ellentéteket. Szeged növekvő városesztétikai színvonalát az említett tényezőkön kívül a sokféle található, nemrég vagy mostanában felállított szobrok, plasztikai művek is emelik. A helyi napilap 1969—70-ben hosszú sorozatként közölte le „Szeged szobrai”-t, melyek száma megközelítette a kettő és félszázat. Jóllehet, ennek a tetemes mennyiségű — régebbi és

¹⁰³ „20 év” — 1949—1969 — Szegedi Tervező Vállalat. Szegedi Tervező Vállalat jubileumi kiadványa. Szeged, 1969. nov.

¹⁰⁴ Borvendég Béla: Kötöttség és kötelesség. Művészet, 1973. aug. 8. sz. 6.

¹⁰⁵ Papp Gyula: A városesztétika időszerű kérdései. Délm. 1969. okt. 26.; okt. 28—31.; nov. 1.; Vita a városesztétika kérdéseiről. Délm. 1969. nov. 4—6.; nov. 10.; nov. 11—16.; nov. 18.; nov. 20.; nov. 22.; nov. 26.; nov. 29—30.

Meszlényi János: Díszkapu. 1957. lemezdomb.
Szeged, Oskola utca, Alabárdos Étterem

Makrisz Agamemnon: Sellő. 1961.
Lemezdomb. Szeged, Korányi rakpart,
„Sellő-ház” falán

Csikai Márta: Pásztor és pulija. 1968.
ólom 16 cm. Mgt. (terv)

Somogyi József: Őzek. 1968. bronz. Szeged,
Tisza-parti Gimnázium udvara

Kiss István: Lenin. 1968. bronz. Szeged. Csongrád m. Párt- és Tanácsháza előtt

újabb — szobrászati műnek nagy az érték hullámzása, mégis kétségtelen, hogy plasztikai összhatásában figyelemreméltó jetőséggű.¹⁰⁶

A felszabadulás után a köztéren, épületen és interieur-ben elhelyezett szobrok, illetve murális munkák alkotói közül előljáróban a Szegedhez kötődő *Tápai Antal*, *Vinkler László*, *Tóth Sándor* és *Szathmáry Gyöngyi* neveit említjük meg, akiknek műveiről részben már szólottunk, vagy ezután fogunk részletesebben működésükről beszámolni.

Az 1945-től Szegedre jutott köztéri szobrok számbavételénél meg kell jegyeznünk, hogy a századforduló táján felállított, piederstálon magasló figurákkal szemben a mai modern művész „testközelbe” hozza alakjait. A jövő-menő emberek közlekedési síkjába helyezett kiváló személyiségeket megjelenítő műre így nem kell köteleességszerűen „felnézniük” — amint ezt a régi, teátrális, fensőséges, tiszteletet parancsoló szobrok nézőitől elvárták —, hanem ami ennél több, a szellemében emberie-

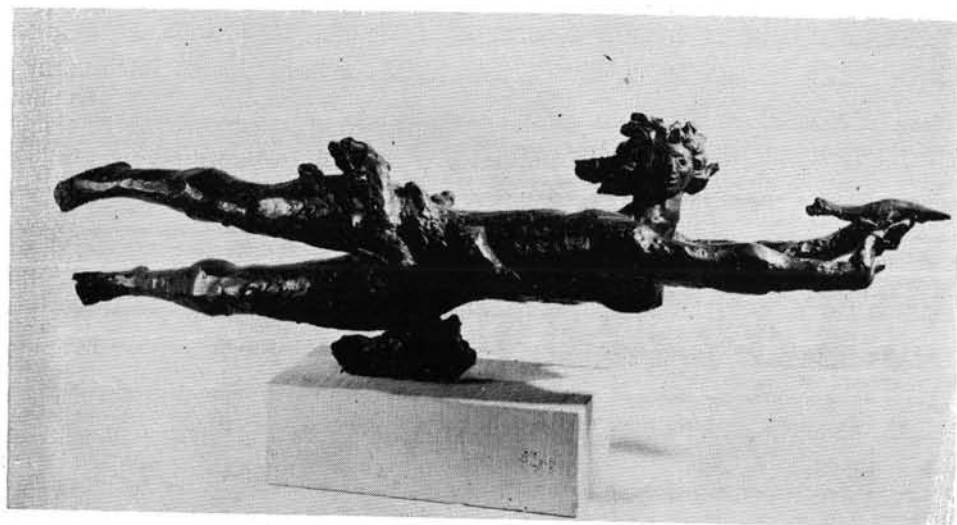
¹⁰⁶ Lásd: a Délmagyarország 1969. júl. 19. (Szeged szobrai: 1.) és 1970. ápr. 13. (Szeged szobrai: 242) közti számaint.

Varga Imre: József Attila. 1964. bronz.
Szeged, Dugonics tér,
Központi Egyetem előtt

Ungvári Lajos: Mikszáth Kálmán. 1961.
bronz. Szeged, Móra-park

Tar István: Tisza. 1968. bronz. (terv)

sített ábrázolttal érzelmileg, gondolatilag egyaránt meghitt közelségbe kerülünk.¹⁰⁷ Itteni példa erre többek között *Kiss István* Lenin álló alakját megjelenítő bronzobra, mely a Csongrád megyei Párt- és Tanácsháza Dávid Károly által kiképzett terét díszíti.¹⁰⁸ Továbbá *Varga Imre* József Attila (Dugonics-téri Közp. Egyetem) és *Segesdi György* Juhász Gyula (Roosevelt-tér) egész alakos köztéri bronzszobrai.¹⁰⁹ A korszakunkba tartozó plasztikai művek sorát Szegeden az 1945-ben felállított, Széchenyi-téren magasló két felszabadulási emlékoszloppal kezdték meg, melyek *A. J. Gladkin* szovjet szobrász művei.¹¹⁰ A monumentális jellegű alkotások közé számít *Tar István* „Tisza” c. szobra (Újszeged) és *Segesdi György* Tanácsköztársaság-emlékműve (a Várkertben), melyek egy-egy bronzból alkotott fekvő, illetve álló szimbolikus nőalakot ábrázolnak.¹¹¹ Szintén különböző testhelyzetű, más-más anyagból való, pihenő és dolgozó asszonyfigurákat készített *Madarassy Walter* (Újszeged), *Garami László* (Eszperantó-utca) és *Makrisz Agamemnon* (Textilművek).¹¹²

Érdeemes megemlítenünk, hogy a felállításra kerülő, modern formálású, új köztéri szobrokról a járókelők negatív véleménye nemcsak a személyes eszmecsere keretén belül kapott hangot, hanem olykor, amint

Nagy István: Kútfigura. 1966. kő. Szegedi Orvostud. Egy. Semmelweis Kollégium udvara

erre példa is van, a Segesdi-féle szegedi Tanácsköztársasági-szobor esetében, a kezdetben (1960) szelíden gyűrűző fodrok „országos vihart” támasztó sajtópolémiává növekedtek.¹¹³ Azonban a képzőművészeti közizlés korántsincs annyira megcsontosodva az emberekben, hogy az eléjük kerülő műalkotásokat éppoly mértékkel ítéljék meg ma, mint egy évtizeddel ezelőtt. Amint a helyi napilap a Tanácsköztársaság-emlékműről írja, az „...idő múltával azok is megbarátkoztak ezzel az expresszív-kubista alkotással, akik nem hívei az újabb képzőművészeti törekvéseknek.”¹¹⁴ Nyilván összefügg ez azzal, hogy sokrétebbé váltak a vélemények, mivel a művészi közérthetőség fogalma állandóan távol, gazdagodik.

Az utóbbi években a legtöbb itteni környezetdísztű szobrot a szegedi klinikaikertek kapták. A gyógyintézetek parkjaiba kerülő plasztikai művek általában az életmentés, a betegápolás áldozatosságának magasztos érzését tolmácsolják. Ezt

¹⁰⁷ *Szelesi Zoltán*: Szobrok és emberek. Délm. 1965. máj. 1.

¹⁰⁸ Délm. 1969. nov. 27.

¹⁰⁹ Délm. 1954. máj. 9.; 1956. jún. 24., okt. 17.; 1957. jan. 18., aug. 19.; 1965. máj. 1.

¹¹⁰ A. J. Gladkintól származó harmadik Felszabadulási emlékoszlop, a Szegedi Belvárosi temetőben van elhelyezve.

¹¹¹ Délm. 1969. okt. 29., nov. 14.

¹¹² Délm. 1958. okt. 14.; 1969. nov. 10., dec. 11.

¹¹³ Lőkös Zoltán: Monumentális alkotásnak készült a szegedi tanácsköztársasági emlékmű. Délm. 1960. febr. 25.; *Siklós János*: Megjegyzések az új szoborról. Délm. 1960. márc. 30.; D. D.: A szobor. Tiszatáj, 1960. szept.; *Simon Gy. Ferenc*: Szobor a Tisza-parton. Magyar Ifjúság 1961. jan. 14.; *Dáni Sándor*: Szobor a Tisza-parton (válasz a Magyar Ifjúság cikkére). Délm. 1961. jan. 15.; S.I.: Mégegyszer a szoborról... Délm. 1961. márc. 17.

¹¹⁴ Délm. 1969. okt. 29.

tükrözik *Nagy István* nőalakot ábrázoló (SZOTE Semmelweis Kollégiuma), *Antal Károly* leányalakos kútja (Szemészeti Klinika) és *Szomor László* férfi kútfigurái (Rókusi Kórház) is.¹¹⁵ A nő egészségére való vigyázást (Tisza-parti klinika-sor) *Hajdú Sándor*, a gyermekei testi épségét féltő anyát (Szülészeti klinika) *Bicskei Károly* és a beteg kicsinyeket gondozó ápolónőt (Újszegedi Védőnőképző Intézet) *Ispánky József* különböző stílusú és anyagú egész alakos szobrai szimbolizálják.¹¹⁶ Szintén a gyógyítás gondolatát fejezi ki *Lajos József* monumentális samott-domborműve (Szegedi Orvostudományi Egyetem, id. Jancsó Kollégiuma), valamint *Ugray György* mészkőből készült épületdíszítő figurális ábrázolása (Odessza-lakótelep gyógyszertára).¹¹⁷ A helyi óvodák, általános és középiskolák környezetét a fiatalok által annyire kedvelt állatábrázolások teszik hangulatossá. *Rácz Edit* „Zsiráfok” (Ságvári-utcai óvoda), *Samu Katalin* „Csikó” (Rózsa Ferenc sugárúti iskola), *Somogyi József* „Özek” (Tisza-parti Gimnázium) és *Csikai Márta* „Pásztor és pulija” (Tömörkény István Gimnázium előtt) c. bronz, alumínium és mészkőből való szobrai a hatvanas évek közepétől kerültek felállításra.¹¹⁸ Ide sorolható *Mészáros Mihály* ifjú munkást ábrázoló egész alakos mészkőszobra is (Ipari Szakmunkásképző Intézet).¹¹⁹

A szabadba kerülő szobroknál fontos tényező a megfelelő térbe helyezés. Régi, történeti stílusú házak elé helyezett modern formájú plasztikai alkotások nyilván ellentmondásos benyomást keltenek. De fordítva is. Azok a köztéri szobrok, amelyeknek készítői azt tűzték ki feladatul, hogy naturális hűséggel másolják le az általuk ábrázoltak külső, érzékelhető jegyeit, — esztétikailag olyan „lezárt” műveket hoznak létre, melyekhez a nézőnek sem tartalmi, sem formai vonatkozású hozzátenni-valójuk nem lehet. Nehézzé teszi a köztéri szobrok sikerültségét, hogy a műtermekben készülő, fém- vagy kőfigurák és az adott tér egymáshoz viszonyítva a szobrászok nem tudják kellően szem előtt tartani. Megszívlelendő volna, hogy a terekre, utcákra és közintézményekbe kerülő szobrok ne legyenek a stíluskiérletezések tárgyai. A közvélemény hagyományos és a művész modern nézőpontját kiegyenlítő formákkal kellene összekötni. Leginkább az olyan nagy emberek szoborportréinál szükséges ez, akiknek alakja nemcsak szellemileg, de ikonográfiailag is kialakultan él a köztudatban. Általában e szempontok szintetizálását tapasztalhatjuk Szegeden is a különböző oktatási intézményekben elhelyezett szoborportréknál. Így például *Kiss István* Bolyai János és Bolyai Farkas matematikusok bronzból készült állószobrainál (JATE Természettudományi Kar, Központi Épület).¹²⁰ A legtöbb szoborportré büszkén kerül megmintázásra, amint ezt többek között *Mikus Sándor* József Attilát és *Schaár Erzsébet* Radnóti Miklóst ábrázoló alkotásainál (Dugonics-téri Közp. Egyetem) tapasztalhatjuk.¹²¹ Ugyancsak mellszobor *Vasas Károly* Ságvári Endrét (Ságvári E. Gyakorló Gimnázium) és *Majtényi Károly* Rózsa Ferencet (Újszegedi Rózsa F. Szakközépiskola) megjelenítő portréja.¹²² Legutóbb *Szabó Iván* fából faragott Bartók-domborműve került a nagy zeneszerzőről elnevezett szegedi művelődési központ előcsarnokában elhelyezésre.¹²³ Szabadban nyert felállítást *Ungvári Lajos* Mikszáth bronzbüsztje (Móra-park) és *Kákonyi István* Marx-ot felidéző mészkő-emléktáblája (Marx-tér 19).¹²⁴

¹¹⁵ Délm. 1969. dec. 17.; 1970. jan. 22.

¹¹⁶ Délm. 1969. nov. 26., dec. 2.; 1970. febr. 15.

¹¹⁷ Délm. 1970. jan. 17., febr. 17., márc. 4.

¹¹⁸ Délm. 1969. dec. 4.; 1970. jan. 7.

¹¹⁹ 1961-ben lett felállítva.

¹²⁰ Délm. 1970. febr. 3.

¹²¹ Délm. 1970. márc. 6., márc. 8.

¹²² Délm. 1970. jan. 29., febr. 6.

¹²³ Dombormű avatás, emlékkiállítás. Délm. 1970. nov. 24.

¹²⁴ Délm. 1969. nov. 21.; 1970. jan. 4.

Egy-egy lakóépület, iskola és egyetem előcsarnokát, auláját, vagy tanácsi intézmény, utazási iroda és étterem interieur-jét kétségtelen, hogy az ún. díszítőszobrászati, illetve murális jellegű alkotások teszik bensőségessé. Ezt igazolja elsősorban a Csongrád megyei Párt- és Tanácskháza szegedi épületének előcsarnoka, ahol *Somogyi József* „A munka” és *Kiss István* „Éneklő Ifjúság” c. sokalakos domborművei láthatók, melyeket *Simon Ferenc* vörösrézlemezről készült, falat díszítő madarai gazdagítanak.¹²⁵ Az első emeletet *Paizs László* mezőgazdasági témájú mozaikja, a nagytermet pedig *Király József* faragott lécekből készült helyi jellegzetességeket szimbólizáló kompozíciója díszíti.¹²⁶ A Kolozsvári téri általános iskola falát *Szandai Sándor* halakat ábrázoló vörösréz domborítása, a Tisza-parti Gimnázium folyosóját viszont *Mészáros Géza* leányalakokat sorakoztató kerámia-falképe teszi esztétikusabbá.¹²⁹ Szintén kerámia-lapokból készült *Végyvári Gyula* „Szegedi szimbólum” c. falképe, mely a Tisza-parti Sellőház előcsarnokában van.¹²⁸ *Horváth Sándor* iskolai tudományokat elvontan érzékeltető kerámia-samott domborműve a Béke utcai általános iskola szélfogó falát díszíti.¹²⁹ Végezetül a Tisza-szálló ebédlőjének faldekorációját említjük meg, melyet *Szentiványi Lajos* színes sgrafittóként („Halászos” és „Aida-részlet”), *Konecsni György* pedig monokróm-szürke, sokfigurás pannóként („Magyar ifjúság”) oldott meg.¹³⁰ A szálló halljában *Redő Ferenc* és *Vörös Rozália* halászjeleneteket ábrázoló nagyméretű gobelinje készült.¹³¹ Az Oskola utcai Alabárdos Étterem belső kiképzését *Rédai Ferenc* tervezte, díszkapuját pedig *Meszlenyi János* életképeket megjelenítő vörösréz-domborításával borították.¹³² A városi tanácskháza felújított házasságkötő-termébe *Engels József* életfát szimbólizáló fémplasztikája, a helyi IBUSZ-iroda (szintén Rédaihoz kötődő) modernizált belső terébe viszont *Mészáros Mihály* órakompozíciója került.¹³³ Az újabb murális munkák közé tartozik *Kádár György* „Olajbányászok” c. falképe és *Szalay Ferenc* fiatal ünneplő munkásokat ábrázoló pannója. Kádár alkotása az újszegedi pártiskola, Szalay műve pedig a Szakszervezetek Csongrád megyei Tanácsának székébe készült.¹³⁴

Ha városunk változó arculatának külső jegyei után Szeged kulturális összképéről is szólni akarunk, úgy megállapíthatjuk, hogy a fent említett földrajzi és gazdasági feltételek, s az ennek kapcsán kibontakozó urbanizáció, egy kulturális központ kialakítását is lehetővé teszi. Az országosan megnyílvánuló decentralizálódás nyomán — más vidéki nagyvárosokkal együtt — Szeged is Budapest egyik ellenpólusú partnerévé válik, amint ezt egykor Erdei Ferenc akadémikus nagyhatalmú vitaindító előadásában kifejtette. Szeged szellemi karakterével foglalkozó elemzése nyomán igen széleskörű és figyelemreméltó polémia zajlott le a Dél-magyarország hasábjain.¹³⁵ Poszthumusz könyvében, az 1971 májusában megjelent „Város és vidéke”-ben, — melyben Csongrád megyét tekinti át — többek között kifejti, hogy „Szegedre egyformán jellemző kétféle szellemi arculat. Egyik, a „couleur

¹²⁵ Délm. 1970. márc. 26., márc. 28., ápr. 14.

¹²⁶ Délm. 1970. jan. 28., 1970. ápr. 7.

¹²⁷ Délm. 1970. ápr. 8., ápr. 10.

¹²⁸ Délm. 1970. ápr. 17.

¹²⁹ Délm. 1970. jan. 6.

¹³⁰ A jelzett művek (kb. 3×4 m²) 1964-ben készültek.

¹³¹ A nevezett gobelin 1966-ban került a Tisza-szállóba.

¹³² Délm. 1970. febr. 1.

¹³³ Délm. 1970. jan. 30., 31.

¹³⁴ Délm. 1970. (Hír); Délm. 1971. jan. 29.

¹³⁵ *Ökrös László*: Szeged szellemi karaktere. Délm. 1969. ápr. 4.; Szeged szellemi karakterével kapcsolatos vita: 1969. ápr. 20-tól júl. 13-ig jelent meg a Dél-magyarország hasábjain. Ezt foglalja össze „A vita summája” c. cikk. Délm. 1969. júl. 20.

locale', a helyi géniusz tájjellege, aminek Tömörkény, Móra és a festő Nyilasy a kifejezője, a másik, az 'úrállomási' szerepe: kiemelkedő tehetségek átmeneti állomása Szegeden, amire Mikszáth Kálmán és Gárdonyi Géza régi példáin túlmenően az újabb példák, József Attila, Radnóti Miklós és Szentgyörgyi Albert... És egy másik ellentétpár is jellemző Szegedre. Egyfelől a konzervatív hagyományosság, másfelől a modernista avantgardizmus. Az előbbinek Bálint Sándor, a néprajz-professzor, az utóbbinak Lehel István, az absztrakt festő lehet a reprezentálója. Ugyanennek a politikai megjelenése: a szektáns dogmatizmus és a politikai alkalmazkodás egyaránt jelen van Szegeden. Még más megjelenésben: Debrecen vagy közelebről Hódmezővásárhely haladó és helyi ízű népi-nemzeti vonásaival szemben Szegedre a tágasabb nemzetközi kitekintés a jellemző."¹³⁶

A város kulturális életének összetevőit meghatározni törekvő nézetek bár rendkívül sokoldalúak, alap gondolatukban azonban megegyeznek abban, hogy Szeged szellemi arculatának kialakítását több olyan fontos tényező határozza meg, amelyek országos jelentőségűvé növekedtek. Így a városi tanács elnöke, Papp Gyula hitelt érdemlő felmérése szerint Budapest után 1000 lakosra a legtöbb könyv Szegeden jut. Itt van az vidék legnagyobb társulattal rendelkező színháza. A helyi zenei élet országos, a Szegedi Szabadtéri Játékok pedig bizonyos mértékig nemzetközi színvonalat képviselnek. A legtöbb és legjobb hagyományokkal a mai szegedi irodalom rendelkezik amelynek képviselői közül többen országos szinten is elfogadott íróknak tekinthetők. Festészeti és szobrászati vonatkozásban ma már Szegednek önálló képzőművészete van, amely színvonalas helyet foglal el a magyar ábrázolóművészeti életben. Mindezt tekintetbe véve Szeged szellemi karakterét elsősorban az itt működő felsőoktatási és tudományos intézmények határozzák meg, melyek országos vonzást gyakorolnak. „Összehasonlítva a város gazdasági és kulturális életét, — summázza a fenti felsorolását Papp Gyula — úgy látszik, hogy a városban a kulturális jelleg dominál. Az arányokat tekintve és azt a hatást, melyet a kulturális intézmények kifejtenek, úgy tűnik: igazuk van azoknak, akik Szegedet kulturális téren ma is az ország második legnagyobb városává sorolják.”¹³⁷

Korszakunk mesterei

A festői pompájú Tisza sok embert elbűvöl. Így nem csoda, ha a szegedi művészek vásznain oly gyakran szerepel e természeti szépségekben gazdag folyó, változatos arculatú partja és az annak mentén élő nép. A szegedi művészek közül leginkább két mester: a posztnagybányai iskola Szőnyi-féle vonalába sorolható *Dorogi Imre* és a naivokhoz közel álló *Erdélyi Mihály* azok a festők, akik az olykor borús egű vagy máskor szikrázó verőfényben úszó Tiszatáj helyi megörökítőinek sorából kiemelkednek.

Dorogi Imre (1890)¹³⁸ Kisújszálláson született. Atyja és anyja szegedi származásúak voltak, így már gyermekkorában is gyakran járt ide velük rokonokat látogatni. Ezért Szegedet második szülővárosának tartja. A kisújszállási református gimnáziumban rajztanára, Szunyogh Farkas szerettette meg vele a festészetet, aki Hollósy nyomdokain haladva diákjainak a nagybányai szellemű pikturát taníttatta. Érett-

¹³⁶ *Erdei Ferenc*: Város és vidéke. Bp. 1971. 63—64.

¹³⁷ *Papp Gyula*: Szeged helye és szerepe az ország életében. Tiszatáj, 1969. szept. 9. sz. 833.

¹³⁸ *Némedy Gyula*: Szeged képzőművészeti központ, Művészet, 1937. 10. sz. 116.; *Szelesi Zoltán*; Szeged új képzőművészetének bibliográfiája. 1945—60. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1960—62. Szeged, 1962. 161—212.

ségi után, 1908-ban a Képzőművészeti Főiskolán Balló Ede osztályára került, ahol szokatlan volt számára az akadémikus szemlélet elsajátítása. Végül ennek mégis nagy hasznát vette ábrázolási tudása megalapozásánál. Szülei kívánságára a következő évben rajztanár-szakra íratkozott át. Itt Hegedűs László merevnek ható, szigorú szerkesztő módszere kezdetben szépen bontakozó festői látását háttérbe szorította. 1913-ban megszerezte a művész-rajztanári oklevelet. Ezt követő olaszországi tanulmányútját megszakította az első világháború, melyet — kétszer is megsebesülve — katonaként végig küzdött. 1918-ban szerelt le és rajztanári állást vállalt Szegeden, s mintegy 40 éven át végzett művészet-pedagógiai munkát. A háborút követő években a rossz gazdasági viszonyok miatt sokszor még festékre sem telt pénze. Ez kedvét szegte és csak 1924-ben kezdett újra művészi munkához. 1925—30 között nyaranta, a kecskeméti művésztelepen, Révész Imre mellett dolgozott, aki — bár nem volt plein-air festő — a szabad természetben való pikturára terelte figyelmét.

Munkásságának első szakaszában Dorogi főleg a kompozíciós feladatokat nyújtó egyháztörténeti témákkal foglalkozott.¹³⁹ Ide tartoznak a „Szent István végrendelete” (1930) és a „Magdolna” (1931) c. nagy vásznai, melyek érzelemgazdagságukkal tűnnek ki. Ezek előtt és után több olyan valóság-elvű képet is létrehozott, mint a „Klarinétos” (1928) és a „Művész felesége” (1936) c. alkotásai. A fény-árnyék ellentéteire épített vallásos jelenetek és kitűnően jellemzett egy alakos ábrázolásai nagy formakultúrával, meleg barna színekkel vannak megfestve. A korábbi vidéki tárlatokon kívül, 1928-tól — főleg a Képzőművészeti Társulat rendezvényein — Budapesten a Nemzeti Szalon és a Műcsarnok kiállításain szerepeltek munkái.¹⁴⁰ Sőt 1938-ban — ismételt olaszországi útjának évében — a „Madonna a gyermek Jézussal és Jánossal” c. festményével a Velencei Biennálén is részt vett.

Dorogi Imre akadémikus periódusa után, a harmincas évektől találja meg a számára megfelelő témát és az ezt kifejező igazi hangját („Tiszai csónakházak napsütésben”, Szegedi tartózkodásának eredményeként fedezi fel a Tisza festői szépségeit). Ettől kezdve rajongó szerelmese lesz e folyónak és környékének, melyet minden kötöttség nélkül, szabadon és szenvedélyesen ábrázol. Színpompás festményein a Tisza-táj sajátos lírája tükröződik. Képein hol felhős ég nehezül az álmosan kanyargó vízre, hol meg napsütés csillog a folyó habjain. S mint ahogy a táj arculata ellentétesen változó, úgy a rajta zajló élet is olyan. Partjain olykor kis fekete homokoshajók várakoznak, hogy rakományukat a kubikosok kitalicskázzák, máskor pedig fehér csónakházak terpszkednek a víz hátán, szórakozóhelyül a napsütésben sütkezéző embereknek. De e jellemző témákon kívül a tiszai életnek szinte valamennyi jelenségét megörökítette. Kedvvel ábrázolta a hálót merítő halászok munkáját, a kompon átkelő szekeres parasztokat és a félmeztelen strandolók tömegét egyaránt. Hasonló érdeklődéssel fordult ő is — mint Nyilasy — a tápéi parasztok felé. Akácok közé rejtőzött, meszelt falú házacskák vagy állatokkal teli falusi udvarbelsők váltakozva sorakoznak művein. Ebbe a témakörbe tartozik az ünnepi áhitatban otthon üldögélő „Tápéi lányok” (1934) c. alkotása. Az Alföld e környezetéről festett képeinek az itteni tárlatokon évtizedeken át sikere volt.

Dorogi poszt-impresszionisztikus festészetében lényeges szerepet tölt be a szabadban jelentkező fény- és színproblémák tanulmányozása, s a bensőséges szemléletből fakadó lírai tájábrázolás módszerének érvényesítése. A nagybányai természet-elvűségen alapuló vizuális adottságaival szemben a harmincas évek végétől igyek-

¹³⁹ Gábor Jenő: Dorogi Imre vallásos tárgyú festményei. Délm. 1942. 144. sz.

¹⁴⁰ II. Nemzeti Kiállítás. Képzőművészet, 1934. máj.—jún., 72—73.; Képes Krónika, 1934. 52. sz.; Művészet, 1941. 37. sz.; Szépművészet, 1941. 8. sz.; Vándortűz, 1947. jan. 4. sz.; Dorogi Imrétől képet vásárolt az állam. Délm. 1945. szept. 8.

szik a látottakat a kifejezés érdekében sommázni, átalakítani, döntő foltokban, kontúrosan ábrázolni, melyhez nagyon alkalmasnak találta a temperafesték használatát. Ilyen felfogásban és technikával alkotott művei („Kútnál”, 1940) nem „lefestett”, hanem az átköltött, komponált képét adják a megjelenített valóságnak. 1942-ben a Városi Múzeumban rendezett önálló kiállítása¹⁴¹ jól tolmácsolta erőteljessé vált törekvését. Ezt tükrözi a valamivel későbbi „Tiszai halászat” (1950) c. műve is, amelyet több más festményével együtt a Móra Ferenc Múzeum őriz. Dorogi nemcsak magas színvonalú festményeivel gazdagította Szeged képzőművészetét, de művészet-irodalmi munkássága is jelentős. Nyilasy Sándor, Károlyi Lajos és Parobek Alajos helyi festőkről írt tanulmánya és egyéb cikkei jelentek meg a negyvenes években az itteni folyóiratokban.¹⁴²

Dorogi Imre: Tisza sugárással. 1963. temp. fl. 95×109 cm. Mgt.

¹⁴¹ *Temesváry József*: Múterem-látogatás Dorogi Imre festőművésznél. Délm. 1942. jún. 7.; (t. j.): Dorogi Imre festőművész képkiallítása. Délm. 1942. jún. 17.; Városi Múzeum képkiallítása. Délm. 1942. jan. 7., jan. 17., jan. 21.; *Gábor Jenő*: Dorogi Imre a Tisza festője. Délm. 1942. jún. 21.

¹⁴² *Dorogi Imre*: Szeged nagy festője (Nyilasy Sándor). Délvidéki Szemle 1944. 7. sz. 309—

A felszabadulás után Dorogi — a követelményeknek megfelelően — ismét a tárgyhibb megjelenítéssel igyekezett megtalálni azt az utat, mely a közérthető realista művészet kialakításához vezet. Jól példázza ezt egyik legsikerültebb képe: „Ács György és felesége” (1954), melyet egy népi táncos- és énekespárról festett.¹⁴³ A tárlatokon 1945 után is hangsúlyosan vesz részt,¹⁴⁴ sőt időnként — mint az egyik fő-

Dorogi Imre: Hazatérő pár. 1967. temp. fl.
78×87 cm. Szeged, Húsfeldolgozó V.

városi alkotóközösség tagja — a budapesti kiállításokon is szerepel. Ekkoriban festett alkotásai közül, az „Ifjúmunkás” c. képére megkapta a Népművelési Minisztérium munkajutalmát, 1954- és 1962-ben pedig a „Tisza-part napsütésben” (1954) és a „Kévekötlők” (1961) c. vásznaival, a Szegedi Városi Tanács képzőművészeti díját nyerte el.

Az 1959-ben rendezett szegedi gyűjteményes tárlata már a munkásságát tetőző mestert mutatta be a közönségnek.¹⁴⁵ Az átmenetileg tárgyiassá vált természetlátást a hatvanas években festett alkotásain ismét feszültséggel teli, atmoszférikus festés váltja fel, amely felbontja a táji környezet és a benne levő emberek, állatok formáit, hogy végül a látvány — mint Szőnyi zebegényi képeinél — mindent betöltő színélménnyé fokozódjék.¹⁴⁶ A szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában rendezett 1967-es tárlatán 18 képét („Tanyán”, 1957, „Juhász Gyula”, 1966 stb.) bemutatta¹⁴⁷; „Sugárzás a Tisza felett” (1958) c. művét a Galéria megvásárolta. Előbb munkásságának irodalmi méltatása,¹⁴⁸ majd az 1970 őszen létrehozott nagy gyűjteményes

zött 1967-es tárlatán 18 képét („Tanyán”, 1957, „Juhász Gyula”, 1966 stb.) bemutatta¹⁴⁷; „Sugárzás a Tisza felett” (1958) c. művét a Galéria megvásárolta. Előbb munkásságának irodalmi méltatása,¹⁴⁸ majd az 1970 őszen létrehozott nagy gyűjteményes

320.; *Dorogi Imre*: Emlékezés Károlyi Lajosra. Tiszatáj, 1947. máj. 62—63.; *Dorogi Imre*: Parobek Alajos. Tiszatáj, 1947. 6—7. sz. 79—81.; *Dorogi Imre*: Szegedi Képzőművészeti kiállítások. Tiszatáj, 1947. 1. sz. 57—59.; *Dorogi Imre*: Egy művészeti kiállítás a Katolikus Házban. Tiszatáj, 1947. 2. sz. 67—68.

¹⁴³ Reprodukálva: *A Művészet*, 1955. januári számában. A kép a B. M. Dobogókői Üdülőjének tulajdona.

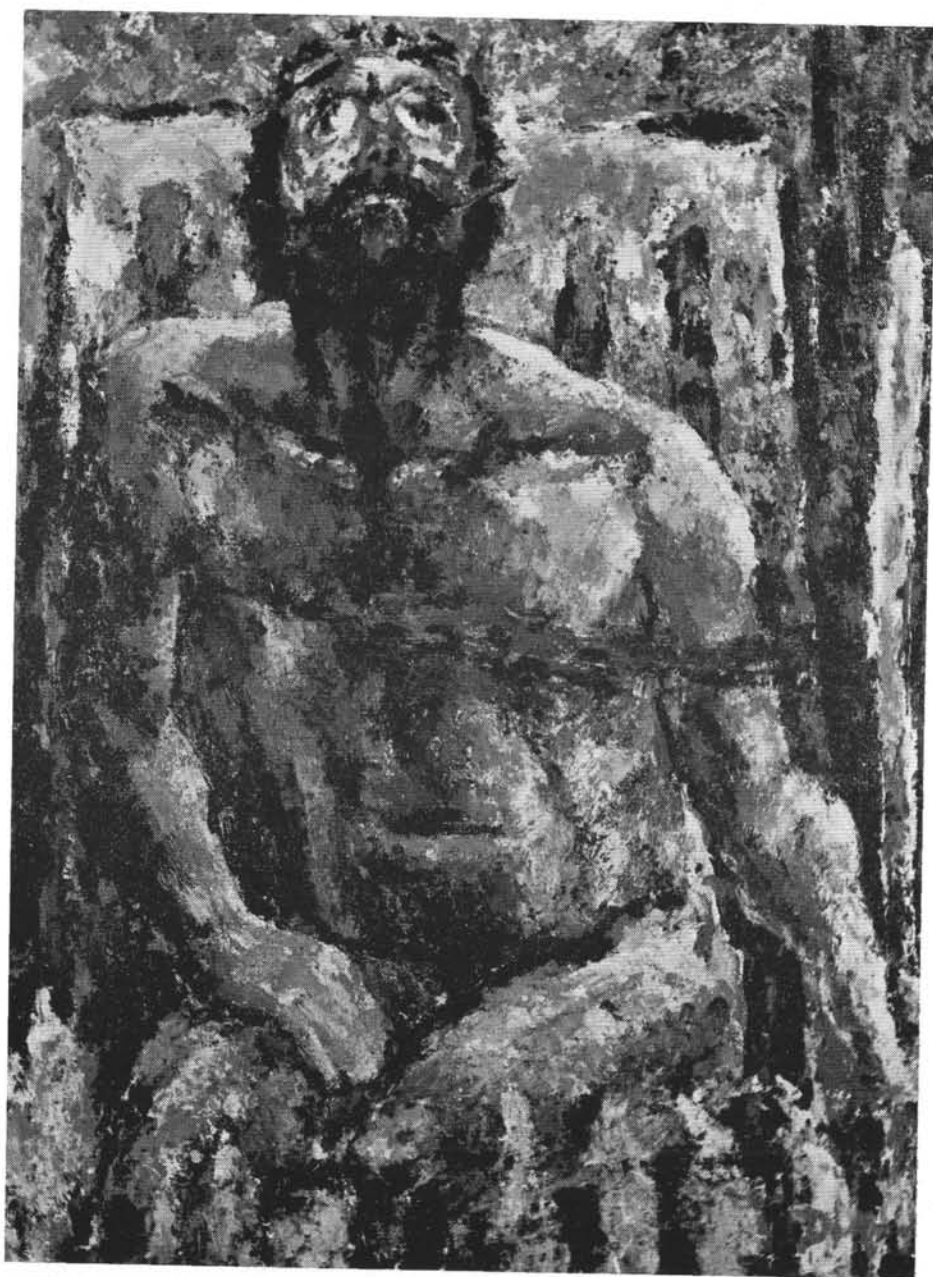
¹⁴⁴ *Szelesi Zoltán*: Méltón köszönti a felszabadulást a IV. Megyei Képzőművészeti Kiállítás. Szegedi Tükör, 1954. okt. *Szelesi Zoltán*: Helyi képzőművészetünk eredményei és további feladatai a megyei kiállítás tükrében. Délm. 1956. aug. 27.; Szegedi Képzőművészek retrospektív Kiállítása 1945—1958. Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; *Szelesi Zoltán*: Szeged képzőművészete az ellenforradalom után. Tiszatáj, 1958. júl. 7. sz.

¹⁴⁵ Dorogi Imre festőművész gyűjteményes kiállítása. Szeged, 1959. Móra Ferenc Múzeum Képtára. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; (*Lökös Zoltán*) I. z.: A tiszai táj ihletett festője. Dorogi Imre gyűjteményes kiállításáról. Délm. 1959. máj. 20.

¹⁴⁶ (*Szelesi Zoltán*) Sz. Z.: Dorogi Imre kiállítása Tápén. Délm. 1960. szept. 15.; *Szelesi Zoltán*: Délalföldi képzőművészek kiállítása Szegeden. Tiszatáj, 1961. szept. 9. sz. *Lödi Ferenc*: Szólni a máról. A III. Szegedi Tárlat. Délm. 1962. júl. 28.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; *Nikolényi István*: Dorogi Imre. Délm. 1965. nov. 13.; VII. Szegedi Nyári Tárlat. Móra Ferenc Múzeum Képtára. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: *Pogány Ö. Gábor*.

¹⁴⁷ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. aug. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. dec. 12. sz. 1185—1192.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. *Művészet*, 1968. jan. 1. sz. 21.

¹⁴⁸ *Cs. Pataj Mihály*: Dorogi Imre. Tiszatáj, 1968. márc. 3. sz. 269—271.

Dorogi Imre: Dózsa. 1973. temp. fl. 106×76 cm. Csongrád Megyei Tan.

kiállítására¹⁴⁹ egy életmű súlyával bizonyította, hogy a Tisza-Maros-szög vidékének hivatott ecsetű tolmácsolója, akit méltán neveznek a „legszegedibb festő”-nek. Ez alkalommal kapott magas kormánykitüntetést és nyerte el Szeged Város Tanácsa 1970. évi alkotói-díját. 1973-ban pedig a „Dózsa” c. festményéért a XIV. Szegedi Nyári Tárlat egyik nagydíját ítélték neki.¹⁵⁰ 1975 augusztusában — születésének 85. évfordulójára — a helyi múzeumban rendezett kamara-kiállítással köszöntötték az idős mestert.

„Dorogi Imre azért szegedi, — írja Vinkler László — mert a szegedi ember életét jelentős történelmi időszakokban példázatosan éli. Úgy kötődik ehhez a földhöz és úgy ehhez a vízhez, úgy az itt élő emberhez, ahogyan azt tipikusnak, humánusnak és kultúrahordozónak mondhatjuk. S hozzá mindezt maradandó művészetként tudja megvalósítani és hagyományozni. Nagyszerűnek látni ezt a tájat, sorstársnak a benne élő embert és hivatásnak tudni a hely lelkének művelését, ez a legjobb értelemben vett szegedi magatartás. És ez Dorogi Imrere nézve mélyen jellemző.”¹⁵¹

Dorogi pikurális ellentétpárja a másik szegedi mester, *Erdélyi Mihály* (1894 — 1972)¹⁵² akinek a tiszai témáin csakúgy, mint valamennyi alkotásán hűvös, almazöld kolorit a domináló szín. Az előbbi művész parázslószínű, rőt vörös tónusait itt az ecsetvonásokat nyomon követhető olajképek ezüstös csillogása váltja fel. De nemcsak a szín és a festési technika különbözik náluk alapvetően, hanem a látásmód is. Erdélyi ízes humorú, olykor „naív”-nak ható ábrázolásai, minden más festő művétől elütően eredetiek. „Gazdag fantáziája — jegyzi meg Varga József — a kiapadhatatlan emlék-képekre támaszkodva, az alkotás pillanatában nem egyszerűen felidézi a motívumokat, hanem új képösszefüggésbe helyezi őket. Ennek következtében a valóság nem statikusságában, hanem lehetősége egyidejű megvalósulásaként személhető képein.”¹⁵³

Erdélyi Mihály Szegeden a paraszti hagyományú Alsóvároson született. Csáládi körülményei nem tették lehetővé iskoláztatását. Nagy utat, — „tengereket, országokat” — kellett bejárnia, hogy Szegedről elindulva és neves festőként ide visszatérve, szülővárosában végleg letelepedhessen. Tízennyolc éves volt, amikor 1912-ben a haditengerészethez kerül. Útiélményei inspirálták, hogy festéshez fogjon. Rendszeres tanulmányait csak 1920-ban kezdhetette el, amikor elnyerte Szeged művészeti ösztöndíját. Ez tette lehetővé, hogy Budapesten a Képzőművészeti Főiskola növendéke lehessen. Festészeti stúdiumait 1923-ig Révész Imre kecskeméti művésztelepén folytatta, majd az ezt követő években a firenzei és a palermói akadémiákon fejezte be tanulmányait. A 12 évi külföldi tartózkodásának — római, nápolyi és firenzei —

¹⁴⁹ Dorogi Imre gyűjteményes kiállítása. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1970. okt. Bev.: *Vinkler László*; *Akác László*: Dorogi Imre gyűjteményes kiállítása. Délm. 1970. okt. 4.; *Laczó Katalin*: Dorogi Imre gyűjteményes kiállítása. Tiszatáj, 1970. 11. sz. nov. 1080—1085.; *Pogány Ö. Gábor*: Dorogi Imre gyűjteményes kiállítása. Művészet, 1970. dec. 12. sz. 30—31.; (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: Új szövetségi tagok a szegedi festők között. Délm. 1971. ápr. 8.; (*Laczó Katalin*) *L. K.*: Évfordulóink. Dorogi Imre. Szegedi Műsor, 1973. febr. 2—3.

¹⁵⁰ Átadták a Szeged Városi Tanács alkotói-díjait. Délm. 1970. okt. 11. XIV. Szegedi Nyári Tárlat. Katalógus. Szeged, 1973. 53.

¹⁵¹ Dorogi Imre gyűjteményes kiállítása. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1970. Katalógus. Bev.: *Vinkler László*.; Kiállítás és előadás a Művészklubban. Délm. 1971. nov. 4.

¹⁵² Erdélyi Mihály. Délm. Hírl. 1949. jún. 18.; *N. K.*: Erdélyi Mihály. Délm. 1965. ápr. 27.; *Vidos Zoltán*: Erdélyi Mihály. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 29.; *Szelesi Zoltán*: Meghalt Erdélyi Mihály. Délm. 1972. márc. 25.; (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: In memoriam Erdélyi Mihály. Művészet, 1972. jún. 6. sz.; *Tasnádi Attila*: Kiállítási kalauz (Erdélyi Mihály hagyatéki kiállításáról is), Népszava, 1973. jan. 12.; *Szelesi Zoltán*: Szeged festő Szinbadja volt... Művészet, 1973. 3. sz. márc.; (*Apró Ferenc*) *A. F.*: Erdélyi Mihály. Szegedi Műsor, 1973. márc. 2.

¹⁵³ *Varga József*: Erdélyi Mihály gyűjteményes kiállítása. Délm. 1968. szept. 10.

tárlatsikereire a koronát az 1936-os Velencei Biennálén való eredményes szereplése tette fel, ahol — Bernáth Aurél, Domanovszky Endre, Szőnyi István és más magyar festőkkel egyidejűleg — három portróját állították ki.¹⁵⁴ Olaszországon kívül megfordult Münchenben, Berlinben és Párizsban. Bár a francia fővárosban viszonylag nem sokáig élt, mégis az ottani posztimpresszionisták hatása nyomot hagyott festészetében. Hosszabban Svájcban működött, ahol Basel-ben és Zürich-ben rendezett kiállításokat. 1934-ben tért vissza Szegedre és itt — az elhunyt Nyilasy műtermébe költözve — hosszú vándorlásai után végleg letelepedett. Ekkor (1934) egy kis műteremkiállítással mutatkozott be,¹⁵⁵ melyet a Tömörkény-Társaság rendezésében létrehozott 1936-os visszatekintő tárlata követett.¹⁵⁶

Erdélyi azóta Szegeden — több mint három évtizeden át — megszakítás nélkül fejtette ki tevékeny munkásságát, és a helyi tárlatokon rendszeresen részt vett.¹⁵⁷ E hosszú idő során Erdélyi alkotásaiból — 1940-ben történt jelentkezését¹⁵⁸ leszámítva — 1968 szeptemberében hoztak létre másodszer gyűjteményes kiállítást Szeged Város Tanácsa és a Móra Ferenc Múzeum összefogásával.¹⁵⁹ A két tárlat közti nagy vákuum jól tükrözi a művész kivételes szerénységét s hivatása iránti felelősségtudatát, amely a — másoknál megszokott, sőt lejáratott — sűrű magamutogatást nem tűri meg. Érdekes véletlen, hogy mindkét kiállítását egyazon épületben, a Móra Ferenc Múzeum Képtárának — 1940-ben még szegedi iparcarnok — termeiben rendezték meg. Az első bemutatkozás a felfedezés erejével hatott, az utóbbi pedig egy szegedi festőt megbecsült mesterré avatott.¹⁶⁰

Korábbi alkotásai, főleg a külföldön készült portrék („Prof. Alessandre Malladra, 1927) már tükrözik azt a remek karakter-érzékét, mely későbbi művein a figu-

Erdélyi Mihály: Bejárat a kikötőbe.
1936. o. fl. 66×70 cm. MFM

¹⁵⁴ XX.^a Biennale Internazionale, 1936. Venezia XIV. 359.

¹⁵⁵ Erdélyi Mihály műterem-kiállítása. Délm. 1934. aug. 12. A Tömörkény A. Társaság által Erdélyi Mihály festőművész külföldön összegyűjtött műveiből és hazai munkásságából rendezett összefoglaló és visszatekintő reprezentatív kiállítás katalógusa, és a művész eddigi munkásságának ismertetése. Összeáll.: *Némedy Gyula*. Szeged, 1936.; *Némedy Gyula*: Erdélyi Mihály. Hargita Vár-alja, 1936. aug. 2. sz. 9.

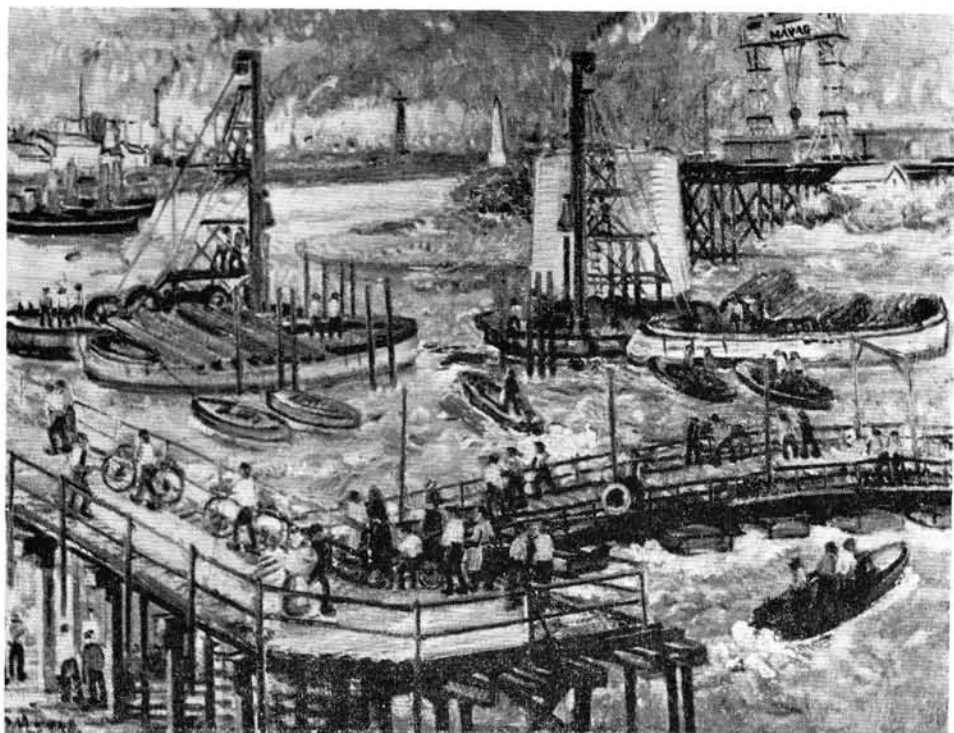
¹⁵⁷ *Szelesi Zoltán*: Méltón köszönti a felszabadulást a IV. Megyei Képzőművészeti Kiállítás. Szegedi Tükrör, 1954. okt.; *Szelesi Zoltán*: Helyi képzőművészetünk eredményei és további feladatai a megyei kiállítás tükrében. Délm. 1956. aug. 27.; Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása, 1945—1958. Móra Ferenc Múzeum képtára. 1958. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; *Szelesi Zoltán*: Szeged képzőművészete az ellenforradalom után. Tiszatáj, 1958. júl. 7. sz.; Szegedi festők képei Budapest. Délm. 1967. dec. 20.

¹⁵⁸ Erdélyi Mihály kollektív kiállítása. Délm. 1940. máj. 29.; Erdélyi Mihály festőművész méltatása egy német lapban. Délm. 1940. dec. 22.

¹⁵⁹ Erdélyi Mihály gyűjteményes kiállítása. Szeged, 1968. Móra Ferenc Múzeum Képtára. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

¹⁶⁰ *B. Varga József*: Egy életmű összegezése. Erdélyi Mihály gyűjteményes kiállításáról. Tiszatáj, 1968. 12. sz. dec. 1113—1115.

rákat szinte karikírozottá teszi. „Önarcképeinek hideg színei — írja a sok festményét összegyűjtő Némegy Gyula, a művész egykori szegedi mecénása — a bűvölő, konok, szinte lelkükbe fúródó szemei sokat beszélnek külföldi harcairól, eltökéltségéről, nehéz perceiről.”¹⁶¹ Kinti sikereit főleg Nápoly tűzhányójáról („Vezúv krátere”, 1929) és Velence lagunáiról festett változatos sorozatú képeivel aratta.¹⁶² Ami a negyvenes évek előtti Olaszországban („Bejárat a kikötőbe, 1936) és itthon festett („Tavaszbredés”, 1939) műveit a felszabadulás utáni helyi alkotásaival („Hídépítés”, 1948) — mintegy életművet betetőzve belőlük — összeköti, az nem más, mint az az érdekes, eredeti, színes fantáziájú érzelem és gondolatvilág, amely Erdélyi pikturáját tartalmilag, formailag meghatározza és egyénivé teszi. Vagyis az a „szubjektív varázslatosság”, amellyel néha a naívan esetlegesnek tűnő képein a valóság prózai jelenségeit a költészet világába tudja emelni.

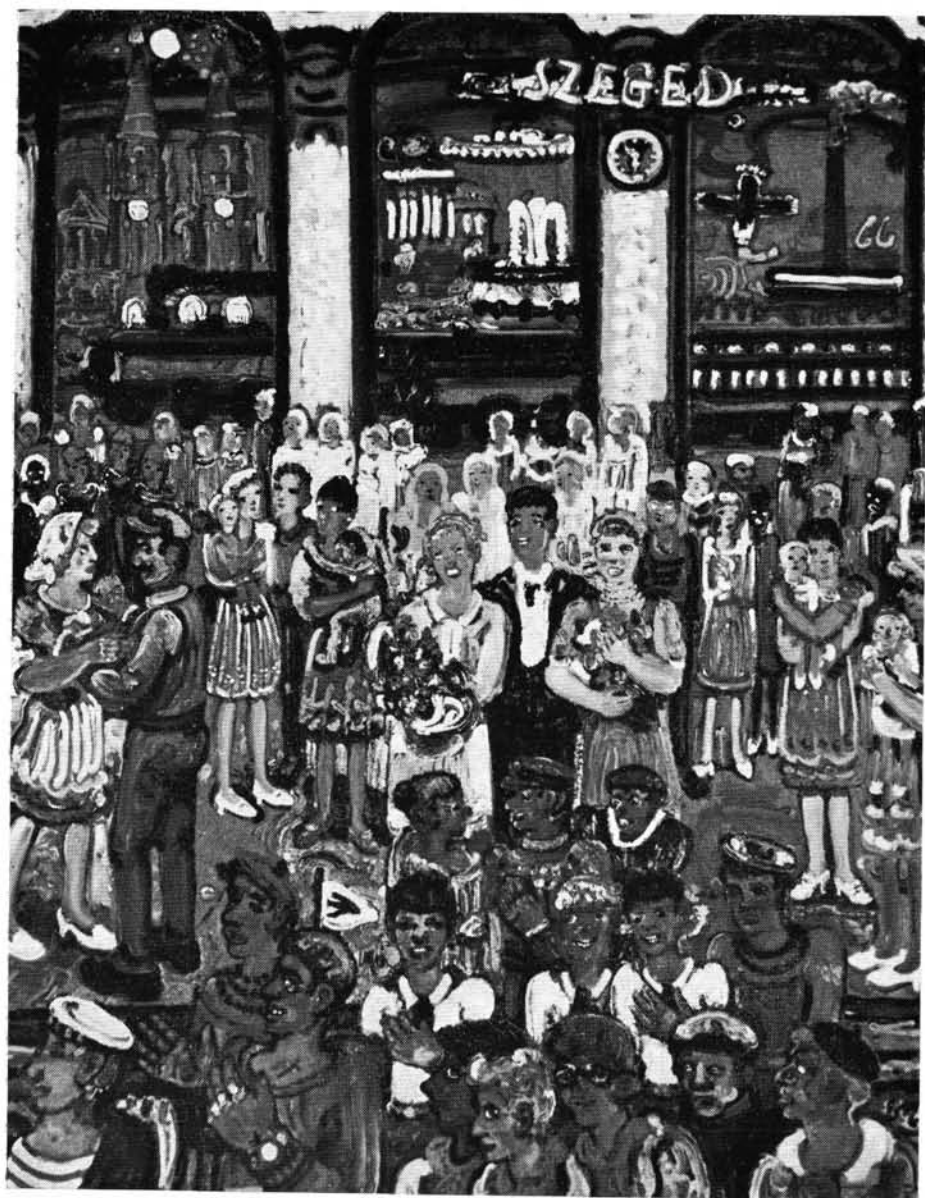

Erdélyi Mihály: Hídépítés. 1948. o. fl. 48×90 cm. MNG

Erdélyi Mihály festményeinek sajátos előadási nyelvezetük van, amely nemcsak a lokális, de a hazai piktúra szélesebb keretein belül sem hasonlítható össze semmiféle rokon művészeti törekvéssel, vagy még kevésbé sorolható be az ún. alföldi-iskola ismert alkotásai közé. Erdélyi művei, mégpedig a legutóbbi harminc év alatt — vagyis külföldi tartózkodása után — létrehozott képei, éppen mondanivalóik hely-

¹⁶¹ Erdélyi Mihály... reprezentatív kiállításának katalógusa. Összeáll.: Némegy Gyula. Szeged, 1936. 12.

¹⁶² II Giornale D' Italia. 1929. 14. gen.; Arte. Napoli. 1929. 15. giugno. 135—136.

Erdélyi Mihály: Idegenforgalom. 1964. o. fl. 115×90 cm. Szeged Városi Tan.

hezkötöttsége révén nagyon is magukon viselik a Tisza-táj természeti jellegzetességeit („A kanyargó Tisza mentén”, 1945), valamint Szeged és környéke megújíthatóságának lényeges momentumait („Pontonhíd a Tiszán”, 1945, „Olajkitérés Tápén”, 1965). Nemcsak helyi, de országos viszonylatban is kevés olyan tág érdeklődésű festőnk van, mint ő, akit a dolgozó emberek munkakörülményei („Cséplés”, 1945, „Párikamalom”, 1957), valamint a világ sorsát érintő háború és béke kérdései („Atomcsend”, 1964) egyaránt foglalkoztatnak.¹⁶³

Helyi festészetünk múltból a mába áthajló művészeinek egyike ő, akit találóan nevezhetnénk a pikktúra „Szegedi Szindbád”-jának, mert nemcsak az írói képzeletben, hanem fiatalon Erdélyi tényleg hajóra szállt, hogy bekalandozza a világot. Innen van benne a matrózok játékosága, mely — főleg a grafikáin — sokszor groteszkké válik. Képeinek figurákkal benépesített zsúfoltsága áradó mesélőkedvűből ered, melynek poétikus ereje különössé, egzotikussá alakítja festményein a leghétköznapibb dolgokat is. Az emberszeretettől átfűtött derű és gyermekszemekből sugárzó világracsodálkozás az, ami telivér festőiségű képeiből árad. Az elmúlt években a „naív festők pozsonyi nemzetközi kiállításán” több képet tőle is bemutattak. 1967 nyarán a Nemzeti Galéria szegedi tárlatán — 26 képével — az egyik legkiemelkedőbbben szereplő művész volt.¹⁶⁴ 1969-ben Szeged festészeti díját kapta meg és rövid látogatást tett Svájcban. 1971 tavaszán a Múcsarnok „Új művek” c. kiállításán részt vett. Ugyancsak ez év augusztusában 50 olajfestményét és 50 grafikai művét Szeged városának ajándékozta.¹⁶⁵ A helyi tanács által Nívódíj-ban részesülő festő számos alkotása külföldi múzeumokba, valamint a Magyar Nemzeti Galéria és a Móra Ferenc Múzeum gyűjteményébe került. Halála évében (1972) hagyatéki kiállítást rendeztek a szülővárosának adományozott műveiből.

Amint Dorogi Imre és Erdélyi Mihály festészete is tükrözi, a Tisza és vidékének népelete Szeged képzőművészetének jellegét plasztikussá teszi ugyan, de a lokális természeti és társadalmi vonás mellett az itteni művészek részéről — amint ezt már kifejtettük — egy ún. „európai orientáció” is kimutatható. Példának hoztuk fel a leg hamarabb Párizsba települt Csáky Józsefet, majd a később útra kelt Moholy-Nagy Lászlót és a Londonban neves grafikussá lett Buday Györgyöt. Más művészeink is — szinte valamennyien — megfordultak az európai országokban, — főleg Párizsban — a két világháború között és a felszabadulás után is. Alkotásaikból kielemezhetők a tanulmányutak során közvetlenül — eredeti műveken keresztül — megismert különböző stílustörekvések eredményeinek kamatoztatása. A külföldön szerzett művészeti tanulságok főleg a sokat utazó *Vinkler László* (1912)¹⁶⁶ alkotásaiban vannak megújító módon feldolgozva, aki az európai iskolához köthető életművében

¹⁶³ *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185—1192.

¹⁶⁴ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. aug. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.

¹⁶⁵ Szeged idejű művészeti díjai. Tiszatáj, 1969. 11. sz. nov. 1041.; Új művek a Múcsarnokban; Délm. 1971. márc. 2.; *Tandí Lajos*: Erdélyi Mihály ajándéka. Délm. 1971. aug. 14. Erdélyi Mihály hagyatéki kiállítása. Délm. 1972. dec. 21.

¹⁶⁶ *Temesváry József*: A műértékelésről. Délm. 1942. febr. 15.; *Temesváry József*: Festő az előadó-pódiumon. Délm. 1942. febr. 25.; *Rabinovszky Máriusz*: Vidéki művészeink. A képzőművészek Szakszervezete Vidéki Csoportjának I. Kiállítása. Sz. Műv. 1947. 154.; *Németh Ferenc*: Beszélgetés egy szegedi festővel a „nagy kompozícióról”. Délm. 1955. dec. 8.; A szintézis szükségessége; Beszélgetés Vinkler László festőművésszel. Délm. 1963. márc. 21.; *Cs. Pataj Mihály*: Látogatás Vinkler László műtermében. Tiszatáj, 1965. 4. sz. ápr. 306—307.; *Veress Miklós*: Vinkler László. Délm. 1966. szept. 1.; (*Szelesi Zoltán*) Sz. Z.: Új szövetségi tagok a szegedi festők között. Délm. 1971. ápr. 8.

a helyi festők közül legközelebb jutott a mai modern művészet megértéséig. Gazdag arculatú festményei, monotypia- és tollrajz-sorozatai híven tükrözik Vinkler állandó megújulni vágyását, melynek hajtóereje az intellektus és az intuíció feszültségéből ered. Látványhoz nem kötődő, elvont szellemű alkotásai törték meg a szegedi festészetben hosszú időn át eluralkodó posztimpresszionista irányvonalat, hogy helyet vívjanak ki a modern kortárs-művészeti törekvések számára.

Vinkler László Szabadkán született. A művészet iránti hajlama már gyermekkorában megnyilatkozott. Tízéves volt, amikor Szegedre költöztek, s rajzolni előbb Pfeifer Elek, Dorogi Imre, majd Láposy-Hegedűs Géza tanította. A középiskolát Szegeden végző Vinklernek kezdettől fogva a régi nagymesterek, Rubens, Tiziano, Rembrandt voltak az eszményképei. Az olasz reneszansz csillogó környezete, a pompásan színes kosztümök, a kiteljesedett tudású férfiak és madonna szépségű nők töltötték be érzékeny ifjúi érzés és gondolatvilágát. A már régen letűnt, de a remekművek által benne elevenen élő „Aranykor” fantáziáját nem egyszer megihlette. Ez időben önmagáról készített arcképei meglepő imitatív készséggel vannak ábrázolva. Előadásukban már sejtetik azt a mesterségbeli felkészültséget és embermegjelöltő erőt, mely később az éretté váló művész portréira jellemző lesz.

Érettségi után a Képzőművészeti Főiskolára került, ahol előbb Karlovsky Bertalan, majd Glatz Oszkár tanítványa lett. Az akadémikus Karlovsky és a naturalista Glatz mellett a gondos rajzbeli szabatosság és a mesterségbeli tudás alaposan beléje vésődött. Az 1933-ban készült „Nagyanyám portréja”-val első díjat nyert a Balló-pályázaton Később, a „Fényes-díj”-at kapta meg, egy a Glatz-osztályon festett akt tanulmányára, melyet hűgáról készített portréjával együtt a Képzőművészeti Főiskola jubiláris kiállításán a Múcsarnokban mutatott be. Atyjáról és a csanádi püspökről festett arcmása is pályájának e korszakából valók. „Erre az „első tíz évem”-re — mondja Vinkler — jellemző a családiás, vidéki életstílusnak a felváltása a fővárosi, de a vallásos-polgári nevelés által burkolt életstílussal.”¹⁶⁷

Diplomájának megszerzése után, 1935-ben a római Collegium Hungaricumban kapott ösztöndíj nélküli műtermet és lakást. Az igazán nagyok közelsége, az évezredek hagyományaiból táplálkozó város reá is egyfajta passzív állapot takaróját borította, ami alatt — amint aztán később kiderült — sok akkor még meg nem fogható érzés és gondolat csírázott. Az Accademia delle Belle Arti freskó-osztályán, Ferazzi mester mellett folytatott tanulmányokat. Római kollégáival, köztük Tóth Imrével (a híressé lett Amerigo Tot-tal) közös modellről akt-stúdiumokat készített, s kicsinyítve lemásolta a Vatikánban Rafaello „Athéni-iskolá”-ját. 1936-ban részt vett a Collegium Hungaricum közös kiállításán, amelyen — többek között — Chiovini Ferencsel együtt szerepelt. Az olasz állam ekkor vette meg tőle Maria Surigia portréját. Ezidőbeni kiemelkedő festménye egy „Olasz szobrásznő”-t ábrázoló arcképe volt, melyre a Múcsarnokban (1937) a Jelinek-díjat kapta. Keresetten zárt formák, nemesen egyszerű megjelenítés és finom dekoratív szellemiség jellemzi e művét. Vinkler olaszországi tanulmányútjának igazi hatása azonban később itthon bontakozott ki, amikor hazai talajra került.

Szegedre visszatérve a Hősök-kapuját freskózó Aba-Novákot találta itt, aki a már Itáliában benne megindult „murális-vágyak” kielégítéséhez újabb ösztönzést jelentett. Így fogott bele az akkori Somogyi-telep újonnan épült, még csupasz templomának freskóihoz, bár kivitelezési megbízást nem kapott erre. A freskósorozat teljes befejezése előtt előbb 1937-ben Párizsban tett rövid tanulmányutat, ahol kevésbé az ott megrendezett világkiállítás tarka egyvelege, mint inkább Picasso Guernicája,

¹⁶⁷ Szelesi Zoltán: Vinkler László. Tiszatáj, 1968. 6. sz. jún. 527—530.

valamint Van Gogh és Greco műveinek tárlata, továbbá a Louvre remekei és a francia művészet jelenét bemutató kiállítások hatottak rá. Két év múlva, 1939-ben pedig Szicíliában tett tanulmányutat. Itt az Etna közelségében, a csodálatos dél-tengeri környezetben, már Párizssal a háta mögött indult meg benne olyan érési folyamat, amely döntőnek tekinthető egész fejlődése tekintetében. Az itt készült képei, a „Kék Etna”, az „Ezüst Etna” (1939) képezik az alapját annak a változásnak, mely az „Apokalipszis” és a Móra Ferenc Múzeum tulajdonában levő „Fikusz madonnával” c. alkotásaiban már plasztikusabbá válik. Mindez és az 1941 körül modern felfogásban létrehozott „Utolsó vacsora” freskója Vinkler pályáján elhatározó jelentőségűvé vált.¹⁶⁸ Szellemi kibontakozásához az akkor vele barátságban álló Kerényi Károly, a klasszika-filológia tanára, Sík Sándor, Bálint Sándor és mások segítették hozzá. Ekkoriban készített két portrét Szentgyörgyi Albertről is. Munkásságának e periódusát ölelte fel az 1942-ben Szegeden megrendezett gyűjteményes kiállítása.¹⁶⁹ A háború éve alatt festészetében az absztrakt vonások fokozottan előtérbe kerülnek. Ezt példázza az 1944-ből való „Kentaurok és lapithák csatája” c. képe is. Súlyos emlékei közé számít az, hogy légoltalmi szolgálat közben bal szeme látását elvesztette. Lassú gyógyulása után készíti el a „Tavaszi” c. két festményét, melyek pikturájában a kubista és a szurrealista tendenciák akkori jelentkezését tükrözik. „Az 1935—45 közti periódus — amint a művész vallja — magába foglalja a személyiség magafelszabadításának időszakát, a Rómában töltött esztendőktől a házasságig...”¹⁷⁰

A felszabadulás után a Szegedi Színháznál díszlettervezőként dolgozik. 1948-ban került a Szegedi Pedagógiai Főiskolához, melynek rajz-tanszékét megalapozta, s közel tíz éven át vezette. 1957-től ugyanott rangidős tanárként működik. Rajzpedagógiai munkásságának eredményeként keze alól számos fiatal rajztanár került ki, akik közül néhány neves helyi festővé vált.¹⁷¹ Ezt követően számos művészettörténeti kérdésekkel foglalkozó tanulmánya és cikke került publikálásra.¹⁷² Aktív oktató-nevelő tevékenysége mellett festészeti vonatkozásban is változatlanul termékeny volt. 1950-ben jött létre az „Éneklő diákok” c. nagyméretű csoportképe, mely az I.

¹⁶⁸ *Temesváry József*: Műteremlátogatás Vinkler László festőművésznél. Délm. 1942. máj 13.; *Bálint Sándor*: Vinkler László freskói a somogyi telepi templomban. Délm. 1943. nov. 14.

¹⁶⁹ *Temesváry József* t. j.: Vinkler László képkiallítása. Délm. 1942. dec. 13.; Kerényi professzor előadása Vinkler László képkiallításán. Délm. 1942. dec. 22.

¹⁷⁰ *Szelesi Zoltán*: Vinkler László. Tiszatáj, 1968. 6. sz. jún. 527—530.

¹⁷¹ Vinkler László szegedi tanítványai voltak többek között: Dénes János, Dér István, Fontos Sándor, Hemmert János, Kováts Margit, Pintér József, Szűcs Árpád, Veres Mihály, Zoltánfi István és Zombori László festőművészek.

¹⁷² Vinkler László fontosabb tanulmányai: Összehasonlító biográfia. A Szegedi Tanárképző Főiskola rajztanszéke III. Képzőművészeti Kiállításának katalógusa. Szeged, 1967. 9—44.; Délm. 1967. dec. 14.; *Dolce stil'nuovo* a korabeli olasz művészetben. Különlenyomat a Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményeiből. Szeged, 1968.; Évszázadunk stílári metamorfózisai. — Különlenyomat a Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményeiből. Szeged, 1969.; Elmékedések az emberi élet drámájáról a Cinquecento tükrében, különös tekintettel Correggióra és Parmigianiora. Eredetileg olaszul, a Parma nell' Arte 1961. 1. számában jelent meg. Magyarul, a Szegedi Tanárképző Főiskola rajztanszéke IV. képzőművészeti kiállításának katalógusában. Szeged, 1970. 7—20.; Vinkler László fontosabb cikkei: Dinnyés Ferenc gyűjteményes kiállítása. Délm. 1956. máj. 11.; Eszmeiség és képzőművészet. Tiszatáj, 1958. aug. Műteremkiállítás a Tanárképző Főiskolán. Délm. 1966. márc. 29.; Szeged mai képzőművészete. A nyári tárlat tanulságaiból. Délm. 1966. aug. 7.; Utazás a művészet országútján. Délm. 1966. nov. 27., dec. 11.; 1967. jan. 22., febr. 12., márc. 5., máj. 7., jún. 4.; Szegedi festészet. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 24—28.; Egy oeuvre belső felépítésének rejtelméből. Tiszatáj, 1969. 7. sz. júl. I—II.; Gondolatok Cs. Pataj Mihály festészetéről. Művészet, 1970. V. 35.; Kováts Margit kiállítása. Tiszatáj, 1970. 5. sz. máj. 490—492.; „Az én világom”. Meghívó. Móra Ferenc Múzeum és a Bartók Béla Művelődési Otthon Vinkler-előadására. Szeged, 1971.

Magyar Képzőművészeti Kiállításon szerepelt.¹⁷³ E festményén a realista kompozíciónak és a természetszemléletnek problémáival bírkózott. Azóta is sokat dolgozott rajta, s ma sem tagadta meg. 1945 utáni realista periódusának több sikeres táblakép („Huszka bácsi”, „Tápei reggel”, 1954) és a Dózsa-féle parasztháborúhoz kötődő vázlatain kívül kiemelkedő az Felsőtiszaparti Csónakházhoz készített mozaikja,¹⁷⁴ mely felöleli korábbi monumentális törekvéseit és a társadalmi tartalmat is konkrétan vállalja. 1957-ben önálló kiállítást rendezett a Képcsarnok Vállalat helyi szalonjában, ahol az akkortájt készített portréit (Rédey László, Geréb György és másokról festett arcmások) mutatta be.¹⁷⁵ 1959-ben a Múcsarnok gyűjteményes vizszzatekintő kiállítást rendezett műveiből az Ernst Múzeumban.¹⁷⁶ A tartalmi és formai vonatkozásban egyaránt sokrétű kiállításának elvont szellemű műveit azonban a hivatalos zsűri nem méltányolta súlyának megfelelően,¹⁷⁷ mely a művész visszahú-

Vinkler László:
Capriccio. 1964. tusrajz, 20×30 cm. Mgt.

zódását váltotta ki. Jóllehet 1961-ben az itáliai Reggio Emiliában sikeres grafikai kiállítást rendezett, mégis a hazai megnemértés következményeképp tragikussá vált a hangja, melyet főleg az általa „metamorphozisoknak” nevezett, pszichikai automatizmus módszerével készült rajzai fejeznek ki leginkább. Ide tartozik még — többek között — a tussal megoldott „Prokrusztész doktor anatómiája” (1965), a línómontázsként készített „Oidipus” (1966) és a színes, gipszes-faktúrájú „Tápai menyasszony” (1967) c. képe.¹⁷⁸ A művész ötvenedik éve utáni pályájának mába nyúló periódusa klasszikus alaphanggal indult, melyet az „Aphrodité születése” c. festménye tükröz legjobban. E korszakába tartozó alkotásaiból, 1963-ban a helyi Képcsarnokban önálló kiállítást rendezett, és a szegedi tárlatokon is rendszeresen szerepel.¹⁷⁹

„Ez időszakot — mondja Vinkler — a „szürrealizmus” névvel jelöltem, mert a reneszánszból azt emeli ki mintaképül, ami egyszerre klasszikus formájú, de szimboliztikus tartalommal jelentkezik. Egészen rejtett, apró szürrealisztikus mozzanatok

¹⁷³ I. Magyar Képzőművészeti Kiállítás, Múcsarnok. Bp. 1950. Katalógus. 7.

¹⁷⁴ *Szelesi Zoltán*: Szeged képzőművészete az ellenforradalom után. Tiszatáj, 1958. júl.; Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása (1945—1958). Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1958. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; Vinkler László mozaikja. Délm. 1959. jan. 4.

¹⁷⁵ *Németh Zoltánné*: Nem télenkednek a szegedi festőművészek. Kiállításra készülődik Jánoska Tivadar és Vinkler László. Sz. Népl. 1957. febr. 16.; Vinkler László kiállítása Szegeden. Sz. Népl. 1957. ápr. 26.; Ma nyílik Vinkler László képkiallítása. Sz. Népl. 1957. ápr. 27.

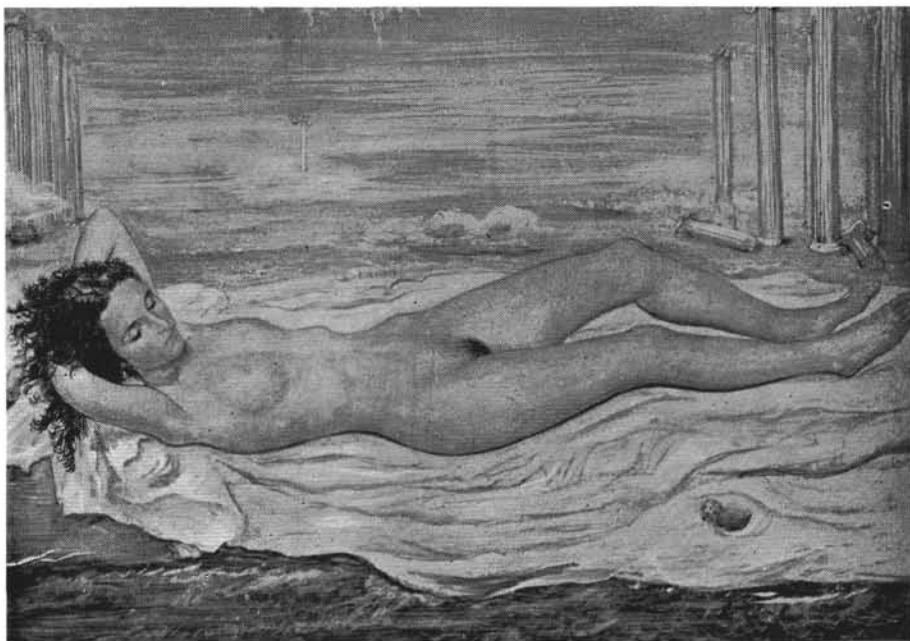
¹⁷⁶ Vinkler László festőművész kiállítása. Ernst Múzeum. Bp. 1959. ápr.—máj. Katalógus Bev.: *Dávid Katalin*; Vinkler László szegedi festőművész kiállítása Budapesten. Délm. 1959. máj. 8.; *Dávid Katalin*: Vinkler László kiállításáról. Tiszatáj, 1959. jún.

¹⁷⁷ *Péter Imre*: Jegyzetek kiállításokról. Vinkler László. Népszabadság, 1959. máj. 6.

¹⁷⁸ Szegedi Nyári Tárlat. Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus: 1965., 1967—1975.; Délalföldi Tárlat. Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. 1967., 1968., 1975; Szegedi Téli Tárlat. Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus: 1968., 1970./71, 1975.

¹⁷⁹ Vinkler László kiállítása. Délm. 1963. dec. 14.

jelzik azonban a további törekvéseket. Így alakul ki 1967-ben a „szürcezanneizmus” álláspontja, amelyben az optikai egység és a stereometrikus térszerkezet alapján alkotott montázs a fő probléma. Lehet, hogy ez létrehozza majd önmaga analízisét, s szintézisbe csap át a korszak befejező szakában, — ha azt is megérem.”¹⁸⁰ A fentebb szóba került alkotásait Vinkler más műveivel együtt szerepeltette a Szegedi Tanárképző Főiskola művésztanárainak 1962-től meginduló kiállításain¹⁸¹ és a helyi tárlatokon. A szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában rendezett 1967-es kiállításán 47 festménnyel és grafikával vett részt. A külföldi kollektív tárlatokon kívül önálló bemutatkozásai voltak 1968-ban Szegeden és Szabadkán.¹⁸² Legutóbbi, nagy gyűjteményes kiállítását 1972 őszén, a Móra Ferenc Múzeum képtárában mutatták be, mely eddigi életművét teljes jelentőségében tükrözte.¹⁸³

Vinkler László: Aphrodité születése. 1966. temp. fl. 70×100 cm. Mgt.

¹⁸⁰ *Szelesi Zoltán*: Vinkler László. Tiszatáj, 1968. 6. sz. jún. 527—530.

¹⁸¹ Szegedi Állami Pedagógiai Főiskola művésztanárainak képkiallítása. Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 1962. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Állami Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállítása. Móra Ferenc Múzeum képtára. Szeged, 1964. Katalógus. Ep.: *Szelesi Zoltán*.; *Dávid Katalin*: Megjegyzések a Szegedi Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállításához. Művészet, 1965. VIII. 34.; *Solymár István*: A Szegedi Állami Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállítása. Tiszatáj, 1965. 5. sz. máj. 369.; A Szegedi Tanárképző Főiskola rajztanszéke III./IV. képzőművészeti kiállításának katalógusa. Szeged, 1967./1970.; *Kulka Eszter*: Főiskolai művésztanárok kiállítása Szegeden. Művészet, 1968. I. 28.; *László Gyula*: Változatok egy témára. (Szegedi művésztanárok kiállítása). Tiszatáj, 1970. 6. sz. jún. 596—598.; *K. J.*: Hat művész egy teremben. Tiszatáj, 1970. 6. sz. jún. 598—599.

¹⁸² Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. aug. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185—1192.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.

A most szóba került három festőn, Dorogin, Erdélyin és Vinkleren kívül a hazai akadémikus plasztika legjobb hagyományait kamatoztató, az ún. „közösségi művészet”-felé hajló *Tápai Antal* (1902)¹⁸⁴ szobrászművész az, akit a mai szegedi mesterek között kell említenünk. Nevét egy-egy helyi köztéri szoborral kapcsolatban már többször idéztük.¹⁸⁵ Eddigi fejtegetéseink során kitűnt, hogy plasztikai vonatkozásban a két világháború között az a paradox helyzet állt elő, hogy Szegeden, a „szobrok városá”-ban alig élt szobrász. Volt, akinek szocialista eszméiért kellett innen elmenekülnie, mint Gergely Sándornak, másokat a nyomor hajtottta el, mint Vigh Ferencet, többek pedig, köztük Papp József és Petri Lajos, a vidékiességtől való félelem miatt hagyták el Szegedet. Így maradt egyedül Tápai Antal, a lakatosinasból lett szobrász, aki vállalta a felszabadulás előtti vidéki művészek sorsát. Voltaképpen az ő népi érdeklődésű munkássága nyomán alakult ki a helyi szobrászat töretlennek mondható realista arculata, amelyet ma több tehetséges középkorú és fiatal művész: Tóth Sándor, Szathmáry Gyöngyi, Fritz Mihály és Kalmár Márton gazdagít. Műfaji szélesülést pedig a szárnyát bontogató iparművészet hozott, melyben a Szegedi Tömörkény István Művészeti Gimnázium és Szakközépiskola megszervezésénél Tápainak — mint 1961-től 64-ig működő igazgatóhelyettesnek — alapvetően sok érdeme volt.¹⁸⁶

Tápai Antal Kisteleken született. Még gyermekkorában Szegedre költöztek. Napszámba járó atyja nem bírta taníttatni, ezért lakatosinasnak adta a rókusi vasúti gépműhelybe. Napi 10 órát dolgozva volt még kedve és ereje, hogy munkaidő után az estéket egy szegedi faszobrásznál töltse. Első kísérlete egy rézcsavarról faragott gladiátor volt, de szívesen mintázott otthon a táglagyári gödrökből hazavitt agyagból is. Ekkor hívták fel rá Móra Ferenc figyelmét, aki Tápainak egy régebbi — újságban közölt — kisiskolás rajzára visszaemlékezett. A fiatalember tehetségét felismerve kérte a városi tanácsot, adjon neki ösztöndíjat, hogy ennek segítségével Tápai a Képzőművészeti Főiskolán képezhesse magát.¹⁸⁷ Ezt elérve, három-szakmás —

¹⁸³ Szegedi Képzőművészek Tárlata (Szabadkán), 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; *Ács József*. Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; Szeged. Dokumentációs és képzőművészeti kiállítás. Odessa, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla és Szelesi Zoltán*.; *Kulka Eszter*: Vinkler László kiállítása Szabadkán. Délm. 1968. máj. 28.; *Ács József*: Vinkler László művészete. Magyar Szó, 1968. jún. 2.; *Vinkler László* (Szeged). A Képzőművészeti Találkozó Téli Szalonja. Szabadka, 1968. Katalógus. Bev.: *Vinkler László*.; (*Kulka Eszter*) *K. E.*: Vinkler László kiállítása. Délm. 1968. szept. 14.; *Borvendég Béla*: A teremtés kockázatának vállalása. Gondolatok Vinkler László kiállításának kapcsán. Tiszatáj, 1968. 12. sz. dec. 115—117.; (*Akác László*) *A. L.*: Vinkler László kamaratárlata (Művészkлуб). Délm. 1971. márc. 2.; (*Akác László*) *A. L.*: Vinkler László világa. Délm. 1971. máj. 15.; *Tandi Lajos*: Vinkler László műhelyében. Délm. 1971. nov. 21.; *Dér Endre*: Vinkler László köszöntése. Művészet, 1972. jún. 6. sz. 28.; Átadták a városi tanács idei alkotó-díját. Délm. 1972. okt. 11.

¹⁸³ Vinkler László gyűjteményes kiállítása. Szeged, 1972. okt.—nov. Móra F. Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: *Vinkler László*.; *Tandi Lajos*: Vinkler László gyűjteményes tárlata. Délm. 1972. okt. 24.; *László Gyula*: Mítosz és valóság (A 60 éves Vinkler László köszöntése szegedi kiállításának megnyitására). Tiszatáj, 1972. 12. sz. 89—91.; *Szelesi Zoltán*: Művészet és személyiség. Refleksiók Vinkler László szegedi tárlatához. Művészet, 1973. 1. sz. január, 41—42.

¹⁸⁴ *Németh Ferenc*: Látogatás Tápai Antal műtermében. Délm. 1955. júl. 21.; Porcelánfigurák Szegedről (Tápai Antal szobrászművész alkotásai). Délm. 1958. szept. 4.; Tápai pöndölyhálóvető szobrán dolgozik. Délm. 1961. aug. 19.; *Magyar László*: Képzletét megragadta a gondolat. Délm. 1961. aug. 27.; *Dér Endre*: Tápai Antal. Délm. 1965. dec. 15.; Tápai Antal 70 éves. Délm. 1972. áprl. 7.; *Polner Zoltán*: Min dolgozik Tápai Antal? Csm. Hírl. 1973. ápr. 15.

¹⁸⁵ Lásd: a „Művészetünk a két világháború között” c. fejezet Tápai Antalra vonatkozó jegyzeteit.

¹⁸⁶ *Tápai Antal*: Képzőművészeti gimnázium vagy iparművészeti szakiskola? Délm. 1961. máj. 11.

¹⁸⁷ *Péter László*: Tápai Antal fölfedezője. Délm. 1970. márc. 8.

géplakatos, kazánkovács és faszobrász — segéddé válása után, 1926-ban került a főiskolára, ahol Szentgyörgyi István tanítványa lett. Mint reményteljes művésznövendék harmadéves korában elnyerte a főiskola szobrászati Ferenczy István-díját, melyen három hónapot a római Collegium Hungaricumban töltött. Tanulmányai végeztével, 1931-ben visszatért Szegedre, s családot alapítva itt végleg letelepedett. Azóta megszakítás nélkül — leszámítva rövid olasz- és franciaországi tanulmányútjait — négy évtizeden keresztül helyben munkálkodik.

A két világháború közti időszakban Tápai Antal — mint a helyi művészek általában — nehezen élt. Erőteljes formálású, a paraszti karaktert hangsúlyozó szobrai a Tisza menti kubikusok, halászok és egyéb idevaló szegény emberek küzdelmes sorsát tükrözik. Közülük való a harmincas években létrehozott „Kubikus”, mely az „Öreg csász” c. szobrával együtt a Móra Ferenc Múzeumba került. A szegedi Munkásotthon rendezvényeire érmekeket, plakettokat és plakátokat készített. Néhány portréja („Hegy Pista”, 1930), önarcképe (1941), és figurális ábrázolása mint a fiatal lányakkal megjelenített szépséges „Tavaszi” (1931) és ennek ellentéte, a háború borzalmaival felidéző „Törött mankók” (1942), melyeket több más művével együtt az 1931 és 1942-ben rendezett szegedi önálló kiállításán szerepeltetett,¹⁸⁹ magukon hordozzák művészeti felfogását. Erről egyebek mellett így nyilatkozott: „Erőmből, ahogy tellett, törekedtem mesterségbeli tudásom gyarapítására. Iparkodtam az anyagok törvényszerűségeit megismerni. Anyagban gondolkodni. Szeretem a konkrét formákat és biztos szerkesztést követelő fát, a tömörséget sugalló követ, a kemény formákra, mozgásra, lendületre kényszerítő fémekeket. Az anyagot gonddal, szeretettel, de néha minden tartalommal és akarattal is alakítom. Ez a hozzáállás az anyaghoz határozza meg szobrász mivoltomat.”¹⁹⁰

Alkotó erejének igazi kibontakozása a felszabadulás utáni időszakra esik. Egyre több állami és tanácsi megbízást kap, s ennek folytán jönnek létre legjelentősebb művei. Ezek közé tartoznak a Szegedi Nemzeti Színház homlokzatát kiemelő Katona József és Erkel Ferenc hármasszobrája, egész alakos színezett műkő-szobrai (1955),¹⁹¹ a mezőkovácsházi gimnázium falára helyezett Hunyadi-domborművei, valamint a Tisza partján álló, az ifjúsági vízisporttelep bejárata elé került „Evezős” alumínium-szobra (1959).¹⁹² Az ötvenes években készített újszegedi kútfigurái („Halas fiú”) kedvelt szobrai lettek a park sétálóinak.¹⁹³ Változatos megoldású emlékműveket készített Móráról, Juhász Gyuláról, József Attiláról, Vedres Istvánról, Dankó Pistáról, valamint Dózsáról és Leninről, melyek különböző rendeltetésű épületek belső falát, vagy belső terét tartalom-hordozóan díszítik.¹⁹⁴ A férfi és női figurák: négyzetes mezőkbe komponált terrakotta reliefjei az emberi élet egy-egy momentu-

¹⁸⁸ Egy szegedi szobrász (Tápai Antal). Délm. 1931. máj. 10.

¹⁸⁹ *Lengyel Vilma*: Tápai szobrász kiállítása. Délm. 1931. nov. 8.; (*Temesváry József*) t. j.: Tápai Antal szobrászművész kiállítása Délm. 1942. nov. 29.

¹⁹⁰ *Papp Lajos*: Szeged nagyon sokat adott nekem. (Gyűjteményes kiállításra készül Tápai Antal szobrászművész.) Délm. 1958. szept. 25.; Tápai Antal szobrászművész gyűjteményes kiállítása. Móra Ferenc Múzeum. Szeged, 1958. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; *Szelesi Zoltán*: Jegyzetek Tápai Antal kiállításáról. Tiszatáj, 1958. dec.

¹⁹¹ *Szelesi Zoltán*: Készül Katona József és Erkel Ferenc szobra a színház homlokzatára. Szegedi Tükör, 1955. márc.; Katona József és Erkel Ferenc szobrai. Délm. 1969. nov. 2.; nov. 4.

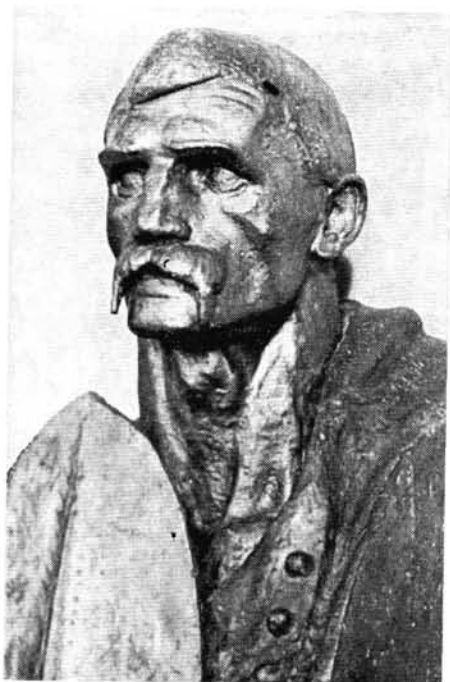
¹⁹² Evezős: Délm. 1969. dec. 3.

¹⁹³ Halas fiú: Délm. 1969. nov. 15.; Béka: Délm. 1969. nov. 16.

¹⁹⁴ Móra Ferenc: Délm. 1970. febr. 26.; Juhász Gyula: Délm. 1970. febr. 14.; József Attila: Sz. Hírl. 1948. jún. 10.; Délm. 1970. jan. 18.; Vedres István: Délm. 1970. febr. 5.; Dankó Pista: Délm. 1969. dec. 9.; Dózsa György: Délm. 1970. ápr. 18.; Tápai Antal: Lenin portréja. Délm. 1968. jan. 21.; Délm. 1970. jan. 23.

mát megjelenítve a szegedi belvárosi lakóépületek homlokzatát teszük esztétikusabbá.¹⁹⁵

Harmadízbeni gyűjteményes kiállítását 1958-ban rendezte meg a Móra Ferenc Múzeumban,¹⁹⁶ amikor is közel hatvan művét („Toldi” 1945, „Vihar” 1956) tárta

Tápai Antal:
Kubikos. 1938. p. gipsz. 84. cm. MFM

Tápai Antal:
Apám 90 éves. 1968. lemezdomb. 42 cm. Mgt.

a közönség elé. Ez a tárlata a már mesterré érett Tápai Antalt mutatta be, aki évtizedeken át bírkózott a sárral, kővel, fémmel, hogy mind hívebben kifejezhesse Szeged és környéke népéhez kötődő érzelmeit, gondolatait. A vidéken élő ama kevés szobrászok egyike ő, aki vállalta a provincializmus veszélyét az itteni művészet abból való kiemeléseért. E misszió töltötte be, mikor üzemi „vándor-oktató” volt, és főleg akkor, amikor Vlasics Károllyal (akkori barátjával és festőtársával) 1945 után megszervezték a Szegedi Képzőművész Kör, melyet közel két évtizedig közösen vezettek.¹⁹⁷ A helyi vizuális kultúra társadalmasításán kívül, olyan tehetségeknek adott indítást, mint — többek között —: *Bányai József*, *Samu Katalin*, *Vörös Ilona* szobrász- és *Majorossy Sarolta* kerámikuművészek, akik nála ismerkedtek meg az anyag-

¹⁹⁵ Szeged: Jósika u. 5/b. és 7. sz. — Délm. 1970. jan. 10.; jan. 13.; Hajnóczy u. 31. és 33. sz. — Délm. 1970. jan. 11., 14.; Mikszáth Kálmán u. 24. sz. — Délm. 1970. jan. 15.; Mérey u. 6., illetve Tábor u. 8. sz. — Délm. 1970. jan. 9.; Szegedi Orvostud. Egyetem Fogászati Klinika. — Délm. 1970. jan. 27.

¹⁹⁶ Tápai Antal szobrászművész gyűjteményes kiállítása. Móra F. Múzeum, Szeged. 1958. Katalógus.; (*Markovits Tibor*) *M. T.*: Egy alkotóművész műtermében. Délm. 1958. febr. 11.

¹⁹⁷ (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: A Szegedi Képzőművész Kör jubiláris tárlata. Délm. 1960. ápr. 29.

gal, — jegyzi meg egyik méltatója, Tóth Sándor.¹⁹⁸ Kedvelt tanítványa egy tápéi parasztlány, *Tari Emma* volt.¹⁹⁹

Tápai szereti az öt érdeklő művészeti problémákat, fontos mesterségbeli kérdéseket megfogalmazni. Művészetelméleti és egyéb cikkein²⁰⁰ kívül elsősorban a szoborkovácsolásról írt,²⁰¹ mellyel kapcsolatban ezeket vallja: „Képzletműködésem, műhely- és mesterségbeli tudásom arra inspirál, hogy direkt-alkotva, kovácsolva fejezzem ki az érzéseimet, indulataimat és az anyag lehetőségeibe gyúrjam a gondolataimat. — Fő törekvésem, hogy a szoborkovácsolást alkotó fokig fejlesztve, mint évszázados hagyománnyal rendelkező — négy évszázadig méltatlanul elhanyagolt — legnemzetibb művészetünket a modern követelményeknek megfelelően feltámasszam és — elfogadtassam. — Kovácsolt szobornál a felület (struktúra) szépsége, beszédesége művészi mondanivaló. Az alkotó felajzottságát, fűtöttségét, minden érzését hordja. A domborítók és kalapácsok beszédes nyomai nemcsak a megjelenítést szolgálják, de primer esztétikai értékek is. Ezek fejezik ki — a más eszközökkel közölhetetlen — az önmagát fokozó praxikus lázat. — Művészi elvem: egy darab lemezből direkt-alkotva (mintázott modell nélkül) addig fejlesztem az alkotásomat, amíg a technikai-formai mondanivalóm fűt, azután leteszem a kalapácsot.”²⁰²

Szoborkovácsolási ars poeticájának alkotó és gyakorlati munkafolyamatáról részletesen írt két művének („Dante” 1966, „Apám” 1969) tartalmi és technológiai elemzése során.²⁰³ E témájú szakcikkeinek súlyt adott azzal is, hogy 1967-ben, a szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában megrendezett tárlatán, egy kivételével valamennyi ott bemutatott alkotása vörös rézlemezről kalapált (író-, művész- és családi) portrék: „József Attila” 1959, „Piró, a művész leánya” 1965, „Michelangelo” 1966 voltak.²⁰⁴ Plasztikai alkotásainak a karakter markáns megragadásán túl, az anyag törvényszerűségének ismerete és gyakorlott mesterségbeli alakítása a fő érdemük. Tápai Antalt szobrászati és művészet-pedagógiai munkásságáért többször kitüntették. Műveivel a szegedi festők, szobrászok helyi és szabadkai tárlatsorozatain, továbbá az 1970-es odesszai bemutatókozóján képviseltette magát. Több plasztikai alkotása — egyéb helyeken kívül — a Móra Ferenc Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményébe került. Legutóbb, 1973 tavaszán a helyi Művészklubban rendezett önálló kiállítást.²⁰⁵

¹⁹⁸ Tóth Sándor: Tápai Antal. Tiszatáj, 1969. 5. sz. máj. 455—456.; *Tandi Lajos*: Tápai Antal műhelyében. Délm. 1971. okt. 17.

¹⁹⁹ (Lódi Ferenc) L. F.: A mester és tanítvány. Délm. 1961. febr. 26.

²⁰⁰ *Tápai Antal*: Élet és művészet. Tiszatáj, 1958. szept.; *Tápai Antal*: Adalékok a munka esztétikai kategóriáihoz. I—IV. Művészet, 1969. II. 18.; XI. 20.; 1970. IV. 15.; 1971. X. 16. *Tápai Antal*: Az ároksparti Venus hiteles története. Délm. 1970. márc. 15.; *Tápai Antal*: Csizmazia Kálmán tárlata. Délm. 1970. nov. 1.; *Tápai Antal*: A szegedi ötösfogat. Délm. 1972. nov. 26.

²⁰¹ *Tápai Antal*: Mesterségek titkai. Délm. 1954. nov. 7.; *Tápai Antal*: Szobrot öntünk Szegeden. Délm. 1959. júl. 22.; *Tápai Antal*: Üzenet egy szoborcsonkítónak. Délm. 1959. aug. 2.; (*Papp Lajos*) P-p.: Ahol a művészi alkotások születnek. Délm. 1959. aug. 30.; (Lódi Ferenc) L. F.: Szoboröntés vagy szoborkovácsolás? Múteremlátogatás Tápai Antal szobrászművésznél. Délm. 1961. jún. 11.; *Tápai Antal*: Szoboröntés vagy szoborkovácsolás? Művészet, 1961. VIII. 25.; *Jakab Agnes*: A szoborkovácsolás művésze. Délm. 1967. dec. 9.

²⁰² *Tápai Antal*: Gondolatok a szoborkovácsolásról. Móra F. Múzeum és Bartók Béla Műv. Közp. „Az én világom” c. műsorának meghívója. Szeged, 1969. dec.

²⁰³ *Tápai Antal*: Dante Alighieri feje. Tiszatáj, 1967. 8. sz. aug. 758—759.; *Tápai Antal*: „Apám kilencven éves”. Tiszatáj, 1970. 2. sz. febr. 158—160.; *Tápai Antal*: Műhelymunkámról. Délm. 1973. okt. 7.

²⁰⁴ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. aug. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185—1192.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.

²⁰⁵ Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása. (1945—1958). Móra Ferenc Múzeum

Szeged és Vásárhely művészeti jellegéről

A Magyar Képzőművészek Szövetsége 1964-ben határozatot hozott a vidéki képzőművészeti élet átszervezésére. Ennek kapcsán egy-egy tájegység régi munkacsoportjait összevonták és ezeknél tágabb jogkörű s tekintélyesebb területi szervezeteket hoztak létre. Így alakult meg — többek között — 1964 tavaszán a Magyar Képzőművészek Szövetsége Délmagyarországi Területi Szervezete,²⁰⁶ amelybe Szeged város, Csongrád és Békés megye legjobb festői, grafikusai, szobrászai és iparművészei tartoznak. Az átszervezést azért hajtották végre, hogy csökkentsék az idők során felhígult vidéki munkacsoport-tagságot, s ezzel egyidejűleg emeljék a szakterület színvonalát. Ennek érdekében a Magyar Képzőművészek Szövetsége, illetve a Művészeti Alap csak az átlagosan országos nivót elérő — szervezetbe tartozó — képzőművészeket támogatja vásárlásokkal és állami megbízásokkal.

A Magyar Képzőművészek Szövetsége Dél-Magyarországi Területi Szervezetének központja Hódmezővásárhely lett. Ez azért indokolt, mert szövetségi tagsággal az ott élő művészek közül rendelkeznek legtöbben. Művészeti titkáruul elsőül *Kohán György*, majd az ő elhunya után *Németh József*, őt követően pedig ezt a tisztséget betöltő *Szalay Ferenc* és legutóbb (1973) *Hézsó Ferenc* vásárhelyi festőművész választott. Kezdetül fogva szervező-titkár: *Dömötör János*, a Tornyai János Múzeum igazgatója. Szövetségi összekötő, vidéki bizottsági tag: *Szelesi Zoltán*, szegedi ügyintéző-titkár: *Pintér József* és ő utána (1973) *Zombori László* helyi festőművész lett. (Az övéhez hasonló városi titkári feladatkört Gyulán: *Kosztai Rozália* festőművész tölti be.) A Dél-Magyarországi Területi Szervezetnek — egyre szaporodó —, több mint húsz szegedi tagja van, akik egyben a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának is tagjai. Ezek névszerint a következők: *Csizmazia Kálmán*, *Dénes János*, *Dér István*, *Dorogi Imre*, *Fontos Sándor*, *Fritz Mihály*, *Kalmár Márton*, *Koller Éva*, *Kopasz Márta*, *Novák András*, *T. Nagy Irén*, *Orr Gizella*, *Cs. Pataj Mihály*, *Pataki Ferenc*, *Pintér József*, *Sági József*, *Szabó Miklós*, *Szathmáry Gyöngyi*, *Tápai Antal*, *Tóth Sándor*, *Vincze András*, *Vinkler László*, *Zoltánfi István* és *Zombori László*. A szervezet irányítása a Szövetség által jóváhagyott munkaterv alapján folyik, aktív működését az évenként — minden májusban — létrehozandó ún. Délalföldi Tárlatok²⁰⁷ tükrözik, melyet 1974-ben tizedszer rendeztek meg. E rendezvény-sorozatnak

képtára. Katalógus. 1958. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Nyári Tárlat. Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. 1962—63., 1966., 1968.; Szegedi Téli Tárlat. Móra Ferenc Múzeum képtára. Katalógus. 1964.; Szegedi Képzőművészek Tárлата (Szabadka). Katalógus. 1968.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása (Odessa). Katalógus. 1970.; *Polner Zoltán*: Tápai Antal szobrai. Csm. Hírl. 1973. máj. 5.; Délm. 1973. máj. 5.

²⁰⁶ Megalakult a Dél-magyarországi Képzőművészek Területi Szervezete. Délm. 1964. ápr. 25.; Újjáalakult a Magyar Képzőművészek Szövetsége Dél-magyarországi Területi Szervezete. Csm. Hírl. 1966. jún. 3.

²⁰⁷ *Szelesi Zoltán*: Az I. Délalföldi Tárlat. Délm. 1965. jún. 5.; *Pogány Ö. Gábor*: A Délalföldi Tárlat. Művészet, 1965. aug. 8. sz. 45.; *Szelesi Zoltán*: A II. Délalföldi Tárlat. Délm. 1966. jún. 1.; *Dömötör János*: A II. Délalföldi Tárlat. Tiszatáj, 1966. 7. sz. júl. 553.; (*Dömötör János*) d. j.: A II. Délalföldi Tárlat. Művészet, 1966. szept. 9. sz. 34.; *Szelesi Zoltán*: A III. Délalföldi Tárlat. Délm. 1967. jún. 20.; *Szabó Endre*: Reményt veszve, reménykedve. Szigorú sorok a Délalföldi Tárlatról, a III. ürügyén. Tiszatáj, 1967. 7. sz. júl. 647.; *Ökrös László*: Délalföldi Tárlat. Délm. 1968. máj. 7.; *Szelesi Zoltán*: Szeged képzőművészete az V. Délalföldi Tárlat tükrében. Tiszatáj, 1969. aug. 8. sz. 755.; *Akác László*: A VI. Délalföldi Tárlat. Tiszatáj, 1970. aug. 8. sz. 794.; *Akác László*: A VII. Délalföldi Tárlat. Délm. 1971. máj. 11.; VIII. Délalföldi Tárlat. Délm. 1972. máj. 6., jún. 17., jún. 20.; *Tandí Lajos*: IX. Délalföldi Tárlat. Délm. 1973. máj. 8.; Szegedi Egyetem, 1973. jún. 11. 9—10. sz. 5.; *Szabó Endre*: IX. Délalföldi Tárlat. Csm. Hírl. 1973. máj. 11.; *Rideg Gábor*: IX. Délalföldi Tárlat, Népszava, 1973. jún. 29. *Hézsó Ferenc*: Délalföldi Tárlat. 1974. Katalógus.; *Szabó Endre*: Délalföldi Tárlat I—X. 1975. Katalógus.

a szervezeti összefogottság megerősítésének gondolatán kívül főfeladata abban áll, hogy szakmai vonatkozásban és a közönség számára egyaránt lehetőséget adjon a déalföldi tájegység képzőművészete színvonalának felmérésére, jelen eredményeinek megállapítására, s további fejlődésének közös elősegítésére. A tárlatok profilját — jellegüknek megfelelően — az Alföld táját és népét ábrázoló művek határozzák meg, melyekből sík vidékünk és az itt élő emberek sokszínű viszonya tükröződik. A kiállítások alkalmat nyújtanak, hogy Vásárhely és Szeged művészeti jellegét vizsgálódás tárgyává tegyék. Tekintve, hogy városunk festészetének és szobrászatának újabb alakulására a szomszédos „Vásárhelyi műhely” hatást gyakorol, ezzel röviden foglalkoznunk kell.

A vásárhelyi művészet egyértelmű fogalmának meghatározásával még adós a művészettudomány. Bár az alföldi festészet kérdéseivel 1959-ben egy országos jellegű konferencia, 1966—67-ben az itteni folyóirat, a Tiszatáj „Vásárhely és a képzőművészet” c. hosszú vitasorozata, legutóbb pedig a Művészet 1974 márciusi száma bő terjedelemben foglalkozott. Szabó Iván véleménye szerint „...a vitát Vásárhely körül és a vásárhelyi művészet jövőjét nem nyilatkozatok és újságcikkek döntenek el. A műtermekben dől el. Annak van és lesz igaza, aki érvényesen fogalmazott képet, szobrot csinál. Ez pedig tehetség és tisztesség dolga.”²⁰⁸ Az a kérdésfeltevés, hogy a művészet topográfiai fogalom-e, vagy eszmei, úgy véljük, nem vezet helyes megválaszolásra. Mert a vásárhelyi művészet létezésében mindkét tényezőnek szerepe van. A Viharsarok jellegzetes környezetének stílusképző hatását éppen úgy számításba kell vennünk, mint az itt élő nép szellemiségéhez kötődő művészi, etikai magatartás kialakulását. Emberről és tájról ugyanis külön-külön beszélni a vásárhelyi festőknél nem lehet, mert szerves tartozékai ők egymásnak. Az ember belesimul a tájba, a táj belesimul az emberbe. Alakítják, formálgatják, kiegészítik egymást, régtől fogva egyekké lettek. A vásárhelyi művészet jó ismerője volt Erdei Ferenc, aki a társadalmi és mezőgazdasági tudományok művelőjeként hívta fel a helyi művészek figyelmét arra, hogy úgy a táj, mint a benne levő ember állandóan változik, ezt kellene festőinknek alkotásaikban kifejezniük. Szerinte Tornyai sem festett lezárt alföldi tájat, hanem az itteni vidék fejlődő, átalakuló képét ábrázolta.²⁰⁹ Ehhez annyit fűzhetünk, hogy a vásárhelyi múzeumban több száz olyan Tornyaitól származó tájtanulmány van, melyek látszatra alig különböznek egymástól. Mégis, mint a falevelek, mindegyik kép más és más. Ha csak egy szemernyit is, de eltérnek egymástól. Tornyai e vázlatokon rendíthetetlen kitartással kutatta a helyi táj jellegzetes és mégis folyton megújuló arculatát. Ha a mai vásárhelyi művészek legfőbb érdeként hagyományőrző szolgálatukat emelik ki, úgy e fontos tisztségüket akkor tölthetik be saját fejlődésüket biztosító korszerűséggel, ha az alföldi mesterek örökségének példáján környezetüket és a bennük élő embereket állandó változásukban, fejlődésükben ábrázolják.

Úgy véljük, vigyáznunk kell arra is, hogy az alföldi művészet határait ne csak Csongrád megyében (jelesül Vásárhelyen) próbáljuk kijelölni, hanem Szolnokra és Kecskemétre is gondoljunk. Többek között Pogány Ö. Gábor előadásaiban és írásaiban nem egyszer utalt az alföldi művészet gazdag hagyományainak az eddiginél szélesebb kiterjesztésére.²¹⁰

²⁰⁸ Az alföldi festészet kérdései. Hmvhely, 1960. Bev.: *Osváth Béla.*; „Vásárhely és a képzőművészet”. Tiszatáj, 1966. 9. sz. szept. 742. — 1967. 8. sz. aug. 794.; Művészet, 1974. március 3. sz. 19. (Körkérdés).

²⁰⁹ Az alföldi festészet kérdései. Hmvhely, 1960. (*Erdei Ferenc* referátuma.) 31—39.

²¹⁰ Az alföldi festészet kérdései. Hmvhely, 1960. (*Pogány Ö. Gábor* vitaösszefoglaló értékelése.) Tiszatáj, 1967. 8. sz. aug. 749.

A vásárhelyi művészettel szemben sokszor felhozzák a provincializmus vádját. Ha tudomásul vesszük azt a tényt, hogy napjaink képzőművészetében a szubjektív megnyilatkozásoktól a társadalmi elkötelezettségig, a valóság ábrázolásától az absztrakt irányzatokig minden közölnivaló és kifejezőmód, ha különböző intenzitással ugyan, de egyidejűleg él és hat; miért kellene a vásárhelyiek sajátos népi témavilágát provinciálisnak és az ennek megfelelő képi nyelvezetet korszerűtlennek bélyegezni, amikor a modern képzőművészet heterogén arculatú együttesébe minden tartalmi érdeklődés és formai törekvés szervesen beletartozik. Ennek elismerése mellett is igaz, hogy akiknél a hagyományos ábrázolás és a Tornyai-korabeli alföldi téma konvencionális szemléletté merevedett, nem képesek eléggé frissen reagálni a mai élet néha csak csírájában mutatkozó új jelenségeire. Úgy tűnik, hogy a vásárhelyiek általában jobban félnek az ember elgépiesedésétől mint mások, ezért a szabadban élő parasztokon kívül másfelé ritkán fordulnak. Magatartásukhoz bizonyos az is támogatást nyújt, hogy a falusi élet, a csönd, a növényzet és az állatok közelsége a városi ember természet utáni nosztalgiájának jelképévé vált. Téves lenne azonban a vásárhelyi művészeknek abban bízniok, hogy társadalmilag, eszmeileg messze a forrongó világtól mesterséges szigetet teremtve, korunk égető kérdései elől ki tudják magukat vonni. Az egyetemes problémákat kikerülő magatartás helyett szembe kell nézniük napjaink dehumanizáló jelenségeivel, éppen annak érdekében, hogy biztosabban megőrizhessék művészetük etikai magaslaton tartott ember-központúságát.

A fentieket tekintetbe véve a vásárhelyi festőket nem igen lehet olyan elvont szellemű, félabsztrakt művészekkel összehasonlítani, akik a paraszti világot a nagyvárosi ember gondolatainak megfelelően mítosszá formálták, s mondanivalóikat a költészet régióiba igyekeznek emelni. Ezekkel szemben a vásárhelyiek ábrázolásmódja valóságelvűbb, realiztikusabb, közvetlen élményeken alapulnak, nem pedig áttételesen utálnak az ottani nép tudatformáira. Mindez nem azt jelenti, hogy ők ne tartoznának a mai korszerű parasztábrázolók sorába, mint éppen a Budapesten lakó, de helyi gyökerű *Kurucz D. István, Vecsési Sándor, Szurcsik János* festők és a szobrász *Szabó Iván*, csakhogy néhány nevet említsünk. Ha tekintetbe vesszük azokat az elemeket, melyek a nemrég elhunyt *Kohán Györgynél* konstruktív szerkesztésű, *Németh Józsefnél* archaizáló, *Szalay Ferencnél* pre-reneszánsz, *Kajári Gyulánál* romantikus, *Hézső Ferencnél* dekoratív, *Fejér Csabánál* „finom naturalista” stílusjegyekké váltak, úgy ez meggyőző tanulság arra, hogy a mai vásárhelyi művészetben nincs okunk fejlődésbeli megtorpanásról beszélni. Ellenkezőleg, az említetteken kívül az őszi tárlatokon rendszeresen szereplő, fővárosban élő *Csohány Kálmán, Somos Miklós, Pataj László, Ligeti Erika, Németh Mihály* és még több művész távolabbról; közvetlenül pedig a Vásárhelyen alkotó *Samu Katalin, Almási Gyula Béla, Fekete János, Végvári Gyula, Csikós András* és más helyi művészek közös szándéka, hogy a lokális hagyományokat egyetemes stílusértékekkel frissítsék fel, hogy táji és emberi élményeiket karakterisztikusan, az eddigieknél modernebb nyelvezettel érzékeltessék.

A „Vásárhelyi műhely” ilyen vagy olyan megítélése csupán egy-egy adott nézőponton alapuló „belterjes” vélemény lehet, mely a sajátos környezeti és társadalmi tényezők által meghatározott helyi művészetben alig vagy semmit sem változtat. A táji és népi jellegzetességnek az itteni alkotótevékenységre gyakorolt hatását jól tükrözi az a különbség, mely Szeged és Vásárhely ábrázoló kultúrája között megállapítható. A vásárhelyi festészet, Tornyai és Endre Béla-körének munkássága az alföldi realisták csoportjába tartozik. A ma ott élő művészeket is az ő szellemiségük, etikai magatartásuk hatja át, s érdeklődésük nekik is a népi téma körén belül mozog, jóllehet kifejezési nyelvezetük sokrétűbbé vált, mint örökség-hagyóiké volt.

Szeged földrajzilag szinte össze van nőve Vásárhellyel, festészete mégis más fun-

damentumú. Történelmi és társadalmi alakulása az egységes paraszti világú Vásárhelyel szemben differenciáltabb összetételű, lényegében városias, urbánus jellegű. Ábrázolóművészete kevésbé az alföldi iskolához, mint inkább a nagybányai festészet hagyományaihoz kapcsolódik. Szeged képzőművészetében ma fellelhető stílusok és eszmei irányzatok — melyek sokszínűvé teszik a Tisza-parti város művészetének arculatát — főleg az elmúlt évtized folyamán bontakoztak ki. A paraszti élet iránti érdeklődés — mely sokszor szimbólummá sűrítve általános emberi tartalmak kifejezésére szolgál — több szegedi festőnél, de elsősorban *Fontos Sándor*, *Cs. Pataj Mihály*, *Dér István* és *Zombori László* képeinél tapasztalható. Alkotásaikban mind tematikailag, mind szemléletileg, egyéb stílustörekvések eredményeinek felhasználása mellett, a vásárhelyi tanulságok értékesítése tükröződik. A két szomszéd város egymást gazdagító képzőművészetének szorosabbá fonódását a sokat jelentő egyéni művészek-barátságokon kívül olyan tényezők is előmozdították, mint a Magyar Képzőművészek Szövetsége Dél-Magyarországi Területi Szervezetébe való közös tartozás, továbbá a szervezeti kiállításokon történő együttes szereplés, s nem utolsósorban a szegedi Tömörkény István Művészeti Gimnáziumba, ill. Középiskolába tanítani átjáró vásárhelyi művészek: *Szalay Ferenc*, *Samu Katalin*, *Fekete János* és a Szegeden tartózkodó *Magos Gyula* jelenléte által is egyre összefűződik a gyümölcsöző kapcsolat. Nevezetteknek jelentős szobrászati (Samu Katalin „Csikó” c. alumíniumszobra, 1965.), és murális alkotásai (Szalay Ferenc szegedi Belvárosi-temető ravatalozójának freskói, 1967.; valamint a Szakszervezetek Csongrád megyei Tanácsának helyi székházában levő pannó, 1971.) is vannak Szegeden.

Szeged és Vásárhely — tágabb értelemben Csongrád megye — szoros képzőművészeti kapcsolatára utalnak Dömötör János és mások idevágó írásai. Továbbá az 1973 nyarán rendezett közös kiállítás, mely megyénk ábrázoló művészeti eredményeit a budapesti FÉSZEK-Klubban bemutatta. Végül is Papp Gyula summázataként elmondhatjuk, hogy „...a város művészeti életének összességét tekintve, egyaránt felfedezhetjük a népi-paraszti kultúra hatását, valamint az urbánus tendenciák jelentkezését. Ez a kettősség mind az irodalmi életben, mind a képzőművészetben jelentkezik. Sajnos ez egyben sokáig akadályozta a szegedi képzőművészet helyes értékelését is, hiszen a szakmai tendenciáktól függően hol az egyik, hol a másik irány kapott létjogosultságot. Alföldi város lévén, a szegedi képzőművészettől is a vásárhelyihez hasonló, összképében egységes pikturát kértek számon, s volt idő, amikor figyelmen kívül hagyták az egyre inkább urbanizálódó életmód és légkör módosító hatását... Egy dinamikusan fejlődő nagyváros atmoszférájában, szellemi életében sokkal jobban érezhető korunk lüktetése. Éppen ezért a szegedi képzőművészet egyik legfontosabb ismérve a sokszínűség.”²¹¹

²¹¹ A szegedi képzőművészet. Beszélgetés Papp Gyulával. *Művészet*, 1973. aug. 8. sz. 5—6.; E témával kapcsolatban lásd még: Szovjet műkritikus véleménye a vásárhelyi és szegedi festőművészekről. (Összefoglalta: *Erdei Mihály*.), *Tiszatáj*, 1970. szept. 9. sz. 892—895.; Szegedi és vásárhelyi művészek a berlini kiállításon. *Tiszatáj*, 1970. szept. 9. sz. 895.; *Dömötör János*: Vásárhelyi művészet. *Alföld*, 1971. 10. sz. 66.; *Dömötör János*: Negyedszázad művészete Csongrád megyében. *Művészet*, 1970. 9. sz. szept. 42.; Csongrád megyei képzőművészek kiállítása. Bp. FÉSZEK--Klub. 1973. jún. 30. Katalógus-meghívó. Bev.: *Szalontai József*.; *Tandi Lajos*: Művek a FÉSZEK-Klubban. Délm. 1973. júl. 3.

Négyen a középgenerációból

A mai szegedi képzőművészek középgenerációjába több hasonló korú és azonos érdeklődésű festő, szobrász és grafikus tartozik. Közülük az alábbiakban *Fontos Sándor Cs. Pataj Mihály, Pintér József és Tóth Sándor* személyében azt a négy művészt emeljük ki, akik különféle tárlatokon általában együtt szoktak szerepelni, és ennek a középgenerációnak a magját képezik. Munkásságukra kisebb-nagyobb mértékben a vásárhelyi műhely kisugárzása is hatott és művészetüket a munkás-paraszt élet iránti érdeklődés, a falusi, városi emberek környezetének megjelenítése jellemzi. E tartalmi sajátosságokkal együtt képeiket és plasztikai alkotásaikat jelentős értelmi és érzelmi feszültség határozza meg, amit tüzes színekkel és konstruktív, expresszív-realista formálással fejeznek ki.

A négyük közül legidősebb, ötvenes évjáratú *Fontos Sándor* (1920—)²¹² Szegeden született. Életútja nehézségekkel terhes volt. Hiába javasolták középiskolai tanárai, hogy korán előtűnő rajztehetségét a képzőművészeti főiskolán fejlessze tovább. Atyjának géplakatosi keresetéből csak annyira tellett, hogy fia tanítói oklevelet szerezhessen. De ezzel nem ért sokat, mert nem tudott elhelyezkedni. Álláshiány miatt 1939-ben sorkatonának ment, s három évi szolgálat után pár hónapig Temerinben tanítószkodott. 1942-ben a háború ismét katonának szólította, s közbejött németországi hadifogságából 1946 nyarán került haza. Azok az esztendőök, melyet a honvédségnél kellett eltöltenie, nagy kiesést jelentettek pikturális fejlődésében. Leszerelését követően falusi tanítóként Ásotthalomra, majd Pusztaszerre osztották be és e helyeken fogott a festéshez.

A zivataros idők megpróbáltatásai által nyomasztóvá vált hangulatát absztrakt, szürrealista módon igyekezett tolmácsolni. Kísérletei azonban — a szükséges képzettség hiányában — nem bizonyultak tovább folytathatóknak. Előről kellett mindent kezdenie. 1948—1955 között a Szegedi Pedagógiai Főiskolára járt, ahol Vinkler László növendékeként rajztanári diplomát szerzett. Mesterétől nemcsak sokirányúan magas szakmai, ábrázolásbeli, de haladó elméleti, esztétikai felkészítést is kapott. 1952-től rendszeresen szerepel a helyi városi, megyei és szervezeti kiállításokon valamint a vásárhelyi és békéscsabai tárlatokon.²¹³ Önálló bemutatkozása először, 1960-ban a Képcsarnok szegedi termében volt.²¹⁴ 1963-ban és 1965-ben a Tornyai János és a Móra Ferenc Múzeumban rendezett kiállításokat.²¹⁵ Festményeivel a Szegedi Nyári Tárlatokon kezdettől fogva hangsúlyosan képviselteti magát.²¹⁶ 1967-ben, a szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában rendezett kiállításán huszonkét képe volt bemutatva.²¹⁷ 1967—68-ban Zentán és Szabadkán (Jugoszlávia) kollektív

²¹² *Szelesi Zoltán*: Fontos Sándor. Tiszatáj, 1965. 1. sz. jan. 71.; *Kulka Eszter*: Fontos Sándor. Tiszatáj, 1969. 1. sz. 66.; Fontos Sándor képei a Szegedi Konzervgyárban. Délm. 1971. nov. 16.; *Petri Ferenc*: Min dolgozik? Fontos Sándor. Csm. Hírl. 1973. jan. 21.

²¹³ Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása. 1945—1958. Szeged, 1958. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Délalföldi Tárlat: 1961., 1965—1975. Katalógus.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Téli Tárlat: 1965—1970—75. Katalógus.; A XX. századi magyar festészet és szobrászat. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: *Bodnár Éva*.; Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

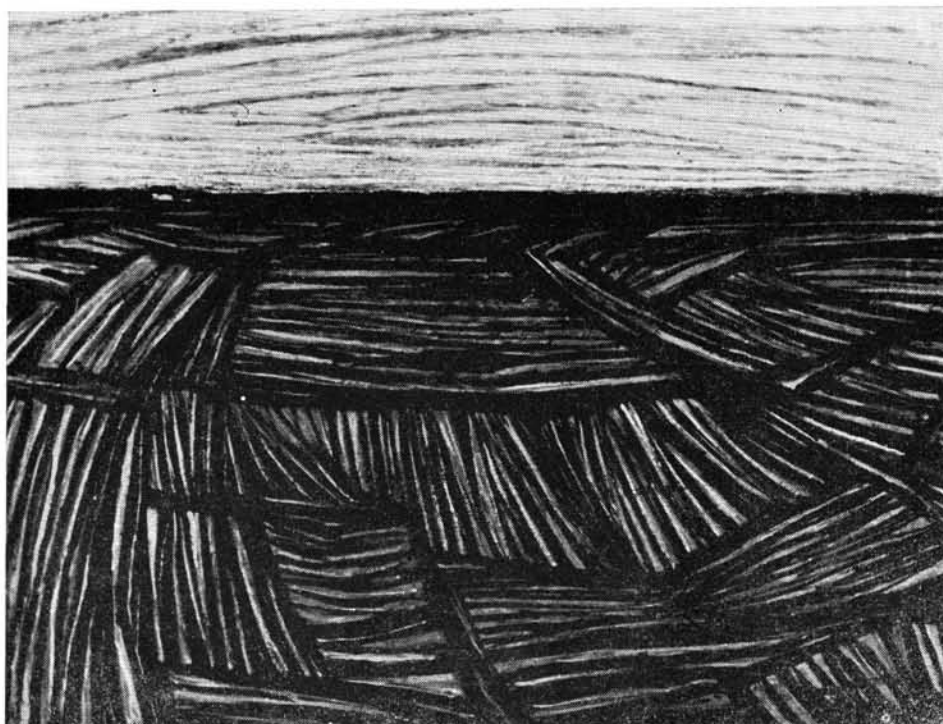
²¹⁴ Fiatal festőművész kiállítása a Képcsarnokban (Fontos Sándor). Délm. 1960. szept. 5.

²¹⁵ Fontos Sándor gyűjteményes kiállítása. Szeged, 1963. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; *Dér István*: Fontos Sándor kiállítása. Délm. 1963. máj. 7. *D. Fehér Zsuzsa*: Két fiatal kiállítása Szegeden. Művészet, 1963. IX. 44.; Két szegedi kiállításról (Fontos Sándor). Tiszatáj, 1965. 12. sz. dec. 968.

²¹⁶ Szegedi Nyári Tárlat: 1962—1975. Katalógus.

²¹⁷ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj,

tárlatokon vett részt.²¹⁸ 1969-ig Üllésen élt, ahol közel másfél évtizeden át tanyai iskolában tanított. Itt érlelődött művészé. Festészetét is e táj népének élete ihlette meg. Munkássága során a vásárhelyi művészekkel kötött baráti kapcsolatot, mely etikailag arra ösztönözte, hogy az alföldi parasztság hűséges és reális ábrázolója legyen.

Fontos Sándor: Bevetett földek. 1967. o. fl. 75×100 cm. Mgt.

Üllési tevékenysége során nemcsak az Alföld e környékének jellegzetes karaktere tárult fel Fontos előtt, hanem az idevalósi emberek munkája, szokása és lelkivilága is. Paraszt-portréi nehezen megközelíthető, de őszinte lényű falusi asszonyokat, férfiakat ábrázolnak, akiket vastag konturvonalakkal rajzolt meg, hogy ezzel is kihangsúlyozza zárt, kemény élethez szokott természetüket. Az idők végtelenjébe tekintő, bálványyszerű alakjai („Öregek”, 1963.), mintha abból az elemből lennének gyúrva, alkotva, amelyből mindennapi kenyerük kikerül, s melyhez sorsuk kötve van. Fontos Sándor falusi ábrázolásai, mint az „Asszony könyvvel” (1964.), és az „Alföldi elégia” (1965.), továbbá más képei, nem egy falura ránduló festő etnográfiai érdekességei, hanem az üllési néppel együtt élő és érző művész hiteles alkotásai,

1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.

²¹⁸ *Kulka Eszter*: Szegedi festők tárlata Szabadkán. Délm. 1967. ápr. 1. Szegedi Képzőművészek Tárlata Szabadkán. 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; *Ács József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.

melyek az itteni parasztság nagymúltú hagyományokon nyugvó életmegnyilvánulásait tolmácsolják.

Fontos mostani, határozott profilú kifejezőmódja szorgos művészi törekvés eredményeként jött létre. Festészetének első szakaszában főleg a kissé elégikus, lírai hangulatok domináltak, s vásznain lágy változatú természeti színélmények impresszionisztikus legrögzítése volt a cél, Azonban az évek során a művésznek egyre súlyosbodtak a közölnivalói („Kényszer munkások”, 1965), melyet csak a mondanivalónak megfelelő tömörségű formában lehetett kifejeznie. Ettől kezdve lépett mindinkább előtérbe nála a jelenségek szerkezeti kihangsúlyozása, a konstruktív képépítés határozott igénye. Leegyszerűsített, síkokra bontott formái a festő érzéseit, gondolatait a lényegre korlátozták („Barna fatörzsek” 1966).

A táji környezet, a Szeged-környéki alföldi tanyavilág, ahol az üllési parasztlakosok élnek, szintén központi helyet foglal el Fontos Sándor festészetében. A vidék és a közte levő kapcsolat mind személyesebbé vált. Az évszakonként más-más formában megjelenő természet („Tavaszi”, „Nyári”, „Őszi”, „Téli”, 1966) sok szépséget nyújt azok számára, akik szeretik és megértik az örök és mégis folyton változó táj élményt nyújtó megnyilvánulásait („Bevetett földek”, 1967). A mások által elcsépelet, vagy hazug romantikával megfestett tanyarészletek Fontos alkotásain tiszta csengésű lírával telítődnek. Ecsetje nyomán megnemesednek a táji elemek és érvényre jut a sík környezet tipikus arculata. Stílusának feltűnő jegye, hogy mély és világos színezésű képeit átszövik a kompozícióit kialakító vonalak („Termés”, 1969), melyek érhálózatát adják a műnek, lüktető mozgást víve az ábrázolásokba. Fontos Sándor 1970 fordulóján Szegedre — a Művészházba — költözött és azóta itt fejt ki festői és rajztanári tevékenységét. Képeivel a szegedi képzőművészek odesszai kiállításán („Barackvirágzás”, 1970) és az „Alföldi művészek” berlini tárlatán szerepelt. Legutóbb a

Fontos Sándor:
Termés. 1969. o. fl. 100×80 cm. Mgt.

Cs. Pataj Mihály:
Öreg szuszék. 1969. v. techn. 90×70 cm. Mgt.

Cs. Pataj Mihály: Ipari táj. 1970. gouache, 122×88 cm. Mgt.

helyi Művészklubban és a Bordányi Művelődési Otthonban állította ki festményeit („Hajnal”, 1973)²¹⁹, majd ezt követően a szegedi Képcsarnokban és a XVI. Szegedi Nyári Tárlaton mutatta be újabb képeit („Éjszaka”, 1975). Több alkotása — egyéb helyeken kívül —, állami, megyei, városi vásárlásra, illetve a Nemzeti Galériába és a Móra Ferenc Múzeumba került.

Fontos szegedi művésztanártársa, a korban hozzá legközelebb álló Cs. Pataj Mihály (1921—)²²⁰, akinek munkásságával Dér Endre író foglalkozott többször. Szerinte Cs. Pataj „...legújabb művei arra engednek következtetni, hogy művésznünk jelenleg egy éretten summázó, az intellektusnak vezetőserepet engedő, de az érzelmek gazdagságát, az emberi viszonyulások melegségét is szóhoz juttató izgalmas koloritú periódust él át.”²²¹ Cs. Pataj Mihálynak ebben a mai, megújuló festészeti és grafikai fejlődésének eléréséhez több évtizedet felölelő, törekvésekkel teli művészpálya megtétele volt szükséges.

²¹⁹ Kálmány és Fontos. Délm. 1969. dec. 3.; *Laczó Katalin*: A Művészklubok eseményeiből. A sajtóházban. (Fontos Sándor kiállítása) Tiszatáj, 1970. 2. sz. febr. 190.; Szeged Dokumentációs és Képzőművészeti kiállítása. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla és Szemesi Zoltán*.; *Erdei Mihály*: Szovjet műkritikus véleménye vásárhelyi és szegedi festőkről. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 892.; Szegedi és vásárhelyi művészek a berlini kiállításon. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 895.; „Közön-ség-művész találkozó” (Fontos Sándor Bordányban). Délm. 1973. okt. 23.

²²⁰ *Dér Endre*: Cs. Pataj Mihály. Tiszatáj, 1968. 5. sz. máj. 417.

²²¹ Cs. Pataj Mihály kiállítása. Békéscsaba—Szeged—Hódmezővásárhely—Budapest. 1969. Katalógus. Bev.: *Dér Endre*.

A békéscsabai születésű festővel egykori gimnáziumi tanára szerettette meg a művészetet. Érettségi után ezért is választotta a Képzőművészeti Főiskolát továbbtanulása színhelyéül. Itt Rudnay Gyulának lett a kedvelt növendéke, akinek indulati expresszivitása, bár modern hangszerelésben, de ma is visszacseng Cs. Pataj alföldi témájú festményein. A tájképek és akvarellek melletti munkásságát kitöltő fa-, és linómetszéssel szintén a főiskolán, Varga Nándor grafikai osztályán ismerkedett meg. 1945-ben középiskolai, 1947-ben pedig tanárképző-intézeti tanári oklevelet szerzett. Ezt követően stúdiumait a budapesti és a szegedi egyetemen folytatta, ahol művészettörténetből abszolvált. 1952-ben orosz nyelv- és irodalomból tanári diplomát kapott. Rajztanári működését Szarvason kezdte, ahol az ottani Tanítóképző Intézetben 1959-ig dolgozott.

Évtizedre nyúló szarvasi tartózkodása alatt főleg fametszéssel és akvarellek készítésével foglalkozott. A két, nagyon is ellentétes hatású műfajban egyrészt a figurális ábrázoláshoz, másrészt a tájfestéshez kötődő érdeklődése nyilatkozott meg. Mindkettőnek azonban az Alföld tája és népe, közelebbről a Kőrös-vidék tanyavilága volt az ihletője. A technikai lehetőségeket kamatoztatni igyekvő fametszeteinek létrehozásánál Cs. Patajra hatást gyakorolt Buday György grafikai-lapjainak megismerése. Legsikerültebb metszetei, mint a „Bivalyok” (1949) és a „Halászkok” (1958), az I. és a IX. budapesti országos kiállításokon kívül a Miskolci Grafikai Biennálén szerepeltek. A Szarvason megkezdett, majd a hatvanas évektől Szegeden folytatott gouache-festészetében az adott környékek tipikus alföldi hangulatát igyekezett lírai módon visszatükrözni. Lapjain nemcsak a megjelenítés biztonsága a feltűnő, hanem egy-egy frissen ábrázolt természeti képnek állandó varázsú intimitása is, mely a tájrészletek sajátos szépségeit fejezik ki. Lényegre törő, határozott ecsetvonásokkal kialakított vízfestményei az alkotói hevület feszültségétől élményszerűkké válnak („Bárkák a Tiszán”, 1961).

Cs. Pataj Mihály termékeny munkássága során több mint félszáz tájjelegű (Dél-magyarországi területi szervezeti kiállítások, békéscsabai Alföldi Tárlatok) és országos szintű képzőművészeti rendezvényeken (Budapest, Szeged, Miskolc) vett részt az elmúlt években.²²² Ma, mint a Szegedi Tanárképző Főiskola rajztanszékének docense, alkotásaival rendszeresen képviselteti magát a helyi főiskolai művésztanárok évek óta ismétlődő bemutatkozásain („Demeter-torony”, 1965).²²³ Önálló gyűjteményeit az utóbbi két évtizedben, 1953—1974 között: Szarvas, Békéscsaba, Gyula, Szeged, Vásárhely, Budapest és Szabadka kiállítótermeiben szerepeltette.²²⁴ A sze-

²²² Szegedi Nyári Tárlat: 1962—1975. Katalógus.; Szegedi Téli Tárlat: 1964—1970/71, 1975. Katalógus.; A XX. századi magyar festészet és szobrászat. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: *Bodnár Éva.*; Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; Délalföldi Tárlat: 1965—1975. Katalógus.

²²³ Szegedi Állami Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállítása. Szeged, 1964. Katalógus. Ep.: *Szelesi Zoltán.*; Szegedi Tanárképző Főiskola Rajztanszéke III. képzőművészeti kiállításának katalógusa. Szeged, 1967. Előszó: *Fischer Ernő.*; *Kulka Eszter.* Főiskolai művésztanárok kiállítása. Délm. 1967. okt. 13.; *Kulka Eszter.* Főiskolai művésztanárok kiállítása Szegeden. Művészet, 1968. I. 28. Szegedi Állami Tanárképző Főiskola Rajztanszéke IV. képzőművészeti kiállításának katalógusa. Szeged, 1970. Előszó: *Balogh Jenő.*

²²⁴ Holnap nyitják meg Cs. Pataj Mihály kiállítását. Délm. 1960. jún. 3.; (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: Tisza-parti hangulat... Megjegyzések Cs. Pataj Mihály tárlatához. Délm. 1960. jún. 16.; Cs. Pataj Mihály grafikai kiállítása. Szeged, 1960. Meghívó-katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.* *Fenyvesi István.* Cs. Pataj Mihály bemutatkozó kiállítása. Tiszatáj, 1960. júl.; (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: Egy szegedi festőművész kiállításáról. Cs. Pataj Mihály tárlata a Képcsarnokban. Délm. 1961. febr. 5.; A festők nyara. Délm. 1962. szept. 2.; *Dér István.* Cs. Pataj Mihály kiállítása. Délm. 1964. nov. 28.; *D. Fehér Zsuzsa.* Cs. Pataj Mihály kiállítása Szegeden. Művészet, 1965. II. 46.; *Dér Endre.* Cs. Pataj Mihály budapesti kiállítása. Délm. 1968. nov. 29.; *Akác László.* Cs. Pataj Mihály kiállítása. Délm.

gedi képzőművészek szabadkai rendezvényein, továbbá a Nemzeti Galériában létrehozott 1967-es tárlatán tizennyolc alkotásával („Tiszahíd”, 1967) vett részt.²²⁵

A külföldre sokat utazó szegedi művészek közül Cs. Pataj Mihály az, aki leggyakrabban tesz rövid tanulmányutakat a közép- és kelet-európai országokban. Drezda, Prága, Krakkó, Párizs, továbbá Firenze, Velence és Hollandia utazási, természeti, városképi és galériai élményt, a klasszikus kultúra csodálatát és a modern művészetek megújulásra ösztönző izgalmát jelentette számára. Az ehhez kötődő, külföldi tematikájú képei már tükrözik azt az új festészeti ars poeticát, melyet így fogalmazott meg: „Szeretnék egy emberközpontú, az alföldi hagyományokból induló, korszerű európai nyelvezetet teremteni magamnak. A megszokott faktura helyett különböző módszerekkel új felületi gazdagságot adni társadalmi mondanivalóimnak.”²²⁶ E törekvéseinek megfelelően az újabb festményeit összetett technikai eljárással — a festéken kívül színes papír és staniol használatával — alakítja ki. Dekoratív collage-képeivel („Bánk Bán próba után”, 1967) egyidejűleg hozza létre összefogott szerkesztésű, színkontrasztokra felépített műveit („Ipari táj”, 1968), melyekből a Tisza-Maros-szög városának ipari és kulturális fejlődése iránti érdeklődés, valamint a népi tárgyú jellegzetességek („Öreg szuszék”, 1969) új formájú megragadása érződik. Cs. Pataj Mihály 1970-ben, a szegedi festők és szobrászok odesszai bemutatkozásán, továbbá az „Alföldi Művészek” berlini kiállításán már e színes nyelvezetű olaj, gouache és collage technikájú műveivel képviseltette magát. 1971-ben a helyi Művészklubban állított ki.²²⁷ Újabb alkotásaiból („Szuszék szóttésekkel”, 1973) — mint jeleztük — a jugoszláviai Vajdaságban (Szabadkán és más helyeken) rendezett 1973—74 fordulóján önálló kiállítást. Képeiből több, különböző fővárosi és helyi közgyűjteményekbe került.

Ma, amikor elfogulatlanul állíthatjuk, hogy Szeged képzőművészete soha eddig nem jutó fejlődési szintet ért el, ez az eredmény sokban kötődik olyan lelkes emberek tevékenységéhez, akik a helyi párt- és tanácsi szervezetekben működve, vagy társadalmi tisztségeket betöltve, városunk képzőművészeti ügyeit töretlen szorgalommal intézik. Ezek közé tartozik *Pintér József* (1922—)²²⁸ is, aki régebben egyik aktív tagja volt annak a fiatal festőkből álló csoportnak, melyhez a Szegedi Képzőművészek Kollektív Műtermének megalakítása fűződik. 1964-től pedig, a Magyar Képzőművészek Szövetsége Dél-Magyarországi Területi Szervezetének létrehozásától a

1969. febr. 25.; *Akác László*: Cs. Pataj Mihály. Délm. 1970. ápr. 16.; *Vinkler László*: Gondolatok Cs. Pataj Mihály festészetéről. Művészet, 1970. V. 35.

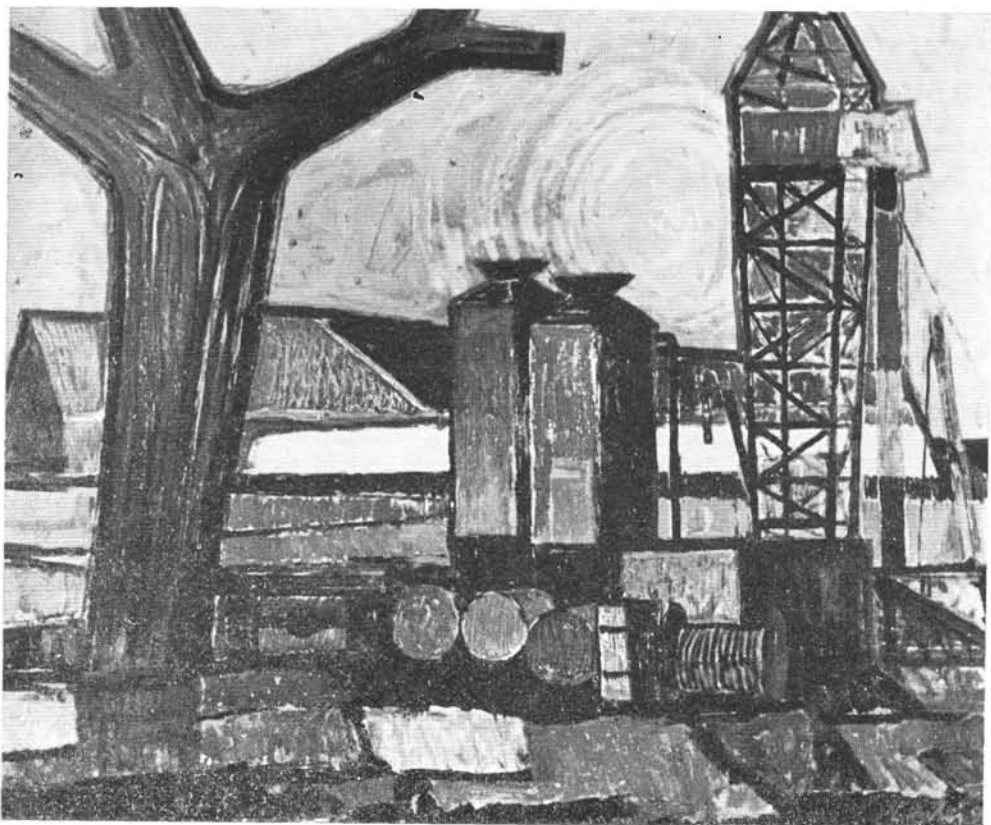
²²⁵ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.; *Kulka Eszter*: Szegedi festők tárlata Szabadkán. Délm. 1967. ápr. 1.; Szegedi Képzőművészek Tárlata (Szabadkán). 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; *Ács József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.

²²⁶ Szegedi Állami Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállítása. Szeged, 1965. Katalógus. Ep.: *Szelesi Zoltán*. 20.

²²⁷ Szeged. Dokumentációs és képzőművészeti kiállítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla* és *Szelesi Zoltán*.; *Erdei Mihály*: Szovjet műkritikus véleménye vásárhelyi és szegedi festőkről. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 892.; Szegedi és vásárhelyi művészek a berlini kiállításon. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 895.; *Dér Endre*: Cs. Pataj Mihály kiállítása Szegeden. Művészet, 1971. 9. sz. 44. *D. Fehér Zsuzsa*: Van-e szegedi műhely? — Művészet, 1973. 8. sz. 14—20.

²²⁸ Két festő, tíz munkás. Szeged felszabadulásának ünnepére készül a két szegedi művész (Hemmert János és Pintér József). Délm. 1954. szept. 18.; (*Szelesi Zoltán*) *szelesi*: Három fiatal szegedi festő (Hemmert J., Pintér J. és Sándor L.) Délm. 1955. dec. 6.; *Németh Ferenc*: Pintér József. Tiszatáj, 1968. 10. sz. okt. 926.; (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: Új szövetségi tagok a szegedi festők között. Délm. 1971. ápr. 8.

Szegeden élő festők, szobrászok, grafikusok és iparművészek szervezeti ügyeinek városi titkára. egészen 1973-ig,²²⁹ 1967-től mint tanácsstag, a városvezetésben is képviselte a helyi művészek érdekeit. Társadalmi munkájának eredményei közé számít — többek között — Szeged-Szabadka hasznos tapasztalateseréssel járó ábrázolóművészeti kapcsolatának megteremtésében való közreműködése. Továbbá a több mint egy évtizede ismételtlen megrendezésre kerülő, országos jellegű Szegedi Nyári Tárlatok szervezési előkészítésében történő részvétele. Nem kevésbé állt helyt a szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában rendezett (1967) és testvérvárosunkban, Odeszszában bemutatott (1970) kiállításainak nagy anyaggyűjtő és rendszerező munkájában. Pintérnek művészetszervezői tevékenységén túl, pikturális eredményei is figyelemreméltóak.

Pintér József: Este az olajkútnál. 1967. o. fl. 80×100 cm. Mgt.

A szegedi születésű Pintér Józsefnek a munkás sorból nem volt könnyű az alkotóművész rangjára felküzdenie magát. Kezdetben a Szolnoki Művésztelepen szerzett szakmai tanulságok párosultak azokkal a stúdiókkal, melyekben 1950—54-ig a Szegedi Pedagógiai Főiskola rajztanszékén — mint dekorációs munkás az esti órák-

²²⁹ Megalakult a Dél-magyarországi Képzőművészek Területi Szervezete. Délm. 1964. ápr. 25.; Újjáalakult a Magyar Képzőművészek Szövetsége Délmagyarországi Területi Szervezete. Csm. Hírlap, 1966. jún. 3.

ban — Vinkler László irányítása alatt részesült. A már előbb, 1945 őszén és az utána folyamatosan sorra került különböző helyi, vidéki és fővárosi kiállításokon való szereplése csak fokozta a szorgalmasan dolgozó, immár művésszé érett festő önbizalmát.²³⁰ 1960-ban két szegedi művészkollégájával — Beszédes Kornéllal és Hemmert Jánossal — együtt rendezett csoportkiállításon,²³¹ több mint egy évtizedes művészi törekvéséről adott számot. Az országos jellegűvé növekedett III. Szegedi Nyári Tárlaton, Pintér egyik máig is legsikerültebb festményére, a „Krumplivetők”-re (1962) első díjat kapott.²³² Nevére a nyári tárlatokon való eredményes szereplésén kívül, az 1963-ban Szegeden rendezett önálló kiállítása²³³ hívta fel a budapesti szakemberek figyelmét. Több képével együtt ekkor mutatta be, erőteljes előadásban megjelentetett „Önarckép”-ét (1963). Az időbeni művészi teljesítményének elismerése, a városi tanács képzőművészeti ösztöndíjának neki ítéltetésében (1963) nyert kifejezést. Eddigi pályája során négy ízben jutalmazták a nyári tárlatok első díjával.²³⁴ A helyi bemutatkozásokon kívül, a Vásárhelyi Őszi Tárlatokon és a békéscsabai művészek alföldi rendezvényein konstruktív szellemű figurális kompozícióival („Beszélgetők”, 1964) és tájbrázolásaiival („Tanyaudvar”, 1965) rendszeresen szerepel.²³⁵

Ha festészetének kibontakozását, alakulását, majd mind egyénibbé válását nyomom követjük, azt tapasztaljuk, hogy kezdetben kemény, szűk skálájú színei egyre dúsabbá, gazdagabbá lettek. A formák zárt merevségét a beszédesebb hajlékonyság váltotta fel, a monokrom darabosságot pedig líraibb hangú tónusvétel követte. Képeinek a korábbi évekhez kötődő „ezüstsziürke-sorozata”, főleg szolnoki tartózkodásának hatásaként jött létre. Oldott festőiségű vásznait az újabb fejlődési szakaszban, vagyis az 1963-tól kialakult és mostanáig ívelő dekoratív-konstruktív szemléletmód követte. Azóta sommásabban, bátrabb festői eszközökkel fejezi ki mondanivalóit. Képei közül többet a Csongrád megyei Tanács („Tél”, 1964) és Szeged Város Tanácsa („Csendélet”, 1966) vásárolt meg. Oeuvrejében új színt jelentenek ezután a külföldi — cseszlovák, lengyel, olasz, jugoszláv — táj- és városképek („Lesnői házak”, 1966), amelyek közül a „Firenzei táj” c. alkotását (1967) egy magyar kiállítás keretében Rómában mutatták be.

A szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában létrehozott 1967-es tárlatán

²³⁰ (-i.): A szegedi Írók, Újságírók, Képzőművészek és Színművészek Szabad Szakszervezete színvonalas és érdekes kollektív kiállítást rendezett a DISZ székházában. Délm. 1945. márc. 25.; (*Lőkös Zoltán*) I. z.: Szegedi képzőművészek reprezentatív kiállítása. Délm. 1947. júl. 4.; Száz műalkotás a Híd-kiállításon. Délm. 1948. nov. 26.; (*Lőkös Zoltán*) I. z.: Megyei Képzőművészeti kiállításokról. Délm. 1951. okt. 13.; *Szelesi Zoltán*: III. Megyei Képzőművészeti Kiállítás. Délm. 1953. okt. 15.; *Szelesi Zoltán*: Méltón köszönti a felszabadulást a IV. Megyei Képzőművészeti Kiállítás. Szegedi Tükör, 1954. okt. 1.; *Szelesi Zoltán*: Helyi képzőművészetünk eredményei és további feladatai a megyei kiállítás tükrében. Délm. 1956. aug. 29.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Tiszatáj, 1957. nov.; Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása. 1945—1958. Szeged, 1958. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

²³¹ Beszédes Kornél, Hemmert János, Pintér József kiállítása. Szeged, 1959. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

²³² III. Szegedi Nyári Tárlat. 1962. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*, 22.

²³³ Pintér József gyűjteményes kiállítása. Szeged, 1963. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*: *D. Fehér Zsuzsa*: Két fiatal festő kiállítása Szegeden (Fontos Sándor és Pintér József). Művészet, 1963. IX. 44.

²³⁴ VI. Szegedi Nyári Tárlat. 1965. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*, 24.; Szegedi Nyári Tárlat: 1962—1975. Katalógus.

²³⁵ Délalföldi Tárlat: 1961., 1965—1975. Katalógus.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Téli Tárlat: 1965—1970/71 1975. Katalógus.; A XX. századi magyar festészet és szobrászat. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: *Bodnár Éva*.; Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

Pintér huszonkét festményével szerepelt,²³⁶ melyek közül „Este az olajkútnál” és a „Kenyérszegő” c. alkotásait (1967) említjük meg. Ezek a művei tartalmilag és a megjelenítés vonatkozásában mindazt magukban hordják, amelyet a több mint két évtizedes művészi gyakorlata során alkotásaiban eddig összesűrített. Újabb képein, az adott sík felületét összecsendő, választékos színmezőkkel geometrizálja. „A dekoratív fogalmazással — írja D. Fehér Zsuzsa — nem öli ki az atmoszférát képeiből. A domináns szín (leginkább kék) az erőteljesen átfírt jelenségeket egységbe vonja. Az uralkodó színből merész vöröseket villant elő, a fehéreket is a ritmus fokozására használja.”²³⁷ Bár alapélménye mindig a valóságból ered, a látványt konkrét képi egységgé alakítja át („Enyészet”, 1970). A szegedi-szabadkai festők és szobrászok csoportkiállításain kívül Pintér József 1969-ben — Tóth Sándorral együtt — önálló tárlatot rendezett Szabadkán.²³⁸ 1970 tavaszán, a szegedi képzőművészek odesszai tárlatán és Berlinben az „Alföldi Művészek” kiállításán több festményével képviseltette magát. A Műcsarnok „Új művek” c. tárlatán (1971) szintén részt vett. Műveinek egy része — többek között — Szeged Város Tanácsa, a Nemzeti Galéria és a Móra Ferenc Múzeum képgyűjteményébe jutott. Pályájával és újabb festményeivel („Önarckép”, 1973) legutóbb Dér Endre foglalkozott.²³⁹ 1975 végén önálló kiállítást rendezett Szegeden.

Pintér József: Kenyérszegő. 1967. o. fl. 112×75 cm. Szeged Városi Tan.

A szóban forgó derékhad negyedik tagja, a szobrász *Tóth Sándor* (1933—)²⁴⁰ korát tekintve összekötő kapocs a szegedi művészek újabb nemzedékéhez. 1964 ta-

²³⁶ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*; *Szelesi Zoltán.*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.

²³⁷ *D. Fehér Zsuzsa.*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1190.

²³⁸ *Kulka Eszter.*: Szegedi festők tárlata Szabadkán. Délm. 1967. ápr. 1.; Szegedi Képzőművészek Tárlata (Szabadkán) 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; *Ács József.*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; *Pintér József* festőművész és *Tóth Sándor* szobrászművész kiállítása. Szabadka, 1969. Téli Szalon. Katalógus. Művészek adataival.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*

²³⁹ Szeged. Dokumentációs és képzőművészeti kiállítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla* és *Szelesi Zoltán.*; *Erdei Mihály.*: Szovjet műkritikus véleménye a vásárhelyi és szegedi festőkről. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 892.; Szegedi és vásárhelyi művészek a berlini kiállításon. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 895.; Új művek a Műcsarnokban. Délm. 1971. márc. 2.; *Dér Endre.*: *Pintér József.* Művészet, 1973. aug. 8. sz. 22.

²⁴⁰ *Szelesi Zoltán.*: Tóth Sándor rézdomborításai. Tiszatáj, 1965. 2. sz. febr. 114.; *Papp Lajos.*: Szobrok és gondolatok. Tóth Sándor kiállításáról. Tiszatáj, 1966. 7. sz. júl. 557.; Szegedi művész szobra. (Tóth Sándor: Kada Elek mellszobra). Délm. 1968. ápr. 21.; *Laczó Katalin.*: Tóth Sándor; Tiszatáj, 1970. 2. sz. febr. 160.

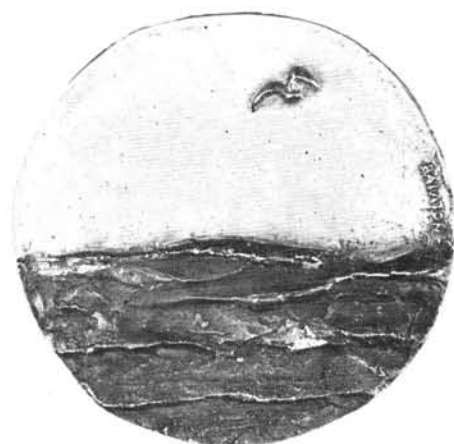
vaszán Tóth első kiállításának megnyitásán,²⁴¹ Tápai Antal szeretettel méltatta fiatalabb pályatársának érdemeit, s a mester örömet-nehézséget egyaránt tapasztalt szavakkal biztatta őt további alkotóútján való helytállására. Tóth plasztikai munkásságának szellemiségét — miként a szegedi szobrászokét általában — a reális valóságfelfogás hatja át. Lemezdomborításainak gondos felület-megművelése által árnyaltan fejeződnék ki a szerelem, az anyaság és a család gondolatkörébe vágó mondanivalói. Szobrászatának kiszélesülését tükrözik az utóbbi években készült bronzportréi, kispasztikai és érméi. Munkáit műfajilag a terakotta-szobrai és ceruzarajzai egészítik ki. Alkotásainak egyéni sajátosságot a lírai belső hang és a kemény mintázás által teremtdőtt érzelmi-formai feszültség ad. A műveit többször méltató Papp Lajos szerint: „...pókok nélküli, természetesen emberi művészet a Tóth Sándoré. Ő maga idegenkedett mindig fölvelt modoroktól, mesterkéeltségtől, modernkedéstől. Keze alatt csak olyan érzések és gondolatok mintázódnak alkotássá, amik az ő érzései és gondolatai, amik emberi egyéniségében, művészi felfogásán, meggyőződésén és a világban önmaga helyét kereső és megtaláló őszinte állásfoglalásán átsűrve is megállják a próbát, s érdemesek a megmaradásra, a maradandóságra.”²⁴²

A miskolci születésű Tóth Sándort szintén a már diák korában megnyilatkozó művészhajlama ösztönözte, hogy tanulmányait 1951-től a Képzőművészeti Főiskolán folytassa. Tekintve, hogy a monumentális művészet iránt érzett akkor vágyat, az általános rajztanszékre került, ahol két évig Hincz Gyula és mások voltak a mesterei. 1953-ban átment a szobrász főtanoszakra, ahol Gyenes Tamás, majd öt évig Kisfaludi-Stróbl Zsigmond keze alatt dolgozott, de rajtuk kívül Pátzay Pál is hatást gyakorolt rá. 1959-ben — diplomája megszerzésének évében — tanácskörtársasági pályázatot nyert szobrát a fővárosi tanács vásárolta meg. Ezt követően Hódmezővásárhelyen telepedett le, amely nem volt ismeretlen számára, mivel főiskolásként a nyarakat Szabó Iván vezetése alatt az itteni művésztelepen töltötte. 1961-től járt át Szegedre, hogy részt vegyen az akkor alakuló Tömörkény István Ipari Szakközépiskola megszervezésében. 1962-ben telepedett le Szegeden. Itt tartózkodása óta másfél évig (1966—67), a városi tanács művészeti főelőadójaként is működött. Tevékenységével Szeged képzőművészeti életének szervezettségéért sokat tett. Ezt követően ismét visszatért — a közben művészeti gimnáziummá lett — Tömörkény István Szakközépiskolához. Művészet-pedagógiai munkásságát e helyen kívül, a Szegedi Képzőművész Kör szobrász-vezetőjeként is kifejtette.

Tóth Sándor alkotó-tevékenységének 1959—1964-ig terjedő szakaszában rézdomborításokat készített. Első ilyen munkája, mely „Önarckép”-ét (1960) ábrázolja, a rézlemez tulajdonságaival való ismerkedését tükrözi. Az óvatos studiumprofil után már meghatározott közölnivalót igyekezett kifejezni. A Mártélyon létrehozott „Béke” (1960) és a „Tavaszi” (1961) c. munkáin, az anyagot küzdve formáló művész biztató eredményessége mutatkozik meg. Az ezt követő kompozíciók, mint — többek között — a „Juhász Gyula emlékére” (1962) és a „Szónata” (1963) c. alkotásain a vonalak már szabadabban, lágyabban futnak, s a mintázás merevsége feloldódott. A mű tartalmának megfelelően az előadás is mind érzékletesebbé, harmónikusabbá lett („Család”, 1964). E műveken keresztül Tóth megtalálta saját hangját, melyhez olaszországban tett tanulmányútja is hozzájárult. Rajzai és rézdomborításai ettől kezdve a tiszta szerelem és a családi öröm érzésében fogannak, melyek nemcsak témájukban, de megjelenítésükben is konkrét egyértelműségről tanúskodnak. Mondanivalói a görög-reneszánsz formakultúrán alapuló realista szemléletmóddal vannak ábrázolva, s klasszikus eszményképeit a modernista törekvések

²⁴¹ *Szelesi Zoltán*: Tóth Sándor tárlata. Délm. 1964. máj. 22.

²⁴² *Papp Lajos*: Szobrok és gondolatok. Tóth Sándor kiállításáról. Tiszatáj, 1966. 7. sz. júl. 559.

Tóth Sándor:
Hullám. 1970. bronzérem, 10,5 cm. Mgt.

Szabó Iván:
Körtánc. 1965. bronzérem, 12 cm. Mgt.

Tóth Sándor: Metamorfozis No I. Tavasz. 1970. v. márvány, 54×45 cm. Mgt.

nem zavarják meg. A vásárhelyi művészekkel való szoros kapcsolata révén szobrászatát áthatja a nyugati absztrakt tendenciákkal élesen szembenálló valóság-felfogás. Alakjai bármennyire is személyes jellegűek, magatartásukban öntudatosan paraszti kiállásúak.

Tóth Sándor — aki jelenleg Nyíregyházán lakik — egyike a leggyakrabban szereplő szegedi művészeknek. Számos tárlaton való részvételét közel száz katalógus bizonyítja. A X—XI. Magyar Képzőművészeti Kiállításon, valamint más országos jellegű bemutatókon (Budapest, Vásárhely, Miskolc, Szeged, Békéscsaba, Debrecen, Pécs, stb.) képviseltette magát műveivel.²⁴⁴ Több ízben (Szegedi Nyári Tárlat, 1968; békéscsabai Alföldi Tárlat, 1970) díjat nyert.²⁴⁵ Önálló kiállításokat Szegeden (1964, 1966, 1967, 1969), Vásárhelyen és Gyulán (1964), továbbá Makón (1966) és — Pintér Józseffel közösen — a jugoszláviai Szabadkán és Bácsopolyán (1969) rendezett.²⁴⁶ A szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában létrehozott 1967-es tárlatán huszonhat plasztikai alkotásával szerepelt.²⁴⁷ 1970-ben, az „Alföldi Művészek” berlini kiállításán, valamint a szegedi festők, szobrászok szabadkai és odesszai bemutatkozásán, továbbá a Múcsarnok „Új művek” c. tárlatán (1971) részt vett.²⁴⁸ Művészeti kérdésekkel foglalkozó cikkeket is írt.²⁴⁹

²⁴³ X. Magyar Képzőművészeti Kiállítás. Múcsarnok. Bpest. 1965. Katalógus.; XI. Magyar Képzőművészeti Kiállítás. Múcsarnok. Bpest. 1968. Katalógus. 16. Új művek. Múcsarnok, Bpest, 1971. Katalógus.

²⁴⁴ Ötödik Miskolci Országos Képzőművészeti Kiállítás. 1959. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*. 42.; Vásárhelyi Tárlat. Magyar Nemzeti Galéria, Bpest, 1964. Katalógus. Bev.: *Pogány Ö. Gábor*. 55—56.; 10. Alföldi Tárlat. Bcsaba. 1967. Katalógus. Bev.: *Kampis Antal*.; Szegedi Nyári Tárlat: 1962—1975. Katalógus.; Délalföldi Tárlat: 1965—1975. Katalógus.; Szegedi Művészek Kiállítása. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Téli Tárlat: 1965—1970/71—1973. Katalógus.; A XX. századi magyar festészet és szobrászat. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: *Bodnár Éva*.; Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

²⁴⁵ Szegedi Nyári Tárlat. Szeged, 1968. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; (*Ökrös László*) *Ö. L.*; Délalföldi Tárlat. Tóth Sándor nivódija. Délm. 1970. ápr. 7.

²⁴⁶ *Szelesi Zoltán*: Tóth Sándor tárlata. Délm. 1964. máj. 22.; *Papp Lajos*: Tóth Sándor kiállítása a Képcsarnokban. Délm. 1966. máj. 21.; *Szelesi Zoltán*: Múzeum és művészet. Gondolatok Tóth Sándor makói kiállításának megnyitásán. Csm. Hírlap, 1966. okt. 4.; *D. Fehér Zsuzsa*: Tóth Sándor kiállításáról. Művészet, 1966. XII. 44.; (*Akác László*) *A. L.*: Tóth Sándor kiállítása. Délm. 1969. nov. 22.; *Pintér József* festőművész és Tóth Sándor szobrászművész kiállítása. Szabadka, 1969. Téli Szalon; Katalógus.

²⁴⁷ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Bpest. 1967. Magyar Nemzeti Galéria. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.

²⁴⁸ *Kulka Eszter*: Szegedi festők Tárlata Szabadkán. Délm. 1967. ápr. 1.; Szegedi Képzőművészek Tárlata (Szabadkán), 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; *Acs József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; Szegedi és vásárhelyi művészek a berlini kiállításon. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 895.; Szeged. Dokumentációs és képzőművészeti kiállítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla* és *Szelesi Zoltán*.; Új művek a Múcsarnokban. Délm. 1971. márc. 2.

²⁴⁹ *Tóth Sándor*: Onódi Béla tárlata. Délm. 1965. nov. 5.; *Tóth Sándor*: Bienálé Miskolcon. Délm. 1965. nov. 11.; *Tóth Sándor*: Dér István tárlata. Délm. 1966. jan. 21.; *Tóth Sándor*: Hozzászólás (Vásárhely és a képzőművészet c. vitához). Tiszatáj, 1967. 1. sz. jan. 57—58.; *Tóth Sándor*: Tápai Antal. Tiszatáj, 1969. 5. sz. máj. 455.; *Tóth Sándor*: Ideális hely a Táncoslányok. Délm. 1969. szept. 2.; *Tóth Sándor*: Az alkotó. Délm. 1969. okt. 17.; *Tóth Sándor*: Gondolatok, javaslatok (Vita a városesztétika kérdéseiről.). Délm. 1969. nov. 14.; *Tóth Sándor*: A képzőművészeti gyűjteményről. Délm. 1970. jan. 23.; *Tóth Sándor*: Néhány javaslat. (Hozzászólás a Szeged szobrai sorozathoz). Délm. 1970. máj. 30.; *Tóth Sándor*: Balatoni Nyári Tárlat. Délm. 1970. júl. 23.; *Tóth Sándor*: Fialatok tárlaton. Délm. 1970. dec. 30.; *Tóth Sándor*: Hetvenöt éves Pátzay Pál. Délm. 1971. szept. 17.; *Tóth Sándor*: Attrakció és művészet. Délm. 1971. okt. 22.; *Tóth Sándor*: Kik döntenek? (Hoz-

Az említett kiállításokon, a már szobakerült lemezdomborításain kívül, portréi, kispasztikái és változatos éremsorozata is bemutatásra kerültek, mint az utóbbi évek termése, melyek munkásságát úgy tematikailag, mint műfaji vonatkozásban gazdagabbá tették. Arcmásai közül a feleségéről készített bronz-fejet (1965) említjük. Legutóbbi művei közé egy szimbólikus értelmű vörösmárvány sztéle („Metamorfózis” N^o I. tavasz ” 1970) tartozik. Két kispasztikáját, a Magyar Nemzeti Galéria („Ikrek”, 1966), illetve a Móra Ferenc Múzeum („Hegedűs”, 1966) őrzi. De számos műve különböző állami, városi és múzeumi vásárlásra került. A százat meghaladó érmeinek sorában főleg portrékat találunk, melyek neves költőket, művészeket és tudósokat („Juhász Gyula”, „Dinyés Ferenc”, „Kiss Lajos”, 1965–67) tisztelő megemlékezéssel ábrázolnak, valamint családtagjait, akiknek arcmásait apai szeretettel örököltette meg. Ide tartozik az ún. „Balaton-sorozat”-a is, ebből a „Hullám” (1968) c. érmét emeljük ki. Köztéri munkáiról szólva, a percesi vajariskola bányász-szobra, a kecskeméti Kada Elek-büsztt, a kaposvári pártbizottság Lenin-domborítása és a szegedi Rózsa Ferenc-, Juhász Gyula és Gellért Albert domborművek, a makói Könyves-Kolonics emléktábla és a békéscsabai Vérellátó Intézet épületplasztikája fűződnek nevéhez. Eddigi munkásságát legteljesebben 1971-ben, a Miskolci Képtárban rendezett gyűjteményes kiállítása tükrözte, melyen közel száznolcvan pasztikai alkotását és rajzait mutatta be. Ezt követően Edelényben és Tokajban is szerepelt. 1972 decemberében „Halak, madarak” címen volt önálló tárlata Szegeden, majd utána Félegyházán. Munkásságával („Nóra”) legutóbb a Művészet-ben (1973) Szabó Endre foglalkozott.²⁵⁰ Érmeivel Olaszországban mostanában díjat nyert.

Kiállítások és kiállítók

Szeged új képzőművészetének fejlődése elsősorban a kiállításokon és az ott szereplő művek megítélésében mérhető le. Az évenként megrendezésre kerülő tárlatok sűrűnek mondhatók, mert gyakran hús bemutató is sorra kerül. Csoportos megnyilatkozások olykor négyhavonként jönnek létre: késő tavasszal a Délalföldi Tárlat, július közepén a Szegedi Nyári Tárlat, karácsony táján (két évenként) pedig a Szegedi Téli Tárlat. Kiegészítik ezeket a Móra Ferenc Múzeumban és a Képcsarnok itteni termében látható egyéni kiállítások. Ezen túl helyi művészeink máshol levő nagyobb tárlatokon is rendszeresen részt vesznek. A szabadtéri játékok alatt megnyíló, széles hatósugarú nyári tárlatok révén Szeged képzőművészete az elmúlt évtized alatt szervesen bekapcsolódott a hazai szakterület hálózatának fővonalába. Az itt folyó alkotótevékenység országos fórumú tükröztetéséhez nagyban hozzájárult a Nemzeti Galéria 1967-ben megrendezett szegedi tárlata. Az odesszai és a jugoszláv festőkkel, szobrászokkal történt szegedi cserekiállítások pedig már nemzet-

zászólás a Galéria ügyéhez.). Délm. 1972. jan. 19.; *Tóth Sándor*: Miskolci tárlat—szegedi tanulságok. Délm. 1972. dec. 8.; *Tóth Sándor*: Megalakult a „FIDEM” magyar tagozata. Délm. 1973. nov. 13.; *Tóth Sándor*: Grafikai biennálé Miskolcon. Délm. 1973. dec. 4.

²⁵⁰ Tóth Sándor szobrászművész kiállítása a Miskolci Képtárban. Miskolc. 1971. Katalógus. A művész életrajzi adataival...; (*Akác László*) A. L.: Tóth Sándor kiállítása Miskolcon. Délm. 1971. febr. 9.; Tóth Sándor elismerése. Délm. 1971. ápr. 10.; Tóth Sándor szabadkai jutalomdíja. Délm. 1972. okt. 24.; *Tandi Lajos*: Halak, madarak. Tóth Sándor kiállítása a Képtárban. Délm. 1972. dec. 19.; *Papp Zoltán*: Halak, madarak, emberek. Tóth Sándor kiállítása Szegeden Csm. Hírl. 1972. dec. 20.; Szegedi Műsor, 1972. dec.; *Tasmádi Attila*: Kiállítási Kalauz. (Tóth Sándor kiállítása). Népszava, 1973. jan. 12.; *Petri Ferenc*: Halak, madarak. Tóth Sándor szobrai. Tiszatáj, 1973. márc. 3. sz. 108.; *Szabó Endre*: Tóth Sándor. Művészet, 1973. aug. 8. sz. 26.

közi perspektívát nyitottak városunk képzőművészete további fejlődéséhez. Helyi kulturális életünknek egy mostanában közzétett felmérése szerint „...az elmúlt tíz évben Szegeden összesen 198 képzőművészeti kiállítást tartottak.”²⁵¹ A tárlatok száma tehát 1961—70 között — az előző dekádhoz képest — több mint kétszeresére növekedett.²⁵²

²⁵¹ Papp Gyula: Szeged helye és szerepe az ország életében. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 820.

²⁵² A Móra Ferenc Múzeumban (MFM) és Horváth Mihály utcai képtárban (HMK) 1961—1975 között az alábbi tárlatok kerültek megrendezésre:

1961

Halápy János festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1961. febr. 7.; Művészet, 1961. 5. sz. máj. 38.). Felszabadulási képzőművészeti pályázati kiállítás. (HMK; Délm. 1961. ápr. 1.); „Munkásélet”. Képzőművészeti kiállítás. (MFM; Délm. 1961. ápr. 27.); Kling György festőművész tárlata (MFM; 1961. máj. 5.); Vincze András festőművész kiállítása (MFM; Délm. 1961. aug. 13.; Művészet, 1961. 10. sz. okt. 43.); Bánszki Tamás festőművész tárlata (MFM; Délm. 1961. aug. 27.); Csernó Judit festőművész kiállítása (MFM; Délm. 1961. okt. 1.); Heves megyei képzőművészek tárlata. (MFM; 1961. nov. 26.).

1962

Plakátkiállítás (HMK; Délm. 1962. febr. 9.); Szegedi Pedagógiai Főiskola művésztanárainak tárlata (HMK; Délm. 1962. márc. 23.); Szegedi Grafikai Kiállítás (HMK; Délm. 1962. jan. 8.); Xántus Gyula festőművész tárlata (MFM, 1962. ápr. 4.); „Giccs a festészetben” kiállítás (HMK; Délm. 1962. ápr. 27.); Ámos Imre emlékkiállítás (HMK; Délm. 1962. máj. 13.; máj. 15.); Csongrád megyei rajztanárok kiállítása (MFM, Délm. 1962. jún. 5.); Tömörkény I. Ipari Szakközépiskola tárlata (MFM. 1962. jún. 10.); Ezüst György festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1962. jún. 23.); III. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1962. júl. 22.; Művészet, 1962. IX. 38.); XIX. századi magyar festészeti kiállítás (MFM; 1962. júl. 21.); Tóbiás György festőművész tárlata (HMK; Délm. 1962. okt. 25.); Erdey Dezső szobrászművész emlékkiállítás (HMK; Délm. 1962. okt. 5.); Rozsnyai Zoltán grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1962. nov. 6.); Hunani iparművészeti kiállítás (HMK; 1962. nov. 11.); „Mindennapi életünk” képzőművészeti kiállítás (HMK; 1962. dec. 16.); Vlasics Károly festőművész tárlata (HMK; Délm. 1962. nov. 7.; 1963. jan. 10);

1963

László Gyula grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1963. jan. 13.); Modern magyar iparművészeti kiállítás (HMK; Délm. 1963. febr. 16.); „500 év ötvöskincsei” kiállítás (HMK; Délm. 1963. márc. 3.); Vincze András grafikai kiállítása (MFM; Délm. 1963. ápr. 30.); Fontos Sándor festőművész tárlata (HMK; Délm. 1963. máj. 7.; Művészet, 1963. IX. 44.); Csongrád megyei rajztanárok kiállítása (HMK; Délm. 1963. jún. 1.); Sárdy Brutus festőművész tárlata (HMK; 1963. jún. 1.); IV. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1963. aug. 4.; Művészet, 1963. XI. 43.); Míkus Sándor szobrászművész kiállítása (MFM; Délm. 1963. júl. 25.); Vörös Géza festőművész tárlata (MFM; 1963. szept. 15.); Szegedi Tervező Iroda kiállítása (HMK; 1963. szept. 15.); Kubai fametszetek kiállítása (MFM; 1963. okt. 1.); Nagybányai festők emlékkiállítás (HMK; Délm. 1963. okt. 3.); Szabó Miklós festőművész tárlata (HMK; Délm. 1963. nov. 21.); „Az impresszionizmustól—napjainkig” kiállítás (MFM; Délm. 1963. nov. 29.); Petri Lajos szobrászművész emlékkiállítás (HMK; Délm. 1963. dec. 30.);

1964

Gádor Emil festőművész kiállítása. (MFM; 1964. jan. 1.); Szegedi Képzőművészek Tárlata (HMK; Délm. 1964. febr. 20.); Zala Tibor plakát-kiállítás (HMK; 1964. márc. 8.); Füstös Zoltán festőművész tárlata (HMK; Délm. 1964. márc. 26.); Kondor Béla grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1964. ápr. 22.); Major Jenő festőművész hagyatéki kiállítása (HMK; Délm. 1964. máj. 21.); Művészet, 1964. V. 43.); Tóth Sándor szobrászművész kiállítása (HMK; Délm. 1964. máj. 22.); Csongrád megyei rajztanárok tárlata (HMK; Délm. 1964. júl. 17.); Szegedi Országos Képzőművészeti Kiállítás (HMK; Délm. 1964. aug. 1.); Szeged képzőművészete (XIX—XX. sz.) kiállítás (MFM; 1964. júl. 11.); Berény Róbert festőművész emlékkiállítás (HMK; Délm. 1964. okt. 15.); Percz János ötvösművész kiállítása (MFM; Délm. 1964. nov. 14.); Boross Géza festőművész tárlata (HMK; Délm. 1964. dec. 23.);

1965

Szegedi Téli Tárlat (HMK; Délm. 1965. febr. 21.; Tiszatáj, 1965. 4. sz. ápr. 302.); Pörge Gergely festőművész emlékkiállítás (HMK; Délm. 1965. febr. 27.); Szegedi Pedagógiai Főiskola művésztanárainak kiállítása (HMK; Művészet, 1965. VIII. 34.; Tiszatáj, 1965. 5. sz. sz. máj. 369.); Bényi László festőművész tárlata (HMK; Délm. 1965. ápr. 10.; Tiszatáj, 1965. 7. sz. júl. 562.); Balogh Margit festőművész hagyatéki kiállítása (HMK; Délm. 1965. márc. 16.); Szűcs Árpád festőművész tárlata (MFM; Délm. 1965. máj. 13.; Tiszatáj, 1965. 6. sz. jún. 529.); I. Délalföldi Tárlat

(HMK; Délm. 1965. jún. 5.; Művészet, 1965. VIII. 45.); Csongrád megyei rajztanárok kiállítása (HMK; 1965. jún. 6.); VI. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1965. júl. 18, aug. 7.; Tiszatáj, 1965. 11. sz. nov. 858.); Holló László festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1965. szept. 26.); Völgyessy Ferenc műgyűjtő kiállítása (HMK; Délm. 1965. okt. 5., Tiszatáj, 1966. 2. sz. 135, Művészet, 1966. I. 46.; Bánszki Tamás festőművész tárlata (MFM; Délm. 1965. okt. 26., Tiszatáj, 1965. 12. sz. dec. 1968.); Onódi Béla festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1965. nov. 5.); Csohány Kálmán grafikai tárlata (HMK; Délm. 1965. dec. 8., Művészet, 1965. III. 42., Tiszatáj, 1966. 2. sz. febr. 135.);

1966

Novotny Emil festőművész kiállítása (HMK; Művészet, 1966. VI. 46.); Grosz János festőművész tárlata (HMK; Délm. 1966. febr. 29., Tiszatáj, 1966. 4. sz. ápr. 297.); Nubia műemlékei foto-kiállítás (MFM; 1966. máj. 22.); A XX. századi magyar festészet és szobrászat (HMK; Délm. 1966. ápr. 4.; ápr. 7., Művészet, 1966. IX. 32.); II. Délalföldi Tárlat (HMK; Délm. 1966. jún. 1.; Művészet, 1966. IX. 34., Tiszatáj, 1966. 7. sz. júl. 553.); Bod Éva kerámiai kiállítása (MFM; Délm. 1966. jún. 25.); VII. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1966. júl. 19.; júl. 22, Művészet, 1967. VII. 34.); Dér István festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1966. szept. 6, Művészet, 1966. IV. 41, Tiszatáj, 1966. 10. sz. 879.); Ifj. Bertalan festőművész emlékkiállítás (HMK; Délm. 1966. okt. 4.); Csongrád megye műemlékei foto-kiállítás (MFM; 1966. okt. 10.); Pór Bertalan festőművész emlékkiállítás (HMK; Délm. 1966. nov. 9.); Szegedi Téli Tárlat (HMK; Délm. 1966. dec. 13.; Tiszatáj, 1967. 2. sz. febr. 135.);

1967

Medgyessy Ferenc emlékkiállítás (HMK; Délm. 1967. febr. 14.; Művészet, 1968. X. 39.); Kass János grafikai tárlata (MFM; Délm. 1967. márc. 14.); Buday György grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1967. ápr. 16, Tiszatáj, 1967. 6. sz. jún. 570.); Szabó Iván szobrászművész kiállítása (HMK; Délm. 1967. máj. 9.); „Német forradalmi grafika”-kiállítás (MFM; 1967. máj. 16.); Szabadkai képzőművészek kiállítása (HMK; Délm. 1967. máj. 23, Művészet, 1967. IX. 36.); III. Délalföldi Tárlat (HMK; Délm. 1967. jan. 28, Tiszatáj, 1967. 7. sz. júl. 647.); Tóbiás György és Tóbiás Györgyné festőművészek kiállítása, (MFM; Délm. 1967. júl. 11.); VIII. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1967. júl. 29, aug. 2. Művészet, 1967. XI. 42.); Országos Képzőművészeti Körök kiállítása (HMK; Délm. 1967. szept. 12; Népszava, 1967. szept. 14.; Tiszatáj, 1968. 7. sz. júl. 685.); Szegedi Képzőművészek Tárlata (HMK; Délm. 1967. okt. 8.); Hézsó Ferenc festőművész kiállítása (HMK; Művészet, 1968. I. 35.; Tiszatáj, 1968. I. sz. jan. 53.); Varga Mátyás diszletterv. tárlata (HMK; Délm. 1967. dec. 1.);

1968

Új szerzemények kiállítása (HMK; 1968. febr. 10.); Francia grafikai tárlat (HMK; Délm. 1968. márc. 12.); Szovjet képzőművészeti kiállítás (HMK; Délm. 1968. márc. 29.); Szabadkai Képzőművészek Tárlata (HMK; Délm. 1968. ápr. 30. Művészet, 1968. IX. 38.); Radmilla Radojevic kerámiai kiállítása (HMK; Délm. 1968. ápr. 30.); IV. Délalföldi Tárlat (HMK; Délm. 1968. máj. 7.); Süli András festő kiállítása (MFM; Tiszatáj, 1968. 9. sz. szept. 818, 821.); Mai török grafika (MFM; Művészet, 1968. IX. 38.); IX. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1968. aug. 8, szept. 4, Tiszatáj, 1968. 9. sz. szept. 824.); Erdélyi Mihály festőművész kiállítása (HMK; Tiszatáj, 1968. 12. sz. dec. 1113.); Dinnyes Ferenc festőművész emlékkiállítás (HMK; Délm. 1968. nov. 17.; Művészet, 1969. III. 44.); Szegedi Téli Tárlat (HMK; Délm. 1968. dec. 14., 1969. jan. 8.); Zombori László festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1968. dec. 17.);

1969

Jugoszláv freskóművészet a középkorban (HMK; Délm. 1969. jan. 25.); Veres Mihály festőművész tárlata (MFM; Délm. 1969. febr. 4., Művészet, 1969. XII. 48.); Cs. Pataj Mihály festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1969. febr. 25.); Csongrád megyei rajztanárok tárlata (MFM; Délm. 1969. márc. 4.); Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében (HMK; Délm. 1969. márc. 20.); Vágh-Weinmann festőcsalád kiállítása (HMK; Délm. 1969. ápr. 29., Tiszatáj, 1969. 7. sz. júl. 683., Művészet, 1969. I. 66.); Ifj. Vastagh György szobrász emlékkiállítás (MFM; Délm. 1969. máj. 6.); V. Délalföldi Tárlat (HMK; Tiszatáj, 1969. 8. sz. aug. 755.); Péterfy László festőművész kiállítása (MFM; Tiszatáj, 1969. 8. sz. aug. 781.); Anna Margit festőművész tárlata (HMK; Tiszatáj, 1969. 8. sz. aug. 782.); X. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1969. júl. 29., aug. 5., szept. 10. Tiszatáj, 1969. 9. sz. szept. 878.); Szilágyi Gábor és Kalmár Ferenc szabadkai művészek kiállítása (HMK; Délm. 1969. szept. 23., Tiszatáj, 1969. 11. sz. nov. 1042.); Vincze András grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1969. okt. 11., okt. 14., Tiszatáj, 1969. 2. sz. febr. 168.; 11. sz. nov. 1042.); Odesszai Képzőművészek Tárlata (HMK; Délm. 1969. nov. 21.); Amerigo Tot szobrászművész kiállítása (HMK; Délm. 1969. dec. 18., 1970. jan. 7., Tiszatáj, 1970. 2. sz. febr. 191.);

1970

Kováts Margit kiállítása (HMK; Délm. 1970. febr. 24.); Balogh Tünde batik-kiállítás (HMK; 1970. febr. 24.); Piroska János festőművész tárlata (HMK; Délm. 1970. febr. 24.); Kont-raszty László festőművész kiállítása (MFM; Délm. 1970. márc. 1.); Pannó-pályázati kiállítás (MFM;

Délm. 1969. nov. 30.); Kaponya Judit festőművész tárlata (HMK; Délm. 1970. ápr. 19.); Magyar Zománcművészeti Kiállítás (HMK; Délm. 1970. máj. 12.); KISZ plakátpályázati kiállítás (MFM; Délm. 1970. máj. 17.); Novák András festőművész tárlata (MFM; Délm. 1970. jún. 9., okt. 7.); VI. Délalföldi Tárlat (HMK; Tiszatáj, 1970. 8. sz. aug. 794—796.); XI. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1970. aug. 2., 4., Tiszatáj, 1970. 10. sz. 987—989. (Művészet, 1971. I. 21.); Dorogi Imre festőművész tárlata (HMK; Délm. 1970. okt. 4., Művészet, 1970. XII. 30—31., Tiszatáj, 1970. 11. sz. 1080.); Szeged—Szabadkai Képzőművészek Kiállítása (HMK; Délm. 1970. nov. 4., dec. 8.); Csizmazia Kálmán festőművész tárlata (MFM; Délm. 1970. nov. 10.); Pataki Ferenc festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1970. szept. 22., nov. 17.); Papp György grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1970. nov. 24.); Szabó Iván szobrászművész kiállítása (HMK; Délm. 1970. nov. 24., dec. 8.); Szegedi Téli Tárlat (HMK; Délm. 1970. dec. 22., 30.);

1971

Endre Béla emlékkiállítása (HMK; Magyar Hírlap, 1971. jan. 16.); Gyermek batik kiállítás (HMK; Délm. 1971. febr. 9.); Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása (HMK; Délm. 1971. febr. 16.); Sztankó Judit festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1971. márc. 13., Magyar Hírlap, 1971. márc. 16., Tiszatáj, 1971. máj. 477—479.); Kopasz Márta grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1971. márc. 16.); Baranyi Károly és Markov Zlata kiállítása (HMK; Délm. 1971. ápr. 10. Művészet, 1972. júl.); Novák András festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1971. ápr. 10.); Takács Győző festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1971. ápr. 10.); VII. Délalföldi Tárlat (HMK; Délm. 1971. jún. 12. Tiszatáj, 1971. aug. 780—781., Művészet, 1971. nov.); Vadász Endre emlékkiállítása (HMK; Délm. 1971. jún. 13.); XII. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1971. júl. 20., Népszava, 1971. júl. 23., Magyar Hírlap, 1971. júl. 24.); Karikatúra-kiállítás (HMK; Délm. 1971. szept. 21., Népszabadság, 1971. okt. 6.); Czobel Béla festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1971. okt. 16., 19.); Antik kisplasztikai kiállítás (MFM; Délm. 1971. nov. 6.); Balázs G. Árpád festőművész kiállítása (HMK; Délm. 1971. nov. 13., 16.); Bordás Ferenc grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1971. nov. 13., 16.); Völgyesi János kiállítása (műgyűjtő) (HMK; Délm. 1971. nov. 21.);

1972

Rékassy Csaba grafikai kiállítása (HMK; Délm. 1972. febr. 5.); Borsos Miklós szobrászművész kiállítása (HMK; Délm. 1972. márc. 5.); Gádor István kerámiai kiállítása (HMK; Délm. 1972. márc. 25., 28.); Szűcs Árpád festőművész tárlata (HMK; Délm. 1972. ápr. 22., 25.); „Az üveg a magyar szobrászatban” kiállítás (HMK; Délm. 1972. máj. 10.); Plovdivi-festők kiállítása (MFM; Délm. 1972. máj. 12., 13.); Tóbiásné, Palsó Mária tárlata (MFM; Délm. 1972. máj. 13., 16.); VIII. Délalföldi Tárlat (HMK; Délm. 1972. jún. 17., 20.); Torok Sándor festőművész kiállítása (HMK; 1972. jún. 18—júl. 9.); Turku gyermekrajz-kiállítás (MFM; 1972. jún. 8.—júl. 12.); XIII. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; Délm. 1972. júl. 25., Népszabadság, 1972. júl. 25.); „Élő Galéria”-kiállítás (MFM; Délm. 1972. júl. 30., aug. 1.); Karikatúra kiállítás (HMK; Délm. 1972. szept. 24., 28.); Fekete János és Loványi Erzsébet iparművészeti kiállítása (HMK; Délm. 1972. szept. 24.); Vinkler László festőművész kiállítása. (HMK; Délm. 1972. okt. 24.); Szeged—Szabadkai képzőművészek kiállítása. (HMK; Délm. 1972. nov. 21.); „Mai magyar rajzművészet” -kiállítása. (HMK; Délm. 1972. nov. 18.); Ukrán akvarell-kiállítás (HMK; Délm. 1972. dec. 15.); Tóth Sándor szobrászművész kiállítása. (HMK; Délm. 1972. dec. 19.); Erdélyi Mihály festőművész hagyatéki kiállítása. (HMK; Délm. 1972. dec. 21.);

1973

Szegedi Téli Tárlat. (HMK; Délm. 1973. jan. 16.); László Gyula grafikai kiállítása. (HMK; Cs. Hírl. 1973. febr. 6.); Koszta Rozália festőművész tárlata (HMK; Délm. 1973. febr. 27., Csm. Hírl. 1973. márc. 1.); Művészeti Módszertani Kiállítás I. (HMK; Délm. 1973. ápr. 3.); Dombroszky László festőművész tárlata. (HMK; Délm. 1973. ápr. 10.); László Anna grafikai kiállítása. (MFM; Délm. 1973. ápr. 10.); Domanovszky Endre festőművész kiállítása. (HMK; Délm. 1973. ápr. 23.); Hézsó Ferenc festőművész tárlata. (HMK; 1973. máj. 13.—áprl. 10.); IX. Délalföldi Tárlat. (HMK; Délm. 1973. máj. 8.; Szegedi Egyetem, 1973. jún. 11. 9—10. sz.; Népszava, 1973. jún. 29.; Tiszatáj, 1973. 7. sz. 85—86.); XIV. Szegedi Nyári Tárlat. (HMK; Délm. 1973. júl. 24.; Csm. Hírl. 1973. júl. 24., aug. 5.; Papp Gábor: Kiállítás. Tárlatok—távlatok. Művészet, 1973. aug. 8. sz. 41—42.; Borbás Tibor szobrászművész kiállítása. (MFM; Délm. 1973. okt. 2.); A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Rajztanszéke V. Képzőművészeti Kiállítása. (HMK; Délm. 1973. okt. 6.); Stettner Béla grafikusművész tárlata. (HMK; Délm. 1973. nov. 6.); Művészeti Módszertani Kiállítás II. (HMK; Délm. 1973. nov. 6.); H. Dinnyés Éva kerámikusművész tárlata (HMK; Délm. 1973. dec. 11.; Csm. Hírl. 1973. dec. 13.); Művészeti naptárak-kiállítás. (HMK; 1973. dec. 12.); Tarján köztéri szobor-pályázati kiállítás. (MFM; Délm. 1973. dec. 9.; Népszabadság, 1973. dec. 13.); Szathmáry Gyöngyi szobrászművész és Fülöp Erzsébet festőművész kiállítása. (HMK; Délm. 1973. dec. 18.);

1974

Almási Gábor szobrászművész kiállítása (HKM; 1. 20—II. 10.); Balogh Tünde batik és szobor

Az egyes vidéki városokban létrehozott országos szintű kiállítások, így a Szegedi Nyári Tárlat-ok²⁵³ is, számottevő feladatot töltenek be a helyi ábrázolóművészetünk alakulásában. E festészeti, grafikai és szobrászati rendezvények egyrészt tájékoztatnak bennünket némely budapesti műteremben folyó alkotótevékenységről, de főleg a különböző tájegységek, jelesen az alföldi műhelyekhez tartozó művészek eredményeiről, a sikeres vagy még megoldás alatti törekvéseiről. Másrészt kedvezően hat az a bevált gyakorlat, hogy egy-egy város — mint Hódmezővásárhely, Székesfehérvár, Miskolc és Szeged — időnként a képzőművészet országos reflektorfényébe kerül, mert az általános közfigyelem ráterelődik a helyi festészetre, szobrászatra, grafikus-kultúrára. Ezzel aktív részesévé válik a hazai szakterület egészének, éppen azáltal, hogy e jelentős kiállításokon való méltó helytállásra készülés maximális erőfeszítésre ösztönzi a vidéken élő művészeket.

A szegedi nyári tárlatok „fejlődéstörténetéről” ma már joggal beszélhetünk. Vizsgálódásaink során kitűnik, hogy az évtizeddel ezelőtti szerény kezdetektől miként növekedett Szabadtéri játékokat kiegészítő, a Szegedi Ünnepi Hetek több mint négyszázezer kül- és belföldi vendégeinek élményt jelentő kiállítássá a Szegedi Nyári Tárlat. Az indítást azok a megyei, illetve délföldi képzőművészeti bemutatók adták,

tárlata (MFM; II. 10—III. 3.); Saliga László szoborkiállítása (MFM; III. 10—IV. 21.); Kovács László műgyűjteményének kiállítása (HMK; III. 31—V. 2.); Stéhlík Lajos festőművész tárlata (MDM László műgyűjteményének kiállítása (HMK; III. 31—V. 2.); Stéhlík Lajos festőművész tárlata (MFM; IV. 27—V. 26.); László Gyula grafikai kiállítása (HMK; V. 4—VI. 2.); Fischer Ernő festőművész kiállítás⁵ (HMK; V. 5.—VI. 2.); Lóránt János festőművész tárlata (HMK; VI. 9—VII. 16.); Melocco Miklós szobrászművész tárlata (MFM; VII. 7—IX. 5.); Mészáros Dezső szabadtéri szoborkiállítása (Móra-park, VII. 14—IX. 15.) XV. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; VII. 21—IX. 13.); Kaján Tibor karikatúra kiállítása (HMK; IX. 15—X. 2.); Asszonyi—Csikszeny Mihályi—Ligeti szobrászművészek kiállítása (MFM; IX. 22—X. 13.); Kortárs művészet (HMK; Tanácsi vásárlások bemutatása; X. 6—X. 27.); Bálint Endre festőművész kiállítása (HMK; XI. 2—XI. 26.); Vincze András festőművész tárlata (HMK; XII. 1—1975. II. 2.); Kalmár Márton szobrászművész kiállítása (HMK; XII. 8—1975. I. 5.).

1975

Szegedi Téli Tárlat (HMK; I. 12—II. 2.); Kaposvári Múzeum remekeinek bemutatása (HMK; II. 9—III. 23.); Gyarmathy Ágnes ruha- és díszlettervező művész kiállítása (HMK; II. 16—III. 23.); László Gyula grafikai kiállítása (HMK; IV. 13—V. 5.); „Elő Galéria” új anyagának bemutatása (MFM; IV. — 27. —); Márfly János grafikai kiállítása (MFM; V. 4—26.); Schéner Mihály festőművész tárlata (HMK; V. 11—VI. 8.); Pataki Ferenc festőművész kiállítása (HMK; V. 18—VI. 8.); Délalföldi Jubileumi Kiállítás (HMK; VI. 15—VII. 13.); Vigh Tamás szobrászművész kiállítása (MFM; VII. 18—VIII. 10.); XVI. Szegedi Nyári Tárlat (HMK; VII. 20—VIII. 24.); Dorogi Imre festőművész kiállítása (MFM; VIII. 19—IX. 6.); Jubileumi Karikatúra Kiállítása (HMK; IX. 7—IX. 28.); Kondor Béla emlékkiállítása (HMK; X. 6—26.); Kornis Péter fotóművész kiállítása (MFM; X. 12—XI. 10.); Pintér József festőművész tárlata (HMK; XI. 2—23.); Szabadkai Képzőművészek Kiállítása (HMK; XI. 9—30.); ifj. Pintér József kerámiai tárlata (HMK; XII. 7—30.).

²⁵³ III. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1962. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; IV. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1963. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; Szabadtéri Országos képzőművészeti Kiállítás. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*; VI. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1965. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; VII. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: *Pogány Ö. Gábor.*; VIII. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múzeum képtára. Szeged, 1967. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; IX. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1968. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*; X. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1969. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; XI. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1970. Katalógus. Bev.: *Rozványi Márta.*; XII. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1971. Katalógus.; XIII. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1972. Bev.: *Somogyi József.*; XIV. Szegedi Nyári Tárlat. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1973. Katalógus. Bev.: *Bereczky Loránd.* XV. Szegedi Nyári Tárlat. — Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1974. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.* XVI. Szegedi Nyári Tárlat. — Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1975. Katalógus. Bev.: *Rideg Gábor.*

amelyeket a Szegedi Szabadtéri Játékok idején 1959 és 1961 júliusában rendeztek meg a Móra Ferenc Múzeum képtárában.²⁵⁴ Méreteikben ezek a kiállítások egy teremben elférő hetven-nyolcvan műalkotásból állottak. Tehát mint egy negyed részét tették ki a mostanság létrehozott szegedi nyári tárlatok anyagának, amelyek háromszázon felüli gazdag műtárgy-állományukkal a képtár épületét teljesen megtöltik, s 1974-ben a tizenötödik alkalommal kerültek bemutatásra.

E tárlatok tartalmi, megjelenítésbeli és tematikai jellegét természetesen azok a művek határozták meg és formálják mostani profilját is, amelyek az eddigi kiállításokon szerepeltek, illetve amelyek a jelenlegi rendezvényeken részt vesznek. Alkotóik — kezdettől fogva — nagyrészt Szeged, valamint a Szolnoktól Gyuláig húzódó alföldi tájegység festői és szobrászai közül kerülnek ki. Ehhez a művészgárdához már 1962-től fővárosi és az ország egyéb helyein élő képzőművészek csatlakoztak, akik Szeged Város Tanácsa meghívásának eleget téve vettek részt — a díjak és vásárlások által is — mind tekintélyesebbé váló, a Műcsarnok országos rendezvényeinek sorába emelkedő szegedi nyári tárlatokon. Az alföldi művészek túlsúlyából — beleértve a szegedieket is — adódik, hogy a kiállítók többségét sík vidékünk sajátos szépségei és népének élete ihlették alkotásra.

A szegedi nyári tárlatok karaktere az évek során úgy alakult, hogy az alföldi iskolához tartozó festők, szobrászok és grafikusok igyekeztek számot adni a különböző elvont jellegű művészeti vállalkozásokról, alkotói kísérletekről is. Ezt az a megfontolás támasztja alá, hogy azoknak a művészi irányzatoknak kibontakozását, melyek mai életünk új mozzanatait korszerű eszközökkel próbálják kifejezni, a nyilvánosság erejével is támogatnunk kell. Ennek kapcsán absztrakt szellemiségű, aszociációkat keltő alkotásokkal is találkozhatunk, melyekkel a művészek a modern élet jelenségeire adekvát módon törekednek reagálni. A kérdésfeltevésekre ösztönző helyi tárlatok egyik fontos célkitűzése lett, hogy miként lehetne az avantgarde hatású, szokatlan formákkal és konstrukciós megoldásokkal létrehozott műveknek és az ezek szándékait felismerő és méltányoló közönségnek a mostani szűk körnél szélesebb társadalmi bázist kialakítani.

A szegedi nyári tárlatok több száz művész-résztevőjét nincs módunk felsorolni, nevüket és alkotásaikat pontosan feljegyzik a kiállítások katalógusai. Népes táborukból azonban megemlíthetjük azokat a vendégművészeket, akik mint: *Asszonyi Tamás, Bazsonyi Arany, Csizmadia Zoltán, Diskay Lenke, Fejér Csaba, Ircsik József, Kajári Gyula, Kádár J. Miklós, Kiss István, Kokas Ignác, Ligeti Erika, Lisztes István, Magos Gyula, Melocco Miklós, Miháltz Pál, Nagy Sándor, Pataki József, Pató Róza, Rátonyi József, Simon Ferenc, Somos Miklós, Szabó Iván, Szalay Ferenc, Szurcsik János, Tassy Béla, Vecsési Sándor, Végh András, Végvári Gyula és Würtz Ádám* — az elmúlt években (1965—1975) elnyerték a szegedi tárlatok egy-egy díját.²⁵⁵ Magas igényű alkotásaikkal kiállításaink színvonal emeléséhez nagyban hozzájárultak. Külön öröm számunkra, hogy a díjazott művészek között több szegedi festő, szobrász és grafikus is van.²⁵⁶ *Dér István, Dorogi Imre, Papp György, Pataki Ferenc, Pintér József, Tóth Sándor, Vincze András, Zombori László és Zoltánfi István*, továbbá a közben elhunyt *Erdélyi Mihály* részvételük erre az elismerésre, mert e kiállításokon való hangsúlyos szereplésükön túl is példás igyekezettel dolgoznak. Az ő díjazásuk egyben kifejezi azt a méltó helytállást, amellyel a szegedi ábrázolóművészek az

²⁵⁴ Csongrád megyei Képzőművészeti Kiállítás a Szegedi Szabadtéri Játékok idején. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: *Osváth Béla.*; Délalföldi Képzőművészek Kiállítása. Móra F. Múz. képtára. Szeged, 1961. Meghívó-katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*

²⁵⁵ XII. Szegedi Nyári Tárlat. Szeged, 1971. Katalógus. Bev.: 57.

²⁵⁶ XII. Szegedi Nyári Tárlat. Szeged, 1971. Katalógus. Bev.: 57.

országos mezőnyt jelentő nyári tárlatokon több mint tizenöt év óta derekasan részt vesznek. A hatósugarában állandóan tárguló, nagy közönségvonzású nyári tárlatok révén Szeged immár teljesen felzárkózott azon képzőművészetiileg számottevő városok közé, melyek mint Vásárhely, Miskolc és Pécs, a széleskörű hazai közfigyelmet kimagasló tárlataikkal országosan is felhívják magukra.²⁵⁷

A területi szervezeten kívüli szegedi művészek száma — főleg rajztanárok — közel kétszerese az itteni alaptagsággal rendelkező festőknek, szobrászoknak. A Városi Tanács a Szegedi Téli Tárlat-ok²⁵⁸ létrehozásával biztosít fórumot a szervezeten kívül működő képzőművészek számára. Bár vannak olyan festők is közöttük, mint *Sándor János* és *Papp Sándor*, valamint a keramikus *Majorosy Sarolta*, akik az országos jellegű Szegedi Nyári Tárlatokon is szerepelnek, vagy önálló kiállításuk volt, mint *László Gyulának* (1973, 1974, 1975), *Ponicsán Ádámnak* (1954), *Náray Zsuzsának* (1971), *Koller Évának* (1972), *Kulka Eszternek* (1972), *Seres Jánosnak* (1972) és *László Annának* (1973). *Sándor János* a Szegedi Nemzeti Színház díszletfestő kollektívájában dolgozik két fivérével, *Sándor Lajossal* és *Sándor Sándorral* együtt. Tevékenységük kiterjed a Szabadtéri Játékok díszletmunkálataira is, ahol olyan országos rangú szakember játszik gyakran vezetőszerepet, mint *Varga Mátyás*, aki 1967-ben grafikai tárlatot rendezett Szegeden.

Magos Gyula:
Leányportré. 1971. pasztell, 42×29 cm. Mgt.

²⁵⁷ Nyári Tárlat. Csongrád megyei Képzőművészek Kiállítása. Délm. 1959. júl. 24.; Négy megye képzőművészeinek kiállítását rendezik Szegeden a nyáron. Délm. 1961. jún. 22.; *Szelesi Zoltán*: Képzőművészeti napok Szegeden. Művészet, 1961. X. 43.; Megnyílt a III. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1962. júl. 22.; *Lódi Ferenc*: Szólni a máról. A III. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1962. júl. 28.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi nyári tárlat. Művészet, 1962. IV. 38.; *Szelesi Zoltán*: A IV. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1963. aug. 4.; *Kovács Gyula*: A IV. Szegedi Nyári Tárlat. Művészet, 1963. XI. 43.; *Szelesi Zoltán*: A Szegedi Országos Képzőművészeti Kiállítás. Délm. 1964. aug. 1.; A Szegedi Országos Képzőművészeti Kiállítás. Délm. 1964. aug. 1.; Ötven művész száz alkotása a Szegedi Nyári Tárlaton. Délm. 1965. júl. 18.; *Szelesi Zoltán*: A Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1965. aug. 7.; *Pogány Ö. Gábor*: Nyári Tárlat Szegeden. Tiszatáj, 1965. 11. sz. nov. 858.; Megnyílt a Nyári Tárlat. Délm. 1966. júl. 19.; *D. Fehér Zsuzsa*: Friss, változatos összkép. A VII. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1966. júl. 22.; *Vinkler László*: Szeged mai képzőművészete. A nyári tárlat tanulságairól. Délm. 1966. aug. 7.; *Papp Lajos*: Az ember valósága. A VII. Szegedi Nyári Tárlatról. Tiszatáj, 1966. 9. sz. szept. 747.; Vasárnap nyit a nyári tárlat. Délm. 1967. júl. 29.; *Dömötör János*: Nyári Tárlat Szegeden. Délm. 1967. aug. 2.; *Szelesi Zoltán*: A VII. Szegedi Nyári Tárlat. Művészet, 1967. III. 41.; *Szelesi Zoltán*: A VIII. Szegedi Nyári Tárlat. Művészet, 1967. XI. 42.; *Akác László*: Nyári Tárlat. Délm. 1968. aug. 6.; *Pernecky Géza*: Szegedi Tárlat. Élet és Irodalom, 1968. aug. 10.; (*Akác László*) *A. L.*: Szegedi Művészklub vitája a Nyári Tárlatról. Délm. 1968. szept. 4.; *Szelesi Zoltán*: A IX. Szegedi Nyári Tárlat. Tiszatáj, 1968. 9. sz. szept. 824.; *Varga József*: Felelősségről, a IX. Szegedi Nyári Tárlat ürügyén. Tiszatáj, 1968. 10. sz. okt. 969.; Jubileumi nyári tárlat. Délm. 1969. júl. 29.; *Akác László*: A X. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1969. aug. 5.; (*Akác László*) *A. L.*: Vita a nyári tárlatról. Délm. 1969. szept. 10.; A X. Szegedi Nyári Tárlat. Tiszatáj, 1969. 9. sz. szept. 878.; *Rozványi Márta*: A X. Szegedi Nyári Tárlatról (I—II.). Tiszatáj, 1969. 11—12. sz. nov.—dec. 1016., 1111.; Vita a nyári tárlatról.

Az említettekén kívül ugyancsak a különböző helyi tárlatokon kaptak hangot, a grafikákkal jelentkező *Berkecz Éva* és *Sági József*, továbbá a festményeivel mutatkozó *Simon Miklós* és *Lázár Pál*, valamint a kerámiákat készítő *ifj. Pintér József*, a szobrász *Lapis András*, *Tari Emma*, s más társaik.²⁵⁹ A területi szervezet vezetősége nyomon követi az eredményeket elérő itteni fiatal festők és szobrászok, grafikusok és iparművészek munkásságát, és a Városi Tanács anyagi támogatása mellett elősegíti, hogy egyéni kiállításokat rendezzenek. A legtehetségesebbek közül választja aztán ki a szervezet vezetősége az új tagokat, akiknek azonban előbb a Művészeti Alap tagságot kell elnyerniök.

Tiszatáj, 1969. 11. sz. nov. 1043.; Ma nyílik meg a nyári tárlat. Délm. 1970. aug. 2.; *Akác László*: A XI. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1970. aug. 4.; *Laczó Katalin*: Szegedi Nyári Tárlat. Tiszatáj, 1970. 10. sz. okt. 987.; *Szelesi Zoltán*: A XI. Szegedi Tárlat. Művészet, 1971. I. 29.; Ma nyílik meg a nyári tárlat. Délm. 1971. júl. 18.; *Akác László*: A XII. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1971. júl. 201.; *Bojár Iván*: Töprengések a szegedi tárlaton. Magyar Hírlap, 1971. júl. 24.; *Szabó Endre*: Ígétet és számonkérés. A XII. Szegedi Nyári Tárlatról. Csm. Hírl. 1971. júl. 25.; XIII. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1972. júl. 25.; (*Pünkösdi Árpád*): Megnyílt a szegedi nyári tárlat. Népszabadság, 1972. júl. 25.; *Laczó Katalin*: Kiállítási napló. Tiszatáj, 1972. okt. 93—96.; *Kovács Gyula*: Nyári tárlatok. Művészet, 1972. szept. 9. sz. 34—37.; Megnyílt a Nyári Tárlat. Délm. 1973. júl. 24.; *Tandi Lajos*: A XIV. Szegedi Nyári Tárlat. Délm. 1973. júl. 24.; Megnyílt a XIV. Szegedi Nyári Tárlat. Csm. Hírl. 1973. júl. 24.; *Pap Gábor*: Kiállítás — Tárlatok — Távlatok. Művészet, 1973. aug. 8. sz. 41—42.; *Tandi Lajos*: Kiállítási napló (XIV. Szegedi Nyári Tárlat). Tiszatáj, 1973. okt. 10. sz. 90—94. *Tandi Lajos*: A sokszínűség karaktere (XV. Szegedi Nyári Tárlat). — Délm. 1974. júl. 21.; *Rideg Gábor*: XVI. Szegedi Nyári Tárlat katalógus-előszava. 1975.

²⁵⁸ Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Móra Ferenc Múzeum Képtára. Szeged 1964. febr. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.: Szegedi Téli Tárlat. Móra Ferenc Múzeum Képtára. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.: Szegedi Téli Tárlat. Móra Ferenc Múzeum Képtára. Szeged. 1968—69. Katalógus. Bev.: *Papp Lajos*: Szegedi Téli Tárlat. Móra F. Múzeum Képtára, Szeged, 1970—71. Katalógus. Bev.: *Petri Ferenc*.: Szegedi Téli Tárlat. Móra F. Múzeum Képtára, Szeged. 1973. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*. Cikkek a Szegedi Téli Tárlatokról: *Szelesi Zoltán*: Az év első tárlata Szegeden. Fiatalok a kiállításon. Délm. 1964. febr. 20.; (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: Szegedi Téli Tárlat. Délm. 1965. febr. 20.; *Szelesi Zoltán*: Három szegedi kiállításról. Művészet, 1965. 9. sz. szept. 47.; *Tamás Attila*: Jegyzetek a Szegedi Téli Tárlatról. Tiszatáj, 1965. 4. sz. áprl. 302.; *Kulka Eszter*: Szegedi Téli Tárlat. Délm. 1966. dec. 13.; *Akác László*: Szegedi Téli Tárlat. Délm. 1966. dec. 30.; *Papp Lajos*: Egy kiállítás képei. A Szegedi Téli Tárlatról. Tiszatáj, 1967. 2. sz. febr. 135.; *Ókrös László*: Szegedi képzőművészek tárlata. Délm. 1968. dec. 14.; (*Akác László*) *A. L.*: Milyen legyen a téli tárlat? Vita a Művészkлубban. Délm. 1969. jan. 8.; *Szelesi Zoltán*: Számvetés a Téli Tárlat után. Délm. 1970. dec. 22.; *Tóth Sándor*: Fiatalok a Téli Tárlaton. Délm. 1973. jan. 14.

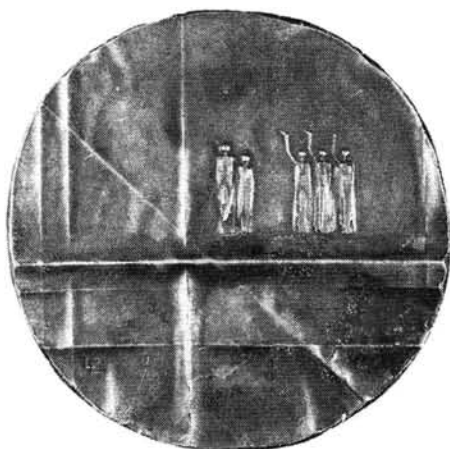
Az 1965—1975. között rendezett Szegedi Téli Tárlatokon szereplő művészek névsora:

Albert László, Bakacsi Lajos, Bánszki Tamás, Bede István, Berkecz Éva, Cser Éva, Csikszentimrei Kálmán, Csizmazia Kálmán, Csonka János, Czákó János, Dénes János, Dér István, H. Dinnyés Éva, Dorogi Imre, Erdélyi Mihály, Farkas Pál, Fejér Nándor, Fischer Ernő, Fontos Sándor, Forrai Kornélia, Fritz Mihály, Füz Veronika, Gracza Ferenc, Gulácsy Árpád, Hakulinen Aino, Hegyi Júlia, Hemmert János, T. Juhász Klára, Kalmár Márton, Kiss István, Kocsis János, Kopasz Márta, Kossa János, Kovács József, Kovács Margit, Lapis András, László Anna, Lázár Pál, Magos Gyula, Majorosy Sarolta, Makk József, Matkó Katalin, Máté Ottília, Mráz János, T. Nagy Irén, Novák András, Nyáry József, Nyilasy Imre, Öry Lajos, Palásthy Klára, Cs. Pataj Mihály, Papp György, Papp Sándor, R. Papp Piroska, Pataki Ferenc, Pintér József, ifj. Pintér József, Ponicsán Ádám, Sági József, Sándor János, Simon Miklós, Stefániay Edit, Sinkó János, Stéhlik János, Szabó Ágnes, Szabó Imre, Szalai László, Szathmáry Gyöngyi, Szekeres Ferenc, Szekeres Mihály, Szekfű János, Szűcs Árpád, Tápai Antal, Tóbiás Györgyné, Tóth János, Tóth Pál, Tóth Rózsa, Tóth Sándor Urbán László, Veres Mihály, Vincze András, Vinkler László, Vlasics Károly Zocskár András Zoltánfi István, Zombori László.

²⁵⁹ *Papp Sándor*: Szegedi Nyári Tárlat: III., VI., IX—X. Katalógus.; *Sándor János*: Szegedi Nyári Tárlat: III—V., VII—XI. Katalógus.; (*Lódi Ferenc*) *L. F.*: Egy fiatal szobrász (Tari Emma) kiállítása. Délm. 1962. nov. 9.; *Andrássy Lajos*: Terényi Ponicsán Ádám kiállítása. Délm. 1965. dec. 15.; *Dér Endre*: Simon Miklós kiállítása. Délm. 1965. dec. 23.; (*Akác László*) *A. L.*: Székely László díszletei. Délm. 1970. okt. 3.; (*Akác László*) *A. L.*: Náray Zsuzsa kiállítása. Délm. 1971. ápr. 2.; (*Tandi Lajos*) *T. L.*: László Anna grafikái. Délm. 1973. ápr. 10.

Asszonyi Tamás:
Füröd. 1969. bronzérem. Mgt.

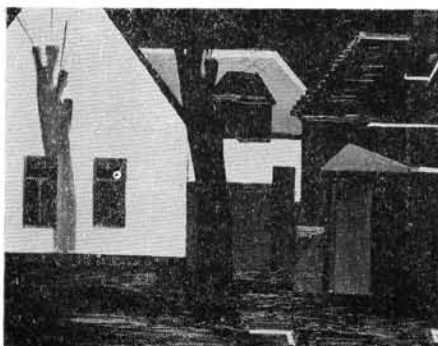
Ligeti Erika:
Színház. 1948. bronzérem. Mgt.

V. Bazsonyi Arany:
Lány szállal. 1969. temp. fl. 100×40 cm. Mgt.

Diskay Lenke: Tryptichon.
1971. sz. fametszet, 70×52 cm. Mgt.

Ircsik József:
Délután. 1970. o. fl. 62×86 cm. Mgt.

Fejér Csaba: Önarckép. 1971. o. fl.
50×50 cm. Csongrád M. Tanács

Rátonyi József:
Lovas. 1970. beton, 48 cm. Mgt.

Kiss István:
Hajnal. 1969. bronz. 30 cm. Mgt.

Kádár János Miklós:
Háború. 1969. o. fl. 108×122 cm. Mgt.

Kokas Ignác: Havas udvar. 1965. temp. fl. 50×80 cm. Mgt.

Szurcsik János: Arató kaszás. 1948. o. fl. 60×80 cm. Mgt.

Szalay Ferenc: Fűű báránnyal. 1965. ceruzarajz. 54×42 cm. Mgt.

Kajári Gyula: Ülő nő. 1966. krétarajz, 65×44 cm. Mgt.

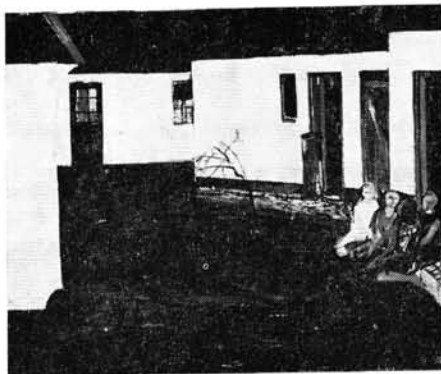
Lisztes István: Négy évszak. I—IV. 1971. bronz. 17×23 cm. Mgt.

Somos Miklós:
Fiatalasszony. 1973. olaj, 45×33 cm. Mgt.

Simon Ferenc:
B. F. portréja. 1966. p. gipsz. 31 cm. Mgt.

Vecsési Sándor: Közös udvar. 1966. o. fl. 80×108 cm. Mgt.

Annak a lehetőségnek biztosítása, hogy Szeged új képzőművészetét a Magyar Nemzeti Galéria egy tekintélyes méretű kiállítás megrendezésével 1967-ben hajlandó volt bemutatni, Tisza-parti városunk festészeti, grafikai, szobrászati eredményeinek megbecsülését és fejlődésének eddig el nem ért szintjét jelenti. A Budapesten az elmúlt években sikerrel zárult vásárhelyi és szonoki kiállítások, valamint a szegedi tárlat létrehozásával a Nemzeti Galéria nagyban hozzájárult hazai képzőművészeti életünk decentralizálásának fokozásához. A Szegedi Képzőművészek Tárlatá-n,²⁶⁰ a budapesti közönség és a szakmabeliek arról győződhetnek meg, hogy a szegedi művészek alkotói, ábrázolói nézőpontja sokrétű. Vannak, akik a valóságot realitásukban szemlélik, s mondanivalóikat általában erőteljes színekkel és határozott formákkal tolmácsolják. Vannak viszont, akik a természeti és társadalmi jelenségeket szubjektív zártágában látják, s élményeiket, gondolataikat áttételes eszközökkel, jelképszerűen fejezik ki. A Tárlat éppen mert a megjelenítési módok olyan partjait hidalta

Würtz Ádám: Népmese illusztráció.
1971. sz. tus, 32×42 cm. Mgt.

át, melyek között a nyelvezetkülönbségek differenciáltsága hullámozott, vált a természetelvű és az elvont szellemű ábrázolások változatos arculatú együttésévé.

Mint ahogyan a felszabadulás utáni első szegedi országos kiállítás ismertetésénél tettük, úgy a negyedszázad múltával, a Nemzeti Galériában szereplő művészeink neveit is meg kell említenünk. Így a katalógus sorrendjében: *Dénes János, Dér István, H. Dinnyes Éva, Dorogi Imre, Erdélyi Mihály, Fontos Sándor, Hemmert János, Kopasz Márta, T. Nagy Irén, Cs. Pataj Mihály, Papp György, Pintér József, Sági József, Szabó Miklós, Szathmáry Gyöngyi, Szűcs Árpád, Tápai Antal, Tóth Sándor, Vincze András, Vinkler László, Vlasics Károly, Zoltánfi István és Zombori László* vettek részt — a mintegy háromszáz művet kitevő — alkotásaikkal ezen a kiállításon.²⁶¹ A tetemes munkát igénylő, nehéz rendezői feladatot D. Fehér Zsuzsa művészettörténész, a Nemzeti Galéria tudományos főmunkatársa elismerést érdemlően oldotta meg. A tartalmi és formai szempontból egyaránt sokrétűnek mondható anya-

²⁶⁰ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Bp. 1967. Magyar Nemzeti Galéria. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Népszabadság, 1967. aug. 12.; Szegedi Tárlat a Nemzeti Galériában. Délm. 1967. aug. 12.; *Dömötör János*: Megnyílt a szegedi képzőművészek tárlata a Nemzeti Galériában. Délm. 1967. aug. 13.; *Akác László*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Csm. Hírl. 1967. aug. 20.; *Bojár Sándor*: Szegedi képzőművészek a Nemzeti Galériában. Ország-Világ, 1967. aug. 23.; (*Padányi Anna*) *P. A.*: Szegedi képzőművészek tárlata a Nemzeti Galériában. Pest megyei Hírlap, 1967. aug. 24. (*Perneczky Géza*) *P. G.*: Szegedi képzőművészek kiállítása a Nemzeti Galériában. Magyar Nemzet, 1967. szept. 9.; Szegedi képzőművészek tárlata a képtárban. Délm. 1967. okt. 3.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.

²⁶¹ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Bp. 1967. Magyar Nemzeti Galéria. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.

got, a generációs megosztáson belül, tematikai, műfaji és stílusbeli vonatkozásban úgy helyezte el, hogy áttekintésében világosan tagolt, esztétikailag és a mondanivaló viszonylatában egymást kiegészítő, gazdagító csoportkiállításává vált. „A szegedi művészet körvonalának megrajzolása volt a cél, — jegyzi meg D. Fehér Zsuzsa — annak a magnak a kifejeződését reméltük a gyűjtemény alapján, amely a következő évtized fejlődését, irányát meghatározza. Ez nagyjában-egészében sikerült.”²⁶²

Szeged mai képzőművészete — a bemutatott kiállítások tanúsága szerint — ha nem is probléma nélküli, de tartalmi és formai szempontból feltétlenül a kiszélesült realizmus útján halad. Jól tükröződik ez akkor, ha más jellegű, például külföldi tárlatokkal hasonlítjuk az itteni művészek munkáit össze. Hivatkozhatunk ezzel kapcsolatban a szegedi és szabadkai képzőművészek 1967-től beindult kiállításcsereire.²⁶³ A jugoszláv festők, szobrászok nálunk szereplő tárlatain több a nonfiguratív alkotás, míg a szegediek műveinél a valóságelvű megjelenítés a domináló. Mindez nem jelenti azt, hogy a szabadkaiak között ne lenne naturális szemléletű művész, és a szegediek soraiból hiányoznának a modernizmus hívei. A tárlatok szemléletbeli különbözősége nem akadályozza meg a magyar és jugoszláv szomszéd városok közönségének kölcsönös érdeklődését a művek iránt.

A kezdetben szépen induló kollektív tárlatok, az évek során egyéni bemutatkozókkal gazdagodtak. Így Szabadkán a szegedi Vinkler László, Pintér József, Tóth Sándor, Novák András és Cs. Pataj Mihály festő- és szobrászművészek szerepeltek az elmúlt években (1973-ig).²⁶⁴ Jugoszláv csere-partnereik: *Radmilla Radojevic*s kerámikus, *Szilágyi Gábor* festő- továbbá *Almási Gábor* és *Kalmár Ferenc* szobrászművészek Szegeden mutatták be önálló tárlataikat a közelmúltban (1973-ig). Úgyszintén a zentai *Andruskó Károly*, aki grafikáit a szegedi Művészklubban állította ki. Nevéhez fűződik az 1973-ban megjelent „Szeged” c. minikönyv, melynek hatvan fametszetét ő készítette.²⁶⁵ Nyilvánvaló, hogy az 1970 őszen megrendezett első közös kiállításuk a két déli testvérváros, Szeged és Szabadka képzőművészeti kapcsolatainak megszilárdítását jelentette. Ezt a célt szolgálják múzeológiai téren a Vajdaság és a mi Délalföldünk régebbi művészettörténeti vonatkozásainak most induló kutatási eredményei is. A szegedi és szabadkai művészettörténészek és kritikusok cikkeinek publikációs cseréjére, valamint előadásainak tartására mindkét város művelődésügyi, irodalmi és sajtószervei egyre biztatóbb lehetőségeket teremtenek. Így

²⁶² D. Fehér Zsuzsa: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1105.

²⁶³ Szabadkai képzőművészek tárlata. Szeged, 1967. Katalógus. Bev.: *Bela Duránci*.; Szabadkai képzőművészek tárlata. Szeged, 1968. Katalógus. Bev.: *Ács József*.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.

Kulka Eszter: Szegedi festők tárlata Szabadkán. Délm. 1967. ápr. 1.; *Ács József*: Szegedi festők tárlata Szabadkán. Magyar Szó, 1967. ápr. 9.; *Szelesi Zoltán*: Szabadkai képzőművészek tárlata. Művészet, 1967. IX. 36.; Szegedi Képzőművészek Tárlata (Szabadkán), 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; *Ács József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; *Akác László*: Szabadkai tárlatok Szegeden. Délm. 1968. ápr. 30.; *Szelesi Zoltán*: Szabadkai kiállítások Szegeden. Művészet, 1968. szept. 9. sz. 38.; *Nagy Edit*: Szabadkai és szegedi művészek közös kiállítása. Délm. 1972. nov. 21.

²⁶⁴ *Kulka Eszter*: Vinkler László kiállítása Szabadkán. Délm. 1968. máj. 28.; *Pintér József* festőművész és *Tóth Sándor* szobrászművész kiállítása Szabadkán. 1969. Téli Szalon. Katalógus.

²⁶⁵ *Akác László*: Szabadkai tárlatok Szegeden. Délm. 1968. ápr. 20.; *Kalmár Ferenc* és *Szilágyi Gábor* szabadkai szobrász és festőművész tárlata. Szeged, 1969. Katalógus. *Fehér Ferenc* „Magyarázó vers”-ével.; *Kulka Eszter*: Szilágyi Gábor és Kalmár Ferenc kiállítása. Délm. 1969. szept. 23.; *Laczó Katalin*: Szabadka—Szeged képzőművészeti cserekiállítás. Tiszatáj, 1969. 11. sz. nov. 1042.; *Tandi Lajos*: Kiállítások a Művészklubban (Andruskó Károly zentai grafikus). Délm. 1972. dec. 8.; „SZEGED” (Andruskó Károly fametszetei). Bev.: *Szelesi Zoltán*. Bp. 1973.; Minikönyv Szegedről. Csm. Hírl. 1973. júl. 31.

tudtuk meg *Bela Duránci* jugoszláv művészettörténésztől, hogy a szabadkai városi képtárban magyar művészek: Than Mór, Telcs Ede, Aczél Henrik Emil, Nagy István és Nyilasy Sándor munkái közül őriznek alkotásokat, melyek a nevezett művészek szabadkai tartózkodására utalnak.²⁶⁶

Itt teszünk említést a ma Jugoszláviában élő *Balázs G. Árpádról* és *Baranyi Károlyról*, akik a felszabadulást követő első évtizedben a szegedi kiállításokon résztvettek. *Balázs G. Árpád* (1894—)²⁶⁷ Nagybányán kezdte, majd Prágában fejezte be tanulmányait. Belgrádban a „Vreme” illusztrátora lett és itt sikeres tárlatot rendezett (1930). Mozgalmas, állandóan vándorló, új élményeket kereső élete során több közép-európai nagyvárosban megfordult és kiállításokat hozott létre. 1947-ben került Szegedre és itt a munkásélet körébe vágó grafikáival, s tüzes színű tájképeivel tíz éven át résztvevője volt a szegedi tárlatoknak. 1956, majd 1958 nyarán, valamint 1971 novemberében, a Móra Ferenc Múzeum képtárában rendezett önálló kiállítást. Ezután Jugoszláviában telepedett le. 1966-ban elnyerte a Szabadka város „Októberidíját”. A mostani Szeged-szabadkai tárlatokon grafikáival képviselteti magát. A Balázs G.-vel egyidős *Baranyi Károly* (1894—), Októberi-díjas, érdemes művész, újdéki szobrász és kerámikus, nemcsak Tisza-parti városunkban járt egykor gimnáziumban, hanem a felszabadulás után, 1946-ban, ő is részt vett a szegedi festők, szobrászok kiállításain. Az akkoriban beindult városi képzőművészeti szakkörben pedig mintázást, anatómiát és kerámiával kapcsolatos technológiát tanított. Tíz évnél több (1946—1956) szegedi és vásárhelyi tartózkodása alatt — egyebek között — az itteni vegyipari szakiskolában is dolgozott. Baranyi Szegedre már érett művészként került, aki részben Budapesten tanult, részben Párizsban tett szert nagy szakmai gyakorlatra. Plasztikai alkotásaival Budapesten és több európai világváros kiállításain, valamint sok délvidéki tárlaton képviseltette magát, melyeken nem egyszer nemzetközi művészeti díjakkal jutalmazták munkásságát. Számos köztéri művet készített. Neokonstruktív térszobrászati alkotásaiból, felesége, *Markov Zlata* kerámiai műveivel együtt a Móra Ferenc Múzeum képtárában 1971 tavaszán kiállítást rendezett.²⁶⁸ 1973-ban az Ernst Múzeumban volt közös tárlatuk.

Szeged első testvérvárosának, a szovjet Odesszának képzőművészetével 1969 őszen teremtődött meg a kapcsolatunk, amikor *Novak Vlagyimir Antonovics* és *Ruszín Arkagyij Viktorovics* odesszai festőművészek Szegedre látogattak,²⁶⁹ hogy városunkban megrendezzék az Odesszai Képzőművészek Tárlatát.²⁷⁰ A Móra Ferenc Múzeum képtárában november közepén létrejött gazdag anyagú kiállításon több mint kilencven odesszai festő, grafikus, szobrász és iparművész közel kétszáz alkotása került bemutatásra. E tárlat kapcsán meggyőződhattünk arról, hogy a szovjet

²⁶⁶ *Szelesi Zoltán*: Kapcsolatok Szeged és Szabadka képzőművészetében. Tiszatáj, 1967. 10. sz. okt. 922.

²⁶⁷ Balázs G. Árpád festőművész kollektív kiállítása. Délm. 1948. márc. 18.; Balázs G. Árpád kiállítása az Újságíró Otthonban. Sz. Fr. Újs. 1948. márc. 19.; Tárlatvezetés Balázs G. Árpád kiállításán. Délm. 1948. márc. 31.; *Lódi Ferenc*: Egy kiállítás képei. (Balázs G. Árpád grafikái kiállítása a Móra Ferenc Múzeum képtárában.) Délm. 1956. márc. 27.; *Szelesi Zoltán*: Képzőművészeti jegyzetek. (Balázs G. Árpád grafikáiról). Tiszatáj, 1956. aug. 1295.; Szabadkai művész (Balázs G. Árpád) kiállítása. Délm. 1971. nov. 13., nov. 16.

²⁶⁸ *Baranyi Károly*: Ikarosz szárnyán (Önéletrajz). Szabadka, 1970.; *Szjiz Rezső*: Kettős arckép egy önéletrajz tükrében (Baranyi Károly és Markov Zlata). Tiszatáj, 1971. 2. sz. febr. 186.; — Alföld, 1971. 9. sz. 101.; Baranyi Károly—Markov Zlata kiállítás. Szeged, 1971. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; *Akác László*: Három szegedi tárlat. Délm. 1971. áprl. 14.; *Dér Endre*: Baranyi Károly és Markov Zlata kiállítása Szegeden. Művészet, 1970. 7. sz. júl. 40.

²⁶⁹ Odesszai művészek Szegeden. Délm. 1969. nov. 5.

²⁷⁰ *(Akác László) A. L.*: Odesszai képzőművészek kiállítása. Délm. 1969. nov. 21.; *Laczó Katalin*: Odesszai képzőművészek kiállítása. Tiszatáj, 1970. 1. sz. jan. 95.

művészet szilárd útján haladó odesszai képzőművészek témájukat éppen úgy merítik a történelmi-forradalmi múlt epizódjaiból, mint kommunizmust építő nagyvárosuk jelenéből. Szocialista-realista felfogású alkotásaikból, legyen az karakteres portré, sokalakos munkaábrázolás vagy kedvelt tengerrészletfestés, egyaránt sugárzik az emberbe vetett hit és hazai környezetük szeretete. „Jobban megismerni egymást, erősíteni az egységet és a barátságot a béke és felvirágzás nevében” — fogalmazta meg szegedi tárlatuk célját az Odesszai Képzőművészek Szövetsége.²⁷¹ Ennek kölcsönös egyetértését tükrözte az a sikeres cserekiállítás, melyet 1970 tavaszán huszonnégy szegedi művész 169 alkotásából Odesszában megrendeztek.²⁷² A szovjet-magyar képzőművészeti kapcsolatok helyi kiszélesülését mutatja, hogy a szegedi és vásárhelyi festők, szobrászok törekvéseiről az Iszkusztvóban méltatóan írt az 1969 őszen nálunk járt I. Szetvlov moszkvai művészettörténész. A szegedi műtermekben szerzett benyomásai kapcsán Dér István, Fontos Sándor, Cs. Pataj Mihály és Pintér József munkásságát figyelemreméltóan elemezte.²⁷³ Szintén a megyei képzőművészek eredményességét dicséri, hogy 1970-ben, „A magyar Alföld művészete” címmel a berlini Altes Museum-ban megrendezett kiállításon hat szegedi és hét vásárhelyi festő, szobrász vett részt. Szereplésükkel a meghívott hazai művészek létszámának több mint egyharmadát képezték.²⁷⁴

*

Ha a különböző szegedi kollektív tárlatok után néhány helyi művész egyéni kiállítását is figyelembe vesszük, azt tapasztaljuk, hogy Szeged mai képzőművészetében a festészettel és szobrászattal együtt a grafikai fejlődése is jelentősnek mondható. A harmincas években Buday György által elindított — Vadász Endre és Bordás Ferenc neveihez is kötődő — helyi fametsző-kultúra hagyományait a mai szegedi grafika számára *Kopasz Márta* (1911—)²⁷⁵ közvetítette, akit az egykori Buday-kör egyetlen itt élő aktív művésztagjának kell tekintenünk.

A közel négy évtizedes rajzpedagógiai és alkotóművészi munkássággal rendelkező Kopasz Márta Szegeden született, és mint a város ösztöndíjasa kezdte pályáját. Tanulmányait 1930—36 között végezte az Iparművészeti Főiskolán, ahol Haranghy Jenő, Simay Imre, Helbing Ferenc és Domanovszky Endre voltak a mesterei. Diplomáját kitüntetéssel nyerte el, s neki ítélték a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara egyszeri ösztöndíját. Ezt követően Szegedre került és az itteni egyetemen — a külföldre távozott Buday György után megüresedett — grafikai lektori állást 1938-ban ő töltötte be. E munkája mellett Felvinczi Takáts Zoltán művészettörténeti tanszéken is működött. Oktató munkája eredményeként ismét ösztöndíjat kapott, amelyvel népművészeti tanulmányokat folytatott Kalotaszeg vidékén és a székeley-földön. Grafikai lapjait elsősorban 1938-ban mutatta be („Fürdő nők”, 1938) a szegedi egye-

²⁷¹ Odesszai Képzőművészek Tárlata. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: Odesszai Képzőművészek Szövetsége.

²⁷² Szeged. Dokumentációs és képzőművészeti kiállítás. Odessza. 1970. Bev.: *Tóth Béla és Szelesi Zoltán*.

²⁷³ *Erdei Mihály*: Szovjet műkritikus véleménye a vásárhelyi és szegedi festőkről. *Tiszatáj*, 1970. 9. sz. szept. 892.

²⁷⁴ Szegedi és vásárhelyi művészek a berlini kiállításon. *Tiszatáj*, 1970. 9. sz. szept. 895.

²⁷⁵ *Temesváry József*: Levél Kopasz Márta grafikusművészhez. *Délm.* 1941. nov. 29.; *Nikolényi István*: Kopasz Márta. *Délm.* 1966. dec. 29.; *Semsey Andor*: Szegedi fametsző művészek. *Délm.* 1967. jún. 11.; (*Galambos Ferenc*) *bos.*: Kopasz Márta. *Kisgrafikai Barátok Köre Értesítője*. Bp. 1968. 520.; Kopasz Márta grafikái. *Délm.* 1969. jan. 12.; „Az én világom”. *Meghívó*. Szeged, 1970. máj. 27. Bev.: *Kopasz Márta.*; (*Akác László*) *A. L.*: Kopasz Márta világa. *Délm.* 1970. okt. 20. *Mín dolgozik?* Kopasz Márta. *Csm. Hírl.* 1973. máj. 27.

temen rendezett kiállításán.²⁷⁶ A beinduló szabadtéri játékokkal kapcsolatos pályadíjnyertes plakátját is ekkor készítette. A helyi kollektív tárlatokon való szereplése mellett, ismét 1943 tavaszán, a szegedi múzeumban hozott létre gyűjteményes kiállítást,²⁷⁷ melyen különösen fametszetei („Önarckép”, 1939, „Május”, 1940) tűntek ki. Nyilván az akkori, látványhoz kötődő festészeti ambíciói hatására grafikai ábrázolásai inkább térbeliek, sem mint síkban megoldottak. Szegeden végzett tíz évi tanári-művészi tevékenységét 1947-ben, a Fészek-klub Móra-díjával jutalmazták.

1952-ben, a helyi Pedagógiai Főiskola rajztanszékére került. Az itt eltöltött négy év alatt — Vinkler László és Major Jenő ösztönző környezetében — mind az oktatói nevelői, mind a művészi-alkotó munkásságában sokat halad előre. Kiforrott, egyénistílusú ez idő alatt bontakozott ki. Művei között számos ötletből ex-librist, kinyomtatásra került plakáttervet („Szegedi Szabadtéri Játékok”, 1957) és fametszetet („25 évi szolgálat”, 1960) találunk, melyeket 1960-ban — öt szegedi művészársával közösen rendezett — csoportkiállításon mutatta be.²⁷⁸ Töredezett vonalú, historikus ihletettségű, fekete-fehér folthatásokra épülő grafikái egyre inkább helyi szellemiséget sugároznak („A szegedi Demetertorony”, 1965.). Az a hat év, melyet 1957—1963-ig általános iskolában kellett eltöltenie, nem hatott rá serkentőleg. De az ezutáni fél évtized (1964—1969), mely alatt az újonnan szervezett Tömörkény István Ipari Szakközépiskola — majd Művészeti Gimnázium — grafikai tanszékvezető tanárként dolgozott, pedagógiai és művészi vonatkozásban egyaránt kiteljesedett hozott számára.²⁷⁹

Kopasz Márta kisgrafikáival az elmúlt években a helyi tárlatokon kívül: Budapest, Berlin, Lipcse, Párizs, Krakkó, Cannes, Como és Varsó nemzetközi ex-libris kiállításain szerepeltek.²⁸⁰ 1967-ben, a III. Malborki Ex-libris Biennálén bronzérmert nyert. Munkásságával különböző hazai és külföldi szaklapok foglalkoztak. „Kiforrott stílusú — jegyzi meg Galambos Ferenc — egyéni szint jelent a magyar exlibris-művészetben.”²⁸¹ A szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában rendezett tárlatán huszonnyolc grafikáját mutatták be („Szegedi háromkirályok”, 1966), s ezt követően részt vett a helyi művészek jugoszláviai és odesszai kiállításán.²⁸² Állami és tanácsi

²⁷⁶ Kopasz Márta kiállítása az egyetemen. Délm. 1938. márc. 9.; (v): Kopasz Márta grafikai kiállítása az egyetemen. Délm. 1938. márc. 10.

²⁷⁷ (*Temesváry József*) t. j.: Kopasz Márta kép- és grafikai kiállítása. Délm. 1943. ápr. 4.

²⁷⁸ Hat szegedi festőművész kiállítása (Aino Hakulinen, Kopasz Márta, Rimanóczy Géza, Székfű János, Szőke Győző és Vincze András tárlata). Délm. 1960. febr. 28.; Hat szegedi festőművész műhelyéből. Délm. 1960. márc. 6.; Hat szegedi festőművész kiállítása. Szeged, 1960. márc. 6.; Hat szegedi festőművész kiállítása. Szeged, 1960. Katalógus. Összeáll.: Vincze András. Bev.: Szelesi Zoltán.

²⁷⁹ Huszonöt év művészetpedagógia. Délm. 1964. ápr. 24.

²⁸⁰ Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása. 1945—1958. Szeged, 1958. Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán.; Szegedi Grafikai Kiállítás. Szeged, 1960. Meghívó-Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán.; Szelesi Zoltán: Grafikai kiállítások Szegeden. Délm. 1961. jan. 8.; Szegedi művész a lipcsei nemzetközi kisgrafikai kongresszuson (Kopasz Márta). Délm. 1961. júl. 8.; Galambos Ferenc: Olasz könyv magyar grafikáról. Kisgrafikai Barátok Köre Értesítője. Bp. 1962. dec. 22.; L' Exlibris Ferencis, 1966.; Szegedi Nyári Tárlat: 1966—67., 1969—70. Katalógus.; A XX. századi magyar festészet és szobrászat. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: Bodnár Éva: Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán.; Szegedi Téli Tárlat: 1970—71. Katalógus. Bev.: Petri Ferenc: Zoltan Szelesi: Die ungarische Künstlerin. Márta Kopasz — Ex libris und Gebrauchsgraphik Jahrbuch, 1975. Frankfurt/Main. 55—27.

²⁸¹ Magyar Ex-libris. Bp. 1968. Előszó: Galambos Ferenc.

²⁸² Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: D. Fehér Zsuzsa.; D. Fehér Zsuzsa: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; Szelesi Zoltán: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.; Szegedi Képzőművészek Tárlata (Szabadkán). 1968. Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán.; Ács József: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. áprl. 4.; Szeged. Dokumentációs és képzőművészeti kiállítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: Tóth

vásárlásra kerültek legjobb művei, melyek közül számosat a Móra Ferenc Múzeum, s néhányat a Nemzeti Galéria őriz. Kopasz Márta 1971 tavaszán rendezett — több mint száz grafikai alkotását felölelő — gyűjteményes kiállítása²⁸³ is híven igazolta, hogy a gazdag hagyományokkal rendelkező szegedi grafikus kultúra generációkon átívelő ápolása nagyban az ő nevéhez fűződik. Így méltán lett Szeged egyik alkotó-
díjas művésze. Munkásságával 1975-ben külföldi szaklap is foglalkozott.

Kopasz Márta: Szegedi háromkirályok.
1966. linóm. 11×8 cm. Mgt.

Kopasz Márta:
XII. Congresso Internazionale, Como.
1968. graf. 15×10 cm. Mgt.

Kopasz Márta az utóbbi években bár szépen szerepelt a külföldi és helyi kollektív tárlatokon, önálló kiállítására viszont elég ritkán került sor. Ezzel szemben *Vincze Andrást* (1914—)²⁸⁴ bő termékenysége készletű újabb képeinek gyakori bemutatására. Számos tárlatot felölelő gazdag festői és grafikus munkássága mellett írói tehetsége révén, legalább annyira ismert helyi novellista, mint képzőművész. Illusztrálta saját regényét, tárcáit s folyóirat-címlapokat. Önálló rajzokat és fametszeteket közölt tőle a *Tiszatáj* és a *Dél-Magyarország*. A feledi születésű Vinczében már egyetemi hallgató korában megnyilatkozott az írói-művészi véna. Festeni Baján, Nagy

Béla és Szelesi Zoltán.; Szabadkai és Szegedi Képzőművészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*; Kopasz Márta kamaratárlata. Délm. 1972. márc. 5.

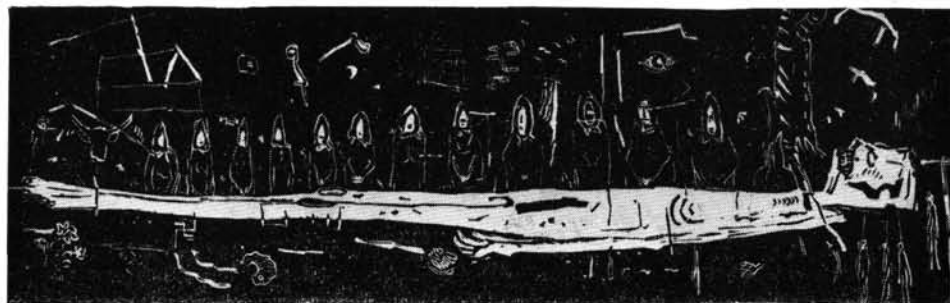
²⁸³ Kopasz Márta gyűjteményes kiállítása. Szeged, 1971. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; Kopasz Márta kiállítása. Délm. 1971. márc. 16.; *Szelesi Zoltán.* Kopasz Márta köszöntése tárlata kapcsán. Művészet, 1972. febr. 2. sz. 47—48.; *Galambos Ferenc.* Kopasz Márta. Szegedi Műsor, 1972. márc. 19.

²⁸⁴ (*Lódi Ferenc*) *L. F.*: Egy szegedi műteremben. Délm. 1961. dec. 7.; *Szelesi Zoltán.* Vincze Andrásról. Művészet, 1962. márc. 29.; *Dér Endre.* Vincze András. *Tiszatáj*, 1969. 2. sz. febr. 168. *Tóth Miklós.* Vincze András. Szegedi Műsor, 1971. dec. 19.

István befolyására kezdett, majd Rudnay Gyula elismerő biztatására a képzőművészetet hivatásul választotta. Biztos jövedelmű polgári állását otthagya, nagy áldozatvállalással teljesen művészete kibontakozásának szentelte életét.

Pályájának nemcsak kiindulási helyét jelenti Baja, ahol 1926—1950-ig élt, de emberré és művésszé válása is e patinás városhoz kötődik. Nem csoda tehát, hogy festményeiben és grafikáiban szereplő bajai témák révén az itteni táj, környezet és emberek szerete mindmáig híven tükröződik. Ez elsősorban az 1947-ben, majd 1950-ben rendezett első bajai tárlatain mutatkozott meg. Működésének egy epizódja Kecskeméthez kötődik, ahol 1952-ben elnyerte a Közlekedési- és Postaügyi Minisztérium grafikai díját. Mikor 1954-ben Szegedre került, már érett művész volt. Szorgalmas munkássága kapcsán nemcsak a szegedi nyári- és téli tárlatokon, valamint a délalföldi és szabadkai kiállításokon szerepelt rendszeresen, de termékenységét híven érzékeltetik azok az önálló tárlatok, melyeket 1954—1970 között —Kiskunhalason, Cegléden és Gyulán kívül — városunkban hat alkalommal létre hozott.²⁸⁵

Vincze András: Ballada a katonáról. 1966. fametsz. 15,5×47 cm. MNG

²⁸⁵ *Szelesi Zoltán*: Vincze András rajzkiállítása. Délm. 1954. jún. 24.; (*Szelesi Zoltán*) Sz. Z.: Vincze András rajzkiállítása. Sz. Művészet. 1954. 192.; *Szelesi Zoltán*: Helyi képzőművészek kiállítása. Sz. Műv. 1954. 192.; *Szelesi Zoltán*: Helyi képzőművészetünk eredményei és további feladatai a megyei kiállítás tükrében. Délm. 1956. aug. 29.; Kéпкиállítás rendez május 12.-én a Móra Ferenc Múzeum kupolacsarnokában Vincze András szegedi festőművész. Sz. Népl. 1957. áprl. 26.; *Szelesi Zoltán*: Egy szegedi rajzkiállításról (Vincze András tárlata a Móra Ferenc Múzeum kupolacsarnokában). Délm. 1957. máj. 18.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Tiszatáj, 1957. nov.; Jegyzet két kiállításról (2. Vincze András gyűjteményes kiállítása) Délm. 1958. júl. 16.; Vincze András szegedi festőművész önálló kiállítása a Móra Ferenc Múzeum kupolacsarnokában. (Hír.) Műterem, 1958. aug. 8. sz. 41.; Vincze András szegedi festő kiállításának sikere Gyulán. Délm. 1958. okt. 18.; Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása. Szeged, 1958. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Hat szegedi festőművész kiállítása. (Aino Hakulinen, Kopasz Márta, Rimanóczi Géza, Szekfű János, Szőke Győző és Vincze András tárlata). Délm. 1960. febr. 28.; Hat szegedi festőművész műhelyből. Délm. 1960. márc. 6.; Hat szegedi festőművész kiállítása. Szeged, 1960. Katalógus. Összeáll.: Vincze András. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Grafikai Kiállítás. Szeged, 1960. Meghívó-katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; *Szelesi Zoltán*: Vincze András műterem-kiállítása. Délm. 1964. febr. 26.; (*Szelesi Zoltán*) Sz. Z.: Kiállítás Vincze András műtermében. Délm. 1964. okt. 28.; Vincze András kiállítása. Délm. 1965. márc. 27.; (*Lódi Ferenc*) L. F.: Két művész, két kiállítás (Vincze András és Szűcs Árpád) Tiszatáj, 1965. 6. sz. jún. 509.; Vincze András kiállítása. Délm. 1969. okt. 11.; Délalföldi Tárlat: 1961, 1965—1975. Katalógus.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Téli Tárlat: 1965—1970—75. Katalógus.; Szegedi Nyári Tárlat: 1962—1975. Katalógus.; Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi képzőművészek tárlata Szabadkán. 1967—68. Katalógus.; *Ács József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.

Vincze András festő és grafikus működésének elején alkotott képein az alföldi mesterek hatásának nyomai fedezhetők fel. Érzelmeinek hullámzó váltakozása szerint egyszer magányos tanyákat („A feles tanyája”, 1947), csendes utcacézeteket vagy pihenést nyújtó parkokat örökít meg; másszor pedig az indulat heve az élet feszült jelenségeinek visszaadására sarkallja („Pincelakók”, 1959). Közölnivalójának megfelelően olajképeinek egy részén a természeti látvány szépségeit fényel átszőtt színekkel fejezi ki („Házak a dombon”, 1963); társadalmi jellegű mondanivalóit viszont legtöbbször expresszív töltésű, keményen formált fametszetekben („Menekülők”, 1966.) jeleníti meg. A szegedi képzőművészek 1967-es Nemzeti Galéria-i tárlatán harminckét — főleg grafikai — művét („Hétház utcai part”, 1947, „Gyárák alkonyatban”, 1966) állították ki.²⁸⁶ Művei közül több a szegedi és bajai múzeumokba, valamint a Nemzeti Galéria tulajdonába került.

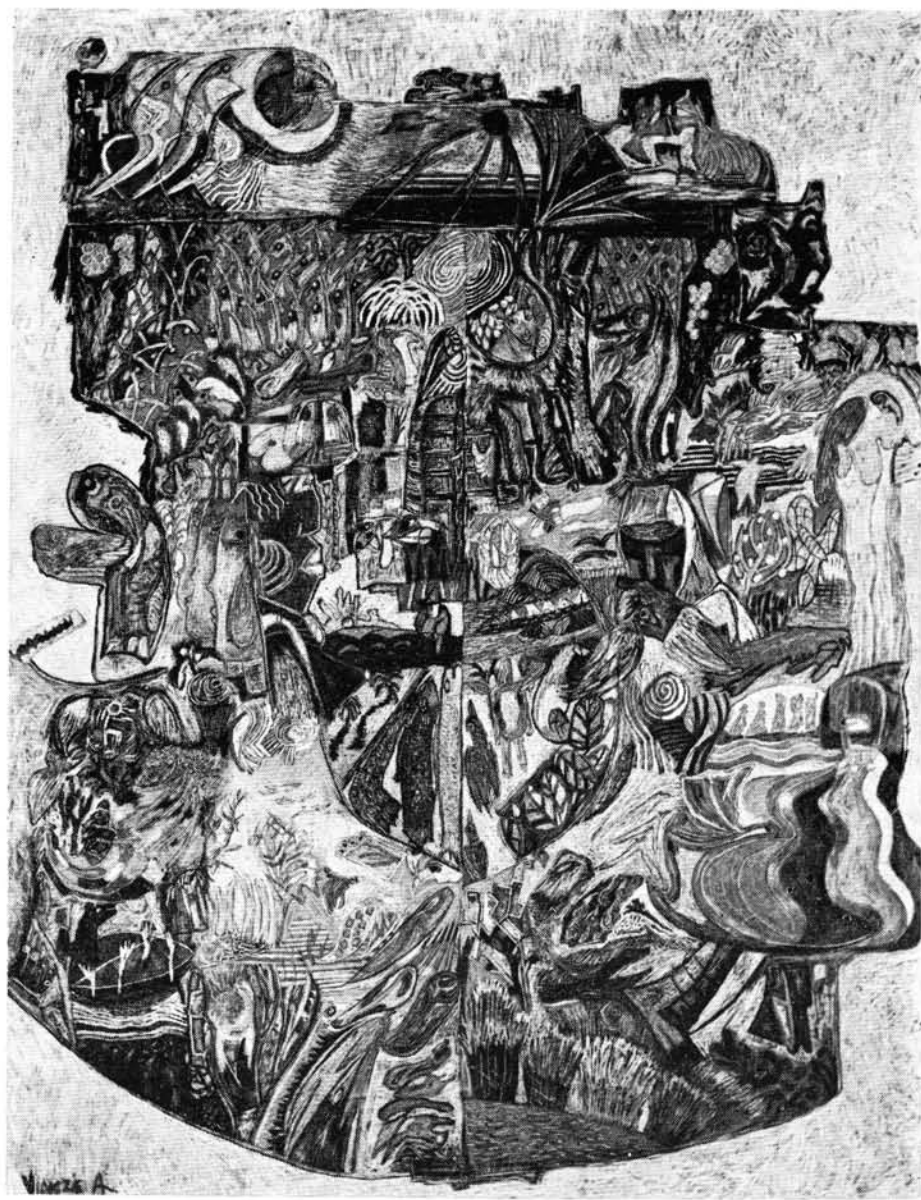
Újabb alkotásait 1969-ben Szegeden, majd Baján mutatta be, és 1971 tavaszán részt vett a Múcsarnok „Új művek” c. kiállításán.²⁸⁷ Mostani törekvéseiként született műveit általában a gondolati, tematikai és ábrázolásbeli sokrétűség jellemzi. Képelete, amint színes és fehér-fekete lapjai mutatják, olykor az űrben csapong („Térben” sorozat I—X.), tekintete viszont máskor az alföldi tájakon pihen meg („Hajnal a Tiszán”). A nagy társadalmi kérdések éppúgy foglalkoztatják („A fejlődés története”), mint az ember egyéni sorsa („Vándor”). Kifejező eszközeit mindig a mondanivaló jellege határozza meg. A kozmoszt meghódítani igyekvő embert ábrázoló golyóstoll-rajzai („Utazás az ismeretlenbe”) elvont formálásúak. A fantaszitikum egyre inkább feltáruló világát absztrakt módon érzékelteti. Ezzel ellentétben a meleg tónusú, ún. „petrol-képei” által megjelenített bajai falurészleteinek bemutatását, a látott valóság színei és formái határozzák meg. A háború rémségeit drámaian tükrözik a fény és árnyék kontrasztjaira épített linó- és fametszetei („Ballada a katonáról”). Ezeknek expresszív erejű, geometrikus keménysége azonban feloldódik azokon az olaj és tempera képein, melyeken a munka, a békés emberi lét, a szeretet („Testvérek”) utáni vágy nyilatkozik meg. „Sorozataiban megcsillan fájdalmas exhibicionizmusa — írja D. Fehér Zsuzsa — a közlés őszintesége, az önerőből fejlesztett technika végül is feloldja szorongásait, s lélektől lélekig szóló kapcsolattá alakítja át.”²⁸⁸ A helyi Művészklubban 1971-ben mutatta be újabb képeit. Az 1973-as Szegedi Nyári Tárlaton szereplő festményeire Alkotó-díjat kapott. 1974 végén a Móra Ferenc Múzeum képtárában gyűjteményes kiállítást rendezett.

Valóság és képzelet, természeti világ és emberi érzelmek, e különböző és mégis egybefogható komponensek jutnak reális vagy elvont formák által kifejezésre a szegedi művészek tárlatain. A szemlélődésnek külső és belső irányai a kiállítók egy részét az objektív valóság felé tereli, másójukat inkább a tudat vizsgálódására ösztönzi. Alkotói sajátosságuknak megfelelően egyeseknél „közvetlenül”, vagyis hagyományos eszközökkel történik az ábrázolás, mellyel egyedi jelenségeket akarnak konkretizálni. Vannak viszont, akik a valós formát irracionálisan megbontva, „áttételesen” ilyekeznek általános érvényű gondolatokat kifejezni, — amint ezt az alábbiakban szó-

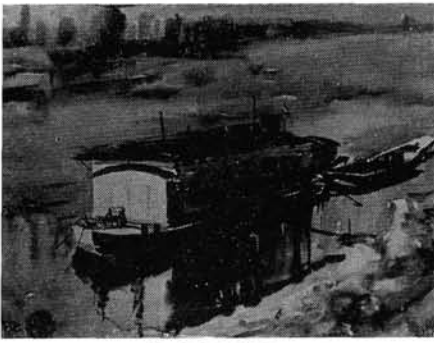
²⁸⁶ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria, Bp. 1967. Katalógus. bev.: D. Fehér Zsuzsa.; *Szelesi Zoltán: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában.* Művészet, 1968. I. 21.

²⁸⁷ *Kulka Eszter: Vincze András tárlata.* Délm. 1969. okt. 14.; *Dér Endre: Vincze András kiállítása Szegeden.* Tiszatáj, 1969. 11. sz. nov. 1042.; (*Szelesi Zoltán: Sz. Z.: Vincze András szegedi tárlata.* Magyar Hírlap. 1969. nov. 4.; *Szelesi Zoltán: Vincze András bajai tárlatáról.* Petőfi Népe, 1969. dec. 21.; *Új művek a Múcsarnokban.* Délm. 1971. márc. 2. Vincze András gyűjteményes kiállítása. Szeged. 1974. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*

²⁸⁸ D. Fehér Zsuzsa: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1188.; Délm. 1971. nov. 2.; XIV. Szegedi Nyári Tárlat katalógusa, 1973.

Vincze András: Teremtés. 1973. olajpasztell, 153×118 cm. Mgt.

Szabó Miklós:
Tanyahajó. 1963. akv. 35×45 cm. Mgt.

bakerülő öt festő, négy grafikus és két iparművész különböző műfajú és törekvésű alkotásai példázzák.

Aki szereti a természet naturális szépségeit és nem igényli a látvány szubjektív átköltését, az maradéktalanul képes élvezni olyan reális szemléletű alkotásokat, mint amilyenek Szabó Miklós (1914) akvarelljei. Ő ugyanis fontosabbnak tartja a józan valóságértékelés szerinti komplikálatlan ábrázolást, mint a fantázia szövevényes álomvilágának asszociatív elemekkel történő felidézését. A mesterségbeli határozottságot, a hagyományos eszközökkel való képítés biztonságát ugyancsak többre be-

csüli, mint a klasszikus művészet értéknormáit elvető, avantgarde szellemű formakísérleteket. Ennek kapcsán hangulatrögzítő művei („Traktor a fényben”, 1963.) inkább megnyugtatóan gyönyörködtetnek, semmint valamiféle izgalmat okozó érzelmi-gondolati áramutést keltenének. A tordai születésű Szabó, a Képzőművészeti Főiskolán Rudnay Gyula tanítványaként szerzett rajztanári oklevelet. Másfél évtizeden át különböző intézményekben művészi, nevelési és irányító tevékenységet folytatott, majd a Szegedi Tanárképző Főiskolán működött. 1963-ban és 1965-ben önálló kiállítása volt Szegeden.²⁸⁹ Több külföldi tanulmányutat tett és elnyerte a rajztanárok Székely Bertalan-díját (1965). A szegedi képzőművészek Nemzeti Galériájában rendezett 1967-es tárlatán akvarellokkal („Csónakok a Tiszán, 1963.) vett részt. Szabó Miklós világos koloritú természet-portréi tájegységileg bár igen változatosak, mivel a szelíd ívű Tisza-parttól kezdve, a romantikus hatású tátrai tengerszemig, gyorsan futó ecsetjével sok tájrészletet megörökített; mégis ezeknek nem a földrajzi kuriózitásuk a döntő, hanem éppen úgy, mint egy-egy csöndes udvarbelsőjének vagy felülről nézett geometrikus háztetősorának, — elsődlegesen a mindent betöltő fény és árnyék gyakorlattan kezelt variáció-gazdagsága ad nyomatékos hangsúlyt. Akvarelljeinek ezüstös tónusokká nemesedő választékos színskultúrája leginkább a szabadtéri játékok környezetét elénk táró lapjain konstatalhatók. Zöld lombú vegetációkat és napsugaras kikötőket frissen megjelenítő képei kedélyemelő értékűek. Szabó az itteni nyári tárlatokon, a rajzpedagógusok országos kiállításain, valamint a Szegedi Tanárképző Főiskola művésztanárainak régebbi és újabb bemutatkozásain szerepelt („Hegyoldal”, 1970).²⁹¹ Újabban létrehozott dekoratív hatású olajtemperáival, a síkban-komponálás irányában végez kísérleteket.

A szegedi képzőművészek modern törekvésű képviselőiben, így a váratlanul

²⁸⁹ (Szelesi Zoltán) Sz. Z.: Szabó Miklós tárlata. Délm. 1965. nov. 21.

²⁹⁰ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: D. Fehér Zsuzsa.; D. Fehér Zsuzsa: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; Szelesi Zoltán: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.

²⁹¹ Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Szeged, 1964. Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán.; Szegedi Nyári Tárlat: 1966, 1969. Katalógus. Szegedi Állami Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállítása. Szeged, 1965. Katalógus. Ep.: Szelesi Zoltán.; A Szegedi Tanárképző Főiskola Rajztanszéke III. Képzőművészeti Kiállításának Katalógusa. Szeged, 1967. Előszó: Fischer Ernő.; A Szegedi Tanárképző Főiskola Rajztanszéke IV. Képzőművészeti Kiállításának katalógusa. Szeged, 1970. Előszó: Balogh Jenő. (u. itt: Szabó Miklós: „A reneszánsz szellemi arculata és az olasz nagymesterek műhelyeiben kialakult művészeti nevelés” c. tanulmánya.).

Lehel István: Élet. 1963. temp. 35×45 cm. Mgt.

elhunyt *Lehel Istvánban* (1917—1973)²⁹² is mind tudatosabbá vált az a felismerés, hogy korunk bonyolult természeti és társadalmi valósága nem fejezhető ki adekvánsan a képzőművészeti ábrázolásmód eddigi tradicionális eszközeivel. A valóságot sokrétű hatásaiban tükröztetni akaró festészetnek új képi formákra, új esztétikai törvényszerűségekre megismerésére van szüksége, melyekhez a nem mindig sikerrel járó ábrázolásbeli kísérletezések által jut el a művész, amint ezt több szegedi festő pályája is bizonyítja. A magyar kanizsai születésű Lehel családjával 1920-ban került Szegedre. Középiskoláit Budapesten és helyben végezte. Az egyetemen biológiát, majd művészettörténetet tanult. Ezt követően, 1940—42 között a kolozsvári egyetem művészettörténeti tanszékén Felvinczi Takáts Zoltán tanársegéde lett. Közvetlenül a felszabadulás után ötvössegédi szakvizsgát tett és az ismét Szegeden működő Takáts Zoltánnál művészettörténetből doktorált. 1948-tól — megszakításokkal — a szegedi József Attila Tudományegyetemen művészettörténetet tanított haláláig. A helyi képzőművészeti élet újjászervezésében a felszabadulás után részt vett. Szakcikkeit a *Művészet*-ben és egyéb helyeken közölték.²⁹³ Tanítványa volt Rudnay Gyulának, akinek bajai festőiskolájában képezte magát. Több könyvet illusztrált, a *Kortárs*, *Valóság* és a *Tiszatáj* c. folyóiratokban számos modern szellemű rajza jelent meg. Mint műgyűjtő is jelentékeny. Sajátos jelképekből felépített asszociatív utalású festményei és grafikái sokáig kívülrekedtek a helyi kollektív tárlatokról, ami Lehel

²⁹² *Fenákel Judit*: Lehel István. *Csm. Hírlap*. 1968. febr. 25.; *Akác László*: Lehel István. *Délm.* 1969. jún. 21.; (*Szeles Zoltán*) *Sz. Z.*: Elhunyt Lehel István. *Délm.* 1973. jan. 27.

²⁹³ *Lehel István*: Csizmazia Kálmán kiállításáról. *Délm.* 1960. áprl. 21.; *Lehel István*: A Munka Dicsérete képzőművészeti kiállításáról. *Tiszatáj*, 1960. aug. *Lehel István*: Makk József hagyatéki kiállítása. *Délm.* 1960. szept. 4.; *Lehel István*: Képzőművészetünk a felszabadulás után. *Tiszatáj*, 1960. okt.; *Lehel István*: Vita a művészeti dekadenciáról. *Művészet*, 1961. VIII. 33.

visszavonultságát eredményezte. Kalligrafikusan egybefonódó, kígyózó vonalakkal, meg világos és sötét színű amorf foltok összekomponálásával, hol az emberi élet nagy mozgatóerőinek („Küzdelem”, 1959), hol pedig a látvány felszíne alatt megbúvó rejtelmes mikrovilág („Élet”, 1963), érzékeltetésére törekszik. Fantáziadús, dekoratív-
van ható „képi hangjegyekből” létrehozott műveivel szembeni közömbösséget és meg-
nem értést 1962-, ill. 1969—71-ben rendezett önálló klub-tárlatai, valamint csoport-
kiállításai révén sikerült megtörnie.²⁹⁴ „Az utóbbi években festett képeim — jegyezte
meg Lehel István — azt mutatják, hogy új téma megvalósítása izgat. A keletkezés-
nek: az alaktalanból formát öltő és szabad szemmel nem látható, szinte az elemi
alkotórészek világában végbemenő dinamikus életmegnyilvánulások képi formákban
való megjelenítése.”²⁹⁵ Emlékkiállítását 1973-ban a Szegedi Egyetemi Klubban
rendezték meg.

Hemmert János: Alumínium-korszak. 1969.
o. kollázs, v. 60×90×50 cm. Mgt.

Míg Lehel a lassan érlelődő, a nyíl-
vánosság helyett inkább önvilágának falai
közé húzódó alkotók közé tartozik, addig
Hemmert Jánost (1927),²⁹⁶ a másik szegedi
művésztanárt a mozgékony, a sokszor
szélsőségesnek tűnő festői kísérletezések
és a gyakori kamaratárlatok rendezésének
kedvelése jellemzi. A szekszárdi származású,
1943-ban Szegeden letelepedett Hemmert
előbb a helyi tanítóképzőben For-
gács István növendékéként szobrokat min-
tázott, melyeknek sikerültebbjeit 1948-
ban klubtárlaton mutatta be. Ezt követően
a festészetre tért át és tanulmányait a
Szegedi Pedagógiai Főiskolán — Vinkler
László mellett — folytatta, ahol 1952-ben
rajztanári oklevelet szerzett. Ettől kezdve
szerepelt képeivel a különböző városi és
megyei kiállításokon.²⁹⁷ Festészetét indu-
láskor az oldott, színes, atmoszférikus áb-
rázolásmód határozta meg, mellyel város-
és tájrészleteket, valamint üzemi jelene-
teket örökített meg.²⁹⁸ E képeit két mű-
vészársával — Pintér Józseffel és Beszédes

²⁹⁴ Lehel István kiállítása. Szeged, 1962. Katalógus. Bev.: *Bálint Sándor.*; *Tóth Miklós.*: Lehel István kiállításáról. Délm. 1962. dec. 18.; *Akác László.*: Lehel István kiállítása. Délm. 1969. márc. 4.; *Fenákel Judit.*: A természet belső világa képekben. Lehel István kiállítása Szegeden. Csm. Hírlap, 1969. márc. 8.

²⁹⁵ Tárlatvezetés. Lehel István. Szegedi Egyetem. 1970. febr. 23. (*Tandi Lajos*) T. L.: Lehel István hagyatéka. Délm. 1973. áprl. 3.

²⁹⁶ *Akác László.*: Hemmert János. Tiszatáj, 1969. 8. sz. aug. 756.

²⁹⁷ *Szelesi Zoltán.*: III. Megyei Képzőművészeti Kiállítás. Délm. 1953. okt. 15.; *Szelesi Zoltán.*: Méltón köszönti a felszabadulást a IV. Megyei Képzőművészeti Kiállítás. Szegedi Tükör, 1954. okt. 1.; *Szelesi Zoltán.*: Helyi képzőművészetünk eredményei és további feladatai a megyei kiállítás tükrében. Délm. 1956. aug. 29.; *Szelesi Zoltán.*: Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Tiszatáj, 1957. nov.; Szegedi Képzőművészek retrospektív Kiállítása. 1945—1958. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*

²⁹⁸ Két festő, tíz munkás. Szeged felszabadulásának ünnepére készül két szegedi művész (Hemmert János és Pintér József). Délm. 1959. szept. 18.; (*Szelesi Zoltán*) *szelesi.*: Három fiatal szegedi festő (Hemmert János, Pintér József és Sándor Lajos). Délm. 1955. dec. 6.

Kornéllal — az 1959-ben létrehozott helyi csoportkiállításon mutatta be. A következő, 1961 és 1964-ben rendezett itteni képcsarnoki önálló tárlatai³⁰⁰ (a díjazott „Paul Robeson Szegeden”, valamint a „Zebegény” c. alkotásai is), a dekoratív konstruktivitás felé való törekvését tükrözték. A szegedi téli- és nyári tárlatokon („Pulykák”, 1966) kívül a helyi festők szervezeti kiállításain és szabadkai bemutakozóin is részt vett.³⁰¹ A szegedi művészek Nemzeti Galériában rendezett 1967-es kiállításán tíz munkájával („Szegedi Konzervgyár”, 1966) szerepelt³⁰² és az „Ártér” c. tusráját a Galéria megvásárolta. Harmadik önálló tárlatát „Lengyel tájak” címmel egy fővárosi klub-kiállítás keretében, 1967-ben hozta létre.³⁰³ A posztimpresszionista festészeti stílusról való áttérését az absztrakció irányába voltaképpen a — házassága révén — sűrűvé vált lengyelországi útjai, illetve az ultramodern lengyel művészet inspiráló hatása váltotta ki. Legutóbbi helyi klub-tárlatán (1969) bemutatott — vitát kiváltó — „festészeti kísérletei” („Alumínium-korszak, 1969), a plasztikus-expresszionista, elvont pikurális formálásmód jegyében készültek.³⁰⁴ Hemmert János a Szegedi Sajtóházban 1973 őszén rendezett önálló kiállítást újabb alkotásaiból.

Mint Hemmert, úgy a mindszei származású Kováts Margit (1930—) is a helyi modernista művészek közé tartozik. Rajztanári diplomáját 1951-ben a Szegedi Pedagógiai Főiskolán szerezte meg. Mestere neki is Vinkler László volt, aki mellett évekig (1951—57) tanársegédként működött. Jelenleg a JATE gyakorló iskolájában tanít. A régebbi szegedi kollektív rendezvényeken, valamint a nyári- és téli tárlatokon, továbbá a délföldi kiállításokon 1951-től vesz részt.³⁰⁵ Első önálló tárlatát 1970 elején, a Móra Ferenc Múzeum képtárában rendezte meg.³⁰⁶ A közel hatvan változatos technikájú toll- és ceruzarajz, valamint kollázs és akvarell-variációk már megjelenítési eszközeikben is sejtették, hogy kereső, kutató hajlandóságú művész, aki differenciált mondanivalóját műfajilag több nyelven igyekszik kifejezni. „Látunk itt montázsokat — említette a tárlatát megnyitó Vinkler László — ezeket kell koráb-

²⁹⁹ Beszédes Kornél, Hemmert János, Pintér József kiállítása. Szeged, 1959. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

³⁰⁰ (*Lódi Ferenc*) L. F.: A táj és ember. Megjegyzések egy fiatal művész kiállításához. Délm. 1961. máj. 12.; (*Szelesi Zoltán*) Sz. Z.: Hemmert János kiállítása. Délm. 1964. okt. 8.

³⁰¹ Szegedi Téli Tárlat: 1965—1970—71. Katalógus. Szegedi Nyári Tárlat: 1962—1968. Katalógus. Délföldi Tárlat: 1961, 1965—1968. Katalógus.; Szegedi Képzőművészek Tárlata (Szabadkán) 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; *Ács József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Retrospektív Délföldi Tárlat I—X. Katalógus, 1975.

³⁰² Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.

³⁰³ Hemmert János lengyel tájai Budapesten. Délm. 1967. dec. 8.

³⁰⁴ *Akác László*: Hemmert János festészeti kísérletei. Délm. 1969. okt. 17.; (*Kulka Eszter*) K. E.: Hemmert János kiállítása a Liliom utcában. Tiszatáj, 1970. I. sz. jan. 69.; Kiállítás és előadás a Művészklubban. Délm. 1973. okt. 7.; okt. 9.

³⁰⁵ *Szelesi Zoltán*; III. Megyei Képzőművészeti Kiállítás. Délm. 1953. okt. 15.; *Szelesi Zoltán*: Helyi képzőművészetünk eredményei és további feladatai a megyei kiállítás tükrében. Délm. 1956. aug. 29.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Kiállítása. Tiszatáj, 1957. nov. Szegedi Képzőművészek Retrospektív Kiállítása. 1945—1958. Szeged, 1958. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Délföldi Képzőművészek Kiállítása. Szeged, 1961. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; III. Szegedi Nyári Tárlat, 1962. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása, 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Téli Tárlat: 1966—1970—71-. Katalógus.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása, 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*. Retrospektív Délföldi Tárlat I—X. Katalógus. 1975.

³⁰⁶ Kováts Margit. Móra Ferenc Múzeum, 1970. Katalógus.; *Akác László*: Három kiállítás. Délm. 1970. febr. 24.; *Szelesi Zoltán*: Kováts Margit szegedi tárlata. Magyar Hírlap, 1970. márc. 3.; *Akác László*: Kováts Margit kiállítása Szegeden. Művészet, 1970. 9. sz. 42.

biaknak, és látunk festményeket, ezeket kell későbbieknek tartanunk. A montázsok mintegy előregyártott elemekből építenek képzeletvilágot. A festmények automatikus anyagi folyamatok előzményeiből fakasztanak egy második természetet.”³⁰⁷ Kováts Margit azzal, hogy katalógusa mottójául Juhász Ferenc „A mindenség szerelme” c. verséből idéz, nemcsak saját — a költőével rokon — ars poeticá-ját adja, de egyben utal arra is, hogy a természet titokzatos, elhaló-újjaszülető, szín-, forma- s anyagvilága („Tengerfenék”) köti le biológus érdeklődését, mozgatják meg fantáziáját, s mint a modern művészek, ő is keresi az ember és az univerzum között rejtelkedő összefüggéseket. Kováts Margit műveinél nagy szerepet játszik megjelenítési anya-

Kováts Margit: A technika születése.
1968. v. techn. p. 50×70 cm. Mgt.

gának, a tusnak és az akvarellnek a rajzpapíron történő automatikus szín- és forma-, metamorfózisa”, melynek véletlenszerű alakzatai (mint a természetben a felhők játéka, illetve különböző kőzet- és növénymotivációk,) valamely élőlény vagy élettelen tárgy képzetét keltik („Polip”, „Lyukacsos kő”). A művész „tudatos beavatkozásával” e szürrealisztikus képek gondolati tartalmát („A technika születése”) is kifejeznek. Alkotásainak szemlélése közben embervoltunkra éppen — az általa felidézett — még nem teljesen ismert világ csodálatos és egyben félelmes természeti jelenségei döbbsentenek rá. Munkáit 1970 márciusában a helyi Sajtóház klubjában is bemutatta.³⁰⁸

Kováts Margit férjének, Szűcs Árpádnak (1933—)³⁰⁹ képeit, alkotómunkássága

Szűcs Árpád:
Dóm. 1966. o. fl. 120×70 cm. MNG

³⁰⁷ Vinkler László: Kováts Margit kiállítása. Tiszatáj, 1970. 5. sz. mjá. 490.

³⁰⁸ Kováts Margit kiállítása az Újságíróklubban. Délm. 1970. ápr. 4.; Kardos József: A csönd világa. Tiszatáj, 1970. 5. sz. máj. 493.; Tandi Lajos: Kováts Margitnál. Délm. 1973. jan. 14.

³⁰⁹ Akác László: Szűcs Árpád. Délm. 1968. dec. 12.; (Tandi Lajos) T. L.: Szűcs Árpád műhelyében. Délm. 1972. jan. 23.

kezdeti szakaszán, a jelenségek egyedi tulajdonságainak tanulmányozásából eredő természetelvű szemléletmód jellemezte. Festményein később a valóság objektumait geometrikus formákra bontja, és a szerkezetükben vizsgált tárgyakat téri elrendezésükben érzékelteti. Képei bár témájukban portrékat („Önarckép”, 1964), Tiszán veszteglő hajókat („Bárka”, 1965), és helyi templomépületet („Dóm”, 1966) ábrázolnak, mégis nem az ezekből közvetlen adódó hangulat-tartalom a művek domináns mondanivalója, hanem a festményei síkját átszelő erővonalak feszültséget és kiegyenlítődést teremtő felület-komponálása a cél, mellyel a festő egy jelentésében sűrített képi-világot akar létrehozni („Lépcsők”, 1967.). Az ipolypásztói Szűcs rajztanári képesítését Vinkler László keze alatt szerezte meg. Ettől kezdve tanít, s a helyi Tanárképző Főiskola is működött. Jelenleg a szegedi múzeum kép-restaurátora. Festményeivel 1958-tól az itteni rajztanárok rendezvényein, továbbá a szegedi nyári- és téli tárlatokon, valamint a délföldi kiállítások sorában szerepel.³¹⁰

Első önálló tárlatát 1965 tavaszán, a Móra Ferenc Múzeumban, majd Csongrádon és Szarvason mutatta be.³¹¹ Részt vett a szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában rendezett 1967-es kiállításán, és a Szeged-Szabadka között lértéjött tárlat-cseréken.³¹² Szűcs festményei fénytől sugárzó képmezőkből állanak, melyeknek síkokra bontott, kötött formájú ábrázolása vörös-zöld-kék alapszínekre van felépítve. 1972-ben rendezett második szegedi önálló tárlata alkalmával célkitűzéseiről így vallott: „Sosem törekedtem valamilyen divatos stílusirányzat követésére, de arra sem, hogy valami újat találjak ki. Ha a lélek belső rendje, vagy rendvágyása a kubizmus klasszicizáló formanyelvéhez fordul, ha a szív dallamai a szecesszió érzelmindáin kigyóvza eszmélnek önmagukra; ha az analizáló elme mindent befogadni és mindent megmutatni akarása a több nézőpontos ábrázolásban reméli föllelni egy új szintézis lehetőségeit, nem kell aggódnni amiatt, hogy ilyeneket már mások is csináltak.”³¹³ Szűcs Árpád legutóbbi egyéni tárlatának festményei — melyet a szegedi múzeum képtárán kívül, 1972-ben még a Csongrádi Múzeumban is bemutatott — azt tükrözték, hogy Szűcs festéskor mindig a valóságból indul ki, bármennyire is átalakítja annak arculatát („Híd”, „Tanácsháza”, 1972). Törekvéseit az a szándék fűti, hogy a természeti és társadalmi lét olyan egymással összefüggő vonásait sikerüljön képileg érzékeltetnie, mely által a műveit szemlélők tudatában az élet értelmesebbé és szebbé válik.

Mint a szegedi témákat kedvelő Vincze, úgy *Dénes János* (1933—) is szénnel, tussal és pasztellal igyekszik a Tisza itteni vidékének karakterisztikumát tükröztetni.

³¹⁰ (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: Fialat alkotó-rajztanárok kiállítása a múzeumban. Délm. 1960. jún. 26.; *Szelesi Zoltán*: Két kiállítás (Rajztanárok kiállítása). Délm. 1964. jún. 17.; *Kulka Eszter*: Pedagógus festők tárlata. Délm. 1969. márc. 4.; Szegedi Nyári Tárlat: 1965, 1969—70.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása. 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; Szegedi Téli Tárlat! 1966—1970—71. Katalógus.; Délföldi Tárlat, 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*. Retrospektív Délföldi Tárlat. I—X. Katalógus. 1975.

³¹¹ Szűcs Árpád kiállítása. Szeged, 1965. Meghívó-katalógus.; *Szelesi Zoltán*: Szűcs Árpád kiállítása. Délm. 1965. máj. 13.; (*Lódi Ferenc*) *L. F.*: Két művész—két kiállítás. Tiszatáj, 1965. 6. sz. jún. 19.

³¹² Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.; Szegedi Képzőművészek Tárlata (Szabadkán) 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; *Ács József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*; Szűcs Árpád kamaratárlata a Művészklubban. Délm. 1970. febr. 9.

³¹³ Szűcs Árpád kiállítása. Móra Ferenc Múzeum, 1972. Katalógus. Bev.: *Szűcs Árpád*; Szűcs Árpád kiállítása. Délm. 1972. ápr. 22., ápr. 25.; *Akác László*: Szűcs Árpád második kiállítása. Tiszatáj, 1972. máj. 89—91.

Sikerült grafikai lapjain a Szegedhez kötődő táji és környezeti élményeit valóságel-
vűen rögzíti. Az orosházi születésű Dénes Szegeden szerzett rajztanári oklevelet
(1956) és az utóbbi években különböző alföldi kisvárosok iskoláiban tanított. Rajz-
pedagógiai tudását a helyi képzőművészeti szakkörök vezetésével is hasznosítja. Szol-
gálatát egy ideig Szegeden látta el. Innen van az, hogy Csongrád megyei tárlatokon

Dénes János:
Szeged. 1964. kréta p. 30×40 cm. MNG

1958-tól szerepel. Nagyrészt grafikai jelle-
gű alkotásaival („Szeged”, 1964), az itteni
szervezeti kiállításokon, valamint a szege-
di képzőművészek Nemzeti Galériában
rendezett 1967-es tárlatán („Alsóváros”
1967) vett részt.³¹⁴ Önálló kiállításai Békés-
csabán, Szarvason (1963) és legutóbb Sze-
geden (1966) voltak.³¹⁵ A szabadkai és szege-
di művészek első közös kiállításán
„Tokaj” c. krétarajzát (1970) mutatta be.³²⁶
Az 1970—71-es helyi téli tárlaton szintén
egy grafikájával („Árad a Tisza”, 1970)
képviselte magát. Szülővárosában, Oroshá-
zán 1973 tavaszán mutatta be mű-
veit.³¹⁷

A Déneshez közel álló *Horváth Mihály* (1934—), mint kollégista diák Kiskun-
félegyházáról került városunkba. Itt előbb a tanítóképzőt végezte el, majd a Szegedi
Tanárképző Főiskola rajztanszékén, 1957-ben szerzett tanári oklevelet. Mesterei
Major Jenő és Vinkler László voltak. 1957 ősztől, közel egy évtizedig a Szeged Vá-
rosi Tanács Művelődésügyi Osztályán művészeti főelőadóként dolgozott. A Szeged
mai képzőművészetről szóló képes füzet (1959) tőle származik.³¹⁸ Az itteni kiállítá-
sokon 1958-tól vesz részt. A régebbi nyári és téli tárlatokon bemutatott friss hatású
akvarelljein nagyobb hangsúlyt juttatott a vonalaknak, mint a tónusfinomságoknak,
jelezve ezzel is grafikusai hajlandóságát.³¹⁹ A Szegedi Nyári Tárlatok ismertté vált —
tíz éven át futó — betűkből komponált katalógus-címlapját ő tervezte.³²⁰ Horváth-
nak ma már főként csak — a helyi kulturális eseményekhez kapcsolódó — nyomda-
grafikák tervezésére szorítkozik ábrázolóművészeti tevékenysége,³²¹ melyre — a Sze-
gedi Szabadtéri Játékok igazgatóságánál betöltött h. vezető beosztása következtében
— korlátozottan tud időt szentelni.

³¹⁴ Szegedi Nyári Tárlat: 1965—66., 1975. Katalógus.; Délalföldi Tárlat: 1967—68., 1975. Katalógus.; Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*; *D. Fehér Zsuzsa.*; A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán.* Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.

³¹⁵ *Dér Endre.* Dénes János kiállítása. Délm. 1966. szept. 14.; *Dér Endre.* Dénes János kiállítása Szegeden. Művészet, 1967. I. 47.; *M. J.*: Dénes János kiállítása Szegeden. Tiszatáj, 1966. 10. sz. okt. 880.

³¹⁶ Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*

³¹⁷ Szegedi Téli Tárlat: 1965—66, 1970—71, 1975. Katalógus.; (*Tandi Lajos*) *T. L.*: Dénes János képei. Délm. 1972. dec. 23.; *Beck István.* Dénes János orosházi tárlata. Békésmegyei Népiújság, 1973. márc. 18.

³¹⁸ Szeged mai képzőművészete. Szeged, 1959. Bev.: *Horváth Mihály.*

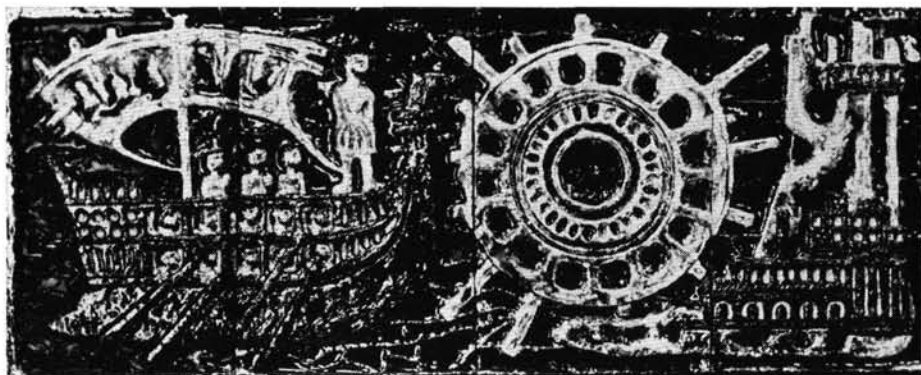
³¹⁹ Délalföldi Képzőművészek Kiállítása. Szeged, 1961. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; Szegedi Nyári Tárlat: 1962—63. Katalógus.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása. 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*

³²⁰ Szegedi Nyári Tárlat: 1962—1972. Katalógus.

³²¹ *Szentgyörgyi Kornél.* Fiatalok és szegediek... Tiszatáj, 1968. 8. sz. aug. 744.

Városunk ábrázolóművészetének fejlődése — igazodva a hazai szakterület alakulásához — nemcsak a formai újítások vonatkozásában, hanem műfajilag is gazdagodott. A festészet, szobrászat, grafika kívül az iparművészet is bontogatja szárnyát. Sokban kapcsolódik ez a Szegedi Tömörkény István Művészeti Gimnáziumhoz — mely intézmény az elmúlt évtizedek új létesítményei közé számít — a leendő helyi iparművészeti szakemberek képzését illetően. Hasznos kapcsolatot épített ki az Iparművészeti Főiskolával, melynek növendékei közül többen nyári gyakorlatukat Szegeden töltik.³²² A Tömörkény Gimnázium tanárai közül *H. Dinnyés Éva* kerámikus és *T. Nagy Irén* faintarzia-művész sokat tettek annak érdekében, hogy Szegeden a különféle iparművészeti ágak meghonosodjanak.

A szegedi születésű *H. Dinnyés Éva* (1918—) — Dinnyés Ferenc egykori kiváló festőnk leánya —, az Iparművészeti Főiskolát kerámikusként kezdte és Lux Elek szobrászművész növendékeként végezte el. Ezért a szobrászi és kerámikus adottságok egymást gazdagítva ötvöződnek munkásságában. Az itteni Délmagyarországi Közművelődési Egyesület neki ítélte olaszországi ösztöndíját, azonban a közben kitört második világháború miatt ez nem nyerhetett megvalósulást. *H. Dinnyés Éva* a felszabadulás előtti tárlatokon jobbra finom jellemzésű szoborportrékkal („Szentgyörgyi Albertné arcma”, 1938) vett részt.³²³ Több évi külföldi tanulmányútja, majd az ezt követő alkotómunkássága után a szegedi képzőművészek 1967-es Nemzeti Galéria-i bemutatkozásán három plasztikai művével képviseltette magát.³²⁴ Az itt szereplő samottból készült férfi mellszobrán az idealizált formálást és karakteradást egységben tartotta. Későbbi választékos színezésű, allegorikus szellemű kerámia-táblái („Odüsszeusz”, 1968)³²⁵ sejtetni engedik azt a lehetőséget, amely kerámiai vonatkozásban Szegeden a jövőben kibontakozhat. Ezt igazolják a Szegedi Nyári Tárlatokra beküldött művei („Szép Heléna, 1970.; „Nap” III., 1972) is. 1972-

H. Dinnyés Éva: Odüsszeusz. 1968. sz. kerámia, 60×50 cm. Mgt.

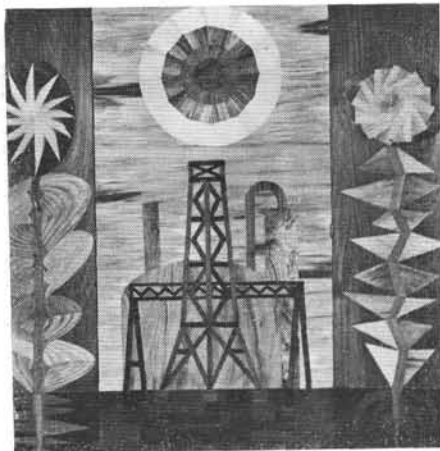
³²² *Polner Zoltán*: A szegedi művésziskola. Csm. Hírl. 1973. dec. 2.; Lásd még: (*Jakab Ágnes*) *J. Á.*: Iparművész növendékek a szegedi nyári gyakorlaton. Délm. 1967. júl. 20.; *Dömötör János*: Főiskolások kiállítása. Délm. 1967. júl. 26.; *L. K.*: Iparművészeti Kiállítás és nyári művésztelep Szegeden. Tiszatáj, 1968. 9. sz. szept. 875.; 75 éves a Tömörkény Gimnázium. Délm. 1972. okt. 22.

³²³ A Szegedi Képzőművés Céh Egyházművészeti és Világi Képzőművészeti Kiállításának Tárgymutatója. Szeged, 1938. Bev.: *Genal Tibor*.

³²⁴ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.

³²⁵ IX. Szegedi Nyári Tárlat. 1968. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.

ben a helyi Művészklubban Aino Hakulinennel volt közös kiállítása. 1973 decemberében pedig a Móra Ferenc Múzeum képtárában az első önálló tárlatát rendezte meg az utóbbi öt év alatt készült kerámiáiból. A tárlatát méltató Tandi Lajos szerint: „...H. Dinnyés Éva művészete két gyökerű. Edényei, funkcionális tárgyai, italoskészletei megőrizték, s magukon viselik a népi fazekasmesterség évszázadokon át jól bevált, kikristályosodott jegyeit, a funkció elsődlegességét, a visszafogott földszínek melegét, a díszítés egyszerűségét. A másik gyökereken a modern szellemiség a korszerű ízlést, a forrongó stílusok nedveit szívta magába. Ebből az indíttatásból születtek modern alkotásai, dekoratív és gondolatgazdag faliképei („Kibontakozás”-sorozat), újszerű napórái, izgalmas és dinamikus falburkoló kerámiái.”³²⁶ Sikeres tárlatát 1975-ben Kecskeméten és Nyíregyházán is bemutatták.

T. Nagy Irén: Triptichon. 1968. faintarzia, 120×120 cm. Szeged Városi Tanács

H. Dinnyés Éva művésztanár-társa, T. Nagy Irén (1932—) famunkái³²⁷ nemcsak műfaji újdonságuk miatt érdekesek, hanem mert mértani rendű ábrázolásai iparművészeti jellegükön túl, figyelemre méltó gondolatokat is hordoznak. Éppen ezért úgy az intímabb jellegű lakáskultúra kialakításánál, mint a nagyobb terű belső-építészeti feladatok megoldásánál intarziáinak felhasználása egyként számításba vehető. A kunszigeti származású T. Nagy Irén, a győri képzőművész-körben kezdte stúdióit, majd az Iparművészeti Főiskolára került, ahol Borsos Miklós és Schey Ferenc irányítása mellett, 1958-ban fejezte be tanulmányait. A következő évben (1959) állami megbízást kapott, melynek kapcsán a budapesti Növény- és Állatkert részére térplasztikát tervezett. Később, a szobrászatról lemondva, a kevésbé művelt,

de neki legmegfelelőbb faintarzia készítésére tért át. Szegeden 1959 óta él, itt a Tömörkény István Művészeti Gimnázium és Szakközépiskola tanára. Az utóbbi évtized alatt a délalföldi és a helyi kiállításokon famunkáival rendszeresen szerepel.³²⁸ A szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában létrehozott 1967-es tárlatán tíz intarziával („Város”, 1966) vett részt.³²⁹ A Szeged-Szabadka közti kiállítás-cseréken

³²⁶ (Tandi Lajos) T. L.: H. Dinnyés Éva kerámiái. Délm. 1973. dec. 11.; H. Dinnyés Éva bemutatkozása. Csm. Hírl. 1973. dec. 13.; Lásd még: Szegedi Nyári Tárlat: 1970., 1972—73. Katalógus.; (Tandi Lajos) T. L.: Kiállítási napló (A. Hakulinen és H. Dinnyés É. tárlata.), Délm. 1972. szept. 3. H. Dinnyés Éva kiállítása. Nyíregyháza, 1975. Jósa András Múzeum. Katalógus. Bev.: Trogmayer Ottó.

³²⁷ Akác László: T. Nagy Irén. Délm. 1969. szept. 18.; Akác László: T. Nagy Irén. Tiszatáj, 1969. 10. sz. okt. 947.

³²⁸ Szegedi Nyári Tárlat: 1966—67, 1970, 1974. Katalógus.; Szegedi Téli Tárlat: 1966, 1970/71. Katalógus.; Délalföldi Tárlat: 1966—1975. Katalógus.; Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán.; Szeged. Dokumentációs és képzőművészeti kiállítás. Odessza. 1970. Katalógus. Bev.: Tóth Béla és Szelesi Zoltán.

³²⁹ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: D. Fehér Zsuzsa.; D. Fehér Zsuzsa: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; Szelesi Zoltán: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.

szintén képviselteti magát („Üzem”, 1967).³³⁰ Első önálló tárlatát a Képcsarnok Várlalat itteni termében 1969 nyarán mutatta be, amikor is több mint húsz különböző kompozícióját („Faliszekrény”, I–II., „Síkok”, 1969) tárta a közönség elé.³³¹ Faintarziával foglalkozó kevés számú hazai művészeink közül elsőül T. Nagy Irén vállalkozott arra, hogy e műfajú alkotásaiból egyéni kiállítást rendezzen. „Bátorsága — jegyzi meg a műveivel többször foglalkozó Akácz László — amellet, hogy imponáló, feltétlenül indokolt. Tudnia éreznie kellett, hogy az, amit csinál, újdonsága mellett vitathatatlan művészi értéket képvisel, hogy a valóság-idézés új birodalmának egy értékes darabját hódította meg.”³³² Az e műfajtól sokáig idegenkedő zsűrikel szemben önálló kiállításával szerzett helyben a faintarziának „polgárjogot”. Műveit a fa természetes adottságait szem előtt tartva állítja elő. Anyagban való gondolkodásmódját tükrözi, hogy elsősorban modern városrészletek, ipari létesítmények és geometrikus tárgyak megjelenítését állítja ábrázolásainak középpontjába. De kísérletet tett a különböző asszociációkat keltő szürrealisztikus hatású kompozíciók („Út és árnyék”, 1965) kialakítására és a lírai közölnivalók tolmácsolására („Virág”, 1969) is. A szegedi művészek 1970-ben rendezett odesszai kiállításán és az ugyanez évi helyi nyári tárlaton („Mélyedés”, 1970) részt vett. Alkotásaiból a „Triptichon” (1968) a Szeged városi Tanács tulajdonába, a „Tartály” (1969) c. intarziája pedig a Móra Ferenc Múzeumba került.

³³⁰ Szegedi Képzőművészek Tárlata (Szabadkán). 1968. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; *Ács József.* Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. áprl. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*

³³¹ *L. K.*: T. Nagy Irén intarzia kiállítása. Tiszatáj, 1969. 8. sz. aug. 781.; Vita a Művészkлубban (T. Nagy Irén kamara-kiállítása a Sajtóházban.). Délm. 1969. nov. 5.

³³² *Akácz László.*: T. Nagy Irén intarziái. Délm. 1969. jún. 7.; Művészet, 1970. 9. sz. 42.

A MÁBÓL — A HOLNAPBA

Szeged felszabadulás utáni képzőművészetének szereplői részint a mai hatvanon felüli helyi mestereink és a hozzájuk kapcsolódó idősebb generáció tagjaiból állanak, részint pedig a négy fős derékhadból, és a velük egy-korosztály kisebb-nagyobb súlyú képviselőiből tevődnek össze, akiknek pályája már 1945 után bontakozott ki. E hagyományokat átvevő és továbbfejlesztő két nemzedék mellett harmadiként működnek azok a még fiatalnak számító, vagy tényleg fiatal festők, grafikusok és szobrászok, akiknek művészete most van kibontakozóban és fejlődésük kiteljesedése a mából — a holnapba ível át.

Ha tekintetbe vesszük azt a jelenséget, mely Tisza-parti városunk ábrázolóművészetének egyre korszerűbbé válásával kapcsolatos, figyelemre kell méltatnunk a legújabb nemzedék jelentkezését is. Sokáig égető kérdésünk volt a művészeti utánpótlás biztosítása. Ma már a régebbi állapothoz képest javult a helyzet. Jónéhány tehetséges művész került Szegedre, illetve nőtt fel a város falain belül, akik képzőművészetünk alakulásában mind jelentékenyebb tényezőként szerepelnek. Legnagyobb részük a helyi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán és a Tömörkényi István Gimnáziumban nyerték művészeti-rajztanári alapképzésüket. Pályájuk eddigi eredményessége jól bizonyítja annak a fontos feladatnak szakszerű ellátását, amelyet a művészeti utánpótlás biztosításában e két intézmény betölt. Itt említjük meg a szegedi képzőművészeti köröket is, melyek közül legtekintélyesebb — a már több évtizede működő — Tábor utcai Városi Képzőművész Kör. Mellette a szintén régóta fennálló MÁV, továbbá a Bartók Béla Művelődési Központ és a helyi Fegyveres Erők Klubja támogatásával létrehozott amatőr művészeti körök tevékenységét kell számon tartanunk. E köröknek tagjai vizuális műveltségük emelésén kívül az ízlésfejlesztés társadalmasításában hasznos segítséget nyújtanak. Vannak fiatalok, akik a körből művészeti szakközépiskolába, sőt utána feljebb kerülve, a rajztanári pályát választják életcéljukul. Mind a főiskolai növendékek, mind a művészeti középiskola tanulói, illetve a képzőművész körök tagságának munkáiból rendezett „házikiallítások” jól tükrözik a fiatalok eredményességét, a térben való logikus gondolkodás szisztematikus elsajátítását.³³³

³³³ (*Fejér Tamás*) *fejér*: Szegedi főiskolások a II. Magyar Képzőművészeti Kiállításon. Délm. 1951. nov. 18.; Két év munkáját tükrözi a Pedagógiai Főiskola rajzkiállítása. Délm. 1952. jún. 24.; *Szelesi Zoltán*: Művészi értékű, biztató reményekre jogosító munkák. A Szegedi Pedagógiai Főiskola rajztanár-szakos növendékeinek kiállítása. Délm. 1958. máj. 18.; A Szegedi Pedagógiai Főiskola rajztanár-növendékeinek tárlata. Délm. 1959. jún. 17.; A Szegedi Pedagógiai Főiskola három hallgatóját meghívták az esztergomi művésztelepre. Délm. 1959. júl. 5.; *M. J.*: Kamarakiállítás a Tanárképző Főiskolán. Délm. 1965. nov. 6.; *Vinkler László*: Műteremkiállítás a Tanárképző Főiskolán. Délm. 1966. márc. 29.; *Jakab Ágnes*: Főiskolások plakátjai. Délm. 1967. ápr. 9.; (*Jakab Ágnes*) *J. A.*: Két kiállítás a Főiskolán (László Anna és Farkas Pál). Délm. 1967. nov. 17.; *László Gyula*: Változatok egy témára. Tiszatáj, 1970. jún. 6. sz. 596—597.; A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

Fiatal művészeink törekvéseiről általánosan szólva azt mondhatjuk, hogy a kifejezési lehetőségek az eddigieknél jobban lekötik őket, s érdeklődési körüket az árnyaltabb ábrázolási nyelvezet elérésére való igyekezet jellemzi. Sőt vannak olyan jelenségek is, amikor inkább a „hogyan” kérdései, a formai tendenciák kerülnek előtérbe. Éppen ezért néhány helyi idősebb művészen kívül, az ő soraikban merül fel az a probléma, mely Aradi Nóra fejtegetése szerint „... a hatvanas években, amikor az újabb és újabb díszharmónikus problémákkal megbirkózó művészek előtt nem válhatott annyira valószínűsá a direkter közlésre inspiráló tematikai lehetőség, mint valamelyik korábbi korszakban, így a felszabadulást követő lendület idején; s az életanyag mind újabb, tornyosuló problémáival a tudat fejlődése alig tudott lépést tartani, az egyén életét vizsgáló ítélerő tendenciája éppen azon múlik, hogy a művész átsúszi-e az elidegenedés pozíciójába, vagy pedig képes-e a szükségszerű társadalmi mozgás ismeretében szelektálni s egy szocialista minőségű mondanivalónak alárendelni az új képépítési eljárásokat.”³³⁴

Mindemellett azt is számításba kell vennünk, hogy bár természeti és társadalmi valóságunk ezernyi jelenség-sorozata csábító tarkasággal kínálkozik ecset alá, azonban élmény nélküli és unalmas szürke lenne az a kiállítás, mely képenként-szobronként más-mást ábrázolna ugyan, de egyes alkotások művészi nyelvezetét a konvenció szegénysége jellemezné. A megszokott s mechanikussá vált látásmód és az ebből származó agyonismételt közlésforma szerint dolgozó festő vagy szobrász nem képes az egyre változó, megújuló környezetünk külső és belső tulajdonságait olyan művészi fokon tükröztetni, hogy ezzel a színekben-formákban gyönyörködni vágyó embereknek maradandó esztétikai élményt nyújtson. Ennek tudatában érthető az a hatékony kifejezési érzékenységre való törekvés, mely fiatal alkotóművészeink kor-

Rajztanszéke V. Képzőművészeti Kiállításának katalógusa. Szeged, 1973. okt. Bev.: *Szelesi Zoltán. Tápai Antal*: Képzőművészeti gimnázium, vagy iparművészeti szakiskola. Aktuális sorok egy új iskolatípussal kapcsolatban. Délm. 1961. máj. 11.; *Díszítő-szobrász és kerámikus diákok*. Délm. 1963. febr. 22.; *Dér István*: Ipari szakközépiskolások kiállítása. Délm. 1964. jan. 9.; *Tarnai László*: Kerámikusok a Tömörkény Gimnáziumban. Délm. 1964. febr. 9.; *N. J.*: Művészjelöltek a Mártélyi-strandon. Délm. 1969. aug. 7.; *Kisgrafikák*. A Szegedi Tömörkény István Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola grafikus tagozatos tanulóinak linóleum metszetei az 1963—1969. évekből. Szeged, 1970. Bev.: *Diós József*. Ifjúsági plakátkiállítás Szegeden. Délm. 1970. máj. 17.; *Tóth Sándor*: Fiatalok a téli tárlaton. 1970. dec. 30.; (*Akác László*) *A. L.*: Diák-művészek. Délm. 1971. febr. 23.; Néhány pengőért rajzolni tanulhat minden munkás. Esti tanfolyam az ipari rajz, plakáttervezés és grafika elsajátítására. Délm. 1945. szept. 28.; (*h. gy.*): Képzőművészeti iskola nyílik Szegeden. Sz. F. Újs. 1948. márc. 31.; Képzőművészeti iskola nyílik augusztus elsején. Délm. 1949. júl. 23.; *Sebestyén Endre*: Képzőművészeti Szabadiskola nyílik Szegeden. Délm. 1950. ápr. 26.; Június elején megnyílik a szegedi művészek képzőművészeti szabadiskolája. Délv. Hírl. 1950. máj. 20.; Beiratkozás a Szegedi Képzőművész Kör iskolájába. Délm. 1952. szept. 4.; Nemzetközi Vasutas Képzőművészeti Kiállítást rendeznek Bécsben (Szegedi festők és szobrászok a tárlaton). Délm. 1958. febr. 23.; Öntevékeny képzőművészek kiállítása. Délm. 1958. jún. 1.; (*Simon István*) *S. I.*: Este a műteremben. Délm. 1960. febr. 2.; (*Szelesi Zoltán*) *Sz. Z.*: A Szegedi Képzőművész Kör jubiláris tárlata. Délm. 1960. ápr. 29.; Szegedi művészek a nemzetközi vasutas képzőművészeti kiállításon. Délm. 1960. júl. 31.; Vasárnapi kis tárlat (*Szekfü I.—Gasztány A.*) Délm. 1961. máj. 14.; (*Lódi Ferenc*) *L. F.*: Egy fiatal festő (Bede Iván) Délm. 1962. ápr. 30.; *Szelesi Zoltán*: Képzőművészeti Körök Országos Kiállítása. Délm. 1967. szept. 12.; (*Akác László*) *A. L.*: Nagy Mária és Bakacsi Lajos kiállítása. Délm. 1968. márc. 21.; Palásthy Klára kiállítása. Délm. 1968. szept. 17.; (*Akác László*) *A. L.*: Képek és kerámiák (R. Papp Piroska és Sz. Bánfalvi Éva kiállítása). Délm. 1969. nov. 13.; Szegedi amatőr művészek. — Kultúra, Művészet, Sport. Bp. 1970. 18.; (*Akác László*) *A. L.*: Két kiállítás (Vasutas Képzőművész Kör) nyílt Szegeden. Délm. 1970. máj. 3.; Délm. 1971. máj. 1.; (*Apró Ferenc*) *a. f.*: Bemutatjuk a képzőművészeti Kört. Szegedi Műsor, 1973. szept. 11. (*Tandi Lajos*) *T. L.*: Képzőművészeti kiállítás. (KPVDSZ amatőr művészei). — Délm. 1974. okt. 13.; *Szelesi Zoltán*: Tárlat Szegeden. (Fegyveres Erők Klubja). — Néphadsereg, 1974. 42. sz.

³³⁴ *Aradi N.*: i. m. 258.

szerű feladatainak homlokterébe került. Többüknél egyfajta kitörni akarás nyilvánul meg az általuk vélt — s valóban még nem teljesen felszámolt — provincializmusból. Friss munkakedvük révén egyrészt műfajilag szélesült ki helyi képzőművészetünk; másrészt és főleg az ő lelkeségük, új iránti vágyuk nagyban hozzájárult, hogy Szeged festészete, szobrászata és grafikus kultúrája kilépjen az állapotszerűségből és a modern követelményeknek megfelelően a haladás irányába zárkózzék fel. Ezen igyekezet által egyre kisebb lesz az a távolság, mely a vidéki és a fővárosi művészeti színvonal között olykor fellelhető.

A múltbeli alföldi festészet korszerű szempontok szerinti értékelése és eredményeinek a haladó ábrázolási törekvésekkel való összehangolása nemcsak a vásárhelyi és szolnoki művészek körének feladata. A megújulás vágyát hol bátrabb, hol mérsékelt hangon, a fiatal szegedi festőknél, *Dér Istvánnál* és *Zombori Lászlónál* is megtaláljuk, akik új szellemben fogant kimunkálásán eredményesen fáradoznak. Mint az olykor példaképekül szolgáló *Szalay Ferenc*, *Németh József*, *Berényi Ferenc*, s más vásárhelyi és szolnoki vezető művészek, úgy ők is „...a paraszti életet többé nem zsánermotívumként, hanem inkább az ember és a természet, az ember és a munka örök viszonyának szimbólumaként jelenítik meg.”³³⁵ A harmincöt évüket átlépő Dér és Zombori, az egykori főiskolai évfolyamtársak ma is szoros barátságban levő festők, akiket sokban azonos ábrázolási problémák kötnek össze.

Dér István (1937—)³³⁶ csanádpalotai munkásszülőik fiaként került Szegedre. Itt előbb a Tanítóképzőt, majd 1959-ben a Pedagógiai Főiskolát végezte el. Vágya, hogy festő lehessen, a főiskolán Vinkler László irányítása alatt kezdett testet öltetni. A felszín mögötti dolgok kutatásának szenvedélyét és az ábrázolási újító kedvet mestere oltotta belé. Pályájának kezdeti szakaszát kifejezésbeli küzdelmek és törekvés

Dér István:
Apám, anyám. 1965. o. fl. 80 × 130 cm. Mgt.

jellemzik saját hangjának megtalálásáért. A szemlélődésnek külső és belső irányai Dért hol a természeti jelenségek felé, hol pedig a tudat vizsgálódására készítetik. Munkásságára mégis az az átfogó szándék gyakorol döntő hatást, mely szerint őszintén akar vallani önmagáról és az általa ábrázolt világról. Célkitűzéseinek felismeréséhez a vásárhelyi művészekkel kialakult és a továbbiak során megszilárdult kapcsolata alapvetően hozzájárult.

Festményeit Dér 1959-től kezdve állítja ki rendszeresen, s több ízben nyert díjakat: így 1966-ban a Szegedi Nyári Tárlat festészeti díját szerezte meg.³³⁷ Műveivel részt vesz a vásárhelyi őszi tárlatokon is. Első önálló kiállítását 1966-ban rendezte meg, melyet Vásárhely után, Gyulán és Szegeden is bemutattak.³³⁸ Pikturális útjának fejlődését vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy képeinek tartalmi mondanivalóját

³³⁵ *Németh L.*: i. m. 140.

³³⁶ *Ókrös László*: Dér István harmadik korszaka. Délm. 1968. aug. 4.

³³⁷ Délalföldi Képzőművészek Kiállítása. Szeged, 1961. Meghívó-katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; Szegedi Nyári Tárlat: 1962—1970, 1975. Katalógus.; Délalföldi Tárlat: 1965—1975. Katalógus. Szegedi Képzőművészek Kiállítása. 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; Szegedi Téli Tárlat: 1965—1970/71. Katalógus.; A XX. századi magyar festészet és szobrászat. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: *Bodnár Éva.*; Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; VII. Szegedi Nyári Tárlat. 1966. Katalógus. Bev.: *Pogány Ö. Gábor.*

³³⁸ Dér István kiállítása. Hmvhely. 1966. Katalógus. A művész adataival.; *Tóth Sándor*: Dér István vásárhelyi tárlata. Délm. 1966. jan. 21.; *Szelesi Zoltán*: Dér István tárlata. Délm. 1966. szept. 6.; *Akác László*: Dér István kiállítása Vásárhelyen. Művészet, 1966. ápr. 4. sz. 41.

ifjú korának paraszti színtere és az ottani egyszerű emberekhez kapcsolódó viszonya határozzák meg. Családi környezetéhez fűződő gyermekkori emlékei éppoly elmélyülten foglalkoztatják, mint a fiatalság és öregség, megújulást és elhalást kifejező életigazságok szimbolizálása. E gondolatkörbe tartozó művei közül az „Apám, anyám” („Levél annak, aki elment”, 1965) kettős című festménye emelkedik ki, melyen a szülői-fiúi szeretetről tesz hitet. Az 1966-os egyéni tárlatán szereplő műveinek jónéhányán („Szénagyűjtők”), már tükröződik a látványtól való elszakadás, s a létet összefüggéseiben megjeleníteni tudó, új képi-világ kialakítására törengő igyekezet. A már kezdettől fogva jelentkező monumentális igények, struktív formalakítás és színkontrasztokkal hevített drámai feszültség, Dér művészi előrehaladásának eredményeként alföldi természet-ábrázolásaiban erőteljesen lépnek fel. Festményein a naturalista részleteket mértani alakzatokra bontja, és a szerkezetileg elemzett tárgyakkal téri elrendeződést ad. Az Alföld tája és népe iránti érdeklődése nem azonos az etnográfiai témákat hajszoló olcsó felületességével. Alkotásain a sík vidéken élő parasztok ember- és természetanalízise mutatkozik. A Móra Ferenc Múzeumba került „Ártér” (1965) c. festményével, a pikturájában kibontakozó szimbólum-rendszer egyik állomását éri el. „Az odvas, görcsös, repedezett fatörzsek — írja Papp Lajos — vagy kiszáradt fűzlombok helyett csaknem hasábokká egyszerűsített s mégis e korhadt, romlott fák érzetét keltő szimbólumokként sorakoznak élénk az ártérnek téli jégzajlással, tavaszi vízáradással küzdő, pusztuló, megkínzott fái. A kiszolgáltatottság, a pusztulásra ítélttség szimbólumaként. S e jelképes értelmüket csak erősíti, még szuggesztívabbá teszi az absztrahált fatörzs-víziók felületének már jellemzett módon való kimunkálása, a repedezettség, a korhadás, a kiszáradás festői érzékítése.”³³⁹

Az a megfigyelhető szándék, amely az élettörvények képi, allegorikus közlésére irányul, Dér István filozófikus, intellektuális szellemiségéből ered. Kompozíciójának némelyikén a körülhatároltság érzetét kelti, mint a „Három kendermagos tyúk” (1965) c. formai és színellentéteket mutató alkotásán. Az itt sugallt zárt állapotból

Dér István: Ártér. 1965. o. fl. 70×146. cm. MFM

³³⁹ (Papp Lajos) pla.: 40 fegyelmezett látomás. (Dér István kiállítása.), Tiszatáj, 1966. 10. sz. okt. 880.

való kitörni-akarást egy másik festményén érzékelteti, melyen ég felé tekintő, szabadságra vágyó lovakat ábrázol. („Hét ló”, 1965). Dér részt vett a szegedi képzőművészek szabadkai kiállításain,³⁴⁰ és a Nemzeti Galériában rendezett 1967-es tárlaton húsz festménnyel képviseltette magát („Itatás”, 1966)³⁴¹ Itteni művein a paraszti élet és környezet tartalmi vonatkozásait a látvány elemeinek absztrahált sűrítésével érte el. Festményein az egyszerű munkaeszközök és azok téri viszonylataiban rejlő gondolati tartalmakat vetítette ki. Egyes képein érzékeltetett környezeti, természeti világ („Örvény”, 1972) és magányos alakok („Galambját sirató fiú”, 1973) összekapcsolt együtteseivel egy-egy olyan jelképet akart létrehozni, melyek a valóságos emberi és természeti állapotokra költői módon utalnak.

1968-ban a budai Várban rendezett „XX. századi magyar festészet” c. kiállításon Dér István művét is szerepeltették. 1970-ben Berlinben, az „Alföldi művészet” c. tárlaton, valamint a szegedi festők, szobrászok odesszai bemutatkozóján, és a helyi Sajtóházban kaptak helyet képei.³⁴² Kiállításokról írt cikkei a szegedi napilapokban jelentek meg. Első nagyobb megbízása a kecskeméti új párt- és tanácsszékház közgyűlési termét díszítő tekintélyes méretű intarziaképe (1972) volt, melyen a kiskunsági táj és ember éltető kapcsolatát fejezte ki. 1973 novemberében a Mindszenti Művelődési Házban, 1974-ben a Tarján-városi II. sz. Ált. Iskolában rendezett önálló kiállítást.³⁴³ Az 1975-ös Szegedi Nyári Tárlat egyik nívódíját ő kapta meg.

Dér festőtársa, a még szintén fiatalnak számító *Zombori László* (1937—) murális szellemű pikturájának élményalapját csak részben adja az alföldi parasztság. Érdeklődését a tisztai „vízenjárók” ősi mestersége, a halászat és a folyón veszteglő bárkák sajátos hangulata is leköti. Ezen kívül gyakran ábrázol néhány edényből álló csendéletet. Geometrikusan formált alakjai és tárgyai a kép egész felületét betöltik. Monumentalitásukat nagy, tört síkokkal és vörösen izzó ellentétes színekkel éri el. Munkásságából egyik fő mtívumoként a tavasz, az újjászületés szimbólumai férfias lírával zengnek ki.

A szegedi származású *Zombori* indulása azon példás törekvésű vidéki festőkéhez hasonlatos, akik nem közönséges erőfeszítéssel küzdöttek fel magukat az egykori képzőművészeti köri szintről a díjakkal jutalmazott, országos kiállításokon is helyüket méltón megálló alkotóművészek sorába. A fejlődését megalapozó szakmai felkészültséget, a Szegedi Pedagógiai Főiskola rajztanszékén Major Jenő csoportjában Vinkler László irányítása mellett szerezte meg. 1958-tól kezdve vesz részt a megyei kiállí-

³⁴⁰ Szegedi Képzőművészek Tárlata. 1967. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*; *Ács József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.

³⁴¹ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.

³⁴² Szegedi és vásárhelyi művészek berlini kiállítása. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 895.; Szeged. Dokumentációs és Képzőművészeti Kiállítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla* és *Szelesi Zoltán*; (*Petri Ferenc*) *P. F.*: Dér István festőművész kiállítása a szegedi Művészklubban. Csm. Hírl. 1970. szept. 8.; (*Akác László*) *A. L.*: Dér István új képei. Délm. 1970. szept. 9.; *Erdei Mihály*: Szovjet műkritikus véleménye a vásárhelyi és szegedi festőművészekről. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 892.

³⁴³ *Dér István*: Fontos Sándor kiállítása. Délm. 1963. máj. 7.; *Dér István*: Nagybányai festők. — Beszédes Kornél akvarelljei. Délm. 1963. *Dér István*: A X. Vásárhelyi Őszi Tárlat. Délm. 1963. okt. 13.; *Dér István*: Ipari Szakközépiskolások Kiállítása. Délm. 1964. jún. 9.; *Dér István*: Cs. Pataj Mihály kiállítása. Délm. 1964. nov. 28.; *Tandi Lajos*: Dér István műhelyében. Délm. 1972. júl. 18.; *Polner Zoltán*: Min dolgozik Dér István? Csm. Hírl. 1973. máj. 13.; *Akác László*: Homokból nőtt életfa (Beszélgetés Dér Istvánnal). Művészet, 1973. aug. 8. sz. 22.; Dér István képei Mindszenten. Délm. 1973. nov. 15.

³⁴⁴ *Akác László*: Zombori László. Délm. 1970. jan. 31.; *D. Fehér Zsuzsa*: Zombori László útja. Művészet, 1970. júl. 7. sz. 22.

tásokon, 1962-től pedig — vagyis kezdettől fogva — a szegedi nyári tárlatokon, melynek egyik legkorábban (1962) díjazott művésze lett.³⁴⁵ Mint fiatal rajztanár, néhány évig Csongrádon tanított. 1962-ben került vissza Szegedre és rajzpedagógiai tevékenységét, valamint festészeti munkásságát ma is szülővárosában fejti ki. Zombori László újtjáról szólva, a művész pikturális kibontakozását értően elemző D. Fehér Zsuzsa szerint „...egy alsóvárosi iskola kis szertárhelyiségében készültek el az első képek, amelyeknek már semmi közük nem volt a főiskolai tanulmányokhoz... Megváltozott a testek síkrabontásának módszere, több lett a hirtelen felvillanó fény. Korábban a derengő fényforrás, az üvegablak módjára áttetsző megvilágítás a régi látványfestészet apró korrekcióival tette sejtelmessé a jeleneteket. Utóbb a sötétek és világosak ritmikus alkalmazása kevés színnel és egyensúlyos kontrasztokkal jelentkezett az életteli dekoratívizmusból.”³⁴⁶ Az önön festői karakterét kimunkáló s egyéni ábrázoló eszközeivel mondanivalóját kifejezni tudó Zombori a délal-földi tárlatok (1964), a Szeged-Szabadka közötti kiállításcserekek (1967), valamint a szegedi téli és a vásárhelyi őszi tárlatok (1968) rendszeresen szereplő művésze lett.³⁴⁷ A szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában rendezett tárlatán (1967) tizenhat alkotásával vett részt.³⁴⁸ 1968-ban, az itteni nyári tárlat díjának másodszori elnyerése után,³⁴⁹ önálló kiállítást rendezett, melyet előbb Szegeden, majd Vásárhelyen mutatott be.³⁵⁰

Már korábbi rajzain is észlelhető volt az összefoglaló látásmód. A részlethűséget mellőzte, s annál nagyobb szerepet juttatott a döntő formák hangsúlyozásának („Halászbárka”, 1965). Ábrázolóli szemléletmódjának alakulását tükrözik azok a képei, melyeken egyrészt az érzelmi, hangulati összetevők által vezérelt, szabad formákban való tolmácsolás érvényesült („Csendélet”, 1966), másrészt az értelmi, logikai indítékú, kötött elemekből álló kompozíciók felépítésének szándéka valósult meg („Álló nő”, 1967). Zombori László dinamikus megjelenítésű, vörösekben tartott vásznain az ember és az őt környező tárgyi valóság a festő impulzitása által felfokozott erejű látomássá alakul („Favágó”, 1967). Plasztikus mintázású, vaskos tagú alakjai azt sugallják, hogy a művészt nem a felszínes szépség, hanem az igazságot kifejező változatos mozdulatok érdeklik. Festményeinek szereplői, a tartalmi mondanivalót szolgálva, hol teljes alakjukban láthatók („Alvó nő”, 1967), s az adott környezetet szerves részeként töltik be funkciójukat; hol pedig a képek egész terét beborítja egy-egy férfi vagy asszony („Kapás nő”, 1967) monumentális nővesztett feje, hogy közvetlen arcközelbe kerüljön. A jövőben bízó optimista hajlandóság, az ifjúság, a szerelem és az újjászületés szintézisének áhítatos megjelenítése a szimbólikus

³⁴⁵ Szegedi Nyári Tárlat: Szegedi Nyári Tárlat: 1962—1975. Katalógus. III. Szegedi Nyári Tárlat. 1962. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

³⁴⁶ D. Fehér Zsuzsa: Zombori László útja. Művészet, 1970. júl. 7. sz. 22.

³⁴⁷ Délal-földi Tárlat: 1964/66/68—75. Katalógus.; Szegedi Képzőművészek Tárlata. 1967. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; *Ács József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1967. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; Szegedi Képzőművészek Kiállítása. 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Téli Tárlat: 1965—1975. Katalógus.; A XX. századi magyar festészet és szobrászat. Szeged, 1966. Katalógus. Bev.: *Bodnár Éva*: Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

³⁴⁸ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. I. 21.

³⁴⁹ IX. Szegedi Nyári Tárlat. Szeged. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*. 60.

³⁵⁰ Zombori László kiállítása. Szeged—Hmvhely. 1968—69. Katalógus. Bev.: *Zombori László*.; *Akác László*: Zombori László festményei. Délm. 1968. dec. 17.

Zombori László: Szeged. 1969. temp. fl.
247×140 cm. Szeged Városi Tanács

értelmű „Tavas” sorozatában jut nála kifejezésre. Ezt tükrözik azok a festményei, melyeken virágot tartó lányt, szép testű női aktot vagy fiatal, ölelkező parasztpárt ábrázol (1968—70).

Pikturális törekvéséről Zombori így vall: „... két, látszólag ellentétes világ érdekel. Sokszor úgy érzem, ha csendéleteket festek, embert is ábrázolok és fordítva. Szeretném kifejezni ábrázolt figuráimmal azt a méltóságot, mely az embert megilleti.”³⁵¹ A művész csendéleteket („Törött edények”, 1968), vagy épületrészleteket („Barokk torony”, 1973) formáló képei azt érzékeltetik, hogy testi mivoltukban épp oly alkatrészei vagyunk a világnak, mint az élettelen tárgyak bármelyike. A materiális valóság fölé az ember csak szellemi és érzelmi élete révén emelkedhetik („Kislány”, 1973). Zombori László műveiből a monumentális feladatok utáni vágy árad, mely 1970-ben, a Szeged Városi Tanácsdísztermében készített pannóival részben kielégítést nyert.³⁵² Ez évben harmadszor is elnyerte a nyári tárlat festészeti-díját, és képeivel az „Alföldi Művészek” berlini kiállításán, valamint a szegedi képzőművészek odesszai bemutatókozóján részt vett.³⁵³ Némely alkotása épp úgy, mint Déznek, neki is a Nemzeti Galériába és a Móra Ferenc Múzeumba került. Legutóbbi

önálló tárlatait a helyi Művészklubban (1971) és a Képcsarnok szegedi kiállító-termében (1972), valamint 1974-ben Budapesten, a Mednyánszky-teremben rendezte meg. 1973 nyarán Zombori Lászlót választották meg a Magyar Képzőművészek Szövetsége Dél-Magyarországi Területi Szervezetének szegedi ügyintéző titkárául.³⁵⁴

Az 1969 őszi felépült tíz lakásos Szegedi Művészházzal, a városi tanács lehetővé tette, hogy a szegedi festők néhányának korszerű munkahelyi, alkotási feltéte-

³⁵¹ Zombori László kiállítása. Szeged—Hmvhely. 1968—69. Katalógus. Bev.: *Zombori László*.

³⁵² Kihírdették a képzőművészeti pályázat eredményeit. Délm. 1969. aug. 5.; Szeged Városi Pannó-pályázatról. Tiszatáj, 1969. 10. sz. okt. 965.; *Ókrös László*: Vallomások Szegedről. Délm. 1969. nov. 30.

³⁵³ XI. Szegedi Nyári Tárlat. 1970. Katalógus. Bev.: *Rozványi Márta*.; Szegedi és vásárhelyi művészek a berlini kiállításon. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 895.; Szeged. Dokumentációs és Képzőművészeti Kiállítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla és Szelesi Zoltán*.; *Erdei Mihály*: Szovjet műkritikus véleménye a vásárhelyi és szegedi festőművészekről. Tiszatáj, 1970. 9. sz. szept. 892.; *D. Fehér Zsuzsa*: Zombori László. Szegedi Műsor, 1971. jan. 20.;

³⁵⁴ (*Akác László*) *A. L.*: Szerzői est, házitárlat. (Zombori László kamarakiállítása a Szegedi Művészklubban.). Délm. 1971. jan. 6.; (*Tandi Lajos*) *T. L.*: Zombori László műhelyében. Délm. 1972. febr. 13.; Zombori László kiállítása (Szegedi Képcsarnok). Délm. 1972. febr. 18.; *Tandi Lajos*: Két festő—két út (Zombori László és Zoltánfi István). Népszava, 1972. márc. 25.; — Tiszatáj, 1972. máj. 86—89.; (*Tandi Lajos*) *T. L.*: Folytatás magasabb szinten. Beszélgetés Zombori Lászlóval. Délm. 1973. júl. 12. Zombori László. Mednyánszky terem. Bp. 1974. Katalógus.

Zombori László: Tavasz. 1969. o. fl. 80×110 cm. Mgt.

leket biztosítson. Ezen túl arra is mód nyílik, hogy a Budapestről idehívott *Novák András* és *Pataki Ferenc* fiatal festők műteremlakást kapjanak, akiknek Szegeden való letelepedésükkel a helyi művészgárda ereje, színvonala megnövekedett. Újszerű piktorális szemléletükkel és az ennek megfelelő, olykor kötetlen, lírai absztrakció felé hajló, máskor mély szimbolikára törekvő kolorisztikus ábrázolásmódjukkal színesebbé vált mai festészetünk arculata.

A rákoskeresztúri születésű *Novák András* (1936—) a Művészeti Gimnázium elvégzése után, a Képzőművészeti Főiskolára került, ahol Kmetty János, Hincz Gyula és Domanovszky Endre voltak a mesterei. 1962 óta önálló festőként dolgozik. 1967-ben rajzaiból a Budapest IX. kerületi Tanács rendezett kiállítást. Munkássága során rendszeresen részt vett murális pályázatokon. Ennek kapcsán két megbízást oldott meg. Egyiket Mohácson, amely sgrafitto, a másikat Sály községben. Ez utóbbi freskó a volt Eötvös-kastélyban, a jelenlegi Heinemedin Intézetben van. Freskójának témája Puskin „Ruszlán és Ludmilla” c. elbeszélő költeményéhez kapcsolódik. E freskójának terve szerepelt a szegedi képzőművészek 1970-es odesszai kiállításán.³⁵⁵ Alkotásaival az utóbbi szegedi nyári és téli tárlatokon, valamint más országos jellegű és egyéb kiállításokon ismételtelen résztvett.³⁵⁶ Pályája során többször

³⁵⁵ Szeged. Dokumentációs és Képzőművészeti Kiállítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla* és *Szelesi Zoltán*.

³⁵⁶ XI—XVI. Szegedi Nyári Tárlat (1970—75) katalógusai.; Szegedi Téli Tárlat 1970—75. katalógusai.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.

Novák András: Nagy kék fa. 1970. o. fl. 97×110 cm. Mgt.

árt külföldön, ez a modern művészeti eredmények megismerését lehetővé tette számára.

A sok hányattatáson keresztülment Novák céljául tűzte ki, hogy Szegeden letelepedve rendszeres napi munkával csiszolja, értelmezze azt a festői nyelvet, amely kifejezési eszközül szolgál. Vonzák a Tisza-táj, az itteni környezet és a benne élő emberek. Gyermekkorának jelentős részét az alföldön töltötte el, ahol szerinte a „félelmet, az éhséget, a sehova tartozást egy meleg, illatos föld és emberiség váltotta föl.”³⁵⁷ Első, bemutatkozó, önálló tárlatát 1970 júniusában a Móra Ferenc Múzeumban, majd ugyanez év őszén az itteni Sajtóház klubjában rendezte meg.³⁵⁸ Közönség elé tárt festészeti anyaga három év — 1967—1970 — munkásságáról adott részleges képet, mely művészeti törekvéseinek arculatát viszonylag híven tükrözte. Novák egy-egy festményén sokáig dolgozik. Pikturájának ars poeticájaként azt a célt tűzte maga elé, hogy „... megláttassa a szépet, az értelmeset.” Ennek érdekében kutat, mert „... az igazat szeretné megtudni!”³⁵⁹

Novák András par excellence festő, akinek fakturálisan izgalmassá tett képeinek legfőbb eleme a szín. Lelki történéseket vizsgáló, idegszál érzékenységgű színpásztáival a tudatvilág rejtett jelenségeit igyekszik felszínre hozni. Egy-egy évszakhoz kötődő tovatűnő hangulat („Ősz”, 1970), vagy elillanó élmény soha vissza nem térő varázsának megragadása éppoly elmélyülten foglalkoztatja, mint az örök ellentétpárt képező élet és halál, háború és béke, boldogság és szenvedés alig megvá-

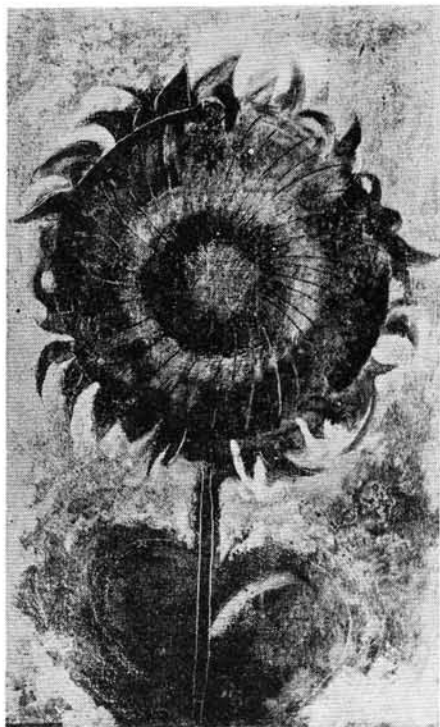
³⁵⁷ Novák András festőművész kiállítása. Szeged, 1970. Katalógus. Bev.: *Novák András*.

³⁵⁸ *Akác László*: Novák András kiállítása. Délm. 1970. jan. 9.; (*Akác László*) *A. L.*: Novák András képei. Délm. 1970. okt. 7.

³⁵⁹ Novák András festőművész kiállítása. Szeged—Szabadka. 1971. Katalógus. Bev.: *Novák András*.; Novák András képei Szabadkán. Délm. 1971. szept. 12.

laszolható misztériumának költői eszközökkel való szimbólizálása („Naponta háromszor” [Kambodzsa, Vietnam, Korea], 1970). Filozófáló, meditáló hajlandóságot sugalló képeinek szemlélése közben megszilárdul tudatunkban az a tény, hogy a tudomány nyomán óriási mechanizmussá fejlődött civilizáció nem választhatja el a modern embert a természet ősi közösségétől. Éppoly érdeklődéssel kell szemlél-nünk a kozmikus mennyboltozatot („Tehetetlenség”, 1970), mint a fákat, a naprafor-gót, vagyis az ember szűkebb táji környezetét („A nagy kék fa”, 1970). Festményei közül a „Tragédia” c. képe (1970), a Móra Ferenc Múzeumba került. 1971 tavaszán, a Műcsarnok „Új művek” c. kiállításán szerepelt, majd a helyi múzeum képtárában, valamint Csongrádon és Szabadkán mutatta be alkotásait. 1973 júniusában a Kép-csarnok szegedi szalonjában volt önálló tárlata („Portré”, 1973).³⁶⁰ 1975-ben, a „11 szegedi festő kiállításá”-n vett részt.

Mint Novák, a nála fiatalabb *Pataki Ferenc* (1941—)³⁶¹ is megfogalmazta a ma-

Novák András:
Napraforgó. 1970. o. fl. 18,5×29 cm. Mgt.

Pataki Ferenc: Apám. 1969. olajtemp. fl.
100×80 cm. Szeged Városi Tanács

³⁶⁰ Új művek a Műcsarnokban. Délm. 1971. márc. 2.; *Akác László*: Három szegedi tárlat. Délm. 1971. ápr. 14.; Novák András kiállítása. Képcsarnok. Szeged, 1973. jún. 21. Katalógus-meg-hívó. Bev.: *Novák András*.; Szegedi Műsor, 1973. jún. 14.; Lásd még: *T. S.*: Szegediek a dunántúli művésztelepeken (Novák A. is). Délm. 1972. okt. 18.; *Tandi Lajos*: Műhely. Novák András. Délm. 1973. júl. 18.; *Polner Zoltán*: Min dolgozik? Novák András. Cs. m. Hírl. 1973. júl. 29. 11 szegedi festő kiállítása. Gulácsy-terem. 1975. Katalógus.

³⁶¹ *Akác László*: Pataki Ferenc. Délm. 1970. szept. 22.; (*Tandi Lajos*) *T. L.*: Pataki Ferenc műhelyében. Délm. 1972. jún. 11.; *T. S.*: Szegediek a dunántúli művésztelepeken (Pataki F. is); *Kovács Gyula*: Pataki Ferenc. Művészet, 1973. aug. 8. sz. 27.

Pataki Ferenc: Este. 1967. olajtemp. fl. 30×40cm. Mgt.

ga festészeti hitvallását. „Szeretném föltárni — írja első önálló kiállítása alkalmával — azt a mérhetetlen gazdagságot, ami az emberben és a környező világban van. Ezt választottam életcélul és ebben tudom a legtöbb tevékenységet kifejezni.”³⁶² Pataki meghitt emlékeket nyújtó szegedi gyermekévei után Budapestre került és 1960-ban a Képzőművészeti Gimnáziumban érettségizett. Ezt követően lett a Képzőművészeti Főiskola növendéke, ahol Basilides Sándor, Kmetty János és Bernáth Aurél irányítása alatt 1966-ban fejezte be festészeti tanulmányait. Ettől kezdve önálló művészként dolgozik és festményeivel, grafikai lapjaival különböző országos jellegű kiállításokon, így a Szegedi Nyári Tárlatokon (1967—1975) rendszeresen szerepel.³⁶³ Mint a Fiatal Művészek Stúdiójának tagja, a stúdió hazai és külföldi bemutatón az elmúlt három évben részt vett. 1968 óta a Zala megyei Egervári Művésztelepre is eljár festeni. Szegedre való visszakerülése előtt (1968—69), öt művész-társával együtt kiállítást rendeztek Angyalföldön és a IX. kerületi Pincetárlaton. Tizenkét évi fővárosi tartózkodása után, 1969-ben tért haza szülővárosába, Szegedre, s itt a Művészklubban mutatkozott be. Nagyobb önálló kiállítását 1970 őszén a

³⁶² Pataki Ferenc festőművész kiállítása. Szeged, 1970. Katalógus. Bev.: *Pataki Ferenc*.

³⁶³ Szegedi Nyári Tárlat: 1967—1975. Katalógus.; *Szelesi Zoltán*: A VIII. Szegedi Nyári Tárlat. Művészet, 1967. XI. 42.; *Szelesi Zoltán*: IX. Szegedi Nyári Tárlat. Tiszatáj, 1968. 9. sz. szept. 824.; *Szelesi Zoltán*: A XI. Szegedi Tárlat. Művészet, 1971. I. 29.

Móra Ferenc Múzeum képtárában hozta létre.³⁶⁴ Lírai-absztrakt festményei egyrészt világítóan derűs színű, amorf alakzatokból állanak, („Kincses sziget”, 1969); másrészt fehér-fekete, grafikus hatású, fény-árnyék atmoszférát érzékeltetnek („Holdfény”, 1970).

Pataki Ferenc is ama progresszív felfogású helyi művészek közé tartozik, akik tudják, hogy az ábrázolás igazi célkitűzéseinek elérését bár a formaeredmények jelentékenyen befolyásolhatják, azonban törekvések nem merülhetnek ki a vizuális elemek utáni érdeklődés öncélúságában, hanem ezek megjelenítési adottságait felhasználva mély emberi tartalmat kell alkotásaikban kifejezniök. Ezt tükrözik — többek között — a Szeged Városi Tanács tulajdonába került „Apám” (1969), és a Móra Ferenc Múzeumban levő „Fájdalomvirág” (1970) c., családtagjairól készített figurális képei. A nehezen megválaszolható, összetett kérdések korszerű tolmácsolása differenciálttá teszik Pataki festményeinek asszociatív nyelvezetét. Ennek megértéséhez számolnunk kell azzal a ténnyel, hogy mivel a relativitás-elmélettel és a kvantumfizikával korunk tudománya kilépett a szemléletes világból, úgy az ellentétekkel teli modern világkép jelenségeit és saját egyéni életünk bonyolult képletét nem lehet a művésznak konvencionális, lemásolási módon megközelítenie. Új jelképrendszer kialakítására van szükség, mellyel a megváltozott emberi élet összefüggéseit, fogalmait a festő érzékelteni képes, amint ezt Pataki festményei („Visszatérés a Földre”, „Zöldfa utca 10.”, 1970) is bizonyítják. „Vallom — mondja egyhelyütt —, hogy nem azért jó egy kép, mert figuratív, vagy azért, mert nonfiguratív. Az értéket nem az azonnal érthető jelek, jelképek hordozzák. A végső eredmény a fontos. Az, hogy őszinte-e, igaz-e, amit a festő mond. És nagyon sokszor úgy van, hogy csak nonfiguratív eszközökkel szólhat tisztán az ember.”³⁶⁵ Képeivel Pataki a szegedi művészek utóbbi helyi és külföldi tárlatain részt vett.³⁶⁶ 1971 tavaszán négy társával Budapesten csoportkiállítást hoztak létre, s ugyanez évben a Szegedi Nyári Tárlat egyik díját ő nyerte el. 1973 márciusában újabb képeiből („Juhász Gyula emlékére, 1972”) önálló tárlatot rendezett a fővárosi Stúdió Galériában. Ezt követően a szegedi József Attila Tudományegyetem KISZ-Klubjában mutatkozott be.³⁶⁷ 1975-ben a Móra Ferenc Múzeum képtárában rendezett nagy, gyűjteményes kiállítást.

A szegedi országos jellegű tárlatok néha példát szolgáltatottak arra, hogy a grafika, az eddig alig méltányolt „színtelen”-műfaj az utóbbi időben nemcsak tevékenységileg, de elsősorban kifejezőerejében rendkívül széles skálájúvá gazdagodott. A folt és a vonal fekete-fehér művészete a természeti és gondolati világot ma már nagy érzékletességgel képes ábrázolni. A szép múltra visszatekintő szegedi grafikus-kultúra mai fiatal továbbfejlesztői között vannak olyanok, mint *Papp György*, aki a falusi nép érzés- és gondolatvilágát valószerűen vagy jelképi felfogásban, sommáztottan, illetve díszítésmódot jeleníti meg. Legtöbb művésziünk, így az áttételes szimbólikájú, képzettársításokat elindító grafikákat és festményeket egyaránt kedvvel alkotó *Veres Mihály*, a konkrét tárgyúséget hangsúlyozó, táblaképeit műves rajzi igénnyel megoldó *Zoltánfi István* munkássága tanulságot nyújtanak abban a vonat-

³⁶⁴ Pataki Ferenc festőművész kiállítása. Szeged, 1970. Katalógus. Bev.: *Pataki Ferenc.*; *Akác László*: Pataki Ferenc kiállítása. Délm. 1970. nov. 17.; *Petri Ferenc*: Pataki Ferenc kiállítása. Csm. Hírl. 1970. nov. 17.

³⁶⁵ *Akác László*: Pataki Ferenc. Délm. 1970. szept. 22.

³⁶⁶ Szeged. Dokumentációs és Képzőművészeti Kiállítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla és Szelesi Zoltán.*; Szegedi Téli Tárlat. 1970/71. Katalógus. Bev.: *Petri Ferenc.*; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*

³⁶⁷ Kiállítás-sorozat. Délm. 1971. ápr. 10.; Pataki Ferenc kiállítása. Stúdió Galéria. Bp. 1973. márc. 7. Katalógus-meghívó. Bev.: *Szelesi Zoltán.*

kozásban, hogy az ábrázolási eredmények és problémák sokszor egyszerre jelentkeznek, s kölcsönhatásuk többször fellelhető, függetlenül attól, hogy papíron vagy vásznon hozta-e létre alkotásait a művész.

A mai grafikusok közé tartozó *Papp György* (1936—) középiskoláit szülővárosában, Békéscsabán végezte. Ezután került Szegedre, s itt a Pedagógiai Főiskolán 1958-ban rajztanári diplomát szerzett. Később a Képzőművészeti Főiskolán fejezte be tanulmányait. Szegeden letelepedve előbb rajztanári, majd szakfelügyelői tevékenységet folytat. 1960-tól a helyi tárlatokon („Illusztrációk”, 1964) rendszeresen részt vesz.³⁶⁸ A szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában rendezett 1967-es kiállításán („Két asszony”, 1967), valamint a szabadkai és odesszai bemutatkozókon grafikáival képviseltette magát.³⁶⁹ Tusrajzain és linómetszetein kívül főleg az elmúlt évek délföldi tárlatain festményeket („Család”, 1968) is szerepeltetett.³⁷⁰ Mint a Szegedi Nyári Tárlatokon kezdettől fogva kiállító művészek egyike, 1970-ben, az ott bemutatott „Magyar népballada” (I—IV.) c. színes linóira díjat kapott.³⁷¹ Papp grafikai munkái több irodalmi lap- és folyóiratban (Élet és Irodalom, Látóhatár, Tiszatáj, stb.) megjelentek. Első önálló kiállítását 1970 őszén, a Móra Ferenc Múzeum képtárában rendezte meg,³⁷² mely a művész magáratalálását tükrözte. Ez alkalommal közel nyolcvan grafikai lapját tárta Szeged tárlatlátogatói elé. Filctoll- és tusrajzai, valamint fekete és színes linómetszetei összeségükben egy műfajilag és formai tekintetben saját hangját megjelölő, népi témákat feldolgozó fiatal grafikus eddigi eredményeit tükrözték. Rajzain az egymást átszelő, önmagukból sebesen kifutó, majd

Papp György: Anna balladája.
1970. sz. linóm. 60×42 cm. MFM

³⁶⁸ Szegedi Képzőművészek Kiállítása. 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szegedi Téli Tárlat: 1965—1975. Katalógus.

³⁶⁹ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.; *Ács József*: Szegedi festők tárlata Szabadkán. Magyar Szó, 1967. ápr. 9.; *Ács József*: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; Szeged. Dokumentációs és Képzőművészeti Kiállítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla* és *Szelesi Zoltán*.; Papp György kiállítása Rúzsán. Délm. 1972. márc. 19.; Papp György linómetszetei a Művészklubban. Délm. 1972. okt. 3.

³⁷⁰ Délföldi Tárlat: 1966—1975. Katalógus.

³⁷¹ Szegedi Nyári Tárlat: 1965—1975. Katalógus.; XI. Szegedi Nyári Tárlat. 1970. Katalógus. Bev.: *Rozványi Márta*.

³⁷² *Akác László*: Képzőművészeti tárlat. Délm. 1970. nov. 24.; *Laczó Katalin*: Két művész közel egymáshoz. Tiszatáj, 1971. febr. 2. sz. 183—186.

visszatérő vonalak tiszta csengésű kompozíciókat alakítanak ki, melyek a paraszti élet alakjait („Pihenő asszony”) és tanyasi környezetük tárgyi eszközeit („Talicsek”) bravúros előadásban jelenítik meg. Ritmusképletileg jóval kötetlenebbek a tus- és filctoll variációi („Ecloga” I–II.), mint szigorúan geometrikus elemekből felépített linómetszetei. Tragikus népballadák drámai hangulatát képi eszközökkel felidézni törekvő lapjain a népművészet formakincseit szuverénül és fantáziadúsán kamatoztatja („Szép fejér juhászka balladája”). A világos és sötét foltok szerkezeti rendjét kiegyensúlyozott biztonsággal, sőt olykor szimmetrikus súlyelosztással alakítja ki. Linó-kompozícióinak dekorativitását a különböző, egymástól elütő színű alaptónusok teszik hangsúlyosabbá („Egy asszonynak kilenc fia”). Az 1971-es békéscsabai Alföldi Tárlaton, és az 1973-ban létrehozott ceglédi Kisgrafikai Biennálén Papp György kapta az egyik nívódíjat. Szülővárosának múzeumában 1973. decemberében önálló kiállítást rendezett.³⁷³ 1975-ben, a 11 szegedi festő tárlatán szerepelt.

Pappnál jóval absztraháltabban fejezi ki magát *Veres Mihály* (1937—),³⁷⁴ akinek elvont szellemű festményeihez, rajzaihoz a tárlatlátogatók nem közeledhetnek úgy, mint általában a hagyományos, természetutánzó ábrázolásokhoz, hanem a

Veres Mihály: „Csillagszemű magány”. 1966. f. kréta, 40×50 cm. Mgt.

³⁷³ *Varga József*: Papp György első kiállítása Szegeden. *Művészet*, 1971. 2. sz. febr. 45.; *R. T.*: Alföldi Tárlat Békéscsabán. Papp György kapta az egyik nívódíjat. *Délm.* 1971. ápr. 6.; *Tandi Lajos*: Papp Györgynél. *Délm.* 1973. máj. 22., okt. 25.; *Szegedi festők vidéki látogatásai*. *Délm.* 1973. dec. 2. 11 szegedi festő kiállítása. Gulácsy-terem. 1975. Katalógus.

³⁷⁴ *Délalföldi Képzőművészek Kiállítása*. Szeged, 1961. Meghívó-katalógus. Bev.: *Szeles Zoltán.*; (*Lődi Ferenc*) *L. F.*: Múteremlátogatás a kiállításra készülő Veres Mihálynál. *Délm.* 1962. ebr. 10.; *A festők nyara*. *Délm.* 1962. szept. 2.

valóságot struktúrájára bontó képeket téri, formai összefüggéseikben kell szemlél-
niök. A műélvezés ez esetben a nézőktől hatékony érzelmi, értelmi erőfeszítést kíván,
hogy önön tudatukban egy lényegében igazabb világot teremtve újra alkossák azt a
naturális látványt, amit a festők képeiken elemeire osztottak fel. A kiskundorozsmai
Veres 1942 óta él Szegeden. Előbb gépésztechnikumot végzett, és egy évig dolgozott.
Ezt követően a Szegedi Pedagógiai Főiskolára került, és itt Vinkler László irányítá-
sával 1959-ben fejezte be tanulmányait. Már főiskolásként kiállított és plakátpályá-
zatokon vett részt, ahol két ízben díjat nyert. Rendszeresen 1958-tól szerepel a helyi
művészek kiállításain.³⁷⁵ A szegedi festők, szobrászok Nemzeti Galériában rendezett
1967-es tárlatán grafikáival („Gyermekkor”, 1966) vett részt.³⁷⁶ Első önálló kiállítását
1969-ben a Móra Ferenc Múzeumban hozta létre.³⁷⁷ Veres grafikus keménységű,
hol harsogó színekkel, hol fehér-feketén megoldott, ellentétes érzelmeket ki-
váltó allegorikus kompozícióin a dráma és a líra váltakoznak, ha úgy tetszik „perel-
nek” egymással. Alkotásainak némelyikével („Inferno”, 1967) szorongásos, bizarr ér-
zést kelt bennünk. A témái olykor nem kisebb dolgokat vetnek fel, mint az emberiség
tovább élésének, vagy pusztulásának eldöntését. Egy-egy ábrázolása a civilizációtól
való érintetlenséget sugározza („Csend”, 1968), mely felkelti a mai kor emberében a
természet utáni nosztalgia, illetve a harmónia, a béke, a munka utáni vágyakozást
(„Örök ének”, 1966). Veres Mihály „...a szürrealizmus egy válfaját műveli — jegyzi
meg Akác László —, azt a kevesek által követett irányzatot, amely különösképpen jól
mutatja a kubista elemek elvont formáinak továbblépését... A majd minden képéről
felénk nyúló ágcsontok, még a legtöbb fájdalmat mutató változatokban is elárulnak
valamit a művész hitéről az újakezdés lehetőségében.”³⁷⁸ Az elmúlt évek óta az itteni
nyári, téli és délföldi tárlatokon, valamint a szegedi művészek 1970-es odesszai és
szabadkai kiállításain Veres művei („Cantata”, 1970) is bemutatásra kerültek.³⁷⁹
A helyi Sajtóház klubjában 1970 tavaszán, Balassagyarmaton 1973 decemberében,
Szegeden pedig 1975-ben, a JATE KISZ klubjában állította ki alkotásait.³⁸⁰

A Pappal és Veressel együtt említett, náluknál fiatalabb *Zoltánfi István*
(1944—) „...képeit — jegyzi meg Kulka Eszter — a klasszikus formatisztaság és a
metafizikus tartalom egyaránt jellemzi. Csönd és mozdulatlanság árad ezekből a
festményekből a horizont alatt és fölött vöröslő baljós kis napkorongtól, a majd
minden képén megtalálható vázaktól és edényektől és figuráitól még akkor is, ha
azok egymást takaró síkban, egymásba áttűnve helyezkednek el a klasszikus teret
montázs-szerűen bontva.”³⁸¹ A deszki születésű Zoltánfi művészet iránti hajlama
korán megnyilatkozott. Tizennégy éves, amikor megnyeri a Népszabadság gyermek-
rajz pályázatát és középiskolásként a Műszaki Egyetem Klubjában állít ki. Ellent-

³⁷⁵ Szegedi Képzőművészek Kiállítása. 1964. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

³⁷⁶ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.:
*D. Fehér Zsuzsa.; D. Fehér Zsuzsa: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükré-
ben. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; Szelesi Zoltán: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti
Galériában. Művészet, 1968. 1. sz. jan. 21.*

³⁷⁷ *Akác László: Veres Mihály kiállítása. Délm. 1969. febr. 4.*

³⁷⁸ *Akác László: Veres Mihály kiállítása. Délm. 1969. febr. 4.*

³⁷⁹ Szegedi Téli Tárlat: 1966—1975. Katalógus.; Szegedi Nyári Tárlat: 1968—1975. Kataló-
gus.; Délföldi Tárlat: 1970—1973. Katalógus.; Szeged. Dokumentációs és Képzőművészeti Kiál-
lítás. Odessza, 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla és Szelesi Zoltán.; Szabadkai és Szegedi Művészek
I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: D. Fehér Zsuzsa.*

³⁸⁰ Veres Mihály kiállítása az Újságíróklubban. Délm. 1970. ápr. 30.; Szegedi festők vidéki
látogatásai. Délm. 1973. dec. 2.

³⁸¹ *Kulka Eszter: Zoltánfi István. Délm. 1968. aug. 8.; Tiszatáj, 1971. márc. 3. sz. 281—283.*

mondásként hat, hogy ennek ellenére sem a Művészeti Gimnáziumba, sem a Képzőművészeti Főiskolára nem sikerül felvételt nyernie. Érettségi után a szegedi színháznál díszletfestőként dolgozik, majd tanulmányait a helyi Tanárképző Főiskola rajzszakán — Vinkler László irányítása alatt — 1967-ben fejezte be.³⁸² Jelenleg az itteni Tömörkény István Művészeti Gimnázium tanára, s mint festő, tagja lett a Fiatal Művészek Stúdiójának.

Zoltánfi nemcsak festő- és rajzpedagógusként működik, hanem szobrászattal is foglalkozik. Büsztöket készített Zrinyi Ilonáról és Ságvári Endréről, melyek a róluk elnevezett szegedi általános iskolákban vannak elhelyezve. Ezen kívül a helyi színház és szabadtéri játékok számára plasztikai munkákat végez. Zoltánfi alkotásai („Én és a Quatrocento”, I—II. 1968) az utóbbi években, a Délalföldi Tárlatokon is rendszeresen bemutatást nyernek.³⁸⁴ Ezek újabb ábrázolási törekvéseiként ún. „szürnaturalista” felfogásban készültek. A Szegedi Nyári Tárlat-okon történt eredményes szerepléseként, 1969-ben „T. L. a barátom” (1969) c. képével díjat nyert.³⁸⁵ E munkája és a nagyanyjáról festett arcúja (1970) a Móra Ferenc Múzeumba került. A szegedi képzőművészek szabadkai rendezvényein és az 1970-es odesszai tárlatán több festményével volt jelen.³⁸⁶ Végetetül a TV Galériájában és az „Új művek” c. 1971-es műcsarnoki kiállításon való részvételét említjük meg. 1972 januárjában a budapesti Mednyánszky-teremben volt önálló tárlata. Festészeti törekvéseivel („Nemzedékek”, 1973), a Művészet (1973) foglalkozott. Szeged Város alkotódíját 1973 őszén nyerte el. 1974. április 4-én pedig az „Ifjúság Szegedért” plakettel tüntették ki.³⁸⁷ 1975-ben, a 11 Szegedi festő tárlatán vett részt.

Zoltánfi István:
Önarckép. 1970. temp. fl. 67×37 cm. Mgt.

³⁸² Vinkler László: Műteremkiállítás a Tanárképző Főiskolán (Zoltánfi István). Délm. 1966. márc. 29.

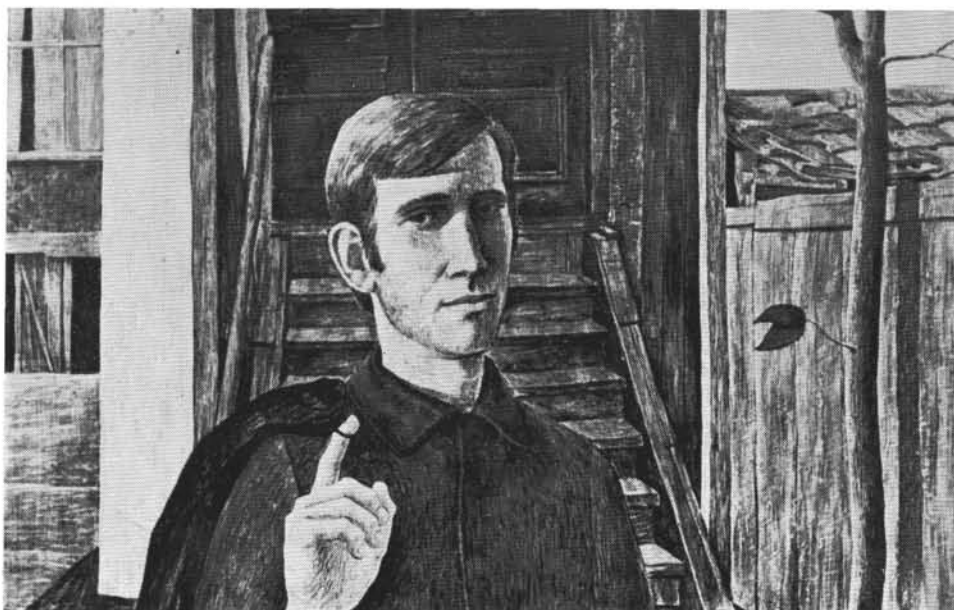
³⁸³ Szeged szobrai. Délm. 1970. máj. 1.; máj. 21.

³⁸⁴ Délalföldi Tárlat: 1967—1975. Katalógus.

³⁸⁵ Szegedi Nyári Tárlat: 1967—1975. Katalógus.; X. Szegedi Nyári Tárlat, 1969. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

³⁸⁶ Acs József: Szegedi művészek Szabadkán. Magyar Szó, 1968. ápr. 4.; Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa.*; Szeged. Dokumentációs és Képzőművészeti Kiállítás. Odessza. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla és Szelesi Zoltán*.

³⁸⁷ J. N.: Zoltánfi István kamaratárlata. Délm. 1969. okt. 8.; (*Akác László*) A. L.: Zoltánfi István a TV Galériájában. Délm. 1971. jan. 16.; Új művek a Műcsarnokban. Délm. 1971. márc. 2.,

Zoltán István: T. L. a barátom. 1969. temp. fi. 34×54 cm. MFM

A helyi szobrászat utánpótlását *Szathmáry Gyöngyi*, *Kalmár Márton* és *Fritz Mihály* képezik, akik egyben a legújabb generáció tagjai is, mivel a felszabadulás körüli években születtek. Részben kevés számuk (ami a vidéken működő szobrászok viszonylatában így is optimálisnak mondható) miatt nem lehet munkásságukban széles stílári rétegződést keresni, mint az itteni fiatal festők nagyobb táborában ez tapasztalható; részben pedig a kortárs hazai plasztika jellegéből fakadóan sem, amely főleg Ferenczy Béni és Medgyessy Ferenc valóságelvű nyomdokait követi, gazdagítva ezt a modern európai szobrászat formaeredményeinek felhasználásával.

A biztató kibontakozásra leginkább *Szathmáry Gyöngyi* (1940—) szolgált rá, aki tehetségét eddig már jónéhány figyelemre méltó szobrával meggyőzően igazolta. A nevével egyezően szatmári származású szobrásznoérettségét a budapesti Képzőművészeti Gimnáziumban tett, majd a Képzőművészeti Főiskolán, Mikus Sándor mellett, 1963-ban a szobrász szakon végzett. „A főiskolai évek alatt — mondja magáról Szathmáry Gyöngyi — Hódmezővásárhelyen töltött művésztelepeken szerettem meg az Alföldet és Vásárhely nyílt szívű, nyugodt, szépségre fogékony embereit, Főiskola után az Alföldre jöttem, mert szeretem. Érteni akarom az itt élő emberek

Zoltán István képei a Mednyánszky-teremben. Délm. 1972. jan. 27.; (*Tandi Lajos*): Szegedi képródeák Pesten. Délm. 1972. jan. 30.; *Bojár Iván*: Kiállításról-kiállításra. Magyar Hírlap, 1972. febr. 8.; *P. Szűcs Júlianna*: Reményi József és Zoltán István kiállítása. Népszabadság, 1972. febr. 10.; *Tandi L.*: Két festő—két út (Zombori László és Zoltán István). Népszava, 1972. márc. 25.; *Tandi Lajos*: Két festő és az „utak”. (Zoltán István és Zombori László). Tiszatáj, 1972. máj. 5. sz. 86—89.; *Tandi Lajos*: Zoltán István műhelyében. Délm. 1972. aug. 21.; *Polner Zoltán*: Min dolgozik Zoltán István? Csm. Hírl. 1973. júl. 1.; (*Apró Ferenc*) a. f.: Zoltán István. Művészet, 1973. aug. 8; sz. 24—25.; Átadták az alkotói díjakat. Délm. 1973. okt. 12.; Az „Ifjúság Szegedért” plakett kitüntetettjei. Délm. 1974. ápr. 7. 11 szegedi festő kiállítása. Gulácsy-terem. 1975. Katalógus.

életének, érzésének, küzdelmének lényegét. Ezt szeretném szoborrá formálni.”³⁸⁸ A Medgyesy népi ízű plasztikai örökségét megbecsülő modern hazai szobrászok közé tartozó Szathmáry 1964-ben Szegeden telepedett le. Azóta itt alkotja műveit és a helyi Tanárképző Főiskolán dolgozott. A kiállításokon való szereplését a hatvanas évek közepétől kezdte meg.³⁸⁹ Nemes anyagból készült szobraiban a plasztikai ötletesség helyett jelképpé sűrített emberi tartalmat ad. Ezt tükrözi — többek között — az itteni Béke utcai Általános Iskolában levő „Fiú kutyával” (1964) c. bronzszobra is.³⁹⁰ Kedvvel műveli egy-egy női akt változatos, pillanatnyi mozdulatát rögzítő krokikat, valamint erőteljes testű fiatal nőkről krétával, vastag kontúrokkal plasztikai előtanulmány rajzolását.

Szathmáry Gyöngyi a szegedi képzőművészek Nemzeti Galériában rendezett 1967-es bemutatkozásán két szobrával képviseltette magát.³⁹¹ A közel egy méteres, ülő és álló nőalakokat ábrázoló alkotásokat állami megbízásként Hódmezővásárhelyre készítette. Bronzból levő „Nővér”-e (Hmvhelyi SZTK rendelő, 1966), vas-kos lányt jelenít meg, aki segítően tárja szét karjait. Kőből faragott, nagy tömbű „Furulyázó” lánya (Hmvhelyi Ének-zenei Ált. Iskola, 1967), rendíthetetlen nyugalmat és derűt sugároz. Formálásánál nem a bravúrt, hanem az egyszerűsítést tűzte célul. Szathmáry Gyöngyi munkásságának egyik méltatója szerint „...a szobrászati anyagszerűség fogalmát mindenek fölött nagy tiszteletben tartja. Ez a meggyőződése oly erős és oly letisztult, önkifejezésének annyira adekvát eszköze, hogy egy bonyolult, szavakkal nehezen követhető szellemi labirintusban nemcsak az eszköz, de egyúttal a cél szerepét is betölti.”³⁹² Szathmáry a szegedi festők, szobrászok 1970-es tárlatán és a helyi Tanárképző Főiskola művésztanárainak kiállításain résztvettek között volt. A XI. Szegedi Nyári Tárlaton, a „Kodály Zoltán emlékére” c. kisbronzát (1969) mutatta be.³⁹³ Monumentális hatású kőszobrával „Rákóczi Zsigmond”-nak (1969) szugesztív plasztikai eszközökkel állított emléket a szerencsi Várkertben. A nyíregyházi Tanárképző Főiskolán, a „Lányok” c. bronzból készült kútfigurája van elhelyezve (1971). Fülöp Erzsébet vásárhelyi festőművésszel 1973 decemberében közös tárlatot rendezett a Móra Ferenc Múzeum képtárában, amikor is húsz plasztikai alkotását („Mári”, terrakotta-dombormű, Hmvhelyi Tanács tul.) tárta első ízben a szegedi közönség elé.³⁹⁴ 1974 tavaszán Derkovits-ösztöndíjat kapott. Az 1975-ös Szegedi Nyári Tárlat szobrászati fődíját neki ítelték.

³⁸⁸ Szegedi Állami Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállítása. Szeged, 1965. Katalógus. Ep.: *Szelesi Zoltán*. 35.

³⁸⁹ Szegedi Téli Tárlat. 1968—69. Katalógus. Bev.: *Papp Lajos*.; Szocialista hagyományok Szeged képzőművészetében. Szeged, 1969. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

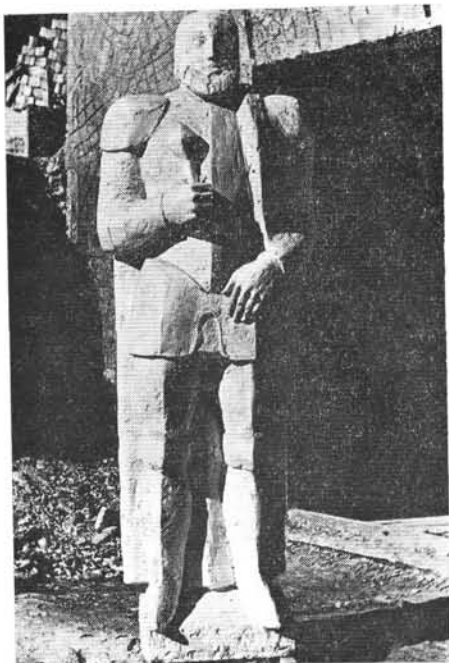
³⁹⁰ Szeged szobrai. Délm. 1970. jan. 3.

³⁹¹ Szegedi Képzőművészek Tárlata. Magyar Nemzeti Galéria. Bp. 1967. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; *D. Fehér Zsuzsa*: A szegedi képzőművészet problémái a budapesti kiállítás tükrében. Tiszatáj, 1967. 12. sz. dec. 1185.; *Szelesi Zoltán*: Szegedi Képzőművészek Tárlata a Nemzeti Galériában. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.

³⁹² *Szentgyörgyi Kornél*: Fialatok és szegediek... Tiszatáj, 1968. 8. sz. aug. 745.

³⁹³ Szegedi Állami Tanárképző Főiskola képzőművész tanárainak kiállítása. Szeged, 1965. Katalógus. Ep.: *Szelesi Zoltán*.; A Szegedi Tanárképző Főiskola Rajztanszéke III. Képzőművészeti Kiállításának katalógusa. Szeged, 1967. Előszó: *Fischer Ernő*: A Szegedi Tanárképző Főiskola Rajztanszéke IV. Képzőművészeti Kiállításának katalógusa. Szeged, 1970. Előszó: *Balogh Jenő*.; Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Rajztanszéke V. Képzőművészeti Kiállítása. Szeged. 1973. Katalógus. Bev.: *Szelesi Zoltán*.; Szeged. Dokumentációs és Képzőművészeti Kiállítás. Odessza. 1970. Katalógus. Bev.: *Tóth Béla* és *Szelesi Zoltán*.; XI. Szegedi Nyári Tárlat. 1970. Katalógus. Bev.: *Rozványi Márta*. XVI. Szegedi Nyári Tárlat. 1975. Katalógus. Bev.: *Rideg Gábor*.

³⁹⁴ Szathmáry Gyöngyi szobrászművész—Fülöp Erzsébet festőművész kiállítása a Móra Ferenc Múzeum képtárában. Katalógus-meghívó. Szeged, 1973. dec. 16.; *Tandi Lajos*: Kapcsolatok. (Szathmáry Gy. és Fülöp E. kiállításáról.), Délm. 1973. dec. 18.

Szathmáry Gyöngyi: Rákóczi Zsigmond.
1969. kő, 220 cm. Szerencs, Várpark.

Kalmár Márton:
Ívó fiú. 1971. ólom, 13 cm. Mgt.

Nemcsak a mai helyi szobrászat, hanem Szeged új képzőművészetének is egyik legfiatalabbika az itt született *Kalmár Márton* (1946—),³⁹⁵ aki a szobrászattal Tápai Antal mellett kezdett megismerkedni mint a Tömörkény István Művészeti Gimnázium és Szakközépiskola tanulója. 1965-ben végzett, s utána a Képzőművészeti Főiskolára került, ahol Pátzay Pál volt a mestere. Diplomáját 1969-ben szerezte meg, s azóta ismét Szegeden él, az itteni Művészeti Gimnázium tanára. Finoman megfigyelt rajzstúdiumaival („Alvó tanulmányok”, 1969) és kisplasztikáival egy helyi üzemi kiállításon mutatkozott be. 1970-től részt vesz a Szegedi Nyári Tárlatokon.³⁹⁶ Elmélyült emberábrázolásra törekvő grafikai és szoborportréi („Feleségem”, 1970), a Szeged-Szabadkai Művészek I. közös kiállításán szerepeltek, illetve az 1970—73-i helyi Téli Tárlaton („Csecsemőfej”, 1973) kerültek bemutatásra.³⁹⁷ Első önálló kiállítását 1974 decemberében rendezte meg a Móra Ferenc Múzeum Képtárában.

Kalmár fiatal tanár- és szobrásztársa, a marosvásárhelyi származású *Fritz Mihály* (1947—) 1965-ben végzett a szegedi Tömörkény István Művészeti Gimnázium

³⁹⁵ (*Tandi Lajos*) T. L.: Kalmár Márton műhelyében. Délm. 1972. márc. 26.; *Polner Zoltán*: Mán dolgozik Kalmár Márton? Csm. Hírl. 1973. márc. 11.

³⁹⁶ (*Kulka Eszter*) K. E.: F fiatalok a Konzervgyárban. Délm. 1969. okt. 14.; XI. Szegedi Nyári Tárlat. 1970. Katalógus. Bev.: *Rozványi Márta*.; XIII. Szegedi Nyári Tárlat. 1972. Katalógus. Bev.: *Somogyi József*.; XIV. Szegedi Nyári Tárlat. 1973. Katalógus. Bev.: *Bereczky Lóránd*. XV—XVI. Szegedi Nyári Tárlat. 1974, 1975. Katalógus.

³⁹⁷ Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: *D. Fehér Zsuzsa*.; Szegedi Téli Tárlat. 1970—71. Katalógus. Bev.: *Petri Ferenc*.; Szegedi Téli Tárlat. 1973. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

és Szakközépiskola nyomda-grafika tagozatán.³⁹⁸ Tanárai Kopasz Márta és Tóth Sándor voltak. Tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán folytatta, ahol a szobrászatot Pátzay Pál mellett, a sokszorosító-grafikát pedig Ék Sándor irányításával sajátította el. 1969-ben nyert diplomájával visszatért Szegedre, és az itteni Tömörkény Művészeti Gimnázium tanára lett. Első bemutatkozása egy helyi üzemi kiállításon történt. Ezt követően 1969–71-ig a szegedi téli- és nyári, valamint a délföldi tárlatokon szerepelt.³⁹⁹ Különböző technikájú grafikáit és rajzait („Zsuzsa”, 1968), illetve plasztikai munkáit a költőien átértzett valóságélmény hatja át. Leányfejeket megjelenítő szobrain („Portré”, 1970) érzékletes formálással adja vissza az ábrázoltra jellemző külső és belső vonásokat. A szegedi képzőművészek 1970-es odesszai bemutatkozóján és közös szabadkai tárlatain grafikákkal („Tölggyfa”, 1970) és szoborarcokkal („Zsuzsa”, 1970) keltett érdeklődést.⁴⁰⁰ Majakovszkijt ábrázoló márvány domborművét a költő nevét viselő itteni kollégium számára készítette (1971). „Tondó” című vörösmárvány plasztikai alkotása (1973) a Móra Ferenc Múzeumba került. Legutóbb az 1975-ös Délföldi és Szegedi Téli Tárlatokon szerepelt.

Fritz Mihály:
Portré. 1970. gipsz. 38 cm. Mgt.

„Fiatalok és szegediek”, — ezzel a meghatározással vett részt a helyi művészek egy csoportja, a KISZ budapesti Művészeti Klubjában 1968 nyarán rendezett Tiszatáj-esten; ahol képeiket és szobraikat bemutatták. Műveiket Szentgyörgyi Kornél, Kossuth-díjas festőművész értékelte, aki lényegre tapintóan állapította meg, hogy „...a fiatal szegedi művészek a magasabb rendű egyszerűséget, a tiszta morált képviselik munkájukban... Nemcsak Szeged, nemcsak Vásárhely, hanem az új magyar művészet legkarakterisztikusabb vonását vállalták és viszik tovább... Józanságuk és realizmusuk nem földhözragadt mozdulatlanság. A kereső, a kritikus szellem ösztönzésével kapcsolódnak a formaalkotó modern művészet hadseregébe. Alaptételeik nem törik szét a XX. század képét, és nem keresik még a huszonegyedik századot, de mégis vállalják az élvonal veszélyét. A képzőművészet örök igazságaira támaszkodnak és ezt a ma nyelvén tolmácsolják.”⁴⁰¹

Szeged képzőművészetének megújítását nemcsak a régebbi és a legújabb helyi művészgeneráció tagjainak pozitív alkotótevékenysége mozdítja elő. Festésze-

³⁹⁸ Tandí Lajos: Fritz Mihály műhelyében. Délm. 1972. szept. 24.

³⁹⁹ Szegedi Téli Tárlat. 1968–69. Katalógus. Bev.: Papp Lajos.; (Kulka Eszter) K. E.: Fiatalok a Konzervgyárban. Délm. 1969. okt. 14.; XI. Szegedi Nyári Tárlat. 1970. Katalógus. Bev.: Rozványi Márta.; XIII. Szegedi Nyári Tárlat. 1972. Katalógus. Bev.: Somogyi József.; Szegedi Téli Tárlat, 1973, 1975. Katalógus. Bev.: Szelesi Zoltán.

⁴⁰⁰ Szabadkai és Szegedi Művészek I. Közös Kiállítása. 1970. Katalógus. Bev.: D. Fehér Zsuzsa.; Szeged. Dokumentációs és Képzőművészeti Kiállítás. Odessza. 1970. Katalógus. Bev.: Tóth Béla és Szelesi Zoltán. Retrospektív Délföldi Tárlat. I–X. 1975. Katalógus.

⁴⁰¹ Szentgyörgyi Kornél: Fiatalok és szegediek... Tiszatáj, 1968. 8. sz. aug. 745.

tünk, szobrászatunk, grafikus és iparművészetünk fellendülését nagyban elősegítik azok az új művésztszadalmi és múzeológiai létesítmények, melyek az intenzívvé vált szervezőmunka eredményeként Szeged ábrázolóművészeti életét pezsgőbbé, kultúráját gazdagabbá teszik. Ebben a vonatkozásban az elmúlt öt év során itt alakult új művészeti társulásokról és létesítményekről szólnanunk kell.

A Szegedi Művészklub három fiatal itteni újságíró: *Akác László, Nikolényi István és Polner Zoltán* kezdeményezéseként 1968 nyarán a helyi Sajtóházban alakult meg. A klub vezetőségének az volt a célja, hogy Szeged képzőművészeti életének fellendítése érdekében tárlatokkal egybekötött vitaesteket rendezzen. Az azóta eltelt több, mint öt év alatt a havonta összejáró művészek, újságírók és a klub vendégei részére számos kamarakiállítást szerveztek, és ezzel egybekötött vitaindító előadásról gondoskodtak. A helyi festők munkáiból előbb közös tárlatokat, majd egyéni kamarakiállításokat rendeztek. Ennek kapcsán került sor: *Zoltánfi István, T. Nagy Irén, Fontos Sándor, Szűcs Árpád, Kováts Margit, Veres Mihály, Dér István, Zombori László, Novák András, Pataki Ferenc, Lehel István, Vinkler László* és még sokak, — többségükben fiatal szegedi művészek bemutatkozására,⁴⁰² melyben a Délmagyarország, valamint a Csongrád megyei Hírlap munkatársai (*Veress Miklós, Tandí Lajos* és mások) működtek közre. A képzőművészettel szorosan összefüggő témákról budapesti és helyi szakemberek (*Pogány Ö. Gábor, László Gyula, Dömötör János, Csaplár Ferenc*) továbbá külföldi művészek és művészettörténészek (*Amerigo Tot, Jankai Tibor, Bela Duránci*) tartottak többek között érdeklődést keltő előadásokat.⁴⁰³ A programjában egyre gazdagodó Szegedi Művészklub eddigi eredményessége révén ma már méltán „...a város egyik jelentős kulturális fóruma lett”, mint ahogy ez a Magyar Sajtó-ban is megállapítást nyert.⁴⁰⁴

A Hazafias Népfront Szeged Városi Bizottsága és a Műgyűjtő c. fővárosi folyóirat szerkesztőségének támogatásával 1969 őszén a szegedi Bartók Béla Művelődési Köz-

⁴⁰² Házi kiállítás az Újságíró-klubban. (Dorogi I., Hemmert J., Cs. Pataj M., Szűcs Á., Zombori L. és Vinkler L.). Délm. 1968. jún. 14.; *J. N.*: Zoltánfi István kamaratárlata. Délm. 1969. okt. 8.; T. Nagy Irén kiállítása a Sajtóházban. Délm. 1969. nov. 5.; (*Akác László*) *A. L.*: Kálmány és Fontos. (Fontos S. kiállítása a Művészklubban.) Délm. 1969. dec. 3.; Szűcs Árpád tárlata a Sajtóházban. 1970. febr. 9.; (*Akác László*) *A. L.*: Versek, képek (Kováts Margit kiállítása a Művészklubban); Délm. 1970. ápr. 4.; Veres Mihály kamaratárlata a Sajtóházban. Délm. 1970. ápr. 30.; (*Akác László*) *A. L.*: Dér István új képei. Délm. 1970. szept. 9.; (*Akác László*) *A. L.*: Novák András képei. Délm. 1970. okt. 7.; Pataki Ferenc kiállítása, 1970. nov.—dec.; (*Akác László*) *A. L.*: Szerzői est, házi tárlat (Zombori L. kiállítása a Sajtóházban). Délm. 1971. jan. 6.; (*Akác László*) *A. L.*: Művészklub — képpel, filmmel (Ács József és Lehel István kiállítása). Délm. 1971. febr. 7.; (*Akác László*) *A. L.*: Vinkler László kamaratárlata. Délm. 1971. márc. 2.; Fialatok a Művészklubban. Délm. 1972. febr. 5.; Délm. 1973. jún. 6.

⁴⁰³ (*Akác László*) *A. L.*: Szegedi Művészklub vitája a nyári tárlatról. Délm. 1968. szept. 4.; (*Akác László*) *A. L.*: A velencei bienálé (Vinkler L. előadása). Délm. 1968. okt. 9.; (*Akác László*) *A. L.*: Szegedi képzőművészek Európában (Szelesi Zoltán előadása). Délm. 1968. nov. 6.; (*Akác László*) *A. L.*: Munka és művészet (Tápai Antal előadása). Délm. 1968. dec. 4.; (*Akác László*) *A. L.*: Milyen legyen a téli tárlat? Vita a Művészklubban. Délm. 1969. jan. 8.; (*Akác László*) *A. L.*: Évszázados barátság (B. Duránci előadása). Délm. 1969. febr. 5.; (*Akác László*) *A. L.*: Előadás a Művészklubban (Hemmert János). Délm. 1969. márc. 5.; (*Akác László*) *A. L.*: Az Alföld festészete. Pogány Ö. Gábor előadása. Délm. 1969. ápr. 16.; (*Akác László*) *A. L.*: Hasonló lelkület, közös törekvés (Csaplár Ferenc előadása). Délm. 1969. máj. 7.; Lelkes István előadása a Művészklubban. Délm. 1969. jún. 1.; Jankai Tibor előadása a Sajtóházban. 1969. júl.; (*Akác László*) *A. L.*: Vita a nyári tárlatról. Délm. 1969. szept. 10.; Vita a Művészklubban. (Szilágyi Gábor és Bela Duránci előadása). Délm. 1969. nov. 5. Előadás a Művészklubban. Délm. 1971. nov. 4.; Délm. 1972. ápr. 9.; Délm. 1973. máj. 5.

⁴⁰⁴ Művészek a szegedi Újságíró-klubban. Magyar Sajtó, 1970. 8. sz. 234.; (*Kelemen Gábor*) *Kelemen*: A Szegedi Művészklub célja. Magyar Nemzet, 1972. júl. 30.; Öt éves a Szegedi Művészklub. Délm. 1973. jún. 3.

pontban — több mint félszáz év utáni újjáéledéssel — megalakult a *Szegedi Műgyűjtők Klubja*.⁴⁰⁵ Tisza-parti városunk felszabadulása óta szépen fejlődő képzőművészeti életének újabb színfoltját jelentő Szegedi Műgyűjtők Klubja feladatának tartja, hogy a műtárgyak szeretetét és gyűjtését helyben előmozdítsa s társadalmilag kiszélesítse. Móra Ferenc egykori szegedi műbarát-körének példája nyomán „első lépésként” az 1970 nyarán megrendezett bemutató tárlattal⁴⁰⁶ kívánt lehetőséget nyújtani a Szegedi Műgyűjtők Klubja, hogy családoknál őrzött képző- és iparművészeti alkotások egy része mintegy a szegedi műgyűjtés jelenlegi gazdagságának érzékeltetéséül a nyilvánosság elé kerüljön.

Szegeden ez idő szerint több olyan műtárgy-tulajdonosról beszélhetünk, akiknél közel háromszáz kép, szobor, bútor, szőnyeg, porcelán stb. van védetté nyilvánítva. A legjelentékenyebbek közé tartozik *Lucs Ferenc* százon felüli XX. századi magyar képgyűjteménye, melynek kb. fele védett jellegű alkotásokból áll. Ő őrzi — többek között — Szinyei Merse Pál „Madárdal” c. 1872-ből való ismert festményét. Az értékes anyagból 1973 nyarán a helyi Bartók Béla Művelődési Központban nagy sikerű kiállítást rendeztek. Lucs Ferencéhez hasonlóan jelentős, de változatosabb összetételű *dr. Talpai Emil* gyűjteménye, melyben a modern magyar mesterek (Medgyessy, Mikus, Gorka, Csók, Szőnyi, Bernáth és mások) képein, szobrain, kerámiáin kívül régi külföldi s hazai porcelánok, üvegek, valamint népművészeti tárgyak is találhatóak. Kettejük mellett *dr. Völgyesi Jánost* említjük meg, akinek kollekcója a múlt század végétől napjainkig itt működő szegedi művészek válogatott alkotásait foglalta magába. E gyűjteményt — melyből azonban sok festmény más-más köz- és magángyűjteménybe került — 1970-ben a Móra Ferenc Múzeum képtárában mutattuk be.⁴⁰⁷

Szintén a művészet megbecsülését tükrözi a közelmúltban elhunyt három szegedi műgyűjtő: *Beretzk Péter*, *Lehel István* és *Némegy Gyuláné* hátrahagyott helyi festőktől származó képei, valamint nép- és iparművészeti tárgyakból álló figyelemre méltó — védett műveket is tartalmazó — gyűjteménye. Ezeknek további gondos őrzése az örökösök méltó feladata lesz. Az említettekén kívül, hol szerényebb, hol gazdagabb gyűjteménnyel rendelkeznek még: *dr. Apró Ferenc*, *Aradszky Károly*, *Balogh János*, *dr. Bán Miklós*, *Dér Endre*, *dr. Greguss Pál*, *Hegedűs István*, *Jakobey Istvánné*, *Joó József*, *dr. Kovács Endre*, *dr. Kováts József*, *dr. Miklós Ferenc*, *Moldoványi Imre*, *Pusztai Ödön*, *dr. Simon Miklós*, *dr. Szabó Mihály*, *Szabó G. László*, *Zolnay Imre* dr. és más itteni műgyűjtők, akiknek szép képzőművészeti anyagában a védett régebbi alkotások mellett a mai szegedi festők munkái is megtalálhatók. E gyűjteményekből 1970—72 között a helyi Bartók Béla Művelődési Központban kollektív tárlatokat rendeztek, melyeket a szegedi napilapokon kívül a fővárosi újságok és folyóiratok is méltattak.⁴⁰⁸

⁴⁰⁵ Műgyűjtők Klubja. Délm. 1969. nov. 21.

⁴⁰⁶ Szegedi Műgyűjtők Klubja Kiállítása. 1970. Katalógus-meghívó. Bev.: *Szelesi Zoltán*.

⁴⁰⁷ *Tandi Lajos*: Dr. Völgyesi János és felesége gyűjteménye. Délm. 1971. nov. 21.; Dr. Völgyesi János és felesége gyűjteményének kiállítása. Szeged, 1971. Móra F. Múzeum képtára. Katalógus. Bev.: *Dr. Völgyesi János.*; A Szegedi Műgyűjtők Klubjának IV. Kiállítása (Lucs Ferenc gyűjteménye). Meghívó-katalógus. Szeged, 1973. Bev.: *Szelesi Zoltán.*; *Tandi Lajos*: Festmények Lucs Ferenc gyűjteményéből. Délm. 1973. júl. 10.; Művészet, 1973. aug. 8. sz. 28.; *Tandi Lajos*: A műgyűjtés dicsérete (Dr. Kovács László gyűjteményéről.) Délm. 1974. ápr. 2.

⁴⁰⁸ Műgyűjtő, 1969. 1. sz.; 1972. 4. sz.; *L. A.*: Műgyűjtők kiállítása. Délm. 1970. aug. 1.; *Laczó Katalin*: Szegedi műgyűjtők kiállítása. Tiszatáj, 1970. 10. sz. okt. 987—989.; *Szelesi Zoltán*: Völgyesi Ferenc képei és a szegedi műgyűjtés útja. Művtört. Értesítő. 1971. 1. sz. 23—30.; Szegedi műgyűjtők kiállítása. Csm. Hírl. — Délm. 1972. júl. 18.; (*k-n*): Az elzárt szobák kincsei. Magyar Nemzet, 1972. júl. 30.; *Szelesi Zoltán*: Műgyűjtés Szegeden. Délm. 1973. máj. 6.; *Laczó Katalin*: Bemu-

Ami tehát a szegedi műgyűjtés jelenlegi állapotát illeti, városunkban — a hagyományokhoz híven — most sem lanyhult a műtárgyszerzési igyekezet. Ez annál is inkább becsülendő, mert egy-egy értékesebb kép, szobor vagy más múzeális tárgy megvásárlására az arra törekvő mai családoknak korlátozottabb anyagi lehetőségeik vannak, mint az egykori néhány dúsgazdag szegedi gyűjtőnek volt. A műgyűjtés jellegében is lényeges tartalmi változás állott be. A régi eklektikus, főleg kuriózumokra épülő gyűjteményeket ma több komoly, meghatározott jellegű — főleg a modern magyar művészet körébe vágó — kisebb-nagyobb „magán-képtár” váltotta fel, s a műgyűjtés fogalma gyakorlatilag szocializálódott. Az utóbbi két évtized alatt rendszeressé vált az itteni gyűjtők által kölcsönzött műtárgyak, egy-egy szegedi, s nem ritkán budapesti múzeumi időszakos kiállításokon történő nagyközönség előtti bemutatása. Eddigi legnagyobb helyi műgyűjtő-kiállításnak számít a Majsán élő, szegedi születésű *dr. Kováts László* régi külföldi műveket, és a XIX—XX. századi magyar festészetet tükröző, — sok védett alkotást tartalmazó — értékes gyűjteményének bemutatása. A több mint százhusz képet és szobrot magába foglaló kollekciónak rendezett tárlat 1974 tavaszán a Móra Ferenc Múzeum képtárát teljesen betöltötte.

A műgyűjteményekből rendezett kiállítások nagy sikere azzal magyarázható, hogy a tárlatlátogatók igénylik és sokra értékelik a múzeális jellegű képzőművészeti bemutatásokat. Az 1970-es Múzeumi Hónap alkalmával megnyílt Szegedi Galéria is egy hosszú évek óta hangoztatott közóhajnak kívánt eleget tenni. A múzeum igazgatósága elhatározta, hogy azokat a kiállításra alkalmas szobákat, melyek addig a hivatalos teendők ellátására szolgáltak, felszabadítja, hogy e helyiségek felhasználásával megteremtse az állandó jellegű tárlatot magába foglaló Szegedi Galériát. E tervét a Városi Tanács támogatásával meg is valósította.⁴⁰⁹

Az új képtár megnyitásához három termet megtöltő külföldi-, hazai- és helyi művészekről származó festményt, grafikát, szobrot abból a több ezerre menő műtárgy-állományból kiválogattunk, mely a múlt század végétől napjainkig rendszeresen gyarapodó szegedi múzeum ábrázólóművészeti anyagát képezi.⁴¹⁰ A kül-

tatjuk a Szegedi Műgyűjtők Klubját. Szegedi Műsor, 1973. júl. 15.; *Tandi Lajos*: Kiállítási Napló (Szegedi Műgyűjtők Klubja). Tiszatáj, 1973. okt. 10. sz. 90—94.

⁴⁰⁹ *Akác László*: Múzeum és képtár. Délm. 1968. dec. 31.; A képtár közönsége vagy a közönség képtára. Délm. 1969. jan. 7.; (*Sz. Simon István*) *Sz. S. I.*: Múzeum is, képtár is. Délm. 1969. jan. 9.; *Péter László*: Csontváry Galéria. Délm. 1969. okt. 25. Még az idén bemutatjuk a régi képzőművészeti anyagot és a szegedi aranytárgyakat. Délm. 1970. júl. 15.; (*Akác László*) *A. L.*: Galéria. Délm. 1970. okt. 20.; *Sz. R.*: Csendes avatás. Galéria Szegeden. Remekművek láthatók az állandó kiállításon. Esti Hírlap, 1970. nov. 4.; (*völgyi*): Húsz év után: Önálló galériát kapott a művészet Szegeden. Magyar Konzervipar, 1970. nov. 11.; (*Trogmayer Ottó*) *T. O.*: Galéria ügyében. Délm. 1972. jan. 16.; márc. 16.

⁴¹⁰ A „Szeged városi múzeum szépművészeti osztályának Lajstroma”, és a Móra Ferenc Múzeum képzőművészeti leltárkönyvei szerint: 1945—1975 között az alábbi fontosabb művek kerültek a helyi közgyűjteménybe:

1945—1947

Parobek Alajos: Dózsa György vitéze (of.-). Ltsz.: 883.; Erdélyi Mihály: Marosparton (of.-). Ltsz.: 884.; Dinnyés Ferenc: Kálmány utcai részlet (of.-). Ltsz.: 885.; Vlasics Károly: Kis pletyka (of.-). Ltsz.: 886.; Kopasz Márta: Szegedi gyékénypiac (temp.-). Ltsz.: 887.; Aino Hakulinen: Tiszapart (akv.-). Ltsz.: 888.

1948

Károlyi Lajos 92 olajfestményét a Városi Zálogház megszűnésekor vette állományba a Szegedi Múzeum.: 889—981.

1949

Papp Gábor: Önarckép (of.-). Ltsz.: 999.; Hódi Géza: Téli táj Tomszkból. (akv. 1916.). Ltsz.: 1002.; Endre Béla: Gorzsa táj (of.-). Ltsz.: 1013.; Nagy István: Hargitai táj (of. 1919.). Ltsz.: 1014.; Dési Huber István: Alvó munkásnő (of.-). Ltsz.: 1015.; Dorogi Imre: Tiszai halászok (of.-). Ltsz.: 1016.

földi festmények közül — hosszú idő után ismét — bemutatásra került az a három XV—XVI. századi olasz kép, amely a neves helyi műgyűjtő, Enyedi Lukács hagyatékából jutott ide. Ezeket még *A. Caracci, Rugendas, Tysens, és Walter Crane* festményei, továbbá a múzeum német, osztrák és olasz mesterektől való rajzai egészí-

1950

Endre Béla: Falu este (of.-). Ltsz.: 1018.

1951

Nyilasy Sándor: Alföldi paraszt (of.-). Ltsz.: 1020.

1952

Bihari Sándor: Zivatarban (of.-). Ltsz.: 1023.

1953

Károlyi Lajos: Koldusasszonyok (of. 1910.). Ltsz.: 53.685.

1954

Kukovetz Nana: Párizsi löversenyen (of.-). Ltsz.: 54.686.; Heller Ödön: Levélolvasás (of.-). Ltsz.: 54.687.; Tóth-Molnár Ferenc: grafikai hagyatéka (289 kép) leltárba véve az: 54.691—54.980. Ltsz.: alatt.; Nyilasy Sándor: Rajzok-vázlatok (54 lap). Ltsz.: 54.986—54. 1040.; Süli András: Algöyi állomás (temp. 1926.). Ltsz.: 1041.

1955

Heller Ödön grafikai hagyatéka (94 lap) leltárba véve az: 55.1—55.94. Ltsz.: alatt.; Nyilasy Sándor: Rajzok-vázlatok (23 lap) Ltsz.: 55.95—55.118.; Parobek Alajos: Sztrájk (of.-). Ltsz.: 55.136.; Kukovetz Nana: Lovagó férfi. (of.-). Ltsz.: 55.138.; Tardos-Taussig Ármín grafikai hagyatéka (21 lap) leltárba véve az: 55.157—55.165. és az 55.390—55.403. Ltsz.: alatt.; Zsótér Andor régi külföldi mesterektől származó grafikai hagyatéka (41 mű) leltárba véve az: 55.406—55.447. Ltsz.: alatt.

1956

Tornyai János: Csizmahúzás (of. 1913.). Ltsz.: 56.5.; Thorma János: Tájkép (of.-). Ltsz.: 56.5.; Fónyi Géza: Szerelmespár (of.-). Ltsz.: 56.20.

1957

Gergely Sándor: Juhász Gyula portréja (bronz.-). Ltsz.: 57.2.; Rippl-Rónai József: Nyilasy Sándor arcképe (pasztell.-). Ltsz.: 57.6.; Telepy Károly: Árvíz (of.-). Ltsz.: 57.7.

1958

Tápai Antal: Juhász Gyula mellszobra (gipsz.-). Ltsz.: 58.14.

1959

Palócz Sándor „ex libris” adománya I. (582 lap). Ltsz.: 59.60—59.642.

1960

Aba-Novák Vilmos: Fatelep (of. 1927.). Ltsz.: 60.2.; Bánszki Tamás: Grafikák (27 lap). Ltsz.: 60.3—60.30.; Csánky Dénes festményei (131 of.-). Ltsz.: 60.50—60.181.; Gergely Sándor: Tabu (fmárvány.-). Ltsz.: 60.187.

1961

Palócz Sándor „ex libris” adománya II. (628 lap). Ltsz.: 61.10—61.638. Mednyánszky László: Házak (of.-). Ltsz.: 61.639., Nyilasy Sándor: Kirándulás csónakon (of.-). Ltsz.: 61.640.

1962

A szegedi múzeum régi szobor állománya. Ltsz.: 62.1—62.38.; Nyilasy Sándor: Szerelmespár (of.-). Ltsz.: 62.41., Perlmutter Izsák: Szövők. (of.-). Ltsz.: 62.42.; Ligeti Antal: Várrom (of. 1879). Ltsz.: 62.43.; Dinnyés Ferenc: Régi szegedi utca (of. 1925.). Ltsz.: 62.45.; Ismeretlen bolognai festő (XVII. sz.): Szt. Jeromos (of.-). Ltsz.: 62.46.

1963

Iványi-Grünwald Béla: „Tavaszi, nyár, ősz, tél” (of.-). Ltsz.: 63.3.; Dinnyés Ferenc: Beszélgetés (of.-). Ltsz.: 63.5.; Mikos Sándor: Mosakodó nő (bronz). Ltsz.: 63.16.; Heller Ödön: Női arckép (of.-). Ltsz.: 63.17.; Nyilasy Sándor: Ónarckép (of.-) Ltsz.: 63.18.; Szőri József: Utcaspró. (of.-). Ltsz.: 63.20.; Dinnyés Ferenc: Ásó ember (of.-). Ltsz.: 63.24.; Nyilasy Sándor: Kapás asszony (of.-). Ltsz.: 63.27.; Petri Lajos: Juhász Gyula (gipsz.-). Ltsz.: 63.33.

1964

Erdey Dezső: Vízholdó fiú (bronz.-). Ltsz.: 64.17.

1965

Balogh Margit festőművész hagyatéka (105 akvarell és grafika). Ltsz.: 65.3—65.108.; Nyilasy Sándor: Horgosi templom fákkal (of.-). Ltsz.: 65.124. Nyilasy Sándor: Etetés (of.-). Ltsz.: 65.129.

1966

Medgyessy Ferenc: Rajzok (vegyes techn.-). Ltsz.: 66.13—66.19.; 66.29—66.38.; Fontos Sán-

tették ki. A XIX—XX. századi magyar művészetet érzékeltető anyagból: *Munkácsy Mihály* „Felszolgáló lány”, *Csók István* „Magdolna”, *Fényes Adolf* „Öregasszony”, *Kosztia József* „Vizhordók”, *Dési-Huber István* „Alvó munkásnő”, *Aba-Novák Vilmos* „Fatelep”, valamint *Ligeti Miklós* „Tudás fája” és *Pásztor János* „Búcsúzkodás” c.

1966
dor: Öregasszony (of. 1966.). Ltsz.: 66.20.; Dér István: Ártéri fák (of.-). Ltsz.: 66.21.; Tóth Sándor: Hegedülő nő (bronz) Ltsz.: 66.22.; Erdey Dezső: Rajzok (vegyes techn. 1947.). Ltsz.: 66.24—66.28.; Sz. Boga Lujza: Dante (rézdomb.-). Ltsz.: 66.41.

1967
Medgyessy Ferenc: „Repülő-relief” I-IV. (bronz.-). Ltsz.: 67.1—67.4.; Vlasics Károly: Tiszapartján (of.-). Szénrakodás (of.-). Ltsz.: 67.6—7.; Vincze András: Gyárak alkonyatban (graf. 1966.). Ltsz.: 67.10.; Szöri József: Lechner-téri házak (of.-). Ltsz.: 67.14.; Mai magyar festők alkotásai (Képzőműv. Alap adománya.) Ltsz.: 67.18—67.49.

1968
Szabó Iván: Anya gyermekével (fa.-). Ltsz.: 68.8.; Pintér József: Régiségek (of.-). Ltsz.: 68.9.; Zombori László: Lány csendélettel (of.-). Ltsz.: 68.10.; Mai magyar festők alkotásai (Képzőműv. Alap adománya.) Ltsz.: 68.11—68.25.

1969
Parobek Alajos: Munkások (of. 1937.). Ltsz.: 69.1., Cs. Pataj Mihály: Szárkúpok tanyával (of.-). Ltsz.: 69.6., Zombori László: Fejszés ember (of.-). Zoltánfi István: T. L. a barátom (temp.-). Pintér József: Fruskagóra III. (of.-). Cs. Pataj Mihály: Szabadtéri játékok (of.-), Dér István: Táj állatokkal (of.-). T. Nagy Irén: Tartály (faintarzia,-). Ltsz.: 69.16—69.21.(Műv. Min. Képzőműv. Oszt. vásárlása.)

1970
Moholy-Nagy László: Kézimunkázó nő (krétarajz.-) Ltsz.: 70.1.; Némegy Gyuláné ex-libris gyűjteménye. Ltsz.: 70.2—70.58.; Novák András: Tragédia (of.-); Pataki Ferenc: Fájdalomvirág (of.-); Pintér József: Ősz (of.-); Cs. Pataj Mihály: Küzdelem (of.-); Zoltánfi István: Nagyanyám (temp.-); Papp György: Magyar népballada (sz. linóm.-); Tóth Sándor: Mikroorganizmus (bronz érem,-). Ltsz.: 70.62—70.68. (Műv. Min. Képzőműv. Oszt. vásárlása.); Jánoska Tivadar festőművész hagyatéka (49 vegyes techn. kép). Ltsz.: 70.72—70.120.; Szöri József festőművész hagyatéka (9 of. 1 rajz). Ltsz.: 70.123—70.132.; Sz. Boga Lujza ötvösművész hagyatéka (bronzl. domborítások). Ltsz.: 70.133.; Mai szegedi festők pannó-tervei (10 vegyes techn. kép). Ltsz.: 70.137—70.146.

1971
Szabó Iván: Sztélé (Ló, kígyó, madár; fafaragás.-). Ltsz.: 71.3.; Baranyi Károly: Cigalya-juh (vas.-). Ltsz.: 71.8.; Magos Gyula: Leány portré (paszt.-); Dér István: Fehértó (of.-); Novák András: Utcabál (of.-); Zoltánfi István: Kocsma (temp.-); Erdélyi Mihály: Hídepítési előkészület (of.-). Ltsz.: 71.14—71.20. (Műv. Min. Képzőműv. Oszt. vásárlása.); Papp József szobrászművész hagyatéka (a művész özvegyétől ajándékozva). Ltsz.: 71.21—71.26.; Vadász Endre: Gazdaság állatokkal (temp. 1943.). Ltsz.: 71.28.

1972
Mészáros András, Sajdik Ferenc és Balázs-Piri Balázs: Karikatúrák. Ltsz.: 72.1—72.13.; Czöbel Béla: Heverő I. (szénr.-). Ltsz.: 72.16.; Nyilasy Sándor: Tömörkény István (portrévázlat, of.-). Ltsz.: 72.17.; Pörge Gergely: Rajzok (ceruza,-). Ltsz.: 72.18—72.21.; Bordás Ferenc: Kompozíció (linóm.-). Ltsz.: 72.22.; Tápai Lajos: Pihenő kubikusok (temp.-). Ltsz.: 72.24.; Vincze András: A perc (of.-). Ltsz.: 72.27.; H. Dinnyés Éva: Napsugár II. (kerámia,-). Ltsz.: 72.28.; Borsos Miklós: Ligheia (márvány,-) Bartók-sorozat (I—VI., bronz-érem). Ltsz.: 72.29—72.30.; Góth Imre: Déry Ernő arcképe (of. 1920.). Ltsz.: 72.33.

1973
Andruskó Károly zentai grafikus adománya (linómetszetek, 38 lap). Ltsz.: 73.1—73.38.; id. Vastagh György: Cigányfiú hegedűvel (of.-). Ltsz.: 73.39.; Szűr-Szabó József, Várnai György, és Brenner György: Karikatúrák. Ltsz.: 73.40—73.53.; Fritz Mihály: Tondó (v. márvány dombormű) Ltsz.: 73.54.; Lehel István: Kompozíciók (vegyes techn.). Ltsz.: 73.56—73.62.; Dombrowszky László: Kompozíció (of.-). Ltsz.: 73.66.; Pörge Gergely: Rajzok (ceruza,-). Ltsz.: 73.67.; Erdélyi Mihály: Krisztus megkereszteltetik (of.-). Ltsz.: 73.7.; Tóbiásné, Palcsó Mária adománya (4 of.-). Ltsz.: 73.72—73.75.

1974
Vadász Endre: Őnarckép (of.-); Köszörűs (of.-). Folyóparton (temp.). Ltsz.: 76.6—8.; Me-
locco Miklós: Hölgy félárnyékban (poliszter). Ltsz.: 74.13.; Kaján Tibor: Karikatúrák (tus).
Ltsz.: 74-14—23.

alkotásait említjük meg. A galéria második terme Szeged képzőművészetének fejlődését idézi fel. Eszerint az akadémikus jellegű múlt századi helyi piktúra a nagybányai indítású *Nyilasy Sándor* és *Károlyi Lajos* munkásságával kezd modernebbé válni. A századfordulótól itt is kimutatható ún. „európai orientáció” elsősorban a Szegedről elszármazott *Csáky József*, *Moholy-Nagy László* és *Buday György* nevéhez fűződik, akik műveikkel a Szegedi Galériában szintén képviselve vannak. A két világháború közötti helyi festők soraiból *Dinnyés Ferenc* művei emelkednek ki. A tegnaptól a mába áthajló munkásságú itt élt művészek, *Vlasics Károly*, *Major Jenő* és mások néhány alkotásának bemutatásával a hagyományok megbecsülése és gazdagítása tükröződik. 1972 tavaszán a galéria külföldi termét a mai szegedi festők képeivel rendezték be, melynek műtárgy-anyaga 1975-ben felújításra került.

Az említett múzeális anyagot állandó jellegűen reprezentáló Szegedi Galéria, továbbá a külföldi, hazai és helyi élő művészet alakulására utaló időszakos tárlatokat bemutató Horváth Mihály utcai Múzeumi Képtár — melynek 1950—1975 közötti évtizedekben történt gazdag kiállítás-sorozatáról a „Függelék”-ben adunk pontos felsorolást —, egymást jól kiegészítve szolgálják Szeged képzőművészeti kultúráját.

Befejezésül elmondhatjuk, hogy ábrázolóművészeti rendezvényeink tartása Szegeden ma egyre szélesebb körűvé kezd válni. Ismét beindultak az üzemi tárlatok és a színház társalgójában rendezett kamara-kiállítások.⁴¹¹ Tovább sűrűsödnek a klubok, könyvtárfiókok számára szervezett művészeti előadások és az iskolai tárlatvezetések. Músorral és kiállítással egybekötött „Művészportré”-sorozatot hozott létre a szegedi Bartók Béla Művelődési Központ, melyeken a helyi és az ide kötődő fővárosi képzőművészekkel ismerteti meg közelebről a közönséget.⁴¹² Az újszegedi „November 7” Művelődési Otthon a Kiállítási Intézmények (Múcsarnok) rendszeressé vált bemutatóinak ad helyet. A nem rég létrehozott modern kiképzésű József Attila Tudomány Egyetem KISZ-klubjában 1973-tól szintén ütemessé váltak a kamaratárlatok, ahol főleg a fiatal művészek kapnak hangot. Folytathatnánk még a felsorolást a Magyar Tudományos Akadémia szegedi klubhelyiségében és egyéb klubokban rendezett kisebb kiállításokkal.⁴¹³ A Képcsarnok Vállalat itteni szalonjában, mely 1975 májusában „Gulácsy Lajos terem” elnevezést kapott — szintén egyre igényesebb tárlatok váltják egymást, lehetőséget biztosítva a szegedi és buda-

1975

Kondor Béla: Grafikák (rézk.-litogr.) Ltsz.: 75.1—5.; Dinnyés Ferenc: Vízparti táj (of.-). Ltsz.: 75 20 Szegedi „Élő” Galéria művei Ltsz.: 75 7—19

⁴¹¹ (*Kulka Eszter*) K. E.: Fialatok a Konzervgyárban. Délm. 1969. okt. 14.; Képkiallítás a Textilművekben. Délm. 1970. okt. 20.

⁴¹² Művészklub alakult. Délm. 1969. febr. 12.; (*Akác László*) A. L.: A természet akvarelljei (Füle Lajos kiáll.). Délm. 1969. nov. 28.; „Az én világom” (Tápai A.). Délm. 1969. dec. 11., dec. 13.; (*Akác László*) A. L.: Dorogi Imre világa. Délm. 1970. febr. 27.; (*Akác László*) A. L.: Kopasz Márta világa. Délm. 1970. máj. 28., okt. 19.; (*Akác László*) A. L.: Vinkler László világa. Délm. 1971. máj. 15.; *Tóthpál József*: Egy művészportré sorozatról („Az én világom”). Népművelés, 1972. május.

⁴¹³ A rajzművészet mesterei. Délm. 1967. nov. 25.; Műhelytitkok, portrék. Délm. 1968. szept. 20.; Montreáli EXPO' 68. Tiszatáj, 1969. 11. sz. nov. 1043. (*Akác László*) A. L.: Képek és grafikák. Délm. 1970. márc. 1.; S. I.: Ötvösmunkák és kerámiák kiállítása. Délm. 1970. júl. 11.; Stílusok és irányzatok a mai magyar képzőművészetben (a Kiállítási Intézmények — Múcsarnok — kiállítás- és előadás sorozata) 1970—72.; Süli-emlékkiállítás. Délm. 1973. júl. 28.; Süli András algyői naív festő kiállítása. Szeged, 1973. júl.—aug. „November 7” Művelődési Központ. Katalógus. (Süli András önéletrajzával.). Terv.: *Moldován Domokos*; *Tarnai József*: Süli András látomásai. Tiszatáj, 1973. okt. 10. sz. 94—96.; A JATE KISZ-klubjának fontosabb kiállításai: Lehel István hagyatéki tárlata (Délm. 1973. ápr. 3.); Pataki Ferenc festőművész tárlata (1973. jún.); *Tandi Lajos*: A JATE KISZ-klubjának programjából (Délm. 1973. szept. 27.).

pesti festők, iparművészek újabb alkotásainak bemutatására.⁴¹⁴ Legújában már a környékre, Tápéra, Bordányba és egyéb helyekre is eljut a város pezsgő képzőművészeti életének kisugárzása.⁴¹⁵

*

„A szegedi művészet — Vinkler László megállapítása szerint — történelmileg egyrészt a katasztrófák nyomában támadt külső hatások, másrészt... szerényebb, de belső életfeltételekből táplálkozó organikus művészeti fejlődés formájában jön létre.

Az első generáció a városból a parasztság felé, a középosztály felől a proletáriátus felé tájékozódott, a második generáció a világválság kulturális visszatükröződésének síkján vív többfrontos küzdelmet, a harmadik generáció az elsővel ellenkező irányban, a falu felől és a proletáriátus felől érkezik a városba, illetve a városi kultúra eszközeit és módszereit a második generációtól örököelve keresi sajátos történelmi helyzetének, valóságos léttartalmának kifejezését.

A szegedi művészet története éppen azért egységes, mert ellentmondásos, a generációk kölcsönhatásának folyamata törvényszerű történelmi folyamat. A változt ellentmondások korántsem ellentétek ebben a folyamatban, éppen ellenkezőleg: a generációk összműködésének éppen történelmi szerepük tudata képezi egyik fontos feltételét. Így is meg lehetne fogalmazni: az egyik mint saját alkotásának egy magasabb egységben szükségszerű ellenpontját igenli a másikat. Ezért is hatott az egész együttes úgy, mint egy három tételes zenekari mű, amelyet egy lát-hatatlan karmester dirigál.”⁴¹⁶

⁴¹⁴ A Képcsarnok Vállalat Gulácsy Lajos termének fontosabb szegedi kiállításai: 1961—1975: Cs. Pataj Mihály (Délm. 1961. febr. 5.); Hemmert János (Délm. 1961. máj. 12.); Szőke Győző (Délm. 1961. szept. 28.); Beszédes Kornél (Délm. 1963. okt. 3.); Vinkler László (Délm. 1963. dec. 14.); Hemmert János (Délm. 1964. okt. 8.); Szász Endre (Délm. 1964. okt. 21.); Cs. Pataj Mihály (Délm. 1964. nov. 28.); Vincze András (Délm. 1965. márc. 27.); Csurgói Máté Lajos (Délm. 1965. jún. 26.); Fischer Ernő (Délm. 1965. dec. 11.); Szabó Miklós (Délm. 1965. dec. 21.); Dór Ferenc (Délm. 1966. júl. 8.); Dénes János (Délm. 1966. szept. 14.); Füstös Zoltán (Délm. 1967. máj. 13.); Kis Roóz Ilona (Délm. 1967. júl. 22.); Károlyi Ernő (Művészet, 1967. júl. 7. sz. 41.); Grafikai Kiállítás (Délm. 1967. okt. 14.); Bornemissza László (Délm. 1967. nov. 18.); Csanády András (Művészet, 1967. 1. sz. jan. 35.); Iparművészeti Kiállítás (Délm. 1968. jún. 8.); Gorka Livia (Délm. 1968. júl. 20.); Drégely László (Délm. 1968. nov. 10.); Király Sándor (Tiszatáj, 1968. 12. sz. dec. 1161.); Szabó Vladimir (Tiszatáj, 1969. 7. sz. júl. V—VI.); Percz János és Szabó Erzsébet (Délm. 1969. júl. 19.); T. Nagy Irén (Tiszatáj, 1969. 8. sz. aug. 781.); Tóth Sándor: (Délm. 1969. nov. 22.); Pleidell János (Délm. 1970. máj. 16.); Kovács Éva és Puskás Imre (Tiszatáj, 1970. 10. sz. okt. 987—989.); Sarkantyú Simon (Délm. 1970. nov. 14.); Imre István (Délm. 1971. febr. 27.); Magyar grafikus művészek (Délm. 1971. máj. 22.); Szinte Gábor (Délm. 1971. szept. 11.); Udvardi Erzsébet (Délm. 1971. okt. 9.); Sugár Gyula (Délm. 1971. nov. 6.); Kurucz D. István (Délm. 1972. máj. 11.); Fejér Csaba (Délm. 1972. jún. 14.); Ötvös- és ékszerbemutató (Délm. 1972. júl. 21.); Xantus Gyula (Délm. 1972. szept. 13.); Csáky-Maronyák József (Délm. 1972. nov. 3.); Szalatnyai József (Délm. 1973. márc. 2.); Művészet az otthonban (Délm. 1973. júl. 20.); Kántor Andor (Délm. 1973. szept. 21.); Tizenkét szegedi festő kiállítása (Délm. 1973. nov. 9.); Magyar Hírlap, 1973. nov. 14.); Kátay Mihály (1974. júl. 18.); 11 szegedi festő kiállítása (1975. máj. 22.).

⁴¹⁵ (Tandi Lajos) T. L.: Festő Bordányban (Pintér József). Délm. 1973. febr. 24.; Tíz kiállítás (Nyilasy Sándor emlékkiállítása Tápén.). Délm. 1973. júl. 8.

⁴¹⁶ Vinkler László: Szegedi festészet. Művészet, 1968. jan. 1. sz. 21.; Vinkler summázó, elemző cikke kapcsán említjük meg, hogy Szeged képzőművészetének monografikus igényű megírása régtől fogva elsődendő feladata volt a helyi művészettörténeti kutatásnak. Legelőbb Reizner János, neves várostörténészünk „Szeged” c. több kötetes művében (1900.) szentelt néhány oldalt az itteni művészet alakulásának érdekeltségére. Városunk középkori műemlékeivel Cs. Sebestyén Károly (1938.) és Nagy Zoltán (1947) foglalkozott. Az itteni egyházi műemlékeket pedig először (1937) Lugosi Döme kísérelte számba venni. Szeged egykori ötvösművészetét régebben (1911) Szentiványi Gyula vázolta

fel. Csongrád megye iparművészeti kincseit eddig legteljesebben *P. Brestyánszky Ilona* nagy terjedelmű tanulmánya — mely a Móra Ferenc Múzeum 1970-es Évkönyvének 2. köteteként jelent meg — veszi számba. Munkájában kitér a megye iparművészetének keretében: az ötvös-, ón- és rézművesség, a textilemlékek, a bútorművesség, valamint a kerámia, üveg és egyéb emlékek vizsgálatára, ezeknek leíró topográfiáját adja.

Szeged két világháború közötti képzőművészetéről többen írtak hosszabb-rövidebb cikkeket, összefoglalásokat. Így *Tardos-Taussig Ármin* (1910), *Némegy Gyula* (1931) és *Temesváry József* (1941). A felszabadulás után Szegedről megjelent két könyv közül, — amint említettük — *Bálint Sándor* munkája (1959), nemcsak kultúrtörténetileg, de művészeti vonatkozásban is jelentős, melyből sokat merítettünk. *Nagy Zoltán* és *Papp Imre* közös műve (1960) pedig városunk építészettörténetét tárgyalja részletesen. A mai helyi képzőművészet fejlődését és problematikáját elsősorban *D. Fehér Zsuzsa* sűrűn megjelenő kitűnően elemző szakkikerei tükrözik. De itteni festőink, szobrászaink közül is vannak, mint *Vinkler László* és *Tápai Antal*, akik fontos gondolataik közlésére tollat ragadnak. A szegedi tárlatbeszámolók, illetve művészportrék különösen az elmúlt évektől váltak rendszeressé a Művészet, a Tiszta és a Délmagyarország hasábjain. Ezek főleg: *Pogány Ó. Gábor*, *Solyomár István*, *Dömötör János* és *Lehel István* szakkikkeihez, továbbá *Lódi Ferenc*, *Papp Lajos*, *Dér Endre*, *Ókrös László*, *Kulka Eszter*, *Akác László* és legújabban *Tandi Lajos* írásaihoz, kritikáihoz kötődnek. Az utóbbiaknál mintegy dokumentálva azt, hogy a helyi képzőművészet iránt az itteni írók, költők, újságírók — *Juhász Gyula* óta mindmáig — intenzív érdeklődést tanúsítanak. De rajtuk kívül még *Péter László* a leggyakrabban és ritkábban *Csaplár Ferenc* irodalomtörténészek, valamint *Varga József*, *Apró Ferenc* és *Laczó Katalin*, mint fiatal kultúrtörténészek, s velük együtt a középgenerációba tartozó festők, szobrászok közül *Dér István*, *Cs. Pataj Mihály* és *Tóth Sándor* közlik véleményüket a különféle művészeti, irodalmi folyóiratokban, illetve itteni napilapok kiállítási rovatában.